

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXX НОВЕМБАР — ДЕЦЕМБАР 1909 БРОЈ 11 и 12

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

ОДЛИКОВАЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, одликовани су:

Орденом Св. Саве III реда:

г. Димитрије Дукић, директор гимназије у пензији;

Орденом Св. Саве IV реда:

г. Пера Добриновић, управитељ Српског Народног Позоришта у Новом Саду;

Орденом Св. Саве V реда:

г-ђа Мара Ђорђевићка-Гргурова и

г. Ђорђе Пелеш, пређашњи чланови Народног Позоришта — 5 новембра ове године.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 30 новембра о. г., на предлог господина Министра просвете и црквених послова, одликовани су:

г-ђа Ангелина Милојковићка, учитељица у пензији;

г-ђа Мила А. Николићка, председница Одбора Бачке Трпезе;

г-ђа Даница Соларовићка, пређ. председница Одбора Бачке Трпезе;

г-ђа Љубица Луковићка, председница друштва „Коло Српских Сестара“;

г-ђа Катарина Холецова, пословођа Женског Друштва;

г. Лазар Прокић, трговац са Ушћа;

г. Сава Р. Младеновић, председник општине трнавске, и

г. Војислав П. Бекчић, председник општине бањске.

просветни гласник, II књ., 11 и 12 св., 1909.

УНИВЕРЗИТЕТ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 4 новембра о. г., на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављен је:

за сталног доцента Универзитета у Филозофском факултету за латински језик и историју римске књижевности г. д-р Веселин Чајковић, привремени доцент.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

УНАПРЕЂЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављени су:

за директора прве класе у Нишкој Гимназији г. Михаило Бобић, директор друге класе у истој гимназији, 4 новембра о. г.;

за професора у Зајечарској Гимназији г. Светолик Михаиловић, суплент у истој гимназији, 18 новембра о. г.

УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ

УНАПРЕЂЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 18 новембра о. г., на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављен је:

за управитеља треће класе у Учитељској Школи у Алексинцу г. Павле М. Љотић, професор исте школе.

ВИШЕ ЖЕНСКЕ ШКОЛЕ

УНАПРЕЂЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 18 новембра б. г., на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављен је:

за професора у Крагујевачкој Вишој Женској Школи г. Милош Р. Милошевић, виши учитељ језика пете класе у истој школи.

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 18 новембра о. г., на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављени су:

за главног фактора, са годишњом платом од 3000 динара, г. Гвозден Клајић, пређашњи фактор у Војној Штампарији;

за благајника четврте класе г. Коста Спасојевић, порезник у пензији.

ПЕНЗИОНИСАЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 18 новембра о. г., на предлог господина Министра просвете и црквених послова а по саслушању Министарског Савета, решено је:

да се г. Димитрије Поповић, благајник треће класе у Државној Штампарији, на основу § 70 закона о чиновницима грађанског реда, стави у стање покоја с пензијом, која му припада по годинама службе.

ПРЕТПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

УНИВЕРЗИТЕТ

УВАЖЕНА ОСТАВКА

Г. Јовану Станковићу, хонорарном професору Универзитета, уважена је оставка одлуком од 28 новембра о. г. ПБр. 19426.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊЕ

За привременог учитеља језика III класе у гимназији у Пироту постављен г. Душан Роговић, пређ. учитељ језика и испитани учитељски кандидат, — 3 нов. о. г. ПБр. 20033.

ПРЕМЕШТАЈ

За учитеља језика I класе у гимназији у Зајечару г. Александар Кузмановић, учитељ језика исте класе у гимназији у Пироту, по службеној потреби, — 3 нов. о. г. ПБр. 20033.

УПРАЖЊЕНО МЕСТО

Одлуком господина Министра просвете и црквених послова од 19 дек. о. г. ПБр. 23155, на основу § 17 закона о чиновницима грађанског реда, оглашено место за упражњено г. д-ру Владимиру Радовановићу, супленту пиротске гимназије.

ПРИВАТНЕ СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Господин Министар просвете и црквених послова потврдио:

избор г. Тодора Коблишке, професора нишке гимназије, за директора приватне средње школе за женску децу у Нишу, 4 септембра ов. год. ПБр. 14986;

избор г. Војина Х. Поповића, професора Алексиначке Учитељске Школе, за директора приватне алексиначке гимназије, 12 децембра о. г. ПБр. 22549.

НАРОДНЕ ШКОЛЕ

НАДЗОРНИЦИ НАРОДНИХ ШКОЛА

I ПО ОКРУЗИМА

ПОСТАВЉЕЊА

По чл. 72 закона о народним школама, школски надзорник врши стручни и инструктивни надзор над свима јавним и приватним школама у својој области. А по чл. 84 истога закона, одредбе у томе закону које говоре о школском надзору изводиће се поступно... У намери да приступим поступном вршењу овога законског наређења, одлучио сам: да за ову 1909—1910 школску годину одредим лица, која ће вршити дужности школских надзорника. Та ће лица бити по градовима, који имају учитељску школу или гимназију, професори тих школа, а по окрузима учитељи основних школа.

Тако, поставио сам за вршиоца дужности школског надзорника у београдском округу г. *Илију Радосављевића*, учитеља из Београда; — у ваљевском округу г. *Марка Антоновића*, учитеља из Ваљева; — у врањском округу (седиште у Врању) г. *Михаила Стевановића*, из Врања, и (седиште у Лесковцу) г. *Владимира Петровића*, из Лесковца; — у крагујевачком округу (седиште у Крагујевцу) г. *Хранислава Лазаревића*, из Паланке, и (седиште у Аранђеловцу) г. *Петра Баковића*, из Марковца; — у крајинском округу (седиште у Неготину) г. *Михаила Максимовића*, из Ваљева, и (седиште у Кладову) г. *Милана Поповића*, из Лесковца; — у крушевачком округу г. *Рајка Мићића*, из Житорађа, округа топличког; — у моравском округу (седиште у Ђуприји) г. *Димитрија Петковића*, из Ђуприје, и (седиште у Јагодини) г. *Бошка Пилетића*, из Азање, округа смедеревског; — у нишком округу (седиште у Нишу) г. *Михаила Михаиловића*, из Ниша, и (седиште у Алексинцу) г. *Петра Живковића*, из Свилајинца; — у пиротском округу г. *Милана Станојевића*, из Пирота; — у подринском округу (седиште у Шапцу) г. *Милана Рабреновића*, из Табановића, окр. подринског, и (седиште у Лозници) г. *Живојина Радосављевића*, из Бадовинаца, истог округа; — у пожаревачком округу (седиште у Пожаревцу) г. *Драгутина Новаковића*, из Свилајинца, и (седиште у Вел. Градишту) г. *Антонија Обреновића*, из Паланке; — у рудничком округу г. *Чедомира Тодоровића*, из Сремчице, београд. округа; — у смедеревском округу г. *Јована Анђелковића*, из Смедерева; — у тимочком округу (седиште у Зајечару) г. *Милана Смиљанића*, из Зајечара, и (седиште у Књажевцу) г. *Милутина Николића*, из Крагујевца; — у топличком округу г. *Спасоја Спасојевића*, из Александровца, окр. крушевачког; — у ужичком округу г. *Дмитра Јовичића*, из Ужица, и у чачанском округу г. *Војина Љешевића*, из Крагујевца.

Дужности школскога надзорника именоване су у чл. 74 помезног закона, где су предвиђена и нарочита упутства, која ће Министар прописати за вршење надзора. Међутим, Министар ће у току године слаати нарочите изасланике који ће контролисати рад надзорнички.

Сви ови вршиоци надзорничких дужности задржавају сва своја раније стечена права: учитељи, дакле, задржавају своја досадашња права како на места у којима су учитељи, тако и на плату и повишицу, и станарину, коју су до сада примали. Сем тога, на име попутнине

сваки ће примати по *осам стотина (800)* динара на годину, и то у два маха: у првој половини месеца фебруара и у првој половини месеца јуна, пошто буде поднео полугодишњи извештај Министарству, према тач. 18 чл. 84 закона о народним школама. Попутнина ова издаваће се из буџета партије 102 „на надзор народних школа и на спремну надзорника“ за ову годину.

Од досадашњих дужности разрешиће се и упутиће се на нова опредељења до краја о. м. тако, да од 1 октобра о. г. отпочну вршити нову дужност, коју ће примити од окружних школских одбора и њихових пословођа — „референата.“

У одељења, школе ових вршилаца надзорничких дужности поставиће се заступници, који ће имати права на станарину.

ПБр. 16160

15 септембра 1909 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Љуб. Стојановић с. р.

РАЗРЕШЕЊА И ПОСТАВЉЕЊА

Уважив разлоге са којих се г. Милутин Николић није могао примити дужности школскога надзорника за округ тимочки (седиште у Књажевцу), господин Министар просвете разрешио га, а на његово место поставио г. *Василија Терзића*, учитеља у Крушевцу, — 23 септ. о. г. ПБр. 16537. — На место г. Чед. Тодоровића, који се није могао примити надзорничке дужности за округ руднички, постављен је г. *Јован Петровић*, учитељ из Беле Паланке, окр. пиротског, — 26 септембра о. г. ПБр. 17064.

Одлуком господина Министра просвете и црквених послова од 26 септембра о. г. ПБр 17203 постављени су за вршиоце дужности школских надзорника, и то: у нишком округу (седиште у Алексинцу) г. *Светозар Обрадовић*, учитељ у Голупцу, на место г. Петра Живковића; — у крагујевачком округу (седиште у Крагујевцу) г. *Јевта Милошевић*, учитељ из Прокупља, на место г. Хранислава Лазаревића; — у пожаревачком округу (седиште у Пожаревцу) г. *Крста Димитријевић*, учитељ из Лесковца, округ врањског, на место г. Драгутина Новковића; — у пожаревачком окр. (седиште у Вел. Градишту) г. *Петар Александровић*, учитељ из Крагујевца, на место г. Антонија Обреновића, — којима је уважена оставка на дужности надзорника народних школа. — За вршиоца дужности школскога надзорника у округу крајинском (седиште у Кладову) постављен г. *Никола Богдановић*, учитељ из Неготина, пошто се г. Милан Поповић није могао примити те дужности, — 26 септ. о. г. ПБр. 17492. А одлуком од 31 окт. о. г. ПБр. 19051 одређено је г. Богдановићу седиште у Неготину, место у Кладову.

Г.г. Петру Александровићу, Петру Ђаковићу, Бошку Пилетићу, Михаилу Максимовићу и Јовану Анђелковићу, вршиоцима дужности школ. надзорника, уважене оставке, а на њихова места постављени за вршиоце дужности школ. надзорника: г. *Светозар Обрадовић*, учитељ у Голупцу, за окр. пожаревачки (седиште у Голупцу); г. *Андра Благојевић*, учитељ у Крагујевцу, за окр. крагујевачки (седиште у Аранђеловцу); г. *Димитрије Димитријевић*, учитељ у Јагодини, за окр. моравски (седиште у Јагодини); г. *Милорад Вујанец*, учитељ у Смедереву,

за окр. смедеревски; г. *Риста Цветковић*, учитељ у Алексинцу, за окр. нишки (седиште у Алексинцу) — 10 октобра о. м. ПБр. 18494.

Г. Војину Ђешевићу, врш. дужн. школ. надзор. за окр. чачански, уважена оставка, а на то место постављен г. *Бранислав Обрадовић*, учитељ у Остри, окр. рудничког, — 5 нов. о. г. ПБр. 20207. — Г. Василију Терзићу, вршиоцу дужности школскога надзорника за округ тимочки (седиште у Књажевцу), уважена оставка, а на његово место постављен г. *Драгугин Виторовић*, учитељ из Књажевца, — 5 нов. о. г. ПБр. 20208. — Г. Андри Благојевићу, врш. дужн. школ. надзорника за окр. крагујевачки (седиште у Аранђеловцу), уважена оставка, а постављен г. *Никола Срећеновић*, учитељ у Белановици, окр. рудничког, — 5 нов. о. г. ПБр. 20913. — За вршиоца дужности школ. надзорника за срезове: брзопаланачки, кључки и поречки, у окр. крајинском (седиште у Неготину), постављен г. *Прокопије Дамњановић*, учитељ у Видровцу, окр. крајинског, — 17 нов. о. г. ПБр. 21321.

II ПО ГРАДОВИМА

ПОСТАВЉЕЊА

У вези са својом одлуком од 15 септембра о. г. ПБр. 16160, одређујем за вршиоце дужности школских надзорника народних школа у градовима:

У *Зајечару*: г. *Борђа И. Ничића*, професора зајечарске гимназије; у *Крагујевцу*: г.г. *Гргура Вујића* и *Боголуба Премовића*, проф. крагујевачке гимназије; у *Нишу*: г.г. *Милутина Борђевића* и *Александра Крстића*, професоре нишке гимназије; у *Пожаревцу*: г. *Милана Гајића*, професора пожарев. гимназије; у *Ужичу*: г. *Павла Вујића*, професора ужичке гимназије; у *Валеву*: г. *Милана Зарића*, професора ваљевске гимназије; у *Врању*: г. *Косту Ђ. Николића*, професора врањске гимназије; у *Крушевцу*: г. *Милана Томића*, професора крушевачке гимназије; у *Пироту*: г. *Косту Костића*, професора пиротске гимназије; у *Чачку*: г. *Уроша Кубуровића*, професора чачанске гимназије; у *Шапцу*: г.г. *Живка Романовића* и *Николу Јанчића*, професоре шабачке гимназије; у *Лесковцу*: г.г. *Алексу Станојевића*, директора, и *Стевана Живковића*, професора лесковачке гимназије; у *Неготину*: г. *Алексу Јовановића*, професора неготинске гимназије; у *Смедереву*: г. *Димитрија Караџића*, професора смедеревске гимназије; у *Свилајинцу*: г. *Луку Лазаревића*, директора свилајиначке приватне гимназије; у *Ђурији*: г. *Ивана Дамњановића*, директора приватне ђупријске гимназије; у *Краљеву*: г. *Димитрија Јовановића*, директора приватне гимназије у Краљеву; у *Прокупљу*: г. *Боголуба Тирића*, директора приватне прокупачке гимназије.

Ови ће надзорници, поред своје редовне дужности, вршити у својим местима и све дужности школскога надзорника прописане законом о народним школама.

Административне послове вршиће управитељ основне школе, али ће све наредбе наставницима и све акте упућене властима свагда потписивати надзорник, а премапотписивати управитељ.

ПБр. 21877

25 новембра 1909 г.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Ј. М. Жујовић с. р.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Место г. Милана Гајића, за вршиоца дужности школ. надзорника за град *Пожаревац* постављен је г. *Рудолф Бикловић*, професор пожаревачке гимназије, — 2 децембра о. г. ПБр. 22175. — Г. д-р Миливоје Н. Јовановић, професор II београдске гимназије, ослобођен часова у тој школи, осим филозофске пропедевтике, а одређен да врши дужност школскога надзорника за град Београд, — 31 дек. о. г. ПБр. 23653.

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА И ПРЕМЕСТАЈИ

На основи чл. 37 закона о народним школама постављам за учитеље и учитељице народних школа на упурађена места:

У *Београду*: Владимира Костића, учитеља на расположењу из Тараша, у округу крагујевачком, по молби.

Београдски округ:

У *Рашњу*: Љубомира Павловића и Јулијану Павловићку, учитеље на расположењу из Селевца, у округу смедеревском, по молби.

У *Дражњу*: Косару Јовановићеву, учитељицу на расположењу из Брњева, у округу смедеревском, по молби.

У *Јунковцу*: Андријану Обрадовићку, учитељицу на расположењу из Рабровца, у округу смедеревском, по молби.

У *Губеревцу*: Димитрија Ђорђевића, учитеља у Кобишници, у окр. крајинском, по молби.

У *Неменикућама*: Владимира Николића и Даринку Николићку, учитеље на расположењу из В. Извора, у округу тимочком, по молби.

У *Поповићу*: Душана Анђелковића, учитеља на расположењу из Амерића, у округу београдском, по молби.

У *Баћевцу*: за вршиоца учитељске дужности Арсу Минића, вршиоца учитељске дужности на расположењу из Грабовца, у окр. ваљевском, по молби.

У *Сопоту*: Драгољуба Бранковића, учитеља на расположењу из Ритопека, у округу београдском, по молби.

У *Шепшину*: Војина Рашића, свршеног ученика учитељске школе.

Ваљевски округ:

У *Бранковини*: Марију Несторовићеву, учитељицу из Трњане, у округу пиротском, по молби.

У *Каменици*: Зафира Јовановића и Даницу Јовановићку, учитеље на расположењу из Дрена, у округу ваљевском, по молби.

У *Дошагњу*: Миленију Милошевићеву, учитељицу на расположењу из Радљева, у округу ваљевском, по потреби.

У *Милишници*: Даницу Татићку, учитељицу на расположењу из Вранића, у округу београдском, по потреби.

У *Трстеници*: Ђурђа Поп-Лазића, учитеља на расположењу из Јунковца, у округу београдском, по потреби.

У *Врелу*: Радмилу Катићеву, учитељицу на расположењу из Радљева, у округу ваљевском, по молби.

На *Убу*: Даницу Константиновићку, учитељицу из Осипаонице, у округу смедеревском, по молби.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Врањски округ:

У *Гор. Пријејану*: Светозара Миленковића, свршеног богослова, за привременог учитеља.

У *Свођу*: Милутина Здравковића, учитеља на расположењу из Конопнице, у округу врањском, по потреби.

У *Црној Трави*: Марију Милутиновићеву, свршену ученицу учитељске школе.

У *Бабичкој*: за привременог учитеља Петра Стриковића, привременог учитеља на расположењу из Прибоја, у окр. врањском, по молби.

У *Вел. Грабовници*: Уроша Ковачевића, учитеља на расположењу из Лапотинца, у округу врањском, по молби.

У *Власини* (Округлици): Уроша Здравковића, учитеља на расположењу из Сурдулице, у округу врањском, по молби.

У *Јелашинци*: за привремену учитељицу Милицу Петровићеву, привремену учитељицу на расположењу из Моштанице, у окр. врањском, по молби.

У *Белишеву*: за вршиоца учитељске дужности Љиворада Поповића, пређашњег вршиоца учитељске дужности.

У *Лешиницу*: за вршиоца учитељске дужности Вељка Николића, пређашњег вршиоца учитељске дужности.

У *Првонезу*: за привременог учитеља Симу Игумановића, пређашњег учитеља.

У *Нерадовицу*: Манојла Сентића, учитеља из Буштрања, у округу врањском, по молби.

Крагујевачки округ:

У *Витковцу*: за вршиоца учитељске дужности Јакова Поповића, учитеља у пензији.

У *Годачници*: Љубишу Петковића, учитеља из Врмце, у округу нишком, по молби.

У *Љубичевцу*: Младена Николића, свршеног уч. учитељ. школе.

У *Вошњанима*: Јована Ђ. Ивановића, учитеља на расположењу из Ђурђева, у округу крагујевачком, по молби.

У *Жабарима*: Велимира Јововића, учитеља на расположењу из Алексинца, и Јелисавету Јечменићку, учитељицу на расположењу из Раче, округа крагујевачког, обадвоје по потреби.

У *Рачи*: Војислава Пантелића и Љубицу Пантелићку, учитеље из Бобове, у округу моравском, по молби.

У *Трави*: (у Доњ. Крају) Божидача Н. Поповића, учитеља на расположењу из Драгуше, у округу топланичком, по молби.

У *Црном Калу*: Чедомира Милановића, учитеља на расположењу из Течића, у округу моравском, по молби.

У *Шумама*: за вршиоца учитељске дужности Петра Ђ. Ивановића, учитеља у пензији.

У *Чукојевцу*: Чедомира А. Аћимовића, учитеља на расположењу из Лађеваца, у округу рудничком, и Персиду Димитријевићеву, учитељицу на расположењу из Сибнице, у округу београдском, обадвоје по молби.

У *Церовцу*: Живку Милутиновићеву, учитељицу на расположењу из Поскурица, у округу крагујевачком, по молби.

Крајински округ:

У *Плавни*: Владимира Ж. Симоновића и Бурђу Симоновићку, учитеље на расположењу из Поповице, у округу крајинском, обадвоје по молби, и Миленију Симоновићеву, учитељицу на расположењу из Грабовца, у округу крагујевачком, по потреби.

У *Слагини*: Станислава Стефановића, свршеног ученика учитељске школе, и Марију Стефановићку, учитељицу из Штубика, у округу крајинском, обадвоје по молби.

У *Уровици*: за привремене учитеље: Васу Шешивића и Марију Шешивићку, привремене учитеље на расположењу из Пољуте, у округу ваљевском, обадвоје по молби.

У *Кладушници*: Милеву Гагићку, учитељицу на расположењу из Кладова, у округу крајинском, по потреби.

У *Рткову*: Милицу Димитријевићеву, учитељицу на расположењу из Шума, у округу крагујевачком, по потреби.

У *Буковчи*: за привременог учитеља Косту Мазаловића, привременог учитеља, и Анку Мазаловићку, учитељицу на расположењу из истога места, по потреби.

У *Мокраћи*: Ружицу Дугалићеву и Вукосаву Степановићеву, свршене ученице учитељске школе.

У *Речкој*: Јелену Крстовићеву, свршену ученицу учитељ. школе.

У *Мирочу*: за вршиоца учитељске дужности Душана Клајића, учитеља у пензији.

У *Текији*: Милеву Поповићку, учитељицу из Душановца, у округу крајинском, по молби.

У *Душановцу*: Катарину Јакићеву, учитељицу на расположењу из истог места, по молби.

У *Бруснику*: Стану Мирковићеву, учитељицу на расположењу из Кленовца, у округу крајинском, по молби.

У *Дуљанима*: Љубицу Комадину, свршену ученицу учитељске школе, и за вршиоца учитељ. дужности Косту Николића, вршиоца учит. дужности у Танди.

У *Празову*: Косару Дуканца, учитељицу на расположењу са Уба у округу ваљевском, по потреби.

У *Танди*: за вршитељицу учитељске дужности Милеву Лазићеву, пређ. учитељицу.

У *Михаиловцу*: Даницу Драгићевићеву, свршену ученицу учитељске школе.

У *Сипу*: за привременог учитеља Симу Ђукановића, пређашњег привр. учитеља.

Крушевачки округ:

У *Александровцу*: Љубицу Пешићеву, учитељицу на расположењу из Наушаре, у округу крушевачком, по молби.

У *Коњусима*: Михаила А. Миловановића, свршеног ученика учитељске школе.

У *Плешу*: Спасоја Илића и Марију Илићку, учитеље на расположењу из Кусатка, у округу смедеревском, по потреби.

У *Рагајима*: Јелену Томићеву, привремену учитељицу на расположењу из Шарбановца, у округу тимочком, за привремену учитељицу, по молби.

У *Граду Сталаћу*: Живана Радојковића, учитеља на расположењу из Саранова, у округу крагујевачком, по молби.

У *Јасиковици*: Живојина Ст. Лукића, учитеља из Лаћиследа, у округу крушевачком, по молби.

Моравски округ:

У *Деоници*: Величка Трајковића, учитеља из Осиповице, у окр. смедеревском, по молби.

У *Риљу*: Љубицу Стојчевићку, учитељицу на расположењу из Рибара, у округу моравском, по потреби.

У *Г. Мутници*: за вршиоца учитељске дужности Максима Савелића, пређашњег вршиоца учитељске дужности.

У *Јовцу*: Владимира Гојковића, учитеља на расположењу из Љуљака, у окр. крагујевачком, по потреби.

У *Мириловцу*: Драгутина Ковачевића, привременог учитеља из Савинца, у округу тимочком, по молби — за привременог учитеља.

У *Тропоњу*: Ангелину Медурићку, учитељицу на расположењу из Радинца, у округу смедеревском, по потреби.

У *Катуњу*: Деносаву Вељковићеву, учитељицу на расположењу из Дворана, у округу крушевачком, по молби.

У *Купиновицу*: Војислава Ж. Јаковљевића, учитеља на расположењу из Петровца, у окр. пожарев., по молби.

У *Избеници*: за привременог учитеља Александра Борђевића, привременог учитеља из Маскара, у округу моравском, по молби.

Нишки округ:

У *Мозгову*: Надежду Божићевићку, учитељицу на расположењу, из Брањске Бање, по потреби.

У *Гор. Душнику*: Петра Димовића, свршеног уч. учитељ. школе.

У *Јелашници*: Живку Пилетићку, учитељицу на расположењу из Друговца, у округу смедеревском, по молби.

У *Соко-Бањи*: Персиду Удовичићку, учитељицу на расположењу из Трстеника, по молби.

Пиротски округ:

У *Пироту*: Љубомира Јојића, учитеља из Сукова, у округу пиротском, по молби.

У *Крупању* (срез белопаланачки): за вршиоца учитељске дужности Александра Станковића, пређ. вршиоца учитељске дужности.

У *Мокри*: Милана Касапића, свршеног ученика учитељске школе.

У *Шају*: Тихомира Дмитровића, свршеног ученика учитељске школе.

У *Белој Води*: за вршиоца учитељске дужности Јована А. Поповића, свештеника.

У *Камбелевицу*: за привременог учитеља Јована Никетића, привременог учитеља на расположењу из Костура, у округу пиротском, по молби.

У *Бари-Чифлику*: Ђорђа Куклића, учитеља из Брлога, у округу пиротском, по молби.

У *Трњани*: за привремену учитељицу Дамњанку Глишићку, привремену учитељицу на расположењу из Сукова, у округу пиротском, по потреби.

У *Белој Паланци*: Ружицу Матејићеву, учитељицу на расположењу са Рашке, окр. чачан., по потреби.

У *Сукову*: Недељка Петровића, учитеља на расположењу из Моклашта, у округу пиротском, по потреби.

У *Студени*: за вршиоца учитељске дужности Светислава Шумаревића, пређашњег вршиоца учитељске дужности.

У *Црвеној Јабучи*: Рашу Пејчића, свршеног ученика учитељске школе.

У *Ржани*: за привременог учитеља Љубомира Момчиловића, свршеног богослова.

У *Станичелу*: Светозара Илића, привременог учитеља из Доње Коритнице, у округу пиротском, за привременог учитеља, по молби.

У *Црноклишту*: за вршиоца учитељске дужности Станоја Радовановића, учитеља у пензији;

У *Завоју*: Николу Крстића, учитеља на расположењу из Срећковца, у округу пиротском, по потреби.

Подрински округ:

У *Вел. Реци*: за привременог учитеља Михајла Брдарића, свршеног богослова.

У *Горњој Буковици*: Михаила Смића, свршеног ученика учитељске школе.

У *Узоници*: Богдана Васића, учитеља из Орида, у округу подринском, и Катарину Живковићеву, учитељицу из Салаша Ноћајског, у округу подринском, обадвоје по молби.

У *Царини*: Љубицу Зотовићку, учитељицу на расположењу из Драгојевца, у округу подринском, по потреби.

У *Гричари*: Милана Митровића и Милану Митровићку, учитеље из Љубовије, по молби.

У *Дебрицу*: Крсту Војиновића, учитеља на расположењу из Јазовника, у округу подринском, по молби.

У *Драгицу*: Милана Станојевића, учитеља на расположењу из Прњавора, у округу подринском, по молби.

У *Зајачи*: Благоја Марковића, свршеног ученика учитељ. школе.

У *Белој Реци*: Љубомира Радовановића, учитеља из Криваје, у округу подринском, по молби.

У *Криваји*: Љубомира Костића, свештеника, за привр. учитеља.

У *Салашу Ноћајском*: Милану Лукићку, учитељицу на расположењу из Вановог Поља, у округу подринском, по молби.

У *Чокешици*: за привременог учитеља Павла Д. Јелесића, привременог учитеља из Беле Реке, у округу подринском, по молби.

У *Дојаницама*: за вршиоца учитељске дужности Велимира Јоксића, вршиоца учитељске дужности на расположењу из М. Врањске, у округу подринском, по молби.

У *Ориду*: Милоша Марјановића и Савку Стојићевићку, учитеље на расположењу из Шапца, по потреби.

У *Џуљковићу*: Витомира Срњића, учитеља на расположењу из Митровице, по молби.

У *Гор. Трешњици*: Стану Панићеву, свршену ученицу учитељске школе.

У *Костајнику*: за вршиоца учитељске дужности Јеврема Матића, учитеља у пензији.

У *М. Зворнику*: Миливоја Јаковљевића, свршеног ученика учитељске школе.

У *Радаљу*: Александра Поповића, свршеног ученика учитељске школе.

Пожаревачки округ:

У *Сени*: за привременог учитеља Петра Радуловића, учитеља на расположењу из Ракове Баре, по потреби.

У *Бистрици*: за вршиоца учитељске дужности Теофила Вујића, пређашњег учитеља.

У *Бусуру*: Насту Гајевићку, учитељицу на расположењу из Божевца, по потреби.

У *Виговници*: Душана Кострешевића, учитеља на расположењу из Бовачевца, у округу смедеревском, по молби.

У *Гладурову*: Даринку Јеремићку, учитељицу на расположењу из Ковачевца, у округу смедеревском, по потреби.

У *Кобилу*: Живка Лукића, привременог учитеља на расположењу из Дубоке, у округу пожаревачком, по потреби, и Христину Милованићку, учитељицу на расположењу из Дубоке, у округу пожаревачком, по молби.

У *Табановцу*: Богољуба А. Поповића, учитеља на расположењу из М. Лаола, у округу пожаревачком, по потреби.

У *Говдину*: за вршиоца учитељске дужности Николу Гуглету, вршиоца учитељске дужности на расположењу, по потреби.

У *Брзоходу*: Јована Бошковића, учитеља из Коњуха, у округу крушевачком, и Милеву Бошковићку, учитељицу на расположењу из истог места, обадвоје по молби.

У *Кочетину*: Сграшмира Ружића, учитеља из Д. Црнатова, у округу топличком, по молби.

У *Кушиљеву*: Радмилу Николићеву, учитељицу на расположењу из Дубоке, у округу пожаревачком, и Јелисавету Николићеву, учитељицу из Крепољина, у округу пожаревачком, обе по молби.

У *Миријеву*: Љубомира Балтића, привременог учитеља на расположењу из Милошевца, у округу смедеревском, по молби, за привременог учитеља.

У *Кленовнику*: Благоја Стаменковића, учитеља из Добрња, у округу пожаревачком, по молби.

У *Крвијама*: за привременог учитеља Гвоздена Петровића, привременог учитеља на расположењу из Каменова, у округу пожаревачком, по потреби.

У *Кличевцу*: Лепосаву Матићеву, учитељицу на расположењу из Рашанца, у округу пожаревачком, по молби.

У *Речици*: Даринку Поповићеву, учитељицу на расположењу из Ресника, у округу београдском, по потреби.

У *Сиракову*: Радмилу Томићеву, свршену ученицу учитељ. школе.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У Лазници: Јелену Ивановићку, учитељицу на расположењу из Ковачевца, у округу смедеревском, по потреби.

У Креполину: Милицу Варјачићку, учитељицу на расположењу из Ракинца, у округу пожаревачком, по потреби.

У Крављем Долу: Драгутина Марковића, учитеља на расположењу из Салаковца, у округу пожаревачком, по потреби.

У Манастирци: Јелену Мићићку, учитељицу на расположењу из Салаковца, у округу пожаревачком, по потреби.

У Баговицу: Милутина Савовића, учитеља из Сипа, у округу крајинском, по молби.

Руднички округ:

У Драгољу: Михајла Ђурића, свршеног ученика учитељ. школе.

У Трепчи: Даницу Душановићеву, учитељицу на расположењу из Врелаца, у округу београдском, по потреби.

У Бањанима: Војислава Нешића, учитеља на расположењу из Мораваца, у округу рудничком, по молби.

У Гор. Милановцу: Драгутина Зисића, учитеља на расположењу из истог места, по молби.

У Брезни: за привременог учитеља Теофила Ст. Петровића, привременог учитеља на расположењу из Горачића, у округу чачанском, по молби, и Милеву Окановићеву, учитељицу на расположењу из Белановице, у округу рудничком, по потреби.

У Гор. Бранетићима: Александра Милошевића, свршеног ученика учитељске школе.

У Рошцима: за привремену учитељицу Љубицу Мариновићеву, привремену учитељицу на расположењу из Миоковаца, у округу рудничком, по молби.

На Савинцу: за вршиоца учитељске дужности Драгомира Васићића, правника, и за учитељицу Даницу Васићићеву, свршену ученицу учитељске школе.

Смедеревски округ:

У Осипаоници: Петра Милосављевића, учитеља на расположењу из Ковачевца, у округу смедеревском, по потреби, и Ану М. Станојевићеву, учитељицу на расположењу из Умчара, по молби.

У Банчици: Јована П. Јовића, учитеља из Вел. Грабовице, у округу врањском, и Полексију Јовићку, учитељицу из Мозгова, у округу нишком, оба двоје по молби.

У Крњеву: Милеву Сретеновићеву, учитељицу на расположењу из Гроцке, по молби.

У Удовицама: Милорада Јаковљевића, свршеног ученика учитељске школе.

Тимочки округ:

У Ласову: Милована Миловановића, учитеља на расположењу из Ласенице, у округу крајинском, по молби.

У Буџу (срез заглавски): за привременог учитеља Тому Живановића, учитеља на расположењу из Скробнице, у округу тимочком, по молби.

У Д. Каменици: Лепосаву С. Кушићку, учитељицу на расположењу из Ивањице, по потреби.

У *Оштрељу*: Букашина Радосављевића, свршеног ученика учитељске школе.

У *Боровцу*: Милана Милосављевића, свршеног уч. учитељ. школе.

У *Врбници*: Анђелка Јанковића, учитеља на расположењу из Брестовца, у округу тимочком, и Василију Јанковићку, учитељицу из истог места, оба двоје по молби.

У *Валакову*: Десанку Анђелковићеву, учитељицу на расположењу из Рготине, у округу тимочком, по потреби.

У *Подгорицу*: Живку Радосављевићеву, учитељицу на расположењу из истог места, по потреби.

У *Краљевом Селу*: Јелену Маџаревићку, учитељицу на расположењу из Жировнице, у округу крагујевачком, по потреби.

У *Малом Извору* (срез тимочки): Зорку Милићевићку, учитељицу на расположењу из Леновца, у округу тимочком, по потреби.

У *Слатини*: Емилију Зековићку, учитељицу у пензији.

Топлички округ:

У *Мекшицу*: Богдана Мучалицу, привременог учитеља из Раче, у округу топличком, за привременог учитеља, по молби.

У *Петровцу*: Теохара Теохаревећа, учитеља из Шуковца, у округу топличком, по молби.

У *Грабовници*: Гаврила К. Поповића, учитеља из Раче, у округу топличком, по молби, и Јелену Кирићанскову, свршену учитељицу учитељске школе.

У *Гор. Топоници*: Милицу Равничанинову, учитељицу на расположењу из Мораваца, у округу рудничком, по молби.

Ужички округ:

У *Латвици*: Симеуна Д. Ивковића, свршеног ученика учит. школе.

У *Гостиљу*: Радомира Михајловића, свршеног уч. учитељ. школе.

У *Љубишу*: Радована Радовића, свршеног ученика учит. школе.

У *Сирогојну*: Душана Стојадиновића, свршеног ученика учитељске школе.

У *Глумчу*: за вршиоца учитељске дужности Ивана Брајовића, свршеног матуранта.

У *Јежевици*: Милована Кокића, учитеља на расположењу из Севојна, у округу ужичком, по молби.

У *Бај. Башти*: за привремену учитељицу Милицу Л. Јовановићку, привремену учитељицу на расположењу из Чајетине, у округу ужичком, по молби.

У *Бачевцима*: Радмила Бећића, пређашњег учитеља.

У *Пилицы*: Бранислава Јовановића, свршеног уч. учит. школе.

У *Мачкагу*: Олгу Маџуру, учитељицу из Пилице у округу ужичком, по молби.

Чачански округ:

У *Миросавцима*: Драгољуба Оцокољића, учитеља из Ласца, у округу чачанском, и Стојанку Оцокољићку, учитељицу из Драгуше, у округу топличком, оба двоје по молби.

У *Павлици*: Милана Иконића, свршеног ученика учит. школе.

У Међуречју : Душана Поповића, свршеног ученика учит. школе.

У Ковилу : за привременог учитеља Миладина Зарића, свршеног

www.bogoslova.

Сви ови наставници морају бити на својој дужности најдаље до 20 ов. мес. Ако који наставник не буде дошао на нову дужност до тога дана, окружни школски одбор известиће о томе ово Министарство.

Наставницима који су овим распоредом премештени рачунаће се плата у новим местима од 1 октобра ове године, а новим наставницима од данас. Станарина у новим местима рачунаће се новим наставницима од дана примања дужности, наставницима, који су били на расподужењу од 1 септембра, а осталим наставницима од 1 октобра ове године.

ПБр. 12415

1 септембра 1909 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Љуб. Стојановић с. р.

Претписима господина Министра просвете и црквених послова постављени су за сталне наставнике :

Г. г. Даринка Мијалковићка, учитељица у пензији, у Течићу, окр. моравског, 1 септембра о. г. ПБр. 5730.

Миленко Марковић, свршени ученик учитељске школе с испитом, у Гор. Бадањи, окр. подринског, 20 септембра о. г. ПБр. 9886.

Видоје Т. Јовановић, свр. ученик учитељске школе с испитом, у Брежњу, окр. ваљевског, 21 септембра о. г. ПБр. 13251.

Даринка Адамовићка, учит. у пензији, у Дражњу, окр. београдског, 21 септембра о. г. ПБр. 13911.

Анка Поповићка, учитељица у пензији, у Сувојници, окр. врањског, 21 септембра о. г. ПБр. 13138.

Божидар П. Весић, свршени ученик учитељске школе с испитом, у Маскару, окр. моравског, 26 септембра о. г. ПБр. 12479.

Софија Јанковића, пређ. учитељица, у Каменици, окр. подринског, 26 септ. о. г. ПБр. 16615.

Лепосава Ковачевићева, свр. ученица учитељ. школе с испитом, у Јадран. Лешници, окр. подринског, 26 септ. о. г. ПБр. 16695.

Софија Михаљачка, свр. ученица учит. школе с испитом, у Крепољину, окр. пожаревачког, 26 септ. о. г. ПБр. 16696.

Жарко Првуловић, свр. ученик учитељ. школе с испитом, у Врбници, окр. пожаревачког, 29 септ. о. г. ПБр. 12817.

Олга Зечевићева, свршена учен. учитељске школе с испитом, у Кобишници, окр. крајинског, 29 септ. о. г. ПБр. 13409.

Наталија Радуловићка, пређ. учитељица, у Вајузи, окр. крајинског, 30 септембра о. г. ПБр. 13403.

Сава Пауновић, пређ. учитељ, у Тршићу, окр. подринског, 30 септембра о. г. ПБр. 15990.

Славка Радојковићева, сврш. ученица учитељ. школе с испитом, у Војлову, окр. пожаревачког, 1 октобра о. г. ПБр. 13339.

Радмила Балтићева, свршена ученица учитељ. школе с испитом, у Лукову, окр. тимочког, 2 окт. о. г. ПБр. 12857.

Даница Нешковићева, свр. учен. учитељске школе с испитом, у Вел. Крсни, окр. смедеревског, 2 октобра о. г. ПБр. 16613.

Петар Тасић, пређ. учитељ. у Причиновићу, окр. подринског, 6 октобра о. г. ПБр. 17817.

Тихомир Нешић, пређ. учитељ, у Буџју, среза заглавског окр. тимочког, 8 окт. о. г. ПБр. 18199.

Ковиљка Стојковићева, сврш. ученица учитељ. школе с испитом, у Лукама, окр. крајинског, 10 окт. о. г. ПБр. 12453.

Михаило Димитријевић, пређашњи учитељ, у Шарбановцу, окр. тимочког, 11 октобра о. г. ПБр. 17434.

Тодор Петровић, пређ. учитељ, у Бакусу, окр. топличког, 16 окт. о. г. ПБр. 21225.

Милева Милојевићева, сврш. ученица учитељске школе с испитом, у Жабару, окр. крагујевачког, 21 окт. о. г. ПБр. 15592.

Љубица Арамбашевићева, сврш. ученица учит. школе с испитом, у Лукама, окр. крајинског, 21 окт. о. г. ПБр. 16347.

Јулијана Стевановићева, сврш. ученица учит. школе с испитом, у Жировници, окр. крагујевачког, 21 окт. о. г. ПБр. 17133.

Драгомир Д. Тихић, пређ. учитељ, у Врмци, окр. нишког, 21 окт. о. г. ПБр. 16899.

Неда Ђедовићева, сврш. ученица учитељске школе с испитом, у Турековцу, окр. врањског, 21 окт. о. г. ПБр. 18225.

Зорка Станировићева, сврш. ученица учит. школе с испитом, у Глоговцу, окр. подринског, 1 новембра о. г. ПБр. 12702.

Косара Михаиловићева, сврш. ученица учитељ. школе с испитом, у Лукама, окр. крајинског, 11 новембра о. г. ПБр. 13530.

Круна Поповићева, сврш. ученица учитељске школе с испитом, у Борбову, окр. крајинског, 11 нов. о. г. ПБр. 18729.

Даница Ђурићева, свршена ученица учитељске школе с испитом, у Обреновцу, окр. ваљевског, 21 нов. о. г. ПБр. 12386.

Леносава Кадићева, свршена ученица учитељ. школе с испитом, у Брајићима, окр. рудничког, 21 нов. о. г. ПБр. 21313.

Даринка Николићева, сврш. ученица учитељске школе с испитом, у Гор. Матејевцу, окр. нишког, 22 нов. о. г. ПБр. 21485.

Љубица Јанковићева, сврш. ученица учитељске школе, у Грошници, окр. крагујевачког, 1 дек. о. г. ПБр. 18281.

Ружица Марићева, сврш. ученица учитељске школе, у Видровцу, окр. крајинског, 16 децембра о. г. ПБр. 22677.

Претписима господина Министра просвете и црквених послова постављени су за сталне наставнике:

Г. г. Петар Чавдаревић, привремени учитељ у Бискупљу, окр. пољарев., на основу чл. 29 и 30 закона о народним школама, 16 маја о. г. ПБр. 7362.

Константин Мазаловић, привремени учитељ у Буковчу, окр. крајинског, на основу чл. 29 закона о народним школама, 1 окт. о. г. ПБр. 16320.

Милева Лазићева, вршит. учитељ. дужности у Танди, окр. крајинског, 23 октобра о. г. ПБр. 19003.

Претписима господина Министра просвете и црквених послова постављени су на основу чл. 30 закона о народним школама за сталне наставнике:

Г. г. Манојло Ђорђевић, привремени учитељ у Бачевици, окр. тимочког, 21 окт. о. г. ПБр. 9098.

Радован Николић, привремени учитељ у Тијању, окр. чачанског, 21 октобра о. г. ПБр. 9301.

Михаило Ђорђевић, привремени у Црнајци, окр. крајинског, 21 окт. о. г. ПБр. 7684.

Милован Марковић, приврем. у Подвршкој, окр. крајинског, 21 окт. о. г. ПБр. 9240.

Војислав Вујић, приврем. у Стопањи, окр. крушевачког, 21 окт. ПБр. 10551.

Гвозден Петровић, приврем. у Крвијама, окр. пожаревачког, 21 окт. о. г. ПБр. 13649.

Вукосава Милојковићева, вршитељица учитељске дужности у Дољашници, окр. пожаревачког, 21 окт. о. г. ПБр. 14353.

Милева Симоновићка, приврем. у Сиколу, окр. крајинског, 21 окт. о. г. ПБр. 15708.

Теофило Петровић, приврем. у Брезни, окр. рудничког, 21 окт. о. г. ПБр. 15799.

Сима Букановић, приврем. у Сипу, окр. крајинског, 21 окт. о. г. ПБр. 15966.

Марија Ђорђевићка, приврем. у Црнајци, окр. крајинског, 21 окт. о. г. ПБр. 16691.

Драгомир Гагић, приврем. у Угљареву, окр. крушев., 21 окт. о. г. ПБр. 16917.

Васа Шешић и Марија Шешићка, приврем. у Уровици, окр. крајинског (на основу чл. 29 и 30 закона о народним школама), 21 окт. о. г. ПБр. 17897.

Стојмен Крстић, приврем. у Д. Требешинју, окр. врањског, 21 окт. о. г. ПБр. 19609.

Теофило Вујић, вршилац учитељске дужности у Бистрици, окр. пожаревачког, на основу чл. 29 закона о народним школама, 11 нов. о. г. 19363.

Свештеник Марко Фишић, привремени учитељ у Крушевици, окр. врањског, 3 децембра о. г. ПБр. 22154.

Зорка Маленићева, приврем. у Каони, окр. чачанског, на основу чл. 29 закона о народним школама, 14 децембра о. г. ПБр. 22741.

Претписима господина Министра просвете и црквених послова постављени су за привремене наставнике:

Г. г. Глигорије Поповић, свршени ученик Призренске Богословије, у Солотуши, окр. ужичког, 21 септембра о. г. ПБр. 13365.

Душан Арнаутовић, пређ. приврем. учитељ, у Алдинцу, окр. тимочког, 26 септ. о. г. ПБр. 16578.

Стеван К. Јовановић, пређ. учитељ. заступник, у Јабланици, окр. крушевачког, 16 окт. о. г. ПБр. 1766.

Добривоје Маринковић, свр. богослов, у Блажеву, окр. крушевачког, 16 окт. о. г. ПБр. 15889.

Никола Петковић, свршени богослов, у Јазовнику, окр. подринског, 20 нов. о. г. ПБр. 21139.

Емилија Добринова, свршена ученица учитељске школе без учит. испита, у Турековцу, окр. врањског, 21 новембра о. г. ПБр. 14411.

Милорад Милићевић, свршени ученик средње школе, у Крвавцима, окр. ужичког, 21 новембра о. г. ПБр. 12220.

Михаило Михаиловић, свршени богослов, у Вуковцу, окр. пожаревачког, 21 новембра о. г. ПБр. 13394.

Никола Сенић, преф. учитељ, у Пироману, окр. ваљевског, 21 новембра о. г. 22459.

Душан Станковић, свршени богослов, у Самариновцу, окр. крајинског, 22 новембра о. г. ПБр. 21485.

Светозар Миловановић, сврш. богослов, у Лаћиследу, окр. крушевачког, 22 нов. о. г. ПБр. 21485.

Стеван Ђорђевић, сврш. богослов, у Ђелијаме, окр. нишког, 22 новембра о. г. ПБр. 21485.

Велика Николићева, преф. учитељица, на Савинцу, окр. тимочког, 22 новембра о. г. ПБр. 21485.

Станка Андоновићева, преф. учитељица, у Доњој Белој Реци, окр. тимочког, 22 нов. о. г. ПБр. 21483.

Никола Сенић, сврш. ученик учитељске школе, у Ковиљу, окр. чачанског, 22 нов. о. г. ПБр. 21485.

Милутин Басрак, преф. учитељ, у Гор. Крушцу, окр. нишког, 1 децембра о. г. ПБр. 21606.

Роксанда Ђурићка, преф. учитељ, у Рачи, окр. топличког, 4 децембра о. г. ПБр. 22224.

Милка Вукајиловићка, сврш. ученица учитељске школе, у Ратају, окр. врањског, 1. децембра о. г. ПБр. 14564.

Чедомир М. Поповић, сврш. богослов, у Чибутковици, окр. београдског, 9 децембра о. г. ПБр. 20230.

Јевтимије Ристић, сврш. богослов Призренске Богословије, у Белој Реци, окр. подринског, 16 децембра о. г. ПБр. 22817.

Сима Грујић, преф. учитељ, у Мочиоцима, окр. ужичког, 16 децембра о. г. ПБр. 22819.

Риста Михаиловић, преф. учитељ, у Студеници, окр. чачанског, 16 децембра о. г. ПБр. 22911.

Милан С. Ивановић, сврш. богослов, у Доњој Бадањи, окр. подринског, 21 дек. о. г. ПБр. 22522.

Господин Министар просвете и црквених послова, претписом својим од 22 новембра о. г. ПБр. 21485, на основу чл. 37 закона о народ. школама, поставио је за вршиоце учитељске дужности у основним школама, и то:

У ваљевском округу:

У *Миличници*: г. Живојина Тодоровића, свршеног ученика гимназије.

У врањском округу:

У *Власини*: г. Сребрна Благојевића, свештеника;

У *Медвеђи*: г. Стојана Гвоздића, свештеника;

У *Прекопчелици*: г. Харалампиа Цветковића, свештеника;

У *Клајку*: г. Животу Ђорђевића, пређашњег учитеља.

У крагујевачком округу:

У *Љуљацима*: г. Нектарија Маринковића, свршеног ученика гимназије.

У крајинском округу:

У *Брестовцу*: г. Јосифа Анђелића, учитеља у пензији;

У *Грабовици*: г. Ђорђа Поповића, свештеника, и г-цу Теодору Гуцуњу, свршену ученицу учитељске школе;

У *Давидовцу*: г. Милосава Ђурића, учитеља у пензији;

У *Великој Јасикови*: г-ђу Даницу Јанковићку, свршену ученицу Више Женске Школе.

У *Мосни*: г. Петра Петковића, свештеника.

У крушевачком округу:

У *Доброљущима*: г. Милоша Поповића, пређашњег учитеља.

У моравском округу:

У *Рокевицу*: г. Андру Божића, свештеника;

У *Исакозу*: г. Димитрија Илића, учитеља у пензији;

У *Драгову*: г. Божу Спасића, свештеника.

У нишком округу:

У *Извору*: г. Атанасија Ђорђевића, свештеника;

У пиротском округу:

У *Бабушници*: г-цу Драгу Божићеву, пређашњу учитељицу;

У *Доњој Коритници*: г. Димитрија Поповића, свештеника;

У подринском округу:

У *Метковићу* (срез поцерски): г. Михаила Миљинковића, апсолвираног филозофа.

У пожаревачком округу:

У *Златову*: г. Милана Ђосића, свршеног ученика гимназије;

У *Кладурову*: г-цу Даницу Јовановићеву, свршену ученицу Више Женске Школе;

У *Гареву*: г. Данила Поповића, свештеника.

У *Крављем Дољу*: г. Николу Ђурицу, апсолвираног филозофа;

У *Буковицу*: г. Животија О. Стефановића, свештеника.

У тимочком округу:

У *Бучју* (срез зајечарски): г. Љубомира Ристића, учитеља у пензији;

У *Добром Пољу*: г. Јеремију Тошића, учитеља у пензији;

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У *Брестовцу*: г-ђу Милицу Петровићку, пређашњу учитељицу, и
 Веру Продановићеву, пређашњу учитељицу;
 У *Оснићу*: г. Љубомира Ђорђевића, свршеног ученика гимназије;
 У *Јабланици*: г. Живка Поповића, учитеља у пензији;
 У *Белом Пококу*: г-цу Јелену Калабићеву, пређашњу учитељицу;
 У *Метовници*: г-ђу Христину Ковачевићку, пређашњу учитељицу.

У чачанском округу:

У *Ласцу*: г. Богољуба Аћимовића, свештеника;
 У *Ковилу*: г-цу Даринку Митровићеву, свршену ученицу учи-
 тељске школе.

Претписима господина Министра просвете и црквених послова
 постављени су за вршиоце учитељске дужности:

Г. г. Драгослав Миловановић, пређ. вршилац учитељ. дужности,
 у Сечаници, окр. нишког, 16 септ. о. г. ПБр. 15931.

Драгутин Димић, свр. правник, у Црној Трави, окр. врањског,
 21 септ. о. г. ПБр. 16097.

Михаило Божовић, правник, у Дубници, окр. моравског, 21 септ.
 о. г. ПБр. 14826.

Илија Прелевић, пређ. вршилац учит. дужн., у Плажанима, окр.
 моравског, 21 септ. о. г. ПБр. 14223.

Драгомир Михаиловић, пређ. вршил. учит. дужн., у Мађеру, окр.
 крушевачког, 21 септ. о. г. ПБр. 15948.

Драгољуб Поповић, свр. гимназист, у Котражи, окр. чачанског,
 21 септ. о. г. ПБр. 13070.

Параскева Гардићка, пређ. вршит. учитељ. дужности, у Медвеђи,
 окр. врањског, 21 септ. о. г. ПБр. 16071.

Коста М. Протић, свештеник, пређ. учитељ. заст., у Љубовији,
 окр. подринског, 21 септ. о. г. ПБр. 15543.

Милош Радосављевић, пређ. вршил. учитељ. дуж., у Љубишу, окр.
 ужичког, 21 септ. о. г. ПБр. 16330.

Милош Трифуновић, пређ. врш. учит. дужн., у Радовању, окр.
 смедеревског, 21 септ. о. г. ПБр. 16466.

Крста Живановић, свр. гимназист, у Горњ. Зуничу, окр. тимочког,
 21 септ. о. г. ПБр. 16327.

Ђорђе Каљевић, пређ. вршилац учитељ. дуж., у Гостиљу, окр.
 ужичког, 26 септ. о. г. ПБр. 11595.

Радослав Марјановић, свештеник, пређ. вршил. учитељ. дужн., у
 Десини, окр. пожаревачког, 26 септ. о. г. ПБр. 12556.

Стеван Пејић, пређ. судски писар, у Доњој Белој Реци, окр. ти-
 мочког, 26 септ. о. г. ПБр. 15671.

Михаило Спасојевић, свр. гимназист, у Губеревцу, окр. крагује-
 вачког, 29 септ. о. г. ПБр. 15652.

Димитрије Михаиловић, свр. гимназист, у Гледићу, окр. крагује-
 вачког, 29 септ. о. г. ПБр. 12795.

Властимир Беловуковић, свр. гимназист, у Брекову, окр.ужи-
 чког, 6 октобра о. г. ПБр. 16469.

www.unin.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

- Сава Ивановић, свр. гимназист, у Латвици, окр. ужичког, 29 септ. о. г. ПБр. 16015.
- Мизорад Пантић, пређ. врш. учит. дуж., у Лаћиследу, окр. крушевачког, 29 септ. о. г. ПБр. 16741.
- Јован Цакић, пређ. врш. учит. дуж., у Мустацићу, окр. пожаревачког, 1 окт. о. г. ПБр. 15945.
- Милан В. Писаиловић, пређ. врш. учит. дуж., у Деоници, окр. моравског, 1 окт. о. г. ПБр. 16951.
- Ђорђе Ђорђевић, пређ. врш. учит. дуж., у Буљанима, окр. моравског, 2 окт. о. г. ПБр. 16328.
- Велимир Марковић, свр. гимназист, у Стублу, окр. ваљевског, 6 окт. о. г. ПБр. 13368.
- Станко Петровић, пређ. врш. учит. дужности, у Орашцу, окр. зврањског, 6 окт. о. г. ПБр. 17744.
- Персида Стојаковићка, пређ. учитељ. заступница, у Стамници, окр. пожаревачког, 9 окт. о. г. ПБр. 18329.
- Боста Пејовић, свр. гимназист, у Метовници, окр. тимочког, 10 окт. о. г. ПБр. 15975.
- Панта Богдановић, учитељ у пензији, у Рудној Глави, окр. крајинског, 10 окт. о. г. ПБр. 16579.
- Радован Станковић, пређ. вршилац учит. дуж., у Шпају, окр. пиротског, 10 окт. о. г. ПБр. 12981.
- Илија Лумовић, пређ. врш. учит. дужности, у Сиракову, окр. пожарев., 10 окт. о. г. ПБр. 16181.
- Властимир Дробњак, свр. гимназист, у Реткоцеру, окр. врањског, 10 окт. о. г. ПБр. 17848.
- Марко Бачанин, свештеник, на Ушћу, окр. чачанског, 10 окт. о. г. ПБр. 17888.
- Драгић Павловић, свр. гимназист, у Табаковцу, окр. крајинског, 10 окт. о. г. ПБр. 12388.
- Антоније Николић, учитељ у пензији, у Ђићевцу, окр. крушев. (да заступа Дар. Илићку, учит., која је на год. одсуству), 10 окт. о. г. ПБр. 17308.
- Тихомир Николић, свр. гим., у Буштрању, окр. врањског, 10 окт. о. г. ПБр. 15346.
- Михаило Димитријевић, пређ. вр. учит. дуж., у Затоњу, окр. пожарев., 12 окт. о. г. ПБр. 17305.
- Војислав Миљковић, свр. гим., у Рибарима, окр. пожарев., 12 окт. о. г. ПБр. 11891.
- Милош Војковић, учит. у пенз., у Београду (да заступа Светислава Поповића, учитеља, који је на раду у Министарству Просвете), 13 окт. о. г. ПБр. 15302.
- Стојан Стаменковић, свештеник, у Јаглицију, окр. нишког, 14 окт. о. г. ПБр. 15712.
- Милутин Перовић, свр. гимназист, у Ђуракову, окр. пожарев., 14 окт. о. г. ПБр. 15976.
- Владислав Јовановић, свршени гимназист, у Смедовцу, окр. крајинског, 14 окт. о. г. ПБр. 14750.
- Петар Деведић, свр. гимназист, у Добри, окр. пожаревач., 14 окт. о. г. ПБр. 18531.
- Михаило Петровић, пређ. техничар, у Јасикову, окр. пожаревач., 14 окт. о. г. ПБр. 18583.

Босиљка Станкова, пређ. врш. учит. дужн., у Глаговици, окр. крајинског, 15 окт. о. г. ПБр. 15075.

Петар Ђурић, пређ. вршила. учит. дужн., у Мал. Јасикови, окр. крајинског, 15 окт. о. г. ПБр. 17124.

Душан Поповић, пређ. учит., у Белољину, окр. топличког, 15 окт. о. г. ПБр. 17592.

Милева Димитријевићка, пређ. учитељ. заступница, у Глојанима, окр. моравског, 16 окт. о. г. ПБр. 18504.

Загорка Јовановићева, пређ. учитељ. заступница, у Лугавчини, окр. смедеревског (да заступа Наталију Крстићку, учитељицу, која је на год. одсуству), 17 окт. о. г. ПБр. 17103.

Глигорије Поповић, пређ. правник, у Бошњаку, окр. пожарев., 17 окт. о. г. ПБр. 18586.

Љубица Марковићева, свр. учен. учит. школе с испитом, у Београду (да заступа Илију Радосављевића, учитеља, који је постављен за врш. дужн. школ. надзорника), 18. окт. о. г. ПБр. 13067.

Ђорђе Ђорђевић, свршени гимназист, у Трнавцу, окр. тимочког, 18 окт. о. г. ПБр. 16713.

Данило Радивојевић, пређ. правник, у Џуљковићу, окр. подринског, 18 окт. о. г. ПБр. 18687.

Душан Ивановић, пређ. правник, у Малом Градишту, окр. пожаревачког, 21 окт. о. г. ПБр. 14774.

Милан Маринковић, пређ. правник, у Цуковцу, окр. топличког, 21 окт. о. г. ПБр. 18704.

Петко Николић, учитељ у пензији, у Горачићу, окр. чачанског, 21 окт. о. г. ПБр. 14918.

Ана Симићка, учитељица у пензији, у Брајићима, окр. рудничког, 21 окт. о. г. ПБр. 16377.

Бождар Обрадовић, пређ. правник, у Љубињу, окр. пожаревач., 21 окт. о. г. ПБр. 18105.

Милија Вуковић, пређ. ученик учитељ. школе, у Сијарини, окр. врањског, 21 окт. о. г. ПБр. 18760.

Љубинка Матићка, пређ. учитељица, у Самаилима, окр. чачан., 30 окт. о. г. ПБр. 19674.

Стефанија Кунова, пређ. учитељица, у Гор. Сабанти, окр. морав., 2 новембра о. г. ПБр. 19870.

Милан Гомирац, пређ. вршилац учит. дужн., у Вел. Крчимиру, окр. нишког, 3 нов. о. г. ПБр. 20076.

Милица Михаиловићка, учитељица у пензији, у Оследићу, окр. ваљевског (да заступа учитељицу Јелену Поповићку, која је на одсуству), 11 новембра о. г. ПБр. 16344.

Зорка Бабамовићка, пређ. приврем. учитељица, у Бојнику, окр. врањског, 11 новембра о. г. ПБр. 20150.

Ружица Живковићева, свршена ученица VI разреда женске гимназије, у Купузишту, окр. крајинског, 16 новембра о. г. ПБр. 11515.

Милан Радоњић, ђакон, у Ђуприји (да заступа учитеља Димитрија Петковића, који је постављен за вршиоца дужности школ. надзорника), 16 новембра о. г. ПБр. 13362.

Драгутин Туфегдић, свештеник, у Бадевцима, окр. подринског (да заступа учитеља Живојина М. Радосављевића, који је постављен за вршиоца дужности школског надзорника), 16 нов. о. г. ПБр. 17179.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Једена Јовановићка, учитељица у пензији, у Сићеву, окр. нишког (да заступа учитељицу Љубицу Николајевићеву, која је на одсуству), 16 нов. о. г. ПБр. 18120.

Чедомир Никић, богослов, у Грабовици, окр. ваљевског (да заступа учитеља Живојина Исаиловића, који је на одсуству), 16. нов. о. г. ПБр. 18231.

Станка Лешјанка, пређ. учитељица, у Аранђеловцу, окр. крагујевачког (да заступа учитељицу Даницу Поповићку, која је на одсуству), 16 нов. о. г. ПБр. 18797.

Петко Краговић, апсолвирана филозоф, у Кучајни, окр. пожаревачког, 16 нов. о. г. ПБр. 19599.

Марија Михаиловићка, свршена ученица Више Девојачке Школе, у Зајечару (да заступа учитељицу Љубицу Михаиловићку, која је на одсуству), 21 нов. о. г. ПБр. 21298.

Василија Цветановићка, пређ. учитељица, у Манастирици, окр. пожаревачког, 21 нов. о. г. ПБр. 16683.

Љубомир Атанацковић, свр. ученик средње школе, у Милентији, окр. крушевачког, 21 нов. о. г. ПБр. 17723.

Илија Кажић, пређ. гимназист, у Бољетину, окр. крајинског (да заступа оболелог учитеља Јосифа Митровића), 21 нов. о. г. ПБр. 21402.

Душан К. Јовановић, пређ. правник, у Столу, окр. пиротског, 21 нов. о. г. ПБр. 17270.

Димитрије Крстић, свршени ученик гимназије, у Богдановцу, окр. пиротског, 21 нов., о. г. ПБр. 19788.

Надежда Беловуковићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, у Грејачу, окр. нишког (да заступа оболелу учитељицу Перку Миљковићеву), 21 нов. о. г. ПБр. 20637.

Цветко Крстић, свешт., у Врбовцу, окр. тимочког, 26 нов. о. г. ПБр. 20829.

Никола Поповић, сврш. ученик средње школе, у Каленићу, окр. лужичког, 1 децембра о. г. ПБр. 14110.

Ђорђе Н. Никита, пређ. учит., у Мачкатици, окр. врањског, 6 децембра о. г. ПБр. 22076.

Радоје Булаџић, пређ. учит., у Тамничу, окр. крајинског, 1 децембра о. г. ПБр. 21702.

Комнен Поповић, свештеник, у Гор. Комарицама, окр. крагујев., 16 дек. о. г. ПБр. 11947.

Живојин Михаиловић, свешт., у Суводолу, окр. пожаревачког, 16 дек. о. г. ПБр. 18918.

Милан Панић, свештеник, у Балтабериловцу, окр. пиротског, 16 дек. о. г. ПБр. 22940.

Драга Манок, пређ. учитељица у Пироту (да заступа Милана Ђ. Станојевића, учитеља који врши дужност школског надзорника), 21 дек. о. г. ПБр. 22814.

Радосав П. Симић, свештеник, у Сирчи, окр. чачанског, 19 дек. о. г. ПБр. 22358.

Василије Ђурић, пређ. учит., у Рачи, окр. топличког, 4 дек. о. г. ПБр. 22224.

ПРЕМЕШТАЈИ

Претписима господина Министра просвете и црквених послова премештени су:

а) По молби:

- Г. г. Драгутин Поповић, из Нереснице, окр. пожаревачког, у Во-
дују, истог округа, 6 септ. о. г. ПБр. 13981.
- Вукосава Бренђанова, из Водује, окр. пожаревачког, у Нересницу,
истог округа, 6 септ. о. г. ПБр. 13981.
- Александар Јончић, из Реткодера, окр. врањског, у Слишане,
истог округа, 10 септ. о. г. ПБр. 16718.
- Милица Филиповићева, из Каменице, окр. подринског, у Салаш,
окр. крајинског, 15 септ. о. г. ПБр. 13112.
- Живојин Животић, приврем. из Златова, окр. пожаревачког у
Грабовицу, окр. моравског, 18 септ. о. г. ПБр. 16425.
- Борђе Медурић, из Радинца, окр. смедеревског, у Тропоње, окр.
моравског, 18 септ. о. г. ПБ. 15914.
- Јулијана Ђурковићка, из Јасикова, окр. пожаревачког, у Јабуко-
вац, окр. крајинског, 19 септ. о. г. ПБр. 12425.
- Зорка Рапићева, из Јадранске Лешнице, окр. подринског, у Љу-
бовију, истог округа, 19 септ. о. г. ПБр. 16191.
- Чедомир В. Тирић, из Плажана, окр. моравског, у Балајнац,
истог округа, 21 септ. о. г. ПБр. 15793.
- Ђурђе Димитријевић, из Клоке, окр. крагујевачког, и Јулијана
Вудовићева, с Рашке, окр. чачанског, у Бобову, окр. моравског, 21 септ.
о. г. ПБр. 15605.
- Вукадин Ђурковић, из Јасикова, окр. пожаревачког, у Туларе,
окр. топличког, 26 септ. о. г. ПБр. 12521.
- Софија Митровићка, привремена из Бољетина, окр. крајинског,
у Боговину, окр. топличког, 26 септ. о. г. ПБр. 16065.
- Милева Костићка, из Видровца, окр. крајинског, у Кобишницу,
истог округа, 29 септ. о. г. 17186.
- Смиља Јовановићка, из Врзана, окр. крагујевачког, на расположењу,
у Параћин, окр. моравског (да заступа Даринку Јеврићку, која је на
годишњем одсуству), 29 септ. о. г. ПБр. 17135.
- Витомир Српић, из Цуљковића, окр. подринског, у Табановић,
истог округа (да заступа Милана Рабреновића, који је постављен за
вршиоца дужности школског надзорника), 29 септ. о. г. ПБр. 17192.
- Драгутин Марковић, из Крављег Дола, окр. пожаревачког, у Кле-
новник, истог округа, 29 септ. о. г. ПБр. 16997.
- Величко Трајковић, из Деонице, окр. моравског, у Суводол, окр.
смедеревског, 2 окт. о. г. ПБр. 17057.
- Димитрије Поповић, из Качулица, окр. чачанског, у Прилипац,
истог округа, 4 окт. о. г. ПБр. 15551.
- Тихомир Матовић, из Прилипац, окр. чачанског, у Качулице, истог
округа, 4 окт. о. г. ПБр. 15550.
- Босиљка П. Јовановићева, из Лесковца, окр. врањског, у Ниш,
6 окт. о. г. ПБр. 17552.
- Атанасије Витић, врш. учит. дужн. из Мочилаца, окр. ужич., у
Брезову, окр. чачан., 7 окт. о. г. ПБр. 17483.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Даринка М. Пиперинова, из Петровца, окр. пожаревачког, у Ле-
сковац, окр. врањ., 7 окт. о. г. ПБр. 15384.

Љубица Баљићка, из Стамнице, окр. пожарев., у Пожаревац, истог
окр., 7 окт. о. г. ПБр. 15382.

Димитрије Глигорић, на расположењу у Београду, у Београд, 10
окт. о. г. ПБр. 18498.

Милутин Станковић, из Стублина, окр. ваљевског, у Београд, 10
окт. о. г. ПБр. 18498.

Даринка Андрејевићка, из Драгуше, окр. топлич., у Зајечар (да
заступа Милана Смиљанића, који је постављен за вр. дужн. школ.
надзорника), 15 окт. о. г. ПБр. 13658.

Боривоје Симоновић, из Белољина, окр. топличког, у Драгушу,
истог округа, 15 окт. о. г. ПБр. 12704.

Јелисавета Јечменићка, из Раче, окр. крагујев., у Вел. Плану,
окр. смедерев. (да заступа Марију Јандерову, која је на год. одсуству),
15 окт. о. г. ПБр. 17704. (Овим замењен неизвршени премештај по по-
треби у Жабаре, окр. крагујев.).

Даница Митровићка, из Превешти, окр. моравског, у Рашевицу,
истог округа, 16 окт. о. г. ПБр. 13544.

Десанка Алексићка, из Радљева, окр. ваљевског, у Крупањ, окр.
подринског, 16 окт. о. г. ПБр. 14237.

Марија Николићка, на расположењу, из Прилипаца, окр. чачан-
ског, у Ужице (да заступа Дмитра Јовичића, учитеља, који је постав-
љен за врш. дужн. школског надзорника), 25 окт. о. г. ПБр. 17923.

Милица Јовановићева, на расположењу, из Лађеваца, окр. ру-
дничког, у Смедерево (да заступа Милорада Вујанца, учитеља, који је
постављен за врш. дужн. школ. надзорника), 28 окт. о. г. ПБр. 19198.

Јелица Савићева, из Мраморца, окр. смедерев., на расположењу,
у Азању, истог округа, 7 нов. о. г. ПБр. 20244.

Босиљка Ђурићева, из Обреновца, окр. ваљевског, у Завод за
гауво-нему децу, 7 нов. о. г. ПБр. 20446.

Марија Пашићева, са Чукарице, окр. београдског, у Завод за
гауво-нему децу, 7 нов. о. г. ПБр. 20446.

Димитрије Цветковић, из Малошишта, окр. нишког, у Међурово,
истог округа, 16 нов. о. г. ПБр. 20046.

б) По молби:

(чл. 38 закона о народ. школама)

Јелена Ивановићка, из Лазнице, окр. пожарев., у Ковачевац, окр.
смедеревског, 24 окт. о. г. ПБр. 19016.

Даринка Јеремићка, из Бладурова, окр. пожаревач., у Ковачевац,
окр. смедеревског, 24 окт. о. г. ПБр. 19370.

Велимир Стојковић, из Богдановца, окр. пиротског, у Љубераћу,
истог округа, 22 нов. о. г. ПБр. 21387.

Величко Трајковић, из Суводола, окр. смедерев., у Осипаоницу,
истог округа, 2 дек. о. г. ПБр. 21656.

Петар Милосављевић, из Осипаонице, окр. смедерев., у Ковачевац,
истог округа, 2 дек. о. г. ПБр. 21656.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

в) По службеној употреби:

(чл. 34. зак. о народ. школама)

Г. г. Петар М. Огњановић, из Суводола, окр. пиротског, у Сопот, истог округа, 27 септембра о. г. ПБр. 17363.

Велимир Стојковић, из Љуберађе, окр. пиротског, у Богдановац, истог округа, 26 септембра о. г. ПБр. 17365.

Гаврило Бујшевић, из Белог Потока, окр. београдског, у Гроцку, истог окр., 2 окт. о. г. ПБр. 17611.

Радмила Катићева, из Врела, окр. ваљевског, у Радљево, истог округа, 10 октобра. о. г. ПБр. 18499.

Крста Денић, из Каменице, окр. нишког, у Г. Матејевце, истог округа, 30 октобра о. г. ПБр. 19876.

Петар Стојановић, из Раснице, окр. пиротског, у Присјан, истог округа, 3 новембра о. г. ПБр. 20077.

Станица Милутиновићева, из Гор. Комарица, окр. крагујевачког, у Алексинац (да заступа Ристу Цветковића, који је постављен за школ. надзорника), 4 нов. о. г. ПБр. 20074.

Вукосава Николићева, и Багрдана, окр. моравског, на Чукарицу, окр. београдског, 19 новембра о. г. ПБр. 21227.

Димитрије Цветковић, из Малошишта, окр. нишког, у Међурово, истог округа, 22 новембра о. г. ПБр. 21485

Манојло Голубовић, из Наупаре, окр. крушевачког, у Гор. Степош, истог округа, 22 новембра о. г. ПБр. 21583.

Анка Бербовићева, из Лапова, окр. крагујевачког, у Прокупље, окр. топличког, 24 новембра о. г. ПБр. 21834.

Станица Пауновићка, из Београда, у Јошаницу, окр. нишког, 7 децембра о. г. ПБр. 22468.

Пелагија Нинковићева, из Драчића, окр. ваљевског. у Брус, окр. крушевачког, 8 децембра о. г. ПБр. 22470.

Петар Милосављевић, из Осипаонице, окр. смедеревског, у Врбицу, окр. крагујевачког, 9 децембра о. г. ПБр. 21656.

Батарина В. Јовановићка, учитељица на расположењу, у Београд, 14 децембра о. г. ПБр. 23038.

г.) По казни:

Г. г. Петар Р. Петровић, из Причиновића, окр. подринског, у Рибаре, истог округа, 15 септембра о. г. ПБр. 10434.

Илија Спасојевић, из Војилова, окр. пожаревачког, у Исаково, окр. моравског, 17 септембра о. г. ПБр. 14877.

Божа Ружић, из Тешице, окр. нишког, у Венчане, окр. београдског, 11 новембра о. г. ПБр. 19227.

Персида Ивковићка, из Бруса, окр. крушевачког, у Вел. Извор, окр. тимочког, 28 новембра о. г. ПБр. 14515.

ПЕНЗИОНИСАЊА

Одлукама господина Министра просвете и црквених послова пензионисани су:

Г. г. Јулијана Павловићка, учитељица у Белој Паланци, окр. пиротског, 2 септембра о. г. ПБр. 9934.

Петар О. Миловановић, учитељ у Узвећу, окр. подринског, 29 септембра. ПБр. 16710.

Катарина Николићка, учитељица у Београду, 5 октобра о. г. ТБр. 16522.

Стана Аћимовићка, учит. у Нишу, 30 октобра о. г. ПБр. 29712.

Арсеније Пантић, учитељ у Неготину, 30 окт. о. г. ПБр. 19715.

Босиљка Антоновићева, учитељица у Глоговцу, окр. подринског, 20 октобра. о. г. ПБр. 19714.

Зорка Милићевићка, учитељица у Малом Извору, окр. тимочког, 21 октобра. о. г. ПБр. 17813.

Свештеник Василије Х. Перић, учитељ у Дубници, окр. врањског, 18. окт. о. г. ТБр. 17819.

Љубица Железовска, учитељица у Београду, 4 номембра о. г. ТБр. 20034.

Магдалена Михаиловићка, учитељица у Бабушници, окр. пиротског, 11 новембра о. г. ПБр. 20037.

Пандора Ковачевићка, учитељица у Лесковцу, окр. врањског, 10 декембра о. г. ТБр. 22609.

УВАЖЕНЕ ОСТАВКЕ

Претписима господина Министра просвете и црквених послова уважене су оставке на учитељску службу :

Г. г. Марији Раушковој, приврем. у Глоговици, окр. крајинског, 28 августа о. г. ПБр. 14171.

Драгомиру Д. Иконићу, у Венчанима, окр. београдског, 3 септ. о. г. ПБр. 14674.

Зорки Бабамовићки, приврем. у Гор. Трешњици, окр. подринског, 9 септ. о. г. ПБр. 2798.

Бошку Думовићу, приврем. у Грабовици, окр. моравског, 15 септ. о. г. ПБр. 15125.

Десанки Јоксићевој, у Лукову, окр. тимочког, 22 септембра о. г. ПБр. 16586.

Милици Димитријевићевој, у Рткову, окр. крајинског, 1 октобра о. г. ПБр. 16796.

Марку Крстићу, у Пироману, окр. ваљевског, 6 октобра о. г. ПБр. 18037.

Миливоју Аврамовићу, у Оснићу, окр. тимочког, 11 окт. о. г. ПБр. 18076.

Михаилу М. Станојевићу, приврем. у Трнавцу, среза и окр. тимочког, 12 окт. о. г. ПБр. 18228.

Милици Митровићевој, у Самалима, окр. чачанског, 28 окт. о. г. ПБр. 18368.

Љубинки Матићевој, у Корбову, окр. крајинског, 28 окт. о. г. ПБр. 19391.

Стефанији Куновој, у Метовници, окр. тимочког, 2 новембра о. г. ПБр. 19869.

Љубици Арамбашевићевој, у Лукама, окр. крајинског, 11 новембра о. г. ПБр. 20644.

Стани Стојановићевој, у Мајдан-Пеку, окр. крајинског, 16 нов. о. г. ПБр. 20905.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

У
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNIBELGRADE.BG

Депосави Ђукићевој, у Ратају, окр. врањског, 2 децембра о. г.
ПБр. 22064.

Наталији Домановићи, у Оснићу, окр. тимочког, 4 децембра о. г.
ПБр. 22593.

Миленији Симовићевој, у Плавни, окр. крајинског, 11 дек. о. г.
ПБр. 22593.

Љивку Лукићу, у Кобиљу, окр. пожаревачког, 28 децембра о. г.
ПБр. 23017.

Тихомиру Николићу, врш. учитељ. дужности у Буштрању, окр.
врањског, 29 дек. о. г. ПБр. 23407.

Светомиру Недељковићу, у Старчеву, окр. пожаревачког, 30 дек.
о. г. ПБр. 23230.

Претписима господина Министра просвете и црквених послова
уважене су оставке учитељима (позвани су у војску на одслужење рока):
Г. г. Милану С. Радојичићу, у Јабланици, окр. крушев., 27 авг.
о. г. ПБр. 13779.

Душану Цветковићу, приврем. у Миљевићу, окр. пожаревач., 31
авг. о. г. ПБр. 14455.

Стевану Ранковићу, приврем. у Гару, окр. пожарев., 31 авг. о. г.
ПБр. 14456.

Петру Илићу, у Манојлици, окр. нишког, 1 септ. о. г. ПБр. 14494.
Михаилу Димитријевићу, у Шарбановцу, окр. тимочког, 1 септ.

о. г. ПБр. 14496.
Миљку Танасијевићу, у Павлици, окр. чачанског, 1 септ. о. г.
ПБр. 14497.

Миливоју Марићу, у Сечој Реци, окр. ужичког, 1 септембра о. г.
ПБр. 14498.

Драгутину Прокићу, у Каленићима, окр. ужичког, 1 септ. о. г.
ПБр. 14490.

Јовану Живковићу, у Рудињу, окр. пиротског, 3 септембра о. г.
ПБр. 14778.

Милуну Ивковићу, у Добри, окр. пожаревачког, 4 септембра о. г.
ПБр. 14914.

Чедомиру Милошевићу, у Сопоту, окр. пиротског, 2 септ. о. г.
ПБр. 14915.

Петру Јанковићу, у Моштаници, окр. врањског, 4 септембра о. г.
ПБр. 14968.

Живојину П. Стојановићу, у Манастирици, окр. пожаревач., 5 септ,
о. г. ПБр. 15030.

Милораду Марковићу, у Бучју, среза заглавског окр. тимочког,
5 септ. о. г. ПБр. 15031.

Претписима господина Министра просвете и црквених послова
разрешени су од учитељске дужности:

Г. г. Љубица Комадинова, учитељица у Дупљанима, окр. крајинског,
јер се није хтела примити службе, — 1 нов. о. г. ПБр. 18616.

Милан Гомирац, вршилац учитељ. дужности у Ошљану, окр. ти-
мочког, 3 нов. о. г. ПБр. 20075.

Никола Сенић, приврем. учитељ у Ковиљу, окр. чачан., 20 нов.
о. г. ПБр. 22458.

Неда Ђедовићева, учитељица у Турековцу, окр. врањског, пошто се није хтела примити дужности, 25 нов. о. г. ПБр. 21660.

Милан Иконић, у Павлици, окр. чачан., 14 дек. о. г. ПБр. 22708 (позван у војску на одслужење рока).

Бождар Голубовић, вршио. учитељ. дужн. у Суводолу, окр. позарев., 14 дек. о. г. ПБр. 22977 (позван у војску на одслужење рока).

Лазар Ђирковић, у Калци, ср. власотиначког окр. врањског, 21 дек. о. г. ПБр. 22942 (позван на одслужење војнога рока).

Стеван Пејић, вршио. учитељ. дужности у Доњ. Белој Речи, окр. тимоч., 21 дек. о. г. ПБр. 23032.

Живојин Тодоровић, вршио. учит. дужн. у Миличици, окр. ваљевског, 28 дек. о. г. ПБр. 22132.

Властимир Будимовић, приврем. учитељ у Ломници, окр. крушевачког, 28 дек. о. г. ПБр. 22794.

УПРАЖЊЕНА МЕСТА

Одлукама господина Министра просвете и црквених послова оглашено је место за упражњено:

Г.г. Делосави Борисављевићевој, учитељици у Бањи, окр. крагујев., 4 окт. о. г. ПБр. 16762.

Стани Красојевићевој, учитељици у Бојнику, окр. врањског, 22 окт. о. г. ПБр. 19134.

Косари Ђивковићевој, учитељици у Прокупљу, окр. топличког, 24 нов. о. г. ПБр. 21585.

Светиславу Јовановићу, учитељу у Међуани, окр. топличког, 28 дек. о. г. ПБр. 21933.

Душану Стојановићу, учитељу у Ломници, окр. крушевач., 28 дек. о. г. ПБр. 22300.

Стојану Танасковићу, приврем. учитељу у Студеници, окр. чачан., 28 дек. о. г. ПБр. 22904.

ПРОМЕНИЛИ СЛУЖБУ

Г. Сима Ђикић, привремени учитељ у Васиљу, у окр. тимочком, рукоположио се за ђакона; уважена му оставка на учитељску службу 7 септембра о. г. ПБр. 15280.

Г. Стојан Мијатовић, привремени учитељ у Врбовцу, округу тимочког, рукоположио се у свештенички чин, и поднео оставку на учитељску службу, која му је уважена одлуком од 13 окт. о. г. ПБр. 18414.

Г. Радомир Вукомановић, привремени учитељ у Милентији, окр. крушевачког, указом постављен за писара Духовног Суда, и поднео оставку на учитељ. службу, која му је уважена 22 окт. о. г. ПБр 19157.

Г. Живомир М. Бабић, учитељ у Загорици, окр. крагујевачког, постављен за пореског помоћника београдског пореског одељења; решен од учитељске дужности 19 нов. о. г. ПБр. 20912.

Г. Петар Шундић, привремени учитељ у Вел. Каменици, окр. крајинског, рукоположио се за ђакона; оставка му уважена на учитељску службу 9 дек. о. г. ПБр. 22435.

Г. Милан Р. Степановић, привремени учитељ у Кожељу, округа тимочког, рукоположио се за свештеника; уважена му оставка на учитељску службу 21 дек. о. г. ПБр. 23099.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.univ.rs

Г. Илија Милић, привремени учитељ у Совљаку, окр. подринског, рукоположен за ђакона; разрешен од учитељске дужности 30 дек. о. г. ПБр. 23386.

ОТПУШТЕН

Г. Јован Симић, привремени учитељ у Кладурову, окр. пожаревач., одлуком од 7 дек. о. г. ПБр. 22274, на основу чл. 49 и 50 закона о народ. школама, отпуштен из службе.

УМРЛИ

Мирко Рад. Пејић, проф. Крагујев. Више Женске Школе, 23 нов. ове год.

Драгутин Паајед, директор реалке у пензији, 18 дек. о. г.

Драгутин Андрејевић, учитељ у Јошаници, окр. нишког, 18 марта ове године.

Живојин Ђорђевић, приврем. учитељ метовничке школе, у тимочком округу, 3 априла о. г. (у Општој Државној Болници у Београду).

Милован Митровић, учитељ затоњске школе, у округу пожаревач., 17 августа о. г.

Петар Р. Јовановић, учитељ у пенз., 26 авг. о. г.

Милоје Бабић, учитељ у пенз.

Љубица Кукићка, учитељица у пензији, 20 октобра о. г.

Љубомир Радовановић, учитељ у Белој Реци, округа подринског 11 нов. о. г.

Љубомир Миливојевић, учитељ у Врбици, окр. крагујевачког, 30 новембра о. г.

Стеван Аћимовић, учитељ у Балтабериловцу, окр. широтског, 8 децембра о. г.

Наталија Тасићка, учитељица у Рибарима, окр. подринског, 10 децембра о. г.

Илија Илић, учитељ у Ракинци, окр. смедерев., 20 децембра о. г.

Перка Миљковићева, учитељица у Грејачу, окр. нишког, 31 децембра о. г.

РАСПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Управитељима Учитељских Школа и директорима потпуних средњих школа.

Према чл. 25 закона о уређењу учитељских школа, ученици, који су били државни благодетанци у учитељским школама, дужни су признати се учитељске службе. Да би се одржала у снази ова одредба законска, расписом ПБр. 122 од 4 јануара 1906 године наређено је, да се сведочанства о учитељском испиту зрелости оних ученика, који су били државни благодетанци, не дају ученицима већ шаљу непосредно Министарству.

Како се ова наредба показала као непрактична, нашао сам се побуђен обуставити је и наређујем: да се од сада сведочанства о учитељском испиту зрелости и оним ученицима, који су били државни благодјејанци у учитељској школи, дају, — али да се на њихова сведочанства стави ова напомена:

„Н. Н. био је државни благодјејанац у учитељској школи. Члан 25 закона о уређењу учитељских школа гласи: „Ученици, који су уживали државно благодјејање, дужни су примити и вршити учитељску службу. Који то не би учинили, неће добити друге државне службе“.

„Ова се напомена ставља према наредби г. Министра просвете и црквених послова ПБр. 15175 од 3 септембра 1909 године“.

Овакву исту напомену стављаће и директори средњих школа на сведочанства оних ученика учитељских школа, који су у овима били државни благодјејанци а затим у средњој школи положили испите из појединих разреда или испит зрелости.

Препоручујем Вам, да се тачно управљате по овој мојој наредби.

ПБр. 15175

3 септ. 1909 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Љуб. Стојановић с. р.

Свима директорима средњих школа, државних и приватних, мушких и женских; управитељима В. Жен. Школа, државних и приватних.

Расписом ПБр. 230 од 17 јануара 1883 наређено, да ученици гимназија и реалака морају полагати поновне испите у оној школи, где су учили или где намеравају продужити учење.

Разлози, са којих је издата ова наредба, вреде и за полагање разредних испита по чл. 41 закона о средњих школама. С тога одлучујем и наређујем:

1. ученици морају полагати разредни испит у оној школи, у којој су учили, или у школи, у којој желе продужити учење, и
2. ученицима се допушта упис само у ону школу, у којој су полагали разредни испит.

Саопштавајући Вам ову моју наредбу, препоручујем Вам, да тачно по њој поступате.

ПБр. 15353

7 септ. 1909 године
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Љуб. Стојановић с. р.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilb.rs

Свима просветним надлештвима (сем Окр. Школ. Одбора)

Господине Министре,

Поводом позивања обвезника на вежбу, чине ми се разне представке од стране Вашег Министарства, да се поједини службеници, позвати на вежбу, услед преких службених потреба, ослободе вежбе.

Често овакове представке добијем доста касно, те нема времена да се и команда дотичног о његовом ослобођењу од вежбе извести, а у многим пак случајевима, у представци се не означаје, која је команда дотичног службеника позвала на вежбу. Ово може бити доцније само разлог дуже а непотребне преписке, јер команде по надлежности својој, а за недошавше обвезнике одмах предузимају потребне мере, ако дотични благовремено не следује позиву.

Да би се ово избегло, и да би команда која је дотичног службеника позвала на вежбу била благовремено извештена о ослобођењу његовом, као да би дотични, ако нема услова да се ослободи био благовремено о томе извештен и могао се одмах кренути својој команди, — то вас молим, Господине Министре, да изволите наредити, да се овакове представке за ослобођење као хитне достављају одмах, а у представци увек тачно назначи и команда, која је дотичног службеника позвала на вежбу.

Примите, Господине Министре, и овом приликом уверење мога поштовања.

ФББр. 8440

31 августа 1909 год.

Београд.

Министар Војни
Почасни Ађутант Њ. В. Краља,
Бенерал,

Мих. Живковић с. р.

Господину Министру просвете и црквених послова.

Шаље Вам се овај распис г. Министра војног с препоруком, да га се у будуће тачно придржавате.

ШБр. 15096

9 септембра 1909 г.

у Београду.

По наредби
Министра просвете и цркв. послова
Начелник

Милив. Ј. Поповић с. р.

Свима просветним установама

По решењу филозофског факултета од 11 фебруара 1906 и решењу г. Министра просвете ШБр. 7083 од 3 јуна исте године, геолошки завод је основао засебан сеизмолошки одсек за систематско проучавање сеизмичких и геофизичких појава у Србији. У вези са тим

геолошки је завод подигао ове године и нарочиту модерну станицу са инструментима за поменуто проучавање, и према одлуци г. Министра просвете ПБр. 662 од 17 јануара т. г. ступио у непосредну везу са интернационалном организацијом за проучавања сеизмолошка, примивши тиме и обавезу званичног представника и референта по тој струци за Србију.

Досадашње проучавање трусова у Србији, које је извршио геолошки завод Универзитета, већ је показало такве резултате да је на основу њих наша сеизмолошка организација одлично примљена најпре на интернационалном сеизмолошком конгресу у Хагу (септембра 1907), а по том исто тако и целокупан програм нашега сеизмолошког и геофизичког рада на последњем сазиву интернационалне перманентне сеизмолошке комисије у Цермату (септембра 1909). Али и поред свега тога, геолошки завод, желећи да у свему врши проучавања сеизмолошка и геофизичка у смислу одлука интернационалне перманентне сеизмолошке комисије, те да би својој обавези према интернационалној организацији за сеизмолошка проучавања одговорио у правој смислу, као референт за Србију, мора се пре свега потрудити, да у првоме реду боље осигура уредно прикупљање података о појединим потресима у земљи, него што је могао то постићи до сада.

Заиста, само у томе случају, ако се геолошком заводу створи могућност, да приликом каквих трусова у нашој земљи добије, поред оних, који ће инструментално пратити посведневно, податке и из свих места, која поједини потреси буду захватили — само тада ће он бити у стању поједине потресе представљати картографски, пратити њихов развој и евентуално премештање.

Како геолошки завод није у стању да сам прибира ове податке, то ме је замолио, да препоручим свима просветним заводима да му у овоме послу помогну.

Одазивајући се овој молби налазим за потребно да, у вези са ранијим расписом ПБр. 17572 од 26 новембра 1907 године, наредим свима средњим, стручним и основним школама, као и свима паросима и управницима манастира да у случају, када се у њиховом месту осети ма и најмањи потрес (трес) извештавају о томе непосредно Геолошки Завод Универзитета најпре кратком депешом (где има телеграф у месту) а по том нарочитим листама, које ће Геолошки Завод ставити на расположење у довољном броју.

За овакве телеграме и извештаје не наплаћује се никаква поштанска такса.

ПБр. 15959

16 септембра 1909 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Љуб. Стојановић с. р.

Свима Окружним Школским Одборима

Господин Министар просвете и црквених послова, под 10 ов мес. ПБр. 2030, упутио је православном свештенству краљевине Србије овај распис:

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК, Ц књ., 11 и 12 св., 1909.

„Према извештајима стручњака Србија је пуна старина и споменика свију пређашњих култура и њихових периода. Међу тим драгоценим споменицима нарочито и видно место заузимају црквене старине — остаци више или мање очувани — православних цркава из разног доба. Ови споменици налазе се по свима крајевима наше отаџбине, и ма да би за сваког требало да су светиња, која се мора и поштовати и чувати, ипак, на жалост, није тако, већ на против није редак случај да се безразложно ниште и руше и то не само од људи, који њихов значај и не схватају, већ и од оних, којима је то добро познато и који су својим позивом, друштвеним положајем, образовањем и васпитањем баш позвани да их и сами чувају, па чак и да спрече другима да их кваре и руше.

Примера ради ваља поменути: темеље старе цркве у Ђурлинама (код Ниша), на којима је подигнута нова неугледна црква, а тиме порушен један значајан споменик; фреске у Чукљеничкој цркви (окр. врањског) неразумно су премазане — окречене, те је и овај споменик, ако не сасвим уништен, знатно оштећен; сељани села Стрмостена (окр. моравског) наишавши на рушевине старе цркве хтели су безразложно на њима подићи себи нову, те би и овај споменик био изгубљен, да у томе нису спречени; — па најпосле баш ово дана, а приликом трасирања нове железничке пруге кроз овчарско-кабларску клисуру, услед ових радова, а без оправданих разлога, порушена је стара црква манастира Преображења у неколико и са нехата духовног суда епархије жичке који сам поступак актом од 31 августа 1909 год. ЦБр. 1918 осудио.

Ово се не сме у будуће дешавати, и зато, а у вези мога расписа од 13 јула 1909 год. ЦБр. 1322, издатог свима духовним судовима: да најстроже воде рачуна о свима старинама и сличним споменицима, који имају неопитне вредности за помоство, — препоручујем и наређујем православном свештенству, да од сада не само брижљиво пази да се овакав споменик не квари, не уништи, па и не обнавља; већ да за сваки такав случај од најближих власти — општинске и полицијске — затражи по потреби и помоћ, у коме сам се циљу под данашњим обратио Господину Министру Унутрашњих Дела с молбом, да изводи о томе издати наређење подручним му властима. Сем тога о свему одмах и непосредно да извештава и мене, а тако исто и у случају ако би се открио до сада непознат какав споменик, рушевина, или ма каква старина. Једновремено да се постарају да се таквом нађеном објекту не учини никакав квар, док га по моме наређењу не прегледају и не оцене стручњаци, те да се нареди шта ће и како са њима учинити.

Стављајући ово свештенству у нарочиту дужност, ја га позивам да је најсавесније и врши, а свако невршење или немарљиво вршење повлачиће за собом законске последице“.

Распис овај упућује се и свима Окружним Школским Одборима с тим, да га сваки саопшти наставницима основних школа у својему округу с препоруком да и они тачно по распису овом поступају.

ЦБр. 16873

24 септ. 1909 год.
у Београду.

По наредби
Министра просвете и цркв. послова
Статистичар,

Зар. Р. Поповић с. р.

Свима средњим и стручним школама; ректору Богословије Св. Саве

Поводом моје представке од 3 овог месеца, која се односи на премештаје указних наставника веронауке, кад потреба захте, из једне школе у другу и из једне епархијске области у другу, Архијерејски Сабор, актом својим СБр. 54 од 10 овог месеца, доставио ми је ову своју одлуку:

„Св. Архијерејски Сабор узев у оцену ово Ваше тражење на основу тач. 21 чл. 19 у вези чл. 27 тач. 13 зак. о цркв. властима нашао је да има разлога, због потреба државних да се овом Вашем захтеву изиђе на сусрет, но с тим:

а) Да указни вероучитељи који су у свештеничком чину могу бити премештени из једне школе у другу, из места у место и из једне епархијске области у другу, но само ће такав вероучитељ бити дужан одмах узети канонски отпуст од Архијереја у чијој је епархији дотле био, и са њим се обратити надлежном Архијереју с молбом, да се прими у клир те епархије у коју долази.

б) Ако дотично свештено лице — вероучитељ, пропусти да учини што му је стављено у дужност у тачки а, онда оно све дотле, док то не учини, не може имати права на чинодејства. А ово ће важити и за она лица која буду премештена по молби“.

Препоручује Вам се да ову одлуку саопштите на потпис овога акта свима указним наставницима веронауке у повереној Вам школи и да им препоручите да по њој у свему поступају.

ПБр. 15789
25 септ. 1909 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Љуб. Стојановић с. р.

Свима Окружним Школским Одборима

У вези са својом одлуком од 15 прош. мес. ПБр. 16160 наређујем да вршиоцу дужности школског надзорника за округ врањски, са седиштем у **Врању**, припадну школе у срезовима: *масуричком, пољаничком и ичињском*. Вршиоцу дужности школског надзорника истога округа, са седиштем у **Лесковцу**, да припадну школе у срезовима: *власотичначком, јабланичком и лесковачком*.

Вршиоцу дужности школског надзорника за округ крагујевачки, са седиштем у **Крагујевцу**, да припадну школе у срезовима: *крагујевачком и гружанском*. Вршиоцу дужности школ. надзорника истога округа, са седиштем у **Аранђеловцу**, да припадну школе у срезовима: *јасеничком и лепеничком*.

Вршиоцу дужности школског надзорника за округ крајински, са седиштем у **Неготину**, да припадну школе у срезовима: *крајинском и неготинском*. Вршиоцу дужности школ. надзорника истога округа, са седиштем у **Кладову**, да припадну школе у срезовима: *брзопаланачком, кручком и шоречком*.

Вршиоцу дужности школског надзорника за округ мораски, са седиштем у **Ђуприји**, да припадну школе у срезовима: *десиотовачком, параћинском и ресавском*. Вршиоцу дужности школ. надзорника истог округа, са седиштем у **Јагодини**, да припадну школе у срезовима: *белничком, левачком и темнићком*.

Вршиоцу дужности школ. надзорника за округ нишки, са седиштем у **Нишу**, да припадну школе у срезовима: *моравском и нишком*. Вршиоцу дужности школског надзорника истог округа, са седиштем у **Алексинцу**, да припадну школе у срезовима: *алексиначком, бањском и сврљичком*.

Вршиоцу дужности школског надзорника за округ подрински, са седиштем у **Шапцу**, да припадну школе у срезовима: *мачванском, посаво-тамнавском и поцерском*. Вршиоцу дужности школског надзорника истог округа, са седиштем у **Лозници**, да припадну школе у срезовима: *рађевском, азбуковачком и јадранском*.

Вршиоцу дужности школског надзорника за округ пожаревачки, са седиштем у **Вел. Градишту**, да припадну школе у срезовима: *голубачком, звишком, млавском и рамском*. Вршиоцу дужности школског надзорника истог округа, са седиштем у **Пожаревцу**, да припадну школе у срезовима: *пожаревачком, моравском и хомољском*.

Вршиоцу дужности школског надзорника за округ тимочки, са седиштем у **Зајечару**, да припадну школе у срезовима: *зајечарском и тимочком*. Вршиоцу дужности школског надзорника истог округа, са седиштем у **Књажевцу**, да припадну школе у срезовима: *бољевачком и заглавском*.

Вршиоци дужности школских надзорника у окрузима: београдском, ваљевском, крушевачком, пиротском, рудничком, смедеревском, топличком, ужичком и чачанском имаће све школе дотичног округа.

ПБр. 17901

5 октобра 1909 год.

у Београду.

Министар

просвете и црквених послова

Љуб. Стојановић с. р.

ОДЛУКЕ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

НАГРАЂЕНИ УЧИТЕЉИ И УЧИТЕЉИЦЕ

На основи члана 40 закона о народним школама одлучујем, да се за рад у тежим школским местима у 1908/9 школској години награде из партије 104 позиције 2. буџета државних прихода и расхода за 1909 годину ови наставници народних школа:

И у врањском округу:

1. Наталија Николићка, учитељица у Конопници, округа врањског, за рад у Црној Трави, истог округа, са 150 динара;

2. Хасан Фејзуловић, учитељ у Сијарини, са 250 динара; ✓
 3. Милош Павловић, учитељ у Преслапу, са 150 динара.

II у крајинском округу :

1. Милан Петровић, учитељ у Селевцу, округа смедеревског, за рад у Горњанима, са 250 динара;
2. Јулијана Петровићка, учитељица у Селевцу, округа смедеревског, за рад у Горњанима, са 150 динара;
3. Никола Петковић, учитељ у Плавни, са 300 динара;
4. Милева Ђоковићка, учитељица у Неготину, за рад у Плавни, са 300 динара;
5. Зорка Антићка, учитељица у Малој Каменици, са 300 динара;
6. Сретен Ђорђевић, учитељ у Дубочанима, са 250 динара;
7. Милан Тадић, учитељ у Топоници, са 200 динара;
8. Љубица Обрадовићка, учитељица у Душановцу, округа крајинског, за рад у Танди, са 200 динара;
9. Коста Николић, учитељ у Дупљанима, округа крајинског, за рад у Танди, са 200 динара;
10. Душан Клајић, учитељ у Мирочу, са 150 динара;
11. Никола Касапић, учитељ у Лукама, са 300 динара;
12. Десанка Милутиновићева, учитељица у Сукову, округа пиротског, за рад у Лукама, са 300 динара;
13. Петар Маџарац, учитељ у Мраморцу, округа смедеревског, за рад у Вајузи, са 250 динара;
14. Милутин Савовић, учитељ у Батовцу, округа пожаревачког, за рад у Сипу, са 150 динара;
15. Драгољуб Перовић, учитељ у Пударцима, округа београдског, за рад у Сипу, са 200 динара;
16. Владимир Симоновић, учитељ у Плавни, за рад у Поповици, са 300 динара.

III у моравском округу :

1. Сима Симић, учитељ у Бигреници, са 100 динара.

IV у широтском округу :

1. Јордан П. Илић, учитељ у Дојкинцима, са 200 динара;
2. Јордан А. Илић, учитељ у Рсавцима, са 200 динара;

V у пожаревачком округу :

1. Даринка Марковићка, учитељица у Кривачи, са 150 динара;
2. Стојанка Катанићка, учитељица у Буковској, са 150 динара;
3. Петар Катанић, учитељ у Буковској, са 150 динара;
4. Михаило Јовановић, учитељ у Влаоду, са 150 динара;
5. Даринка Јовановићка, учитељица у Влаоду, са 150 динара.

VI у топличком округу:

www.unilib.rs
 15 Страшимир Ружић, учитељ у Кочетину, округа пожаревачког, за рад у Црнатову, са 100 динара.

VII у ужичком округу:

1. Александар Терзић, учитељ у Заовинама, са 300 динара.

VIII у чабанском округу:

1. Петар Јокановић, учитељ у Јеловику, округа крагујевачког, за рад у Ковиљу, са 200 динара;

2. Милош Ранковић, учитељ у Грацу, са 200 динара. ✓

ПБр. 22681

11 децембра 1909 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Ј. М. Жујовић с. р.

На основи члана 40 закона о народним школама одлучујем, да се за рад у тежим школским местима у 1908/9 школској години на-граде из партије 104. позиције 2. буџета државних прихода и расхода за 1909 годину ови наставници:

I у крајинском округу:

1. Степан Шундић, учитељ у Вратни, са 100 динара;

2. Милева Шундићка, учитељица у Великој Каменици, са 100 динара.

II у широтском округу:

1. Светислав Ристић, учитељ у Топлом Долу, са 100 динара.

III у тимочком округу:

1. Манојло Борђевић, учитељ у Бачевици, са 100 динара;

2. Тома Живановић, учитељ у Бучју, у заглавском срезу, за рад у Скробници, са 100 динара.

IV у ужичком округу:

1. Живојин Миловановић, учитељ у Доброселици, са 100 динара.

ПБр. 22767

12 децембра 1909 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова
Ј. М. Жујовић с. р.

На основи чл. 40 закона о народним школама одлучујем, да се за рад у продужним школама и у школама за неписмене одрасле, награде из партије 104. позиције 1. ови наставници:

I у врањском округу:

1. Мирко Поповић, учитељ у Тибужду, са 150 динара.

II у крушевачком округу:

1. Марко Бабић, 2. Михаило Павловић, 3. Вук Секулић, 4. Милева Секулићка, учитељи у Вел. Дренови, сваки са 50 динара.

III у широтском округу:

1. Љубомир Јојић, учитељ у Пироту, за рад у Сукову, са 200 дин.;
2. Михаило Игњатовић, учитељ у Јаловик-Извору, са 200 динара.

IV у подриском округу:

1. Славољуб Панић, учитељ у Ноћајском Салашу, са 200 динара.

V у пожаревачком округу:

1. Борђе Николић, учит. у Дубокој, за рад у Сиракову, са 150 дин.;
2. Павле Николић, учитељ у Бабушници, са 200 динара;
3. Владимир Сотировић, учитељ у Дрмну, са 250 динара;
4. Миљко Јовановић, учитељ у Турији, са 150 динара;
5. Живан Милић, учитељ у Божевцу, са 250 динара.

VI у тимочком округу:

1. Спасоје Х. Поповић, учитељ у Новом Кориту, са 100 динара;
2. Владимир Кнежевић, учитељ у Зубетницу, за 250 динара;
3. Димитрије Смиљковић, учитељ у Лукову, са 100 динара.

ПБр. 23029

17 децембра 1909 год.

у Београду.

Министар
просвете и црквених послова

Ј. М. Жујовић с. р.

ОТВОРЕНЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ:

Одлукама господина Министра просвете и црквених послова отворене су основне школе у:

Сопоту, окр. београдског, (поново) 22 августа о. г. ПБр. 12298.

Осипаоници, окр. смедеревског, (поново) 28 августа о. г. ПБр. 13828.

Сологуши, окр. ужичког, 2 септембра о. г. ПБр. 14235.

Салаковцу, окр. пожаревач., (поново) 2 окт. о. г. ПБр. 21778.

Голобоку, окр. смедерев., (поново) 6 окт. о. г. ПБр. 15462.

Стублу, окр. врањског, (поново) 3 окт. о. г. ПБр. 11449.

Присјану, окр. пиротског, 3 окт. о. г. ПБр. 14427.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

- Рађевицу, окр. морав., 6 окт. о. г. ПБр. 15809.
 Буљанима, окр. крагујев., (поново) 7 окт. о. г. ПБр. 16650.
 Жировници, окр. крагујев., (поново) 9 окт. о. г. ПБр. 17109.
 Чибутковници, окр. београд., 11 окт. о. г. ПБр. 15870.
 Брајићима, окр. руднич., (поново) 11 окт. о. г. ПБр. 18083.
 Доњ. Бадањи, окр. подрин., (поново) 25 окт. о. г. ПБр. 19187.
 Гор. Крушицу, окр. нишког, 25 окт. о. г. ПБр. 19230.
 Прекоичелици, окр. врањског, 30 окт. о. г. ПБр. 19470.
 Гор. Матејевцу, окр. нишког, (поново) 30 окт. о. г. ПБр. 19689.
 Прекадину, окр. топличког, 7 нов. о. г. ПБр. 18977.
 Вирини, окр. моравског, 10 нов. о. г. ПБр. 20508.
 Шумама, окр. чачанског, 10 нов. о. г. ПБр. 20514.
 Грошници, окр. крагујев., (поново) 11 нов. о. г. 18466.
 Јазовнику, окр. подринског, (поново) 11 нов. о. г. ПБр. 19235.
 Доброљутцима, окр. крушевачког, 11 нов. о. г. ПБр. 20121.
 Степошу, окр. крушевачког, 11 нов. о. г. ПБр. 20540.
 Броду, окр. врањског, 11 нов. о. г. ПБр. 20417.
 Мекшицу, окр. нишког, (поново) 25 нов. о. г. ПБр. 21473.
 Мачкацици, окр. врањског, 3 дек. о. г. ПБр. 22063.
 Сирчи, окр. чачанског, 12 дек. о. г. ПБр. 22353.
 Богојевцу, окр. врањског, (поново) 15 дек. о. г. ПБр. 22558.
 Наушари, окр. крушевачког, (поново) 16 дек. о. г. ПБр. 22889.
 Каменици, окр. крагујевачког, 28 дек. о. г. ПБр. 23377.
 Риђакама, окр. подринског, 30 дек. о. г. ПБр. 23069.

ЗАТВОРЕНЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ:

Одлукама господина Министра просвете и црквених послова затворене су основне школе у:

- Јазовнику, окр. подринског, 27 августа о. г. ПБр. 13835.
 Салаповицу, окр. пожаревачког, 1 септ. о. г. ПБр. 14473.
 Срећкевицу, окр. пиротског, 31 августа, о. г. ПБр. 14429.
 Бел. Потоку, окр. београдског, (поново) 30 септ. о. г. ПБр. 17296.
 Узвџу, окр. подринског, 9 окт. о. г. ПБр. 17105.
 Мекшицу, окр. топличког, 15 окт. о. г. ПБр. 15563.
 Каменици, окр. нишког, 30 окт. о. г. ПБр. 19547.
 Малошишту, окр. нишког, 11 новембра о. г. ПБр. 20297.
 Богојевцу, окр. врањског, 11 нов. о. г. ПБр. 20420.

ЗАДУЖБИНА ВЛАДИКЕ ВИЋЕНТИЈА КРАСОЈЕВИЋА

Надзорни Одбор Задужбине владике Вићентија Красојевића поднео је господину Министру просвете и црквених послова овај извештај:

Према чл. 15. „Правила о давању издржавања и благодејања из Задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића“ надзорни одбор ове Задужбине има част поднети извештај за 1908—1909 школску годину, т. ј. за време од 1 септембра 1908 до 1 септембра ове године.

I Приходи:

Задужбина је имала ове приходе:

1.) Кућна кирија	3.600— дин.
2.) Интерес на капитал 58.178.30 динара, по књи- жици ПБр. 9., књ. 11., л. 6., код Управе Фондова	2.945·20 дин.
Свега	6.545·20 дин.

Од овога прихода могло се утрошити у 1908—1909 школској години на издржавање питомаца и благодејанаца:

1. Кућна кирија	3.600— дин.
2. По решењу господина Министра просвете и црквених послова од 28 априла 1905 године ПБр. 6872, а по предлогу Главнога Просветног Савета, половина годишњег интереса од капитала	1.472·60 дин.
Свега	5.072·60 дин.

II Расходи:

Од суме 5072·60 динара утрошено је у 1908—1909. школској години:

1. На издржавање питомаца	2.254·85 дин.
2. На осигурање задужбинске зграде	19·50 дин.
Свега	2.274·35 дин.

Кад се од суме	5.072·60 дин.
одбије расход у	2.274·35 дин.
онда претиче свега	2.798·25 дин.

Укупна готовина ове Задужбине, која је код Управе Фондова, износила је на дан 1 јула ове год. 61.123·50 динара.

У 1908—1909 школској години били су ови питомци:

1. Живка Красојевићева, уч. IV раз. крагујевачке основне школе
 2. Даница Красојевићева, учен III раз. жен. учит. школе крагујевачке
 3. Живота Красојевић, уч. III разреда крагујевачке гимназије
 4. Ружица Ђорђевићева, учен. II раз. београд. женске гимназије
 5. Надежда Ђорђевићева, учен. II раз. београд. више жен. школе
 6. Бранислав Марић, учен. III раз. II београдске гимназије.
 7. Вукосава Красојевићева, свршена ученица основне школе.
 8. Војислав Красојевић, уч. I раз. крагујевачке гимназије.
 9. Милица Красојевићева, уч. III раз. крагујевачке осн. школе.
- Живка Красојевићева је умрла 1 новембра 1908 године, а на њено место примљена је за питомицу њена сестра Милица Красојевићева.

Вукосава Красојевићева свршила је IV раз. основне школе 1907—1908 школске године. Због болести није могла да продужи школовање, а по одлуци господина Министра просвете од 24 новембра 1908 год. ЗБр. 436 продужено јој издавање стипендије.

Војислав Красојевић свршио је IV раз. основне школе и ступио у I раз. гимназије. И остали питомци свршили су разреде и прешли у старије, те су сада у разредима, како је овде у списку означено.

III

Надзорни Одбор је намеравао, као што је и у прошлогодишњем извештају обећао, да подигне кућу на празном земљишту Задужбине Красојевићеве, да би уједно одговорио тиме и жељи Завештаоцевој (тестаменат тач. 10.); ну ванредне прилике у земљи и ову су намеру оставиле неизвршену. Ипак пошто су сада планови за зграду ове куће одобрени у Грађевинском Одељењу општине београдске, надзорни ће одбор одмах приступити претходним радовима за подизање задужбинске куће.

Како су пак за подизање ове куће потребна велика новчана средства, то Одбор, у намери да увећа задужбинску готовину, а према одлуци господина Министра просвете и црквених послова од 26 априла 1907 год. ПБр. 1194, ни у овој години није примао нових потомаца, нити је садашњим повећавао стипендије.

ЗБр. 546. Из Задужбинског Одељења Министарства Просвете и Црквених Послова. 20 октобра 1909 год. у Београду.

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

990 РЕДОВНИ САСТАНАК

12 јуна 1909 год.

Били су: потпредседник **Миливоје Ј. Поповић**; редовни чланови: **Сава Антоновић**, **Јосиф Ковачевић**, **Љубомир Протић**, **Павле Поповић**, д-р **Чед. Митровић**, д-р **Душан Рајичић**; ванредни чланови: **Сретен Пашић**, д-р **Милан Радовановић**, **Живојин Ј. Јуришић**, **Михаило Јовић**.

Пословођа: **Мих. Недељковић**.

I

Прочитан је и примљен записник 989 саветског састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 11 овог месеца ПБр. 9117, којим се тражи од Главног Просветног Савета да најдаље до краја ове школске године донесе своју одлуку по свима учитељским кривицама које су упућене Савету на мишљење, а по којима до сада Савет није донео никакву одлуку.

Затим је г. потпредседник саопштио да су, према овом захтеву г. Министра, умољени сви г.г. референти код којих се налазе на реферовању поједине учитељске кривице, да потребне реферате поднесу у року од три дана.

Савет је ово саопштење примио знању.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 4 ов. мес. ПБр. 8490, којим се, у вези са раније послатим актима ПБр. 9287 од 25 јануара 1908 год. и ПБр. 1885 од 12 фебруара ове године, шаљу Главног Просветног Савету на мишљење сва акта о измени у Правилима о учитељском испиту зрелости.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Ранко Петровић, директор III београдске гимназије, Миливоје Симић, директор II београдске ги-

мнџазје, и Јован Миодраговић, професор у пензији, да сва акта по овоме предмету проуче и Савету у што краћем времену поднесу заједнички реферат.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 6 ов. мес. ПБр. 8709, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г-ђе Катарине Голубовићке, учитељице из Наталинаца, која моли да се стави у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Голубовићку, учитељицу из Наталинаца, треба ставити у пензију.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 7 ов. мес. ПБр. 8532, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење кривица г. Јована Михаиловића, учитеља из Раче.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Сава Антоновић, директор I београдске гимназије, д-р Чедомиљ Митровић, ванредни професор Универзитета, и Михаило Јовић, учитељ из Београда, да сва акта ове кривице прегледају и Савету на првој идућој седници поднесу заједнички реферат.

VI

Прочитано је писмо г.г. д-ра Косте Кумануде и д-ра Драгољуба Аранђеловића, ванредних професора Универзитета, којим извештавају Главни Просветни Савет да им у остављеном року није могуће поднети тражени реферат по кривицама г. Манасија Стојановића, учитеља из Лесковца, и г. Јована Поповића, учитеља из Горњег Милановца.

Савет је ово саопштење примио знању и одлучио: да се умоле г.г. Сава Антоновић, директор I београдске гимназије, д-р Чедомиљ Митровић, ванредни професор Универзитета, и Михаило Јовић, учитељ из Београда, да прегледају сва акта кривице г. Стојановића, а г.г. Сава Антоновић, директор I београдске гимназије, и Михаило Јовић, учитељ из Београда, да прегледају сва акта кривице г. Поповића и да на првој идућој седници поднесу реферате.

VII

Саслушан је реферат г.г. д-ра Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, Светислава Максимовића, професора I београдске гимназије, и Михаила Станојевића, учитеља из Београда, по молби г-ђе Даринке Адамовићке, учитељице у пензији, која моли да се врати у учитељску службу.

Према овом реферату Савет је већином гласова дао мишљење: да г-ђа Адамовићка може, ако се констатује потреба у наставницима, бити, у смислу чл. 81 закона о народним школама, предложена од Савета за повратак у учитељску службу, ако претходно поднесе лекарско-комисијско уверење о стању свога здравља и уверење од над-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.BE

лежне власти о владању и занимању за време од како је пензионисана, и ако се затим утврди да је физички и умно здрава и способна да ради низ година ради у учитељској служби и да се својим понашањем није огрешила о свој позив.

VIII

Саслушан је реферат г.г. д-ра Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, Светислава Максимовића, професора I београдске гимназије, и Михаила Станојевића, учитеља из Београда, по кривици г. Димитрија Бресјанца, учитеља из Избенице (окр. моравски).

Према овом реферату а узевши у обзир како отежавну околност, што се овај учитељ у првим годинама свога службовања показује немарљив у дужности, тако и околности које олакшавају кривицу, и то: да има оца и сестру које издржава својом зарадом, да признаје кривицу и да до сад није кажњаван — Савет је мишљења: да оптужени г. Бресјанац за дело из тач. 1 чл. 45 закона о народним школама — тј. што је изостајао од дужности без надлежног одобрења треба да буде кажњен у смислу чл. 49 закона о народним школама мањом дисциплинском казном, коју нити предлаже нити изриче Главни Просветни Савет. Према томе Савет је мишљења: да у учињеном делу не постоји кривица таквог рода због које би оптужени г. Бресјанац морао бити отпуштен из службе, а само у том једном случају имао би Главни Просветни Савет, према чл. 50 закона о народним школама, да поднесе предлог о томе.

IX

Прочитан је реферат г.г. д-ра Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, о штампаној књизи „Десет проповеди“ од г. Јов. Д. Илића, свештеника из Дубља.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Према одлуци Главног Просветног Савета од 3 ов. мес. СБр. 145 прегледали смо трећу књигу „Десет проповеди“ у сликама и причама од Јов. Д. Илића, свештеника дубљанског, и част нам је поднети Савету овај реферат:

Актом од 29 априла тек. год. под ПБр. 5966 писац треће књиге „Десет проповеди“ молио је Министарство: да његову књигу, која истина још није била изашла из штампе, препоручи (1) за књижнице основних школа или (2) за поклањање ученицима о испитима или (3) за откуп неку стотину комада.

Књига износи до пет штампаних табака обичне осмине гармонда с проредом. Садржи (од 5—71 стране) ових десет проповеди:

1. О деоби задружног дома газда Симе Перића у Мачви; 2. Против пијанства — (на први дан Духова); 3. Три савета Михаила Добриловића своме сину Милану; 4. Угледни дом у селу; 5. Неугледни дом на селу; 6. О милостивом Самарјанину; 7. О добротности (на Лазареву Суботу); 8. О

духу и душевним врлинама (на Васкрс); 9. Противу сујеверија и нерада (у недељу Слепога) и 10. О упознавању човека.

Сем проповеди штампан је на крају књиге још и „Поговор са кратком пишчевом аутобиографијом“ (стр. I—IV). У почетку књиге налази се и слика пишчева. Цена је књизи 0.70 дин.

После пажљиве и свестране оцене нашли смо: да су свих 10 проповеди низ недовољно разрађених, незаокружених поука намењених одраслима. Самостално и с разумевањем могли би читати ове поуке само одраслији, који су довољно писмени, а ученици основне школе нису у стању да их схвате и разумеју, јер у њима има много апстрактних ствари и метод излагања је више мање полемичке природе. Местимично извесне поуке су шта више у противности са хришћанским учењем о добрим делима. Тако, на пример, у поуци „Три савета Михаила Добриловића своме сину Милану“ писац учи: 1 да не треба поверавати тајну својој жени ма колико она верна и одана била; 2. да не треба узимати никада туђе под своје „нити га — како се изразио писац — васпитај као свога сина“ и 3. да не треба тражити благовољење и милост од онога који је у власти. Међутим ово се коси са јеванђелским учењем о љубави према ближњем, према жени и према старијима.

Сем тога, у овој књизи има доста таквих места, где је данашње наше друштво и његово уређење представљено у врло ружним сликама као да ничега нема што је добро и што би се за углед могло узети. Баца се проклетство на онога „који је први партије установио“ (стр. 9.), неверно се представља пут и начин за расправљање међусобних размирица, без којих се међутим ни најидеалније уређено друштво не може замислити. У месту поуке да у тим приликама треба питати стручне људе и тражити заштиту од надлежног суда прописаним путем и начином, писац саветује: „Будете ли — вели — кад у своје животу имали ма какав спор не идите адвокату ни суду“ (стр. 30.) и т. д.

Уопште овој књизи могле би се учинити још и многе друге замекерке. Кроз целу књигу провејава врло оштар и неподесан тон, а има повише израза тако грубих, који се не смеју чути ни у којој прилици, а камо ли у књизи за школу и децу намењену. Тако на пример: „кујо једна“, „кучко једна да те срам будне“, „буд си искотила толику штенадију“ (стр. 34—35 и др.) и т. д. Граматичких и стилистичких грешака такође није мало, крупније су подвучене писаљком.

Слика пишчева па и аутобиографија не дају никакву поуку корисну за школску децу, те и једно и друго могло је изостати, тим пре што је писац жив и сâм је издавач књиге.

По свему се види, дакле, да писац при изради ове своје треће књиге „Десет проповеди у сликама и причама“ није имао у виду педагошка правила, школу и њене циљеве, већ је удешавао поуке за своје парохијане како су кад прилике захтевале.

С тога смо мишљења: да ова књига оваква каква је сад, и по својој садржини и по начину обраде не може бити препоручена ни за школске књижнице ни за поклањање ученицима о испитима. О откупљивању може бити говора само за продужне школе, ако има средстава за тај циљ.

11 јуна 1909 год.
у Београду.

Чед. Митровић
Свет. С. Поповић,
учитељ.

Према овом реферату Савет је донео одлуку: да ова књига ни по својој садржини ни по начину обраде не може бити препоручена ни за књижнице основних школа ни за поклањање ученицима о испитима.

Г.г. Митровићу и Поповићу одређено је на име награде за реферовање о овој књизи свега (30) тридесет динара.

X

Прочитан је реферат г.г. Максима Трпковића, професора II београдске гимназије, Светислава Максимовића, професора I београдске гимназије, и д-ра Јована Ердељановића, сталног доцента Универзитета, о штампаној књизи „Основи математичке географије за VI разред средњих школа“ од г. Тодора Радивојевића, професора.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Част нам је поднети тражену оцену о књизи „Основи математичке географије за VI разред средњих школа“ од проф. Т. Радивојевића (Београд, 1909).

На почетку своје књиге писац наводи изворе, по којима је радио. Сви су ти извори несумњиво добри у целини, али неки имају застарелих појединости и грешака.

Ми ћемо имати да утврдимо, како је г. Радивојевић те изворе умео употребити и да ли његова књига одговара одређеном задатку: I по распореду и по обиму свога материјала; II по стварној вредности и тачности тога материјала и III по формалној страни.

I *Распоред и обим унесеног материјала.* — Главна подела ове књиге на 4 одека (астрономији, математичко-географски, геофизички и картографски), са додатком о хронологији, добра је. Али у одеку „Претходна астрономска знања“ поједини одељци не иду правилним, логичним, редом. Отуд се и могло десити, да писац нпр. употребљава изразе „циркмполарне звезде“ (стр. 8) и „стојиште“ (на неколико места), а није о њима претходно ништа говорио.

Најглавнији је недостатак у овом погледу, што пре одељка о привидном дневном кретању сунчеву (с. 5) није ништа говорено о хоризонатном систему. А то је међутим било неопходно, и тиме би се избегле многе тешкоће у даљем излагању, на које код писца nailазимо. Тако нпр. са таквим тешкоћама сусрећемо се већ у одељку „Кретање сунчево између повратника“ (стр. 6—8). Ту се, на стр. 7, каже, да за Београд сунце кулминује 8 марта на висини гд $45^{\circ} 12'$. Али се не види, откуда тај број, јер раније ништа није казано о хоризонатном систему, из кога би се сазнало, да је: географ шир. + полутарска вис. = 90° . Да је то учињено, ученици би лако и с разумевањем дошли до тог броја, јер би за Београд (коме је геогр. шир. $44^{\circ} 48'$) имали: полутарска висина = $90^{\circ} - 44^{\circ} 48' = 45^{\circ} 12'$. О томе се у књизи говори чак на стр. 25 и 58 (добивање кулминац. висине сунчеве помоћу гномона). — Исти број, $45^{\circ} 12'$, употребљава писац још двапут, за кулминације сунчеве 8 јуна и 8 децембра у Београду. За 8 јуна вели: „Сунце кулминује на висини од $(45^{\circ} 12' + 23^{\circ} 27') = 68^{\circ} 39'$ а пада испод хоризонта само $(45^{\circ} 12' - 23^{\circ} 27') = 21^{\circ} 45'$. А за 8 децембар каже: „Сунце кулминује на висини од $(45^{\circ} 12' - 23^{\circ} 27') = 21^{\circ} 45'$ а пада испод хоризонта $(45^{\circ} 12' +$

$23^{\circ} 27' = 68^{\circ} 39'$. Дакле непознатом броју $45^{\circ} 12'$ додаје или одузима ученицима такође непознати број $23^{\circ} 27'$, јер о деклинацији сунчевој није раније ништа поменуто. Ученици неће разумети ни зашто се ова два броја у првом случају сабирају а у другом одузимају.

У књигу је унесено *много материјала*, који је уз то великим делом писан збијеним слогом и штампан ситнијим словима. Књига износи $6\frac{1}{4}$ штамп. табака. За предавања, која располажу само једним часом недељно, то је несумњиво сувише. Неки су одељци могли сасвим изостати а неке је требало изложити много краће и простије. Тако нпр. — да истањемо само главније — могли су се *сасвим изоставити*: одређивање положаја звезда (с. 24); небески појави као последица лоптата облика земљина (с. 32); премеравање степена (с. 33), у коме има доста необјашњених ствари; слушајеви, који би *могли наступити*, кад би земљина осовина била управна на екватору (с. 46) или кад би лежала у еклиптикиној равнини (с. 47); и одређивање деклинације (с. 77). — А требало је да су израђени *краће и простије* нпр. ови одељци: о годишњој паралакси некретница (с. 41); о аберацији светлости (с. 43); одређивање географских координата (с. 57) и мерење висина (с. 61). Особито ова два последња одељка није требало ништо у тој опширности изнети у овој књизи, јер се толико о њима предаје само на Универзитету. Кад већ писац није хтео ове ствари изоставити (а то би било најбоље), требало је да изнесе само по један, и то најпростији начин.

II Да бисмо показали *стварну вредност и тачност* употребљеног материјала, изнећемо неколико, ипак само главнијих, примера.

Писац каже за звезде на стр. 2: „Све су бескрајно далеко од земље“, а на стр. 41 и 42 покушава да докаже револуцију земљину помоћу тога што звезде *нису* бескрајно далеко од земље („Годишња паралакса звезда“). Да је реч „бескрајно“ заменио правим изразом (веома, одвећ и сл.), избегла би се ова недоследност. И на стр. 5 помиње *бескрајну* удаљеност између сунца и звезда.

Констелацију *Мала Кола* (с. 2) назива без потребе *Колицима*. Реч Колица не значи у српском језику исто што и мала кола, него значи мала кола са једним точком, која нимало не личе на кола са четири точка.

За *Кумову Сламу* (с. 3) вели, да је „састављена из безброј блиских звезда, чија светлост доспева до земље за 2000 година“. То би значило, да су све те звезде на истој даљини од земље — на појасу од лопте, чији би полупречник прешла светлост за 2000 година. Тако није у ствари.

О *пегам* сунчевим (с. 4) каже писац, да су то тамна места. Али пеге нису тамна, него су *мање светла* места од околине на сунчевој површини. Тамна изгледају услед контраста на самом сунцу, а сама собом она су светлија и од најјачег нашег извора светлости на земљи. Ову особину пеге требало је споменути и нарочито истаћи насупрот старијој поставци, по којој се држало, да су пеге збиља тамна места, охлађени делови сунчеве површине.

Кад се, како тврди писац, „Сунчево кретање не примећује због бескрајне удаљености између њега и звезда“ (с. 5), онда како је примећено, да се креће? Како је одређен чак и правац његова кретања?

По писцу (с. 7) најдужи дан у Београду (8 јуна) траје 15 ч. 32 м., најдужа ноћ (8 дец.) 15 ч. 16 м.; најкраћа ноћ (8 јуна) 8 ч. 28 м., а најкраћи дан (8 дец.) 8 ч. 44 м.; разлике између најдужег дана и најдуже ноћи,

и између најкраћег дана и најкраће ноћи износе по 16 минута. То је *погрешка*. Разлике њихове морају бити = 0. Да то тако мора бити, види се у овоме тексту на истој страни (7). Горња (68°39') и доња (21°45') кулминација сунчева 8 јуна (за Београд) тачно промене своје вредности 8 децембра, па имамо за горњу кулминацију 21°45' а за доњу 68°39'. Према овоме не сме бити никакве разлике између поменутих дужина дана и ноћи. То се даје лако увидети. А код писца те разлике ипак износе по 16 минута. Ова недоследност, коју сусрећемо на истој страни, јавља се и на још једном месту. На стр. 51 наводи писац једну таблицу, по којој најдужи дан за 45° ширине траје 15 ч. 26 м. Београд, који је за 12' јужније, мора имати најдужи дан краћи од овога, а он му међутим на стр. 7 даје дужину од 15 ч. 32 м. Овај се податак дакле не слаже са таблицом.

Г. Радивојевић израчунава на неки особени начин *јутарњу и вечерњу даљину* сунца за Београд у време солстиција (стр. 7). Од највећег дневног лука, описаног сунцем 8 јуна, одузима 180°, разлику дели са 2 и добија за највећу позитивну јутарњу и вечерњу даљину по 26°30'. Исто тако чини и за 8 децембра и добија за највећу негативну јутарњу и вечерњу даљину по 24°30'. Овај начин одређивања — који он ниједном речју не објашњава — *скроз је погрешан*. То се одмах види по добивеним резултатима. Највећа позитивна и највећа негативна даљина морају бити једнаке по вредности (само супротних знакова), а код њега је прва за 2° већа од друге! По томе начину одредбе на екватору би јутарња и вечерња даљина биле навек = 0, па и за време солстиција, јер тамо је навек дневни лук, описан сунцем = 180°, па бисмо имали увек $\frac{180-180}{2} = 0!$ А међутим се за време солстиција

треба да добије 23°27', пошто сунце за толики угао иде на север, односно на југ, од источне и западне тачке. — Јутарња и вечерња даљина за неко место не одређује се на тако прост начин, као што писац наводи. Те количине, као и дужина дана, зависе од геогр. ширине места (α) и од деklinације сунчеве (d) тога дана, а изналазе се тригонометрским путем помоћу нарочитих образаца. Тим путем налазимо за Београд за време солстиција да му је вечерња даљина $124^{\circ}7' - 90^{\circ} = 34^{\circ}7'$, а јутарња даљина $235^{\circ}53' - 270^{\circ} = 34^{\circ}7'$. За екватор, где је стално $\alpha = 0$, добија се за $d = \pm 23^{\circ}27'$ (у време солстиција) за јутарњу и вечерњу даљину опет по $\pm 23^{\circ}27'$.

Не мислимо овим рећи, да је писац имао навести те обрасце у уџбенику. Али кад је нашао за потребно да о овоме говори, требало је да наведе тачне готове податке, ма и не показао сам начин рада, као што је то учинио са таблицом на стр. 51 (до 66°33'). А он је изнео и погрешне податке и погрешан начин рада, што се никако не сме допустити у једном уџбенику.

О *еклипници* каже писац (с. 8): „Привидна годишња сунчева путања зове се еклиптика“. А на стр. 48 вели: „Дужина еклиптике износи око 940 милиона км.“ Из овога се види, да назива еклиптиком саму привидну сунчеву или праву земљину путању. Кад би то било тачно, онда би, пошто по самим пишчевим речима „месечева путања сече еклиптику у два тачкама, које се зову чворови“ (с. 13), морали наступати судари месеца са земљом за време сваког помрачења, а пошто путање свих планета такође секу еклиптику, наступали би у пресечним тачкама и судари земље са свима планетама! Пишчева дефиниција је дакле нетачна. — Еклиптика је *неограничена равна*, која пролази кроз земљно и сунчево средиште и привидно сече небо по једноме кругу бесконачно великог полуиричника. У тој равни

лежи ограничена сунчева односно земљина *путања*. — елипса са коначним димензијама. Обим ове елипсе не секу нити могу сећи ни месечева путања нити путање осталих планета.

На стр. 45 писац даје за еклиптику опет другу дефиницију: „Земљина путања пројигирична на небесноме своду зове се еклиптика“. Ово је сасвим друкчија дефиниција од оне напред наведене (са стр. 8). Та недоследност пишчева има и тај недостатак, што није рекао и како се врши те пројектирање. И треба ли и та пројекција да има дужину око 940 милиона км.?

Уз одељак о зодијаку (с. 9) иде *слика 7*, на којој су представљени узajамни положај екватора, еклиптике и још једнога круга P_1 и P_2 , о коме није овде казано ниједне речи. Тај круг пролази кроз небесну осовину и обе равнодневичке тачке, и према томе је *равнодневички* или еквinoxцијални круг. Овде тај круг није био потребан. Међутим на стр. 24, где се опет говори о еклиптикином систему, спомиње се овај равнодневички или еквinoxцијски круг, али на слици 31, која треба да га покаже (а која је чак на стр. 27!), нема овога круга!

О *планетама* (с. 9, 10 и 11) говори се уопште непотпуно и погрешно. Није тачно, да највећу густину има Земља (1), него је има Меркур (1,173), а такође немају најмању густину Нептун и Сатурн (0,14), него само Сатурн (0,125), док Нептунова густина износи 0,33 Земљине густине. Писац не каже ништа о релативним даљинама планета од сунца, него само помиње, да је најближи Меркур (58 мил. км.) а најдаљи Нептун (4470 мил. км.). То није довољно. Како ће ученици одредити даљине осталих планета од сунца из познате даљине земљине а без релативних даљина њихових? Зар неће створити себи погрешну представу о тим даљинама, нарочито кад им се још каже на стр. 11 за Марс, да „он добива као Земља много светлости и топлоте од Сунца“? Они ће због овога помислити, да се даљина Марсова врло мало разликује од даљине Земљине? А да им се раније казало, да је релативна даљина Марсова 1,52 земљине даљине, створили би себи тачну представу о тој даљини и знали, да Марс због тога добија *много мање* (2,31 пута мање) светлости и топлоте него Земља, пошто су те количине обрнуто сразмерне са квадратом даљине.

Говорећи о *месецима* код планета писац не каже ништа о *Сатурнову арстену*. А то је требало да учини већ због тога, што је на слици 9 (с. 10), где је представљена упоредна величина планета, нацртао и Сатурн са његовим прстеном.

О *Кеплеровим законима*, којима је овде право место, писац говори чак на стр. 20, па и тамо укратко, регистарски. О њихову доказивању и примени нема ни помена. Приликом регистровања другог закона додаје, „да се свака планета креће успорено од перихела до апхела, а убрзано од апхела до перихела“. А зашто је то тако, није објаснио.

О главним *менама месечевим* (с. 13 и 14) писац тврди: да младина бива *навек* на подне, прва четврт у 6 ч. у вече, пун месец у поноћ а последња четврт у 6 часова ујутру! На сл. 15 ове је моменте и уписао поред мена, које им одговарају. То је све нетачно, баш и према ономе што сам каже: да од једне мене до друге прође 7 дана и 9 часова (требало је рећи тачније: 7 дана, 9 часова и 11 мин.) Према томе ако је младина и била једног дана на подне, рецимо 23 априла, лако је израчунати да ће прва четврт наступити 30 априла у 9 часова и 11 мин. у вече (а не у 6 ч. у вече),

пун месец 8 маја у 6 ч. и 22 мин. у јутру (а не у поноћ), последња четврт 15 маја у 3 ч. и 33 мин. по подне, а идућа младина 23 маја у 0 ч. 44 мин. изјутра (а не на подне).

Говорећи о *помрачењима Сунца и Месеца* (с. 14, 15 и 16), писац чини још веће грешке и у тексту и у сликама. Не казује, колико трају тотална помрачења, него говори о њима даје им трајање, којим су обухваћена и парцијална помрачења, без икаквих напомена (с. 15 и 16). Не спомиње ништа ни о карактеристичној разлици између помрачења сунчевих и месечевих. За помрачења сунчева вели, да се виде *истовремено са свију места земљиних*, којима је сунце над хоризонтом! Ово је крупна грешка, у толико већа, што то каже на завршетку говора о тоталном помрачењу, за које не помиње колико само оно траје и колики простор на земљи заузима. Да ова грешка није случајна омашка пера, види се по томе, што је потврђена чак и на сл. 17. На тој слици зблија се види, да сенка (ab) и полусенка (ac и bd) месечева поклапају тачно половину земљине површине, која је окренута сунцу! Дакако, кад се не води рачуна о размери величине Земљине, Сунчеве и Месечеве ни о размери њихових даљина, да се може нацртати слика, каква се хоће. Али је зато и слика сасвим погрешна. Тачну слику о овоме дао је М. Ј. Андоновић у *Космографији* стр. 416 сл. 111.

Сунчева помрачења нити се виде са *свих* тачака земљиних, којима је сунце над хоризонтом, нити се пак *истовремено* виде са свих оних, из којих се уопште виде. Код овог појава Месец постуино поклапа Сунчев котур, као што и, пр. чини какав облак у кретању. Сенка Месечева (с полусенком) креће се по површини Земљиној као и сенка облакова, тако да помрачење настапа постуино и редом за сва она места, на које наиђе сенка, на тако и престаје. И као што су и с једне и с друге стране облакове сенке сва места осветљена сунцем, тако су исто и с обе стране Месечеве сенке сва места на Земљи осветљена Сунцем — за њих нема помрачења, и ако им је Сунце над хоризонтом. Величина Месечева према његовој даљини од Сунца није ни близу толика, да би његова сенка с полусенком могла поклопити целу половину Земљину, окренуту Сунцу, као што је погрешно представљено на сл. 17. Немогућност тога показује и сама Месечева паралакса, која износи 57'2," док Месечев привидни пречник на средњој даљини износи само 31'6." С једне и друге стране сенке и полусенке мора дакле остати знатно велика површина Земљина, осветљена Сунцем, за коју нема никаква помрачења. — А за тотално помрачење да напоменемо ово: само језгро Месечеве сенке погађа тако узану зону Земљине површине, да у ширину никад не прелази 80 км., него је обично још ужа. Та зона има тотално помрачење, које у једном месту може трајати највише до 8 минута на екватору а 6 минута на географ. ширини Париза.

И друга *слика под бр. 17* (на с. 16) права је бесмислица. Њоме је хтео писац да представи прстенасто помрачење Сунчево, а није нацртао Месечеву полусенку! Земљу је оставио сасвим изван сенке! Ученици ту не могу видети никакво помрачење, а камо ли прстенасто, јер по слици *никаквог помрачења и нема*.

И са *сл. 18* не стоји боље. Испод ње пише: „Тотално и делимично Сунчево помрачење“, али на слици *језгро сенкино и не доири до земље!* Тоталног помрачења и нема! Писац није ваљда мислио, да полусенком представи и тотално и делимично помрачење?! Ову је слику узео из *Космографије* од М. Ј. Андоновића стр. 416 сл. 110. Она тамо представља *прстенасто и делимично помрачење*.

О *Кометама* (с. 17 и 18) говори сасвим укратко и непотпуно. Не каже ништа о различној сјајности језгра, омотача и репа њихова; ни о правцу репа, кад се комета приближује па после удаљује од Сунца; ни о томе, да Кеплерови закони вреде и за периодске комете. Даље је писац учинио једну грубу погрешку, која је — поред свих осталих — особито јасан доказ његове прекомерне хитње у изради овог уџбеника. Грешка је у овоме. За комете вели: „Дужина њихова репа врло је променљива (сл. 21); код појединих износи неколико милиона километара“ и упућује читаоца на сл. 21, да се о томе сам увери. Међутим сл. 21 не представља ни комете ни њихове репове! Она представља сасвим друге ствари: усијане трагове — облачке — од ватрених лопти у *нашој атмосфери*! Ти трагови са својим променама нису ни налик на кометске репове ни по облику а још мање по дужини, која би имала па износи „неколико милиона километара“! Ову слику узео је писац из *Космографије* од М. Ј. Андоновића са стр. 446. Она је тамо на свом правом месту, уз објашњење о ватреним лоптама и другим „озвездинама“ и носи бр. 121. И ако је у књизи Андоновићевој јасно написано, шта та слика означава, ипак је писац утурио међу комете ради објашњења њихових репова и још је испод слике написао „Мењање кометског репа“!

Још је једну грешку учинио овом излишном реченицом: „Понеке комете приближе се Сунцу до 70.000 км., па се за тим удаљавају од њега преко 70 милиона километара“. Да под тим кометама подразумева периодичне комете, јасна је ствар. Али које су то комете? На небесноме своду нема ниједне познате периодичне комете, која се удаљава од Сунца за тако огромну даљину. Та би даљина била скоро двапут већа од даљине најближе некретнице α Centauri, за чију даљину међутим каже сам писац (на стр. 2) да износи 41 милион километара или 4, 3 светлосне године. Према томе комете, о којима је реч, имале би се удаљавати од Сунца на даљине веће од 7 светлосних година! Такве комете нема, а не може је ни бити, јер давно пре него што би се за толико удаљила од Сунца, престала би бити периодична, ушла би у сферу атракције других некретница и нашем Сунцу никад се више не би вратила. Астрономи признају за периодичне оне комете, које се бар једном врате на израчунато време. — Најзад, одељу о кометама недостаје, што није ништа речено о вези између комета и метеорских ројева.

Говорећи о *метеорима* (с. 18) писац вели за ватрене лопте: „Често се уз праску, која је налик на грмљавину, расприште и поједини њихови делови падају на Земљу као метеорити или метеорско камење“, и упућује читаоца на сл. 22. Међутим та слика не представља распрскавање и падање метеорита, него озвездинску појаву, виђену у Америци 1833 године, онакву исту, каква се је и код нас видела ноћу између 15 и 16 новембра 1885 године. Између описане и сликом показане појаве разлика је огромна. И ову је слику узео г. Радивојевић из *Космографије* од М. Ј. Андоновића са њеног правог места на стр. 452 и погрешно јој дао сасвим друкчији задатак: да нам објасни распрскавање метеорита!

У одељку о *екваторском систему* (с. 21) писац је учинио једну врло грубу грешку. Он вели: „Кругови по којима равнине небеских упоредника секу Земљу, називају се Земљини упоредници; и међу њима је највећи полутар, који полови Земљу на северну и јужну полулошту“. Према овоме би сваки Земљин упоредник (нпр. 40°) лежао у једној равни са небеским упоредником, који му одговара. А то није тако. Само Земљин и небески полутар леже у једној равни, јер она пролази кроз заједнички центар Земље и небеске сфере, а остали упоредници не леже у једној, него у — паралелним равнима! Ово

је нарочито лепо објашњено у *Космографији* М. Андоновића на стр. 187 **слица 43**, а том књигом писац се обилно али невешто служио.

У одељку о *хоризонталној систему* (с. 22) стоји: „Северни се пол зове *зенит* или темена тачка, јер стоји над теменом посматрачевим, а јужни — *надир* или подножна тачка“. Али на јужној полутини Земљиној зенит неће бити северни а надир јужни пол осовине хоризонтове, него ће бити сасвим обрнуто. А на екватору? Који ће му пол бити северни а који јужни?

Даље писац говори о пресечним тачкама хоризонта и екватора (исток и запад) и хоризонта и небеског меридијана (север и југ). Али се на приложеној сл. 26 не види ни екватор ни небесни меридијан нити икоја од четири главне стране света. Ту се види само да је привидни хоризонт паралелан са природним и један вертикални круг, и ништа више.

На сл. 28 (с. 23) представљено је „Одређивање Северњаче помоћу звезданог јага Кола“. Али је та слика нетачна. Права, која спаја два задња тачка, продужена погађа на сл. тачно Северњачу, а треба да прође на некој даљини поред ње. Сем тога на слици је та права продужена нешто више од пет пута, док писац каже у тексту, да треба да се продужи „нешто мање од 6 пута“. А није тачно ни једно ни друго, јер она треба да се продужи нешто мање од пет пута, па да прође најближе поред Северњаче.

За *ректасцензију* (с. 24) каже писац да се рачуна од пролећне тачке са запада на исток, али на сл. 29 ректасцензију FBM рачуна од јесење тачке. И овде му се слика не слаже са текстом.

Азимут се у астрономији броји од јужне тачке у правцу преко западне, северне и источне од 0° до 360° , дакле у правцу привидног кретања звезданог. Писац на стр. 25 дели азимут на два дела: *источни* азимут, од јужне тачке преко источне до северне, и *западни* азимут, од јужне тачке преко западне до северне. Најзад, ово нек стоји. Можда је овај начин zgodнији за географију и геодезију. Али на сл. 30 не види се никакав азимут: ни источни ни западни нити пак астрономски. Лук NZ, који писац назива азимутом и који на слици износи 90° — није азимут, него је половина меридијанског лука над хоризонтом. Исто тако лук SZ није зенитна дистанција звезде S, него је то друга половина меридијанског лука. Осим тога лук SM није висина те звезде ни у ком случају. Лук NB му је „полутарска даљина тачке N“, а тај је лук на слици испод хоризонта. Боље би учинио, да је тако назвао лук SA, који је над хоризонтом и једнак је луку NB. Имао би бар нешто правилно на слици. Овако пак нема ничега правилног. Цела је слика скроз погрешна и несагласна с текстом.

Ради објашњења елиптична система и одређивања положаја звездама према еклиптици (с. 24 и 26) има на стр. 27 *слика 31*. Круг ширине CD, на коме је ширина SM, сасвим је погрешно перспективно нацртан. Тај круг сече еклиптику у две тачке, које нису ни 60° далеко једна од друге! Дужину звезде FE'M рачуна писац на слици од јесење тачке а у тексту је казао, да се рачуна од пролећне тачке. Равнодневични или еквinoxијални колур није ни нацртао на слици, а за солстициони колур не каже, има ли га и где је на слици. Међутим оба ова колура описује у тексту и каже да стоје управно један на другом. Напред, још на стр. 9, приликом говора о Зодијаку, нацртао је на сл. 7 равнодневични колур, о коме тамо ништа није казано а овде, где га описује, нема га на слици.

Сликом 33 хтео је писац да докаже округлину Земљину помоћу привидног нећава и спуштања северног пола, кад се иде по меридијану на север или на југ. Доказао је међутим сасвим противно — да је Земља равна

површина! Збиља, треба само видети слику. Посматрач коме је стојиште А, види северни пол на самоме хоризонту у А', а кад се приближи северу и дође у В, види и са тог стојишта северни пол опет на хоризонту у В! Северни пол није му се дакле ни за длаку подигао зениту! Он му је у оба случаја далеко по 90° од зенита. Значи: Земља је равна површина! Цело ово наочако извођене још је погоршано оним објашњењима и некаквим математичким доказивањем испод слике!

* * *

Овде морамо да прекинемо ово опширно излагање недостатака у књизи, јер ако бисмо овако наставили, наш би реферат и сувише заморно најљу Главног Просв. Савета.

Ограничићемо се даље на то, да *само поменемо* неке, и то опет нај-главније мане и погрешке, да бисмо допунили представу о вредности књиге коју оцењујемо.

Тако: докази за облик Земљин (с. 27—31) као и они даље за њену ротацију (с. 37—40) треба да су изнети сасвим другачијим, логичнијим, редом почевши од простијих и очигледнијих. — У излагању о видику (с. 31) и о управној сфери (с. 32) има и крупнијих нетачности. — Што је речено о паралелној сфери (с. 33) вреди само за северну хемисферу Земљину. — Први доказ о ротацији Земљиној (с. 41) није тачно изнесен, а има погрешака и у другом доказу (с. 42). — Аберација светлости није јасно изложена (с. 43). Годишња паралакса некретница такође. — Ексцентричност Земљине путање (с. 45) није довољно објашњена, а сл. 49, која иде уз њу (с. 45), непотпуна је (где је S_1 ?) — Није тачно, да се Северњача приближава северном полу (с. 50). — Таблица на стр. 51 ствараће код ученика забуну (упор. нпр. исту таблицу, тачно изнету, код Гајетбека, с. 35 и 36). — Слика 53 (с. 53) је погрешна. — Није тачно, да се Сунце на полутару не спушта никад испод 66°33' (с. 56). — Није тачно, да „вода кључа при нижој температури, што је већи ваздушни притисак“ (с. 64). — Не разумемо, како писац доводи у везу дужину сунчаног дана са пагибом еклиптикиним (с. 65). — Одређивање укршњег датума по пасхалији или Индиктиону није тешко, као што мисли писац (с. 74), него је напротив врло лако. — Гаусов образац (с. 74) наведен је у књизи нетачно. — Која три сувишна дана је избацио Никејски Сабор и утврдио равнодневицу на 21 март? (с. 72).

*

Што бисмо у књизи г. Радивојевића могли истаћи као добро, то су само два друга, мања, одсека њена: Геофизика и Картографија. Једино су они без већих стварних грешака. Иначе је и излагање и у њима местимично доста тешко и неразумљиво, особито где се описују поједине врсте пројекција (с. 82—87) и где се говори о начину, како се израђује профил (с. 98). Требало је ради бољег разумевања и да се код ређих пројекција наведу примери било од зидних карата било из атласа. Знаке за представљање границе није требало оставити онако нетачно штампане (с. 93).

III Код књиге, која је намењена за уџбеник, мора се много пазити и на њене *формалне особине*: на стил, језик и техничку израду. Ни у том погледу не можемо бити задовољни књигом г. Радивојевића.

Стил је у њој местимично јако збијен и због тога тешко разумљив — очевидно је, да је писац тежио да свој обилати материјал сабије на што

мањи простор. На неким местима употребљава изразе, који нису нимало по-
 www.dss.gov.rs
 гести сунчаног система“ и да му долазе „само у *походе*, на *хитају* у *не-*
поврат“, и сл. На доста места писац употребљава тешке научне термине,
 а могао се простије изразити. — *Језик* му је препун германизама, а тако и
 интерпункција. Многе од њих емо исподвлачили у самој књизи.

Цео астрономски одељак штампан је ситним, збијеним слогом, који није
 пријатан ни за читање а камо ли подесан за учење. *Слике*, особито оне
 што имају кругове и писмена, израђене су неукусно. Нарочито су слова на
 њима рђаво и нејасно написана.

Према свему, што смо до сад изложили, мислимо да је јасно, да књига
 г. Радивојевића ни по садржини ни по облику не одговара захтевима за
 добар уџбеник. *Зато је не можемо препоручити ни за привремени уџбеник*
у IV разреду средњих школа.

Захваљују Главном Просветном Савету на указаном поверењу

6 јуна 1909 год.
 у Београду.

Максим Триковић, професор
 Свет. М. Максимовић, проф.
 Д-р Јован Ердељановић, доц. Унив. вера.

Према овом реферату Савет је одлучио: да се ова књига не може
 препоручити ни за привремени уџбеник у VI разреду средњих школа,
 јер ни по садржини ни по облику не одговара захтевима који се траже
 за добар уџбеник.

Г.г. Триковићу, Максимовићу и Ердељановићу на име награде за
 реферовање о овој књизи одређено је свега (60) шесет динара.

XI

Прочитан је реферат г.г. Буре Димића и Светислава Максимовића,
 професора I београдске гимназије, и Мирка М. Поповића, професора II
 београдске гимназије, о томе: да ли треба Немачку граматику, I и II
 део, од г. Стевана Предића, професора, прештамповати или
 је треба заменити новим уџбеником.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Актом Просветног Савета од 13 маја 1909 год. СБр. 131 позвани су
 потписани да кажу своје мишљење: да ли треба Немачку Граматику, I и II
 део, од г. Стевана Предића, професора, прештамповати или заменити новим
 уџбеником. Уједно је стављено потписанима у задатак, да проуче и сва акта
 по овом предмету.

Из приложених акта види се, да је ова Граматика још 1890 године
 штампана као државни уџбеник у 10.000 примерака с правом на употребу
 за пет година (Акт ПБр. 6555 од 10 јула 1889 год.). 15 фебруара 1895
 год. ПБр. 2691 продужен је овој књизи откуп још за годину дана, дакле
 до фебруара 1896 године. Доцијје, на питање Министарства Просвете, да
 ли се ова књига може задржати и на даље као уџбеник, Просветни је Савет
 под 25 јуно 1899 године СБр. 18 према рефератима тадашњих г.г. рефе-
 рената решио: а) да се може употребљавати све доле, док се штампани
 примерци не растуре и б) да се као уџбеник не може више прештамповати.

Делећи и сами у суштини ово мишљење, да се Граматика Предићева, оваква каква је, не може прештамповати, и ако је она за своје време послужила и школи и својој намени, потписани сматрају у исти мах за дужност нагласити начелну потребу овакве књиге. Настава немачког језика у нашим, средњим школама, мора се признати, још не може бити без ње све докле, док не пређе искључиво у руке стручних наставника за тај предмет. Таква ће књига бити потребна за више година и наставницима и ученицима, као што ће у ваншколским заинтересованим круговима свагда постојати потреба да имамо систематски израђену граматiku немачког језика.

Из тих разлога потписани ипак мисле, да би требало овластити г. писца да своју Граматiku преради тако, како би се она и даље могла употребљавати. А то би се постигло, задржавши њену основу која је у главном добра, на тај начин, што би се прерадила у духу најновијег стања немачког језика (да се застарели облици замене новима и т. д.) и што би се употребно доследно немачки правопис према закључцима ортографске конференције у Берлину из године 1901.

Сем тога треба препоручити г. писцу, да унесе уз српске, односно латинске, и немачке граматичке називе, јер се мора тежити за тим, да се граматичка настава, колико је она потребна у средњошколском изучавању живог језика, врши на штиво и на немачком језику.

Са оваквим изменама и још неким ситнијима, на које би потписани обратили пажњу ауторову непосредно, ова би књига могла послужити корисно и ђацима и наставницима, те би се могла откупити и штампати у државном издању за нових пет година и то као уџбеник уз штиво у III и IV разреду, а као ручна и помоћна књига за више разреде.

Главном Просветном Савету захвални на поверењу

6 јуна 1909 год.
у Београду.

Б. Б. Димић
Свет. М. Максимовић
Мирко М. Поповић

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да овај уџбеник не треба прештамповати, а ако га писац преради и поднесе да се онда поступи по Правилима за штампање уџбеника.

Г.г. Димићу, Максимовићу и Поповићу одређено је на име награде за реферовање о овој књизи свега (60) шесет динара.

Овим је састанак закључен.

991 РЕДОВНИ САСТАНАК

16 јуна 1909 год.

Били су: потпредседник Миливоје Ј Поповић; редовни чланови: Сава Антоновић, Јосиф Ковачевић, Љубомир Протић, Павле Поповић, д-р Чедомиљ Митровић, д-р Душан Рајићић; ванредни чланови: Сретен Пашић, Живојки Ј. Јуришаћ, Михаило Јовић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I.

Прочитан је и примљен записник 990 саветског састанка.

II

Саслушан је усмени реферат г. г. Саве Антоновића, директора I београдске гимназије, и Михаила Јовића, учитеља из Београда, по кривичи г. Јована Поповића, учитеља из Горњег Милановца, а потом је Савет донео ову одлуку:

Расписом г. Министра просвете и црквених послова од 25 септембра 1903 год. ПБр. 14.795, који је саопштен свима учитељима преко школских надзорника, наређено је, у интересу школе, народне просвете и школских радника, да ни један учитељ не сме писати „ништа ружно о школи и њеним радницима по политичким листовима“.

Противно овој наредби своје претпостављене власти г. Поповић је у престоничком листу „Самоуправа“ од 29 марта ове године под видом исправке тврдио, не наводећи никакве доказе, да је његово смењивање са дужности референта у окружном школском одбору „диктовао искључиво политички разлог“.

На тражење Министарства Просвете, актом од 24 априла ове године ПБр. 5676, да оптужени наведе доказе на основу којих је тврдио да је његово смењивање са дужности референта диктовао искључиво политички разлог, г. Поповић у свом писменом саслушању од 28 априла ове године није их хтео навести изговарајући се да његова радња долази под одредбе закона о штампи. Међутим приписујући без икакве основе и доказа пристрасност и партизанство раду своје претпостављене власти, г. Поповић се огрешко не само о дужности послушности према изречној наредби од 25 септембра 1903. г. ПБр. 14798, него у исто време и о дужности свога учитељског звања, претпостављајући свој лични интерес општим интересима школе и њеног задатка.

Па како је утврђено дело кажњиво по § 43 тач. 6 и 10 закона о чиновницима грађанског реда и чл. 45 тач. 12 у вези са чл. 48 и 49 закона о народним школама, а у исто време признањем г. Поповића утврђено је да је он учинилац овога иступа, то за учињено дело мора искусити казну.

Узевши у обзир признање као олакшавну а његово досадашње владање као отежавну околност. јер је кажњиван, према величини учињене кривице Савет је, већином гласова, дао мишљење: да г. Јована Поповића, учитеља из Горњег Милановца, за дело непослушности према наредби своје претпостављене власти и повреде дужности свога учитељског звања, треба казнити новчаном казном.

III.

Саслушан је усмени реферат г. г. Саве Антоновића, директора I београдске гимназије, д-ра Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, и Михаила Јовића, учитеља из Београда, по кривичи г. Манасија Стојановића, учитеља из Лесковца, а потом је Савет донео ову одлуку:

Г. Манасије Стојановић, учитељ из Лесковца, крив је што се није хтео потписати на акт министровог изасланика захтевајући да му се тужба на углед стави.

По овој кривичи узето је у смислу чл. 49 закона о народним школама писмено саслушање, у коме оптужени г. Стојановић свој поступак правда само тиме, што је записник о његовом саслушању пред

изаслаником, а у присуству г. Јована Голубовића, учитеља, водио г. Влад. К. Петковић, учитељ, у коме он нема поверење.

Оваквим својим поступком г. Стојановић се огрешио о дужност послушности према претпостављеној власти. Ако је у саслушању и било нечега нетачнога, он је се приликом потписивања могао оградити и на тај начин очувати достојанство једног учитеља и васпитача. Али свакојако више се вере мора поклонити изасланику и двојци присутних учитеља него самоме оптуженоме.

С тога је Савет, у интересу школске дисциплине, већином гласова, дао мишљење: да учитеља г. Стојановића за овај некоректан поступак треба, на основу § 43 тач. 6 закона о чинов. грађанског реда и чл. 45 т. 12 у вези са чл. 48 и 49 закона о народним школама, казнити укором.

IV

Саслушан је писмени реферат г. г. д-ра Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, и Михаила Јовића, учитеља из Београда, о кривизи г. Јована Михаиловића, учитеља из Раче, и према њему Савет је донео ову одлуку:

Оптужени г. Михаиловић објавио је у политичком листу „Правди“, што излази у Београду, бр. 122 и 136 од ове године, противно распису Министарства Просвете од 25 септембра 1903 год. ПБр. 14798 под својим потписом два писма, у којима је позвао г. Министра просвете и чланове комисије за израду учитељског распореда у 1909 години, да му путем јавности у року од пет дана, објаве: оцене, године службе, породичне потребе и све остало за учитеље и учитељице који су овим распоредом постављени у Београду, Нишу, Крагујевцу и Зајечару, иначе — како у тим писмима закључује сам оптужени — значи да г. Министар и чланови комисије нису радили онако како прописује закон о народним школама и како треба по правди да се ради, и да су на њихов рад утицале стрине, ујне и тетке из конзисторије; затим претио је, у тим истим писмима, да ће изнети на јавност неправилну радњу и неискрпне ствари од стране г. Министра и чланова комисије.

Оваквим својим поступком учитељ г. Михаиловић се огрешио о пристојност, која се претпоставља и изискује од свакога учитеља, а нарочито се огрешио о дужност послушности према наредби своје претпостављене власти, чиме је учинио кривицу, која се казни по § 43 тач. 6 и 10 закона о чиновницима грађанског реда и по чл. 45 тач. 12 у вези са чл. 48 закона о средњим школама.

На основу свега овога Савет је мишљења: да г. Јована Михаиловића, учитеља из Раче, за ову кривицу треба казнити новчаном казном коју г. Министар одреди.

V

Саслушан је писмени реферат г. г. Павла Поповића, ванредног професора Универзитета, Миливоја Башића, професора III београдске гимназије, и Драгутина Костића, професора II беогр. гимназије, о књизи П. П. Ђорђевића: Теорија књижевности.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Одликoвани од Главног Просветног Савета поверењем од 29 априла ове год. СБр 67 да прегледамо књигу *Теорију књижевности* за више разреде средњих школа од П. П. Ђорђевића подносимо ово своје мишљење.

Сматра се да ова књига заузима видније место међу уџбеницима наше средњошколске књижевности замењујући досадно диктовање или још теже хватање бележака, које је годинама трајало по нашим гимназијама. Па ипак, она више служи као помоћно средство, као подсетник самим наставницима, него ли као уџбеник онима којима је намењена — ученицима. Ученици се њоме мање користе, поглавито због тешког стила и апстрактних дефиниција.

Најглавнији је недостатак што је књига, према данашњем стању наука, особито оних које се оснивају на психологији, доста застарела. Она је сва заснована на старој естетици, управо она представља извод из Вагнернаглове поетике. Новија естетика унела је у теорију књижевности много више психологијских, логичких и емпиријских елемената, и место сухопарних правила, и место бављења о производу, о оном што је песник створио, бави се — сасвим природно и логично — више о самом творцу — песнику, о његовим духовним особинама и душевним стањима с једне, и о књижевној публици с друге стране.

Цела теорија у овој књизи и сувише је формалне природе. Литерарним појавама оне, ипак се као да су то само литерарни изрази, речи, које треба протумачити. Дубљи, психолошки узроци литерарних појава нису додиривани, или, ако су, онда недовољно. Данас се зна, да су стилистичке особине емоционалне и интелектуалне, према пореклу њихову, постанку њихову. У књизи П. П. Ђорђевића те класификације нема, нити тога објашњења. Н. пр. прозица није објашњена најпре психолошки, па онда литерарно. Тако исто смех, чије је објашњење врло важно за разумевање комичних ефеката у литератури. Данас Бен и други на тај начин раде теорију књижевности. И на нашем Универзитету се тако предаје, на начин Бенов и слично.

Тако је требало разрадити и уводу: о науци, уметности и религији — етици, према разлици трију главних идеала: истине, лепоте и доброте.

Према потребама наших ученика, а и према том како се ради ипр. у Немачкој, може се одступити од досадашње поделе теорије књижевности на три дела: стилистику, реторику и поетику, те остати само при друга два. Како је стилистика део о изразу унутрашње стране, дакле о спољашњој страни, те је врло тешко одредити међе између једне и друге стране, докле се једна протезе, а одакле друга настаје, то се данас у добрим теоријама свестрано разматра *проза* у свима својим облицима (а не само научна и беседничка) и *поезија*, а уз обе претходно се изучава и њихова спољашња страна — стил. У прозу не иде само научна проза, како је ова књига особито расправља, и беседништво него и лепа проза — романи, приповетке и путелиси, те све те облике треба размотрити како треба, а не у неким спомагањима — додацима и крпежима. Онако исто као што беседништву помажу у садржини и проза (наука) и поезија (проза и у облику), и као што неким облицима песничтва помаже проза у облику, тако исто и неки чисто прозни радови служе се поетским стилем (ипр. историја). Оштро одвојити једно од другог према улогама духовних чинилаца (разума, маште и осећања) немогућно је, него је све у узајамној свези и међусобном преливању, те према том између прозе и поезије нема оштра преграда, него читав низ

пијанси, и за то је требало за овом прећи и лему прозу. Уосталом, веза између романа и приповетке с једне стране и прозе у ширем смислу с друге стране није само у спољашњем облику него и у унутрашњој страни, јер данас романи и приповетке, поред све своје поетичности, износе и стваран живот и службе и практичним смеровима.

Ова књига је у том погледу на старој основи, сматрајући реторику у ширем смислу као научну и реторику у ужем смислу као беседништво. У додатку су опис и карактеристика, главни и битни делови лепе прозе, те је према том и њој овде било место. Јер кад је беседништво са својим засебним смером, а мешавином од научнога и поетског стила и у садржини и у облику, добило и сувише места у реторици, то је у толико више требало размотрити и лему прозу, више него ли говорити о начину писања историје и расправе.

Данашња лектира, коју имају ученици (нпр. Толстој, Ибзен, Судерман и др.) тешко би се могла измирити са учењима ове теорије, коју према том треба модернизовати и у погледу задатака поезије и њене везе с науком и прозом, или је у њој требало много видније истаћи, него што је то сад случај, о данашњој јакој прозно-поетској литератури поучно-тендециозног правца.

То је што се тиче израде у начелној основи.

* * *

Али и овако разрађеној, свакоме од ових делова, могу се ставити крупније замерке. Особито то важи за Стилистику, која и сувише педантно класификује прозни и поетски стил, уз иначе тешке и несхватљиве одредбе. Нпр. у прозном стилу говори најпре о јасности у избору речи, па о слагању речи и реченица. При том писац узима неки негативни метод, и место да каже: како треба радити, он каже: како не треба радити, па наводи погрешке противу чистоте и недесности: архаизам, варваризам, провинцијализам, катахрезу, плеоназам и т. д. Међутим, много што наводи као погрешке противу прознога стила фигуре су или управо врлина за поетски стил, па како и народ и прозна књижевност врло често оперишу поетским језиком, то је веза између ових и прозног језика врло велика, што и писац на доста места мора да мири. Па онда треба објаснити да има прозних облика (нпр. реалистичних приповедака, путописа и драма), у којима шта више треба да буде и провинцијализама, и архаизама (историјске), па и нелогизама (за поједине типове), а тек се за саму прозу неће сматрати само расправе из природних наука.

Део о слагању речи у реченице и ових у низове сасвим је нејасан и натегнут, из кога се мало шта може научити. При том се за истицање наводе и анаколуги (погрешна употреба партиципија и релативних реченица), што никако није основано.

А што је највише за осуду, то је што говорећи о *прозном* стилу какав треба да буде, или боље какав не треба да буде, наводи скоро све саме стихове из народне *поезије*. Шта ученик може да мисли о таким примерима за све употребљивим, који за нешто вреде, а за нешто не вреде?

И ако је писац за прозни стил доста употребио Стилистику од Маретића, рђаво ју је употребио. Прво што ју је ставио на негативну, а по том на песничку основу, према неким фигурама из песничког стила, доказујући и потирући скоро све самим стиховима.

Много је боље у Маретића, који почиње од реченице место од појединих речи (што је боље, јер су ученици већ изучили Синтаксу), па говори

најпре о особинама добра стила: једрини, лакоћи, истинитости и т. д., наводећи погрешке тек на другом, споредном месту, и доказујући све прозним примерима.

Сад би најприродније било прећи на само градиво, на унутрашњу страну, али, као што рекосмо, писац то не чини, него прелази на *поетски стил*, који је сувише развучен и испецкан на многобројне одељке и разделе с многобројним фигурама и тројима, а уз то са широким и нејасним одредбама. Дефиниција фигура и троја је и погрешна (стр. 29). На што толико многобројни називи за фигуре и троне, претршаваће појмовима и називима, кад се добар део тога данас сматра за граматичарско синтичарење (оксимор, антиметабола, апослопеца, симпока, паралирома, синисеза)?

Ако се пак хтелo навести што више фигура и троја, онда није требало губити време на објашњења него их просто поређати једне за другим, без оноликих силних класификација. Зашто правити сувишне рубрике и класификације, која само смета? Тако нпр. фигуре за кретање и заустављање итд. (стр. 47). Због те класификације писац понавља казано: стр. 48; плеоназам, таутологија и т. д. о чем је говорено стр. 19; стр. 49: инверсија, о чем је говорено стр. 24.

Метрика и ритмика је доста слабо обрађена, и ако је развучена. Сувишност о акценту треба одбацити, а унети више учења о такту и модерном стиху. Много би се помогло изучавању историје наше књижевности, кад би се говорило више из историје нашег уметничког стиха, од Луке Милованова и Мушицкога до данас. И говор о строфи и разним облицима њеним као и о разним облицима лирских песама (рондо, мадригал и т. д.) могао би бити опширнији.

И овде би било најприродније с форме прећи на садржину, на поетику, али због одређене систематике он иде даље на *стил реторски*, који је штампан сентним словима, и као забачен, да и тим покаже, како је то несамосталан стил, што ни најмање није тачно.

Други је део *реторика*, којој смо већ у начелном говору замерили што се није бавила свестраном прозом. Он се у овом делу бави најпре реториком у ширем смислу, у коју ставља само *научну прозу*, и реториком у ужем смислу — *беседништвом*, а тек у додатку (и то к приповедној прози, к набрајању само факата) ставља *опис и карактеристику*, место у опште о лепој прози. На дугачко и на широко бави се историјом: како се сабира и испитује грађа и пише повесница, што се све могло прећи и у неколико редака. То управо и не спада директно у теорију књижевности. Какво је повесничко испитивање (83 стр.), ствар је науке и научне методологије, а не књижевне анализе. Део о научној прози (89—96 стр.) такође је излишан а и нетачан. Деоба на: приповедну—објективну и научну—субјективну прозу није основана. По чем се нпр. писац историје разликује од ма кога писца друге науке или научне расправе (зар нема и историјских расправа?), како по овој књизи излази? Зар скупање факата, објашњавање, довођење у узрочну везу и извођење закључака (нпр. је ли Вукашин убио Уроша или није?) не претпоставља тако исто субјективну радњу пишчеву, као и код ма које друге науке? Сем тога, да ли је субјективност и код оне друге таква, каква је, рецимо, код песничтва, или она излази из саме природе факата?

Место опширног говора о писању научне расправе у опште општим и неодређеним фразама, боље би било да се ограничило на једној конкретној теми, у оквиру ђачких задатака, показати како се пишу и састављају ђачки задаци (*l'art d'écrire*). Теорија прозе треба да поучи ђаке не само како ће ући

у разумевање разних прозних облика, „него и да покаже како треба испитати опште особине прознога градива и извести потребна правила и како се у појединим случајима добива потребно обље градива, како се ово правилно распоређује и најзад, како се све заокругује у једну целину.“ (H. Probst).

Доказивања има не само: индуктивног и дедуктивног, него и аналогичког и ауторитативног. Сем тога, има и непосредног и посредног доказивања, те је у овај део требало унети више логичкога елемента. Потврђивање начина доказивања општим примерима, у које се дубље не улази, не помаже разумевању, нпр. како сетема „Сваки је почетак тежак“, или „Духовништво је у средњем веку имало велики значај“, може доказивати и путем индуктивним и путем дедуктивним, и при том се остало.

И *беседништво* је сувише развијено.

Место свеколике ове дообе на сухопарној и апстрактној основи боље је било говорити у опште о *прози* — о описивању и приповедању, о мешању једнога и другог, о уметничком, опису и карактеристици, па би тим било речено и оно што треба науци и оно што припада уметности (приповетка, роман, путопис), уз што би дошло и о начину писања школских тема, што је веома потребно ученицима. У врло кратком додатку могло би се нешто рећи о писању историје и т. д. Беседништво би требало свести на што краћи обим, и по могућству главне особине показати на наведеним, или у кратко испричаним беседама чувених класичких и светских беседника.

И о трећем делу, *поетици*, могло би се рећи да није најјасније и нај-прегледније израђен. Говор о песништву у опште је апстрактан, местимиче несувремен, није сакупљено све што је карактеристичније, нити је све на довољно психолошкој основи. Самоме песнику и његовим особинама (емоција, таленат, геније, темперамент, манир и т. д.), као што смо рекли у почетку, није обрађена пажња. Шта је то класично, идеално, романтично, реалистично и т. д. врло је несрећно изнесено, да ученик по том никад не може одређено рећи коме правцу које дело припада. Шта је класично одређује се речима: „Кад сва три чиниоца (машта, разум и осећање) складно раде при стварању уметникове замисли, имамо савршено лепе или класичне уметничке послове.“ а романтизам се обележава: „Кад осећање и разум уступају пред радом маштиним, па се она и сувише осили и т. д.“ Исто су тако неодређене дефиниције о смешном, узвишеном, хумору, осећању туге, грозном и т. д. У осталом, одређивање неких од тих појмова и не припада толико теорији, колико теорији књижевности и појединих епоха њених.

Кад се говори о појединим врстама песништва нпр. код епског, није напред изнесено све што је опште, казујући код појединих облика, само оно што је њихово, посебно, нпр. код каже се износи фатализам и фантастичност, што је требало изнети у општем говору.

Код епскога песништва писац дели епске облике и народне песме на кругове једновремено по више знакова нпр. народне песме сматра као пети облик (и ако с неком оградом), док се оне од каже, бајке (легенде), гатке и приче о животињама разликују само својим сачувањем, везаним слогом. Народне песме дели: по хронологији (круг песама Немањина, Косовске и т. д.), по локалном обележју (дрногорске), по садржини (женидбе српских јунака). За тим како се о: кажи, бајци и т. д. говори у народној епизи, излазило би да тих облика нема уметничка епика, што није тачно, па је то требало истаћи, као и то, да се у уметничкој епизи под бајком не мора разумевати исто што и у народној.

Недовољно је истакнут значај и карактеристика романа, новеле и приповетке као најзначајнијег облика епског песништва, него су то опште, недовољне фразе.

Исто тако код лирског и драмског песништва све њихове карактерне црте не падају довољно у очи, него је све замотано у многе нејасне фразе. То би требало све прегледније изнети у засебним одељцима, са засебним заглављима. Веза између лирскога и драмског песништва, и како се драма развила из лирског песништва, издвајањем из хора појединих лица, није довољно истакнута.

И деоба појединих врста песништва, према том колико је она чиста или измешана с другим, није данас тако оштра. Химна и ода, и ако имају нешто везе с епским песништвом, могу бити пуније лиризма него ли друге лирске песме. Данас се на пр. лирски облици деле према сасвим другим знацима, на пр. према квалитету осећања — сатира, елегја, панегирик, према квантитету — од најкраће песме (управо усклика) па до опширне оде, итд. Уз сваки епски и лирски облик добро би било у кратко навести садржину некога примера, и на њему облик објаснити.

Прегледност код трагедије и комедије потпуно је изгубљена. Сличност и разлика између трагедије, романа и епа управо је апсурд.

Има и ситнијих грешака, нпр.: „најчувенија је биографија Ж. Ж. Русо-а“ (81. стр.). — „Најбољи српски путописци јесу: М. Ђ. Милићевић“ (88 стр.); „за опис места је леп пример Бока Боторска од С. М. Љубише.“ Изговор енглеских имена је недоследан: Росл (Russel), Бурке (Burke) (99 стр.).

Али је највећа незгода ове књиге тешка, сувише тешка стилизација. Свугде све сама абстракција место живог, очигледног приказивања. Нарочито су тешки уводни параграфи, у којима се објашњава шта ће се прећи у потоњим одељцима, у којима се систематиче даља грађа. Дефиниције су расплуте, ни мало концизне. Често је проста ствар објашњена на тежак и заплетен начин.

- Примери: стр. 3: „Из казаних разлика... 1) ...2) и 3) ...цео живот.“
 „ 4: „На средини између... временске уметности.“
 „ 4: „Посао, који би... више дивити.“
 „ 6: „Обиље и разноликост...“
 „ 16: „чл. 22.
 „ 22: „чл. 30.
 „ 23: „чл. 31. Стр. 24. чл. 33. Стр. 25. чл. 34.

Стр. 29. чл. 39. (и то баш кад је о очигледности реч, онда је најмање очигледно објашњено). Чл. 59, 79. И тако иде кроз целу књигу. Ради карактеристике особито упућујемо на насаж у ком се говори о идеалном правцу. Тако је и код других праваца, што смо већ додиривали.

Многе одредбе су и непотпуне, на пр. код описа и карактеристике.

На основу свега овог наше се мишљење о књизи П. Ђорђевића може свести на неколико речи. Због доказаних великих недостатака ми никако не можемо препоручити то дело да и даље остане као сталан уџбеник државнога издања. Али, како оно има и добрих страна — у сразмерно кратком обиму скупљене некадашње две књиге теорије словесности, упућивање на литературу (премда би се и ту имале извршити корекције), добра техничка израда са

скоро ни мало штампарских грешака — мислимо да би се могло задржати привремено као уџбеник приватног издања, док се боље не појави.

Главном Просветном Савету захвални на поверењу:

11 јуна 1909 год.
у Београду.

Павле Поповић

в. проф. Унив.,

Милвоје Башић

професор III Беогр. Гимназије,

Драгутин Костић

професор II Беогр. Гимназије.

Према овом реферату Савет је дао ово мишљење: да ову књигу, због већих недостатака, не треба као сталан уџбеник прештамповати, но да би се ова књига, пошто има и добрих страна а у недостатку другог уџбеника те врсте, могла употребити као уџбеник приватног издања док се стечајем, који треба што пре расписати, не добије бољи уџбеник.

Г. г. Поповићу, Башићу и Костићу на име награде за реферовање о овој књизи одређено је свега (60) шесет динара.

VI

Саслушан је писмени реферат г. г. Павла Поповића, ванредног професора Универзитета, д-ра Јована Скерлића, ванредног професора Универзитета, и Милутина Драгутиновића, професора реалке, о томе: да ли треба прештамповати ниже наведене уџбенике:

1. Српску читанку за ниже разреде средњих школа, од г. Стојана Новаковића;
2. Српску читанку за средње школе, књ. I, од г. г. Сретена Пашића и д-ра Милана Шевића;
3. Српску читанку за средње школе, књ. III, од г. др-а Милана Шевића и
4. Српску читанку за средње школе, књ. III, од г. др-а Милана Шевића.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Потписаним, одређени од стране Главног Просветног Савета да прегледају српске читанке за ниже разреде средњих школа, од г. г. Стојана Новаковића и Милана Шевића, пошто су прегледали те читанке, оценили њихову вредност и употребљивост, част је поднети овај извештај.

I.

„Српска Читанка“ за ниже гимназије и реалке Краљевине Србије. Књига прва. Седмо издање. Београд, 1895.

Г. Новаковић је своју читанку радио као филолог, као непосредни наследник Вука Караџића и Ђуре Даничића, потпуно у филолошким идејама које су у нашој науци и књижевности владале у добу око 1870 године. У предговору првом издању ове књиге, 1870, писац истиче потребу да се проучавају народнога језика даде што више места. За тај посао поред грама-

тике потребна је читанка, „књига у којој ће се на примеру живог слога језиковног обавештавати деца о правилима, уверавати се да су истинита и променљива, а да се у практичном говору и писању вежбају.“ Још јасније изразио је г. Новаковић своје схватање српске читанке у своме акту поднетом г. Министру Просвете и Црквених Дела 8 априла 1895 године. „Моја је мисао да грађа у читанкама за наставу народног језика у средњој школи има за свој *први и поглавити задатак да да ученику нове стварне примере онога језика којег му правила граматика у теорији износи. На примерима у читанци треба неурестано да се мери правило из граматике; читанка ваља да показује стварне текстове из којих су црпена правила граматичка.* Ово врховно правило своди се само собом у даљу примену која се види у начелу: да се у читанци иставаљају, барем колико је могуће више, *они исти комади који служе граматичару као углед, или ствар, или најбоља примена језика.*“ Тек на другом месту г. Новаковић допушта да читанка буде „поступаоница књижевности“, књига, која има да послужи приговљавању утисака, сазнања и грађе које ће касније служити као приправа за изучавање и познавање народне књижевности у њеној историји или у њеном историском развиту.“ Тек „на треће место долази веза читанке с осталим наставним предметом школским.“

Схватање г. Новаковића имало је својих разлога око 1870 године, када је требало из школа сузбијати и уништити сваки траг последњих остатака славено-српског језика и нагомиланих германизма којим су школске књиге писане, и када је требало обезбедити пуну победу народног језика у књижевности и школи. За те прилике које су у нашој народној просвети владале око 1870 године мишљење г. Новаковића имало је јаким оправдања, стварну подлогу. Г. Новаковић је свој посао одлично знао; како је он у исти мах био и писац школских граматика, то је читанку сасвим згодно удешавао ради илустрације граматичких правила. Његова читанка је посао човека који свој занат разуме, који јасно зна шта хоће и своју мисао доследно спроводи. И није пука случајност што је његова читанка остала у општој школој употреби неких тридесет година, и што још ни до данас није истиснута из средњих школа.

Али, прилике су се данас промениле, народни језик је дефинитивно преобладао, опасност му не грози ни са које стране, и читанка има да буде у ширим идејама и за разностраније и више, друге задатке и потребе. За четрдесет година много штошта се променило у нашим књижевним и школским приликама, и читанка г. Новаковића, тачно схваћена за доба око 1870, одговарајући стварним потребама онога времена, данас је неизбежно застарела.

У вези са тим основним филолошким схватањем задатка читанке у вези је код г. Новаковића и оно сувишно, готово искључиво поклањање пажње народним умотворинама на штету уметничке књижевности. Од 109 састава у његовој читанци 35 су из народних умотворина, дакле једна добра трећина. То је г. Новаковић учинио из два разлога. Из ранијега навода из његова акта види се да он држи да у читанку треба да улазе „они исти комади који служе граматичару као углед, или извор, или најбоља примена језика.“ И како су и Вук Караџић и Ђура Даничић конструисали своја граматичка начела на основу народних умотворина, то је њихов ученик г. Новаковић, у својој сталној филолошкој преокупацији, у својој читанци дао поглавито место народним песмама и приповеткама, тако да његова читанка има добрим делом карактер једне народне песмарице. Затим, — што г. Новаковић не помиње, — има у том истицању народне уметности и оних вла-

дајућих оmlадинских романтичких идеја, када се веровало да су народне песме најпотпунији израз непомућене „народне душе“, када се у њима гледао најбољи израз „народнога духа“, и када се хтело да се не само поезија, но и етика, и религија, и сва национална делатност развија у правцу и у оквиру народне поезије.

И то гледиште данас је застарело. Поред свега поштовања, па и дивљења које ми имамо за народну уметност, ми не можемо више делити онај песнички занос наших старијих нараштаја. Наша народна књижевност израз је патријархалног ступња нашег народног развитка, она врло лепо изражава своје доба, она одлично одговара духовним видцима и моралним потребама средине из које је изникла, али ми се данас не можемо затварати у њене оквире, и ми јој признајемо историску и естетичку вредност, али ништа више. Одиста, тешко је видети педагошку вредност песме у овој читанци: „Шта певају слепци кад просе уз гусле на саборима.“ Данашњем добу одговара књижевност уметничка, која је изникла из њега и, која се непрекидно развија са њиме. И зато је штетно жртвовати живу књижевност која се сада ствара једној књижевности која је у своме развиту застала и која више не одговара духовним и моралним потребама нашега доба. Наша народна уметност треба да има места у школским читанкама, и то много више народне песме које имају више оригиналности и несумњиве естетичке лепоте, по фантастичке приповетке, најнеоригиналнији, најмање национални део наше књижевности, које својом фантастичном и нереалном подлогом стоје у пуном нескладу са научним и критичким духом којим је прожета цела наша настава. Народној поезији треба дати угледно место у читанкама, али не претерано много, а нарочито не на штету уметничке књижевности.

Зато што је читанку у опште схватио као практичну помоћну књигу за граматичку наставу, зато што му је читанка за граматичку била оно што су атласи за географију, зато што је велики део своје књиге покљонио народним умотворинама, г. Новаковић је мало пажње обратио књижевном делу, избору самих писаца. Новији писци су занемарени, а узети су мање познати, каткада непознати писци, који са књижевношћу имају мало или нимало везе. Из филолошких разлога узимано је и сувише из Вука Караџића и Ђуре Даничића. Од Јована Ст. Поповића узето је неколико епиграма, који премашају интелекцију деце од десет и једанаест година. Сима Милутиновић узет је као историк, а Љубомир П. Ненадовић као песник. Погрешно су узимани састави наших старијих природњака, нарочито Др. Вука Маринковића. Незгода је: 1) што су ти састави данас застарели, што не одговарају данашњем стању природних наука, и у појединим констатацијама могу доћи у сукоб са оним што ученици чују од својих наставника природних наука; 2) ти састави писани су старијим књижевним језиком, са архаизмима и граматичким грешкама, тако да је г. Новаковић морао под текстом објашњавати их и поправљати. А то може да иде када је реч о Доситеју Обрадовићу, али не када је реч о Др. Вуку Маринковићу, који није оставио трајно име ни као научњак ни као књижевник. Исто тако, није нимало zgodно узимати Ђорђа Поповића као природњака, и какво место у српској књижевности и науци заузима његова „Наука о познавању робе“? Ко данас зна за потпуно заборављене оmlадинске песме: Дамјана Павловића и Косту Поповића? Каква је вредност Милорада Медаковића као етнографа? У опште говорећи, озбиљна мана читанке г. Новаковића је што је у њој књижевност принета на жртву филологији, што је писцима интересантним за једнога граматичара дато више места на штету писаца који имају књижевне вредности, што цела књига даје

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNI.BE

слабу и непотпуну слику нове српске књижевности и што се у њој деца не могу учити књижевном језику којим се данас пише и којим они имају да пишу, почев од својих школских задатака па до свега што ће доцније сами радити.

Мане читанке г. Стојана Новаковића су мане целог једнога периода наше науке и књижевности. Та читанка врло добро је одговарала схватањима и потребама старијих нараштаја, она је у своме роду врло добра, врло потпуна и врло доследна, она је корисно послужила нашој настави неких тридесет година, али *она не одговара више данашњим схватањима и потребама, и њу треба заменити новом и савременијом.*

II.

Та потреба за једном новом и савременијом читанком осећала се поодавно, још од пре двадесет година. И г. г. Сретен Пашић и Милан Шевић написали су нову „Српску Читанку“. Зато што је та књига доцније дошла, зато што су се њени састављачи могли користити искуством свих оних који су у току тридесет година радили у школи по књизи г. Новаковића, њихова читанка је релативно потпунија и модернија. У њој је гравидо разноврсније, новијој књижевности дато је више места, а нарочито у читанци за први разред вођени су педагошки обзир. Али, она има и својих мана и недостатака, и то врло озбиљних.

Као што је г. Новаковић радио своју читанку према схватањима која су владала у нашем свету око 1870, тако су г. г. Пашић и Шевић израдили своју читанку према схватањима која су код нас владала око 1890 године, када се много више но раније стала обрађати пажња национално-политичком васпитању, и када су као оруђа тога васпитања биле на цени историја и географија. Г. г. Пашић и Шевић дају врло много места и врло много пажње историји и географији и цела њихова књига служи очевидно у првом реду националном васпитању. По једном месту из предговора г. Шевића првој књизи „Српске Читанке“¹ могло би се закључити да је народну историју узео као главни предмет своје књиге, као неку врсту историске читанке, помоћну књигу за изучавање националне историје, у којој је све друго само споредно и случајно. Је ли то била његова мисао? Ако је тако мислио, то је велика грешка, али и да је тако мислио, извесно је да он такву читанку није могао ни написати, и зато што у нашој књижевности и науци нема тако схваћено дело, и зато што би једна тако искључиво једнострана читанка потпуно и очевидно промашила свој школски задатак.

У сваком случају, г. Шевић је дао читанку у којој је знатно место дато народној историји, опису српских земаља и описивању народног живота. (У њиховим читанкама рађени су ти одељци рационално и с пуно реда и метода). Од нарочите користи била су му позната песничка причања народне прошлости од Стевана Сремца, која се могу врло допадати ученицима и која имају подједнаку педагошку и естетичку вредност.

Али, г. Шевић се није могао ослободити традиције која се задржала у писању читанка за наше средње школе. Идући стопама г. Новаковића,

¹ Ова трећа књига „Српске Читанке“ ослања се својим спољашњим распоредом на прву и на другу, а унутрашњим на другу књигу. *Концентрација је основно и ове књиге, а за центар су узети догађаји после Косова, и покушано је да се из тих најжалоснијих листова српске историје истакну догађаји, који ће срца ученичка моћи испуњити оправданим националним поносом.*

он је унео врло много народних умотворина. Свакако, било је у вези са патристско-историском тенденцијом целе његове читанке да да доста места народној поезији, али тај разлог не важи за народне приповетке. Нарочито толико истицање народних умотворина на штету уметничке књижевности, а без педагошких обзира на развијање логичнога и критичкога духа и вишег моралног осећања код ученика, није у сагласности са његовим књижевно-педагошким претензијама.

Велика мана „Српске Читанке“ г. Шевића је често слаб избор унетих писаца, одсуство књижевног критериума. Г. Шевић је осетио да не иде као представнике српске књижевности, као узоре за српско писање, давати деци писце без имена и вредности, људе без икакве књижевне репутације и који би се и сами зачудили што су ушли у читанку. Он се хвали, у предговору своје прве књиге (Издање од 1907 године), да је изоставио „чланке некњижевника и нестручњака“. Баш у том издању и даје: Бузмана Цветковића као скупљача народних умотворина, упоредо са Вуком Ст. Караџићем; у одељку Српске земље Косово поље описује Вјекослав Клајић поред Милана Ђ. Милићевића и Владимира Карића; Зарија Р. Поповић представља српску уметничку приповетку. Природа се описује према опскурним делима потпуно застарелим. (*Земља на којој живимо*, Београд 1866), по писцима застарелим или незнатим (Ђорђе Натошевић, Радмило Лазаревић) Јован Грчић Миленко заступљен је са шест песама, а Војислав Илић са једном, и ако он има и врло zgodних и лепих песама, писаних нарочито за децу.

У другим двома књигама (I и III) књижевни избор није бољи. Г. Шевић наводи Јакова Игњатовића као историка, Љубомира П. Ненадовића као песника, Јована Вучковића и Милојка Веселиновића као историке, Милорада Петровића као етнографа, као природњаке Лазу Ј. Обрадовића и Борисава Тодоровића, поред раније поменутих српске земље описује Мита Петровић. Као обрасце српске поезије он даје стихове Јована Суботића, Никанора Грујућа (са рђаво стихованим и савршено непоетским *Расклом* из спева „Свети Сава“), Ђорђа Рајковића и Исидора Ћирића. У исто време Јакшић је заступљен са неколико мање значајних песама, а Војислав Ј. Илић исто тако, и, судећи по месту које им је дао, Милорад П. Шапчанин изгледа већи песник од њих. Од Змаја има врло слабих стихова, који га рђаво представљају. Младен Симоновић испада као приповедач, упоредо са Симом Матавуљем и Јанком Веселиновићем. Ученици треба да се у читанци први пут сусрећу са главним именима српске књижевности, а у читанци г. Шевића сусрећу људе непознате, или полупознате са којима се даље неће никако више сусретати.

Г. Шевић је хтео дати места и старијим писцима нашим, и то је добра идеја. Али дати ученицима стихове Гундулића, Бунића, Димитровића без језичног коментара значи потпуно промашати постављени задатак.

То је у опште о читанкама г. Шевића. Посебно бисмо могли применити за читанке I и II разреда ово: Читанка I разреда оцењена је и о њој донесена одлука у Главном Просветном Савету пре две године. Савет је, наиме, 2 јула 1907 усвојио реферат првопотписаног, по којем се измене учињене у последњем издању ове читанке имају сматрати као оне које не мењају дело и које одговарају чл. 16 Правила о удбеницима. Према томе је Савет сматрао да је ова г. Шевићева читанка старо дело за које важи министрова погодба од 2 јула 1902, по којој је то дело својина Министарства једанпут за свагда. Савет је у исто доба одлучио да се г. Шевићу за учињене измене може дати хонорар од 600 динара. Према овој одлуци требало је тако и радити. Међутим, г. Шевић је узео натраг рукопис и штампао га као

приватно издање. Држимо да је било неправилно допустити г. Шевићу да узме рукопис натраг; овлашћење за то г. Шевић није имао, бар се то не види у актима.

Што се тиче читанке II разреда, г. Шевић је и овде учинио измене према последњем издању, као што је пре две године радио са читанком I разреда. Измене учињене у новом (петом) издању које он подноси у рукопису, ове су: 1) „Чланци нестручњака и некњижевника замењени су другим, бољим“, каже писац. Међутим писац као *нове* саставе доноси из ових писаца: Јована Вучковића (Смрт Савина), Милојка Веселиновића (Шар), Ђорђа Натомшевића (Висабаба и Ђурђевак). 2) Сваком саставу нађен је извор те је према извору поправљан, каже писац. Тако је писац приповетку „Баба и граб“ која је били у збирци Стјепана Басаричека, узео у облику у којем је у оригиналној збирци Мијата Стојановића, одакле ју је Басаричек и узео и нешто у језику и стилу дотерао; г. Шевић је сад вратио на језик и стил Стојановићев. То је добро урадио, али зашто је у ранијим издањима узимао поправљен текст из Басаричека, а не оригиналан из Стојановића? То је било којешта. Што г. Шевић истиче у томе заслуге свога новог издања, тиме само указује на досад неслућене мане ранијих издања. 3) Г. Шевић је унео у ову читанку више састава из читанке за I разред (н.пр. баба поменуто „Баба и граб“) Зашто? Је ли за то што су ти чланци тешки за ђаке I разреда? Свакако састављач се ту није много мучио уносити „нове“ ствари у читанку за II разред, пошто је њих већ готове имао под руком. 4) Од иначе нових чланака није требало уносити, поред чланака некњижевника (в. тачку 1), басну „Сјеница и врабац“, пошто није ништа, и „Растка“ од Н. Грујића у неправилном хексаметру, нарочито кад има лени Војислављев „Растко“. Није требало ни оне врло познате народне песме уносити: Збор зборила, Жендба Душанова итд.

Измене ове, дакле, чине у неколико бољим ово издање од пређашњег. Ове у основи не мењају дело и ако нису мање измене. Класификација, саставне групе, план, распоред, исто је; тако и велика већина састава. Измене те одговарају чл. 16 Правила о уџбеницима. *Према томе, треба, на основу одлуке министарства од 2 јула 1902 и Савета од 2 јула 1907, сматрати читанку као старо дело, које је својина Министарства, а за измене и исправке дати састављачу мањи хонорар.*

III

У опште читанке г. Шевића означавају напредак, имају нечега ширега и сувременега од ранијих радова те врсте, али оне су добрим делом недовољно књижевне, тако да се данас већ не могу са сигурношћу препоручити. На основу свега овога, ми смо мишљења да је *потребно расписати стечај за читанке израђене на модерној и књижевној основи.*

1) Читанка не треба да буде пословна књига на за филологију ни за историју. Њен задатак треба да буде учити децу језику којим се данас пише, којим се њима предаје, којим ће они писати, да им развије књижевно осећање и да их поступно уводи у српску књижевност. Место примитивних и једностранних читанака нама је потребна модерна хрестоматија, мала антологија целе српске књижевности. У једном кратком али врло добром чланку („Настава српског језика у средњим школама“, „Српски Књижевни Гласник“, 1 јун, 1909) г. Милош Ивковић, увиђајући недовољност књижевне наставе у средњим школама, тражио је да се у нижим разредима даје један почетни

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unjib.rs

курс из историје српске књижевности. Сагласно са њиме, и ми мислимо да као помоћна књига треба да буде једна читанка, у којој би били заступљени сви наши добри писци, и старији и млађи, да се поред тих одломака даде и кратка дефиниција појединих књижевних радова, и кратка биографија писаца, да се наброје његови главни радови, да се да кратка карактеристика његова рада. Читанка би на тај начин постала занимљивија, једрија и кориснија, и припомогла би веома много подизању писмености и књижевне културе у нашим средњим школама.

2) У тој новој читанци ваљало би дати места и многим другим стварима које у досадашњим читанкама нису заступљене. Чудно је да су у досадашњим читанкама етику представљале народне пословице, врло често привремене и сумњиве моралне вредности. Етичкој страни треба поклонити озбиљно пажњу, и моралне и грађанске поуке сасвим би добро дошле у тој новој читанци, која би, тако попуњена и разнострана, била не само књижевна антологија и „поступаоница књижевности“ но корисна мала енциклопедија ученика који се почињу бавити књижевношћу и почињу улазити у живот.

15 јуна 1909

Београд.

Главном Просветном Савету захвални,

Павле Поповић

Јован Скерлић

ванредни професор Универзитета.

Милутин К. Драгутиновић

Према овом реферату а после и усменог обавештења, Савет је дао мишљење:

1) да Српска читанка од г. Стојана Новаковића не одговара више данашњим схватањима и потребама и да је с тога не треба прештамповати;

2) да није потребно сада прештамповати Српску читанку за средње школе, књигу I, од г. д-ра Милана Шевића, пошто већ постоји приватно издање те књиге. А Главни Просветни Савет скреће пажњу господину Министру на ово:

Главни Просветни Савет на своме 984 састанку одлучио је да редовни члан његов г. Павле Поповић, ванредни професор Универзитета, разгледа измене које је г. Шевић учинио у ранијем издању и да види у колико се оне ослањају на чл. 12 правила о уџбеницима и да ли су извршене у смислу раније одлуке тако, да се ова читанка може штампати онако како ју је писац поднео: па ако г. Поповић нађе да се ово може извршити, да поднесе извештај Министарству и у том случају писцу за учињене измене да се да хонорар у 600 динара, а у противном да се прештампа онако каква је у потребном броју примерака за школску 1907—1908 годину, а одлука о прерађеној читанци да се поднесе доцније. По овоме је г. Поповић поднео извештај под ПБр. 10125 од 17 јула 1907 године: да је г. Шевић учинио измене означене у предговору свога рукописа и у акту раније послатом Министарству и да измене иду на корист дела, јер је сада читанка боља но у ранијим издањима.

Ну и ако су те измене јаче, оне „у основи не мењају дело“ према чему оне одговарају чл. 16 правила о уџбеницима, на којем је Главни Просветни Савет задржао своју пажњу; ове измене одговарају ранијој

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Саветској одлуци (ШБр. 21133). Према свему г. Поповић је дао мишљење да се читанка може штампати онако, како ју је г. Шевић сад поднео и да му се на име хонорара изда 600 динара.

По овоме од стране г. Министра није донета никаква одлука; а г. Шевић је узео рукопис и противно одлуци ПБр. 7037 од 2 јула 1902 године да је ова читанка искључива и неограничена својина Министарства Просвете за све време, сам без одобрења штампао је у издању књижара Геце Кона приватно ову књигу са назначењем: „Прегледао и одобрио Главни Просветни Савет, СБр. 40 од 30 јуна 1907 године и ПБр. 10125 од 17 јула 1907 године.“

3. да Српску читанку за средње школе, II књига, од д-ра Милана Шевића, коју је писац поднео поправљену у рукопису а која је државна својина, треба сматрати као старо дело а за учињене измене и допуне дати г. Шевићу до 600 динара с тим, да му се та сума исплати пошто се регулише питање о читанци за I разред.

4. да Српску читанку за средње школе, III књ., од д-ра Милана Шевића треба прештампати у толико примерака, колико је потребно за две до три школске године.

У исто време Савет је усвајајући мишљење г. г. референата о томе какве треба да буду читанке за средње школе дао мишљење: да треба расписати стечај за читанке израђене на модерној и књижевној основи, чим се реши питање о измени садашњих правила о штампању уџбеника и израде потребни наставни планови и програми.

Г. г. Поповићу, Скерлићу и Драгүтиновићу на име награде за реферовање о овим књигама одређено је свега (180) сто и осамдесет динара.

VII

Саслушан је писмени реферат Протосинђела Доментијана, професора Богословије Св. Саве, и г. Брсте Јонића, учитеља из Београда, о преводу књиге „Легенде о Христу“ од Селме Лагерлеф, коју је Савету поднела г-ђица Даринка Брајковићева, учитељица у Планиници.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Актом Главног Просветног Савета од 3 јуна ове године број 155 послат нам је на преглед и оцену превод „Легенде о Христу“. Пошто смо исти прегледали, част нам је поднети своју оцену у следећем:

„Легенде о Христу“ од Селме Лагерлеф, од којих је госпођица Брајковићева превела с немачког и руског језика седам, долазе у тако звану апокрифну литературу првих векова хришћанства, коју црква не признаје за истиниту. Писци апокрифа старали су се да представе личност Христову чудесном по људском схватању; трудили су се да допуне онај период из његовог живота, о коме се не говори много у каноничним списима новог завета — у Јеванђељима, а то је детињство и узраст до тридесете године.

С обзиром на ове околности поменути спис се не може оцењивати као богословски, јер би се као такав морао одбацити. Али „легенде“ се могу ценити као литерарни производ. Као такав он *није по веру штетан, и ако представља Исуса Христа* као човека и то као чудесног човека, почев од детињства. Сем тога спис нема циљ да учи вери и моралу, већ да буди

нежне, пријатне осећаје према Христу као лепом, добром, паметном, милом и одважном на пожртвовање детету, дечку и човеку. Он је увек јако симпатичан, необичан и виши од осталих, управо чудесан.

Добра лектира је врло zgodно средство да попуни празнине у настави. Она има да пружи пластичну подлогу школској настави, да изнесе пред душу читаоца поједине објекте у друштво, новој светлости и покаже нове стране, које се не могу у настави записати. Песници стварају своја уметничка дела под најживљим учешћем свог унутрашњег бића, они јаче саосећају туђе радости и болови него други људи и у колико умеју то боље да представе, у толико више утичу на читаоца. Деца јако воле индивидуално обојене описе, а мрзе све што је апстрактно и опште. И писац ових легенда, Села Лагерлеф, износи нам заокружене, лепе, свеже, пластичне и пуне живота слике из живота Христовог. Описивање је пуно топлоте, која покреће душу.

Према свему наведеном мишљења смо, да је превод подесна лектира за децу и да се по томе може примити. Али је потребно да преводилац напише предговор и у њему објасни шта је то легенда и да се ове не налазе у Јеванђељу.

Језичке грешке у преводу смо исправили. Госпођица Брајковићева свуда спаја код глагола одречну речицу *не* и *нише* уједно: да ли, и ако, мало после, увече ит.д. Затим узастопце понавља једну исту реч, што квари лепоту. Место тога су узете друге речи сродног значења (синоними) и још су замењени неки стари изрази новијим и подеснијим.

Захвални Главном Просветном Савету на пажњи

13 јуна 1909 год.

Београд.

Протосинђел Доментијан, проф.,
Крета Јонић, учитељ.

Према овоме реферату Савет је дао мишљење: да се превод књиге „Легенде о Христу“ од г-ђице Д. Брајковићеве, може препоручити за ђаке и ђачке књижнице виших разреда основних школа и нижих средњих школа, пошто преводилац напише претходно предговор и у њему објасни шта је то легенда и да се ове не налазе у Јеванђељу и пошто исправи све језичке грешке, које су у самом преводу означене.

Г. г. Протосинђелу Доментијану и г. Јонићу одређено је на име награде за реферовање о овом преводу свега (60) шесет динара.

С овим је састанак закључен.

992 РЕДОВНИ САСТАНАК

12 септембра 1909 год.

Били су: потпредседник Миливоје Ј. Поповић; редовни чланови: Сава Антоновић, Јосиф Ковачевић, Љубомир Протић, д-р Чедомиљ Митровић, Мирко М. Поповић, Светислав Максимовић; ванредни чланови: Миливоје Вашић, Живојин Ј. Јуришић, д-р Светолик Стевановић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 14532, којим се извештава Главни

Просветни Савет, да су на основу чл. 8 закона о уређењу Главног Просветног Савета за школску 1909—1910 годину постављени за ванредне чланове Савета: г. г. Михаило Бобић, директор гимназије у Нишу; Петар А. Тина, директор гимназије у Зајечару; Милош Динић, директор гимназије у Пожаревцу; Сретен М. Апић, управитељ Мушке Учитељске Школе у Јагодини; Стеван Веселиновић, ректор Богословије Св. Саве; Светозар Мојковић, директор гимназије у Чачку; Никола Ракић, директор гимназије у Цироту; Ђорђе Ничић, професор зајечарске гимназије; Милан Зарић, професор ваљевске гимназије; Михаило Живковић, професор ужичке гимназије; Чедомиљ Петровић, професор реалке; Живојин Ј. Јуришић, професор реалке; Милivoје Башић, професор III београдске гимназије; д-р Светолик Стевановић, професор I београдске гимназије; Павле Љотић, професор Учитељске Школе у Алексицу; д-р Слободан Рибникар, лекар из Београда; Јосиф Маринковић, виши учитељ музике и певања у II београдској гимназији; Ђорђе Јовановић, виши учитељ цртања и лепог писања у I београдској гимназији; Светислав Поповић и Грујица Аџемовић, учитељи из Београда.

Савет је ово саопштење примио закону.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 27 јуна ове године ПБр. 9944, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. Милош Николић, пређашњи наставник гимназије а сада порезник београдског пореског одељења, има квалификације за вишег учитеља језика у средњим школама.

По оцени молисточевих докумената Савет је дао мишљење: да г. Николић, према чл. 63 закона о средњим школама, има квалификације за вишег учитеља језика у средњим школама.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1 септембра ове године КПБр. 12257, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. Александар Јовановић, професор Ратарске Школе у Краљеву, може бити постављен за хонорарног наставника јестаственице у приватној гимназији у Краљеву.

По оцени молисточевих докумената Савет је дао мишљење: да г. Јовановић може бити постављен за хонорарног наставника јестаственице у приватној гимназији у Краљеву.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 2 септембра ове године ПБр. 14801, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. др. Петар Ђорђевић има квалификације за наставника средњих школа и за коју врсту.

По оцени молисточевих докумената Савет је дао мишљење: да г. Ђорђевић, према чл. 62 закона о средњим школама, има квалификације за суплента у средњим и стручним школама.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1 септембра ове године ПБр. 11363, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. д-ра Николе Велимировића, који је молио да се постави за суплента Богословије Св. Саве или ма ког другог стручног завода или гимназије.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Стеван Веселиновић, ректор Богословије Св. Саве и д-р Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду, да ову молбу прегледају и Савету поднесу заједнички реферат.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1 септембра ове године ПБр. 11490, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г-ђице Зоре Прице, која моли за место учитељице језика.

Савет је одлучио: да се умоли г. г. Мирко М. Поповић, заступник директора Женске Гимназије и д-р Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду, да ову молбу прегледају и Савету поднесу заједнички реферат.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1 септембра ове године ПБр. 10321, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г-ђице Исидоре Секулићеве, свршене учитељице за више девојачке школе, која моли за место наставнице у Београду или унутрашњости.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Мирко М. Поповић, заступник директора Женске Гимназије и д-р Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду, да ову молбу прегледају и Савету поднесу заједнички реферат.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1 ов. мес. ПБр. 11727, којим се тражи од Главног Просветног Савета да, према другој и последњој алинеји чл. 4 закона о средњим школама, изволи дати своје мишљење о молби суда општине неготинске, да се тамошња гимназија опет подигне на шесторазредну.

По размотрењу свих аката по овоме предмету и на основу података о бројном стању ученика у тој школи од почетка школске 1902/3 године па све до данас, Савет је, на своме 992 састанку од 2 ов. мес., и с погледом на другу и четврту алинеју чл. 4 закона о средњим школама дао мишљење: да се за сада четвороразредна неготинска гимназија не може подићи на шесторазредну.

IX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 14525, којим се пита Главни Просветни Савет да ли би, према чл. 22 закона о народним школама и распису

WWW.UNILIB.R
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПБр. 1413 од 26 августа ове године, требало београдске учитеље г. г. Петра Бурића, Димитрија Путниковића и Михаила Јовића и даље држати у служби или би их у интересу и њиховог и децјег здравља требало ставити у пензију.

Савет је дао мишљење: да би ове учитеље требало претходно да прегледа лекарска комисија, коју г. Министар нареди, па затим тек да се донесе одлука о томе, да ли их треба пензионисати или не.

X

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 11187, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. Добросава Дуканца, учитеља из Котража, треба ставити у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља овог учитеља, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Главни Просветни Савет је дао мишљење: да г. Дуканца треба ставити у пензију.

XI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 10311, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли би г-ђу Војиславу Ризнићку, учитељицу из Ниша, требало ставити у пензију.

Пошто је саслушан извештај школског надзорника о овој учитељици, Савет је дао мишљење: да би г-ђу Ризнићку требало претходно лекарско-комисијски прегледати, па затим тек донети одлуку о томе, да ли је треба пензионисати или не.

XII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1 септембра ове године ПБр. 12932, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење преправљен, измењен и допуњен уџбеник г. Стевана Предића, професора реалке: „Немачка граматика, I и II део, Наука о гласовима и Наука о речима.“

Савет је одлучио: да се овај уџбеник упути на реферовање г. г. Мирку М. Поповићу, заступнику директора Женске Гимназије, Бури В. Димићу, професору I беогр. гимназије, и Светиславу Максимовићу, проф. I беогр. гимназије, пошто г. Предић претходно депонује најмање 60 динара на име награде за референте.

XIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 23 јула ове године ПБр. 11384, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење штампана књига г. Радослава М. Грујића, професора и катихете: „Српске школе.“

Савет је одлучио: да се умоли г. Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељске Школе у Београду, да ову књигу прегледа и Савету поднесе реферат.

XIV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 11330, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење штампана књига г. Михаила Станојевића, учитеља из Београда „Методика историје.“

Савет је одлучио: да се ова књига упути на реферовање г. г. Јовану Миодраговићу, професору у пензији, и Миленку Вукићевићу, професору II београдске гимназије, пошто г. Станојевић претходно депонује најмање 40 динара на име награде за референте.

XV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 13415, којим се шаљу Главном Просветном Савету на оцену и мишљење штампане књиге г. Милана Косановића, учитеља, „Буквар“ и „Упутство за рад са фонетичким букваром.“

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељске Школе у Београду, и Михаило Станојевић, учитељ из Београда, да ове књиге прегледају и Савету заједнички реферат поднесу.

Овим је састанак закључен.

993 РЕДОВНИ САСТАНАК

2 септембра 1909 год.

Били су: потпредседник Мливоје Ј. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Јосиф Ковачевић, Љубомир Протић, Павле Поповић, д-р Чед. Митровић, д-р Душан Рајичић, Мирко М. Поповић, Светислав Максимовић; ванредни чланови: д-р Светолик Стевановић и Светолик Поповић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитани су и примљени записници 991 и 992 Саветског састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 3 ов. мес. ПБр. 14722, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: треба ли, имајући у виду нарочито одредбе чл. 4 закона о средњим школама, четвороразредну непотпуну гимназију у Лесковцу подићи на шесторазредну.

По размотрењу свих аката по овоме предмету и на основу података о бројном стању ученика у тој школи, Савет је, с погледом на чл. 4 закона о средњим школама, дао мишљење: да се четвороразредна лесковачка гимназија не може подићи на шесторазредну.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 12 ов. мес. ПБр. 15718, којим се, у вези са Саветском одлуком од 2 ов. мес. СБр. 184, шаље Савету на даљи рад лекарско-комисијско уверење о стању здравља г. Димитрија Путниковића, учитеља из Београда.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља овог учитеља, Савет је дао мишљење: да је у интересу и овога учитеља и ученика да даље не предаје у школи, али да би могао бити употребљен у другој ваншколској служби, а ако му се таква служба не би дала да се може ставити у пензију.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 12 ов. мес. ПБр. 15719, којим се, у вези са Саветском одлуком од 2 ов. мес. СБр. 184, шаље Савету на даљи рад лекарско-комисијско уверење о стању здравља г. Петра Ђурића, учитеља из Београда.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља овог учитеља, Савет је дао мишљење: да г. Ђурић није опасан за своју околину и да може без штете за своје и ученичко здравље радити у школи као учитељ.

Али, како његова плућа показују трагове рачијег оболења, потребно би било да се при свршетку сваке школске године тачно прегледа од лекарске комисије.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 12 ов. мес. ПБр. 15729, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли се г. Михаило Јовић, учитељ из Београда, може ставити у пензију на основу уверења лекарске комисије од 16 септембра 1908 године.

Савет је по овоме остао при својој ранијој одлуци од 2 ов. мес. СБр. 184 и дао мишљење: да г. Јовића треба претходно да прегледа лекарска комисија коју г. Министар одреди, па затим тек да се донесе одаука о томе, да ли га треба пензионисати или не.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10 ов. мес. ПБр. 14707, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. Јована П. Јовановића, учитеља из Београда, треба ставити у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља овог учитеља, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Главни Просветни Санет је дао мишљење: да г. Јовановића треба пензионисати.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 12 ов. мес. ПБр. 15376, којим се пита Главни Просветни Савет за

мишљење: да ли би г-ђу Ангелину Илићку, учитељицу из Ниша, требало ставити у пензију.

По прегледу лекарско - комисијског уверења о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Главни Просветни Савет је дао мишљење: да г-ђу Илићку треба пензионисати.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10 ов. мес. ПБр. 14668, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г-ђу Милицу Крупежевићку, учитељицу из Велике Крсне, треба ставити у пензију.

По прегледу лекарско - комисијског уверења о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Главни Просветни Савет је дао мишљење: да г-ђу Крупежевићку треба пензионисати.

IX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 5 ов. мес. ПБр. 15020, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г-ђу Катарину Николићку, учитељицу из Београда, треба ставити у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Главни Просветни Савет, већином гласова, дао је мишљење: да г-ђу Николићку треба пензионисати.

X

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10 ов. мес. ПБр. 15565, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. Душан Рогоћ има квалификације за наставника средњих школа и за коју врсту наставника.

По оцени молиочевих докумената Главни Просветни Савет дао је мишљење: да г. Рогоћ према чл. 62 и 63 закона о средњим школама, нема потребних квалификација за наставника средње школе.

XI

Прочитан је реферат г. г. Стевана Веселиновића, ректора Богословије Св. Саве, и д-ра Светолика Стевановића, управитеља Више Женске Школе у Београду, о квалификацијама г. д-ра Николе Велимировића.

Према овом реферату Главни Просветни Савет је дао мишљење:

1. да г. д-р Никола Велимировић није испунио све погодбе чл. 7 ал. 1 закона о Богословији, и да, према томе, не може бити постављен за суплента богословских предмета у Богословији, и

2. да г. д-р Велимировић својим документима задовољава погодбе из чл. 62 закона о средњим школама, и да, према томе, може бити постављен за суплента у средњим и стручним школама, као и за суплента световних предмета у Богословији (чл. 7 ал. 2 закона о Богословији).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

XII

Прочитан је реферат г. г. Мирка М. Поповића, заступника директора Женске Гимназије и д-ра Светолика Стевановића, управитеља Више Женске Школе у Београду, по молби г-ђице Зоре Прице, која је молила за место учитељице језика.

Према овом реферату а с обзиром на приложене документе, Главни Просветни Савет дао је мишљење: да се по овој молби може донети потребна одлука тек пошто г-ђица Прица накнадно поднесе сведоцбе о свом средњошколском школовању и оригинал или оверен пренис докторске дипломе.

XIII

Прочитан је реферат г. г. Мирка М. Поповића, заступника директора Женске Гимназије, и д-ра Светолика Стевановића, управитеља Више Женске Школе у Београду, по молби г-ђице Исидоре Секулићеве, свршене учитељице за више девојачке школе, која моли за место наставнице у Београду или у унутрашњости.

Према овоме реферату а с обзиром на приложене документе, Главни Просветни Савет је дао мишљење: да се по овој молби може донети потребна одлука тек пошто г-ђица Секулићева накнадно поднесе сведоцбе о своје средњошколскоме школовању.

XIV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 9 ов. мес. ПБр. 15354, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену предмет по кривици г. Спасоја Илића, учитеља на расподжоњу, и тражи мишљење о томе: да ли овај учитељ може и даље остати у учитељској служби или не.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. д-р Чедомиљ Митровић, ванредни професор Универзитета, и Светислав Поповић, учитељ из Београда, да ову кривицу проуче и Савету заједнички реферат поднесу.

XV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 10498, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли се г-ђа Софија Марковићка, учитељица у пензији, може вратити у дејствителну службу.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Живојин Ј. Јуришић, професор реалке, и Светислав Поповић, учитељ из Београда, да по овоме поднесу Савету заједнички реферат.

XVI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 11252, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г-ђе Параскеве Гардићке, бив. учитељице, која моли да се врати у учитељску службу.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Живојин Ј. Јуришић, професор реалке, и Светислав Поповић, учитељ из Београда, да по овоме поднесу Савету заједнички реферат.

XVII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 12741, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли се г. Петар Тасић, бивши учитељ, може вратити у учитељску службу.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Живојин Ј. Јуришић, професор реалке, и Светислав Поповић, учитељ из Београда, да по овоме поднесу Савету заједнички реферат.

XVIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 13 јуна ове године ПБр. 9123, којим се, у вези са Саветском одлуком од 3 јуна ове године СБр. 118, спроводи Савету на оцену и мишљење лекарско уверење о стању здравља г-ђице Драге Божићеве, бив. учитељице, која је молила да се врати у учитељску службу.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Живојин Ј. Јуришић, професор реалке, и Светислав Поповић, учитељ из Београда, да по овоме поднесу Савету заједнички реферат.

XIX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 12513, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: може ли се г. Јоца Драгић, приврмени учитељ у Борку, поставити за сталног учитеља.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Живојин Ј. Јуришић, професор реалке, и Светислав Поповић, учитељ из Београда, да по овоме поднесу заједнички реферат.

XX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 11462, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молби г-ђе Персиде Стојаковићке, заступнице учитељице у Петровцу, која моли да се постави за сталну учитељицу.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Живојин Ј. Јуришић, професор реалке, и Светислав Поповић, учитељ из Београда, да по овоме поднесу заједнички реферат.

Овим је састанак закључен.

994 РЕДОВНИ САСТАНАК

16 септембра 1909 год.

Били су: потпредседник **Миљивоје Ј. Поповић**; редовни чланови: **Миљивоје Симић**, **Јосиф Ковачевић**, **Љубомир Протић**, **Павле Поповић**; д-р **Чедомиљ Митровић**, **Мирко М. Поповић**, **Светислав Максимовић**; ванредни чланови: д-р **Светолик Стевановић**, **Миљивоје Вашић**, и **Чедомиљ Петровић**.

Пословођа: **Михаило Недељковић**.

I

Прочитан је и примљен записник 993 Саветског састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 31 августа ове године ПБр. 11502, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли се може усвојити предлог окружног школског одбора тимочког да се наместо Бучја у заглавском срезу сматра као теже учитељско место, по чл. 40 закона о народним школама, Бучје у зајечарском срезу, као што је тај одбор и предложио актом својим ПБр. 2318 од 1908. г.

У вези са својом одлуком донетом на 980 састанку од 8 априла ове године Савет је дао мишљење: да се као теже место има сматрати Бучје у зајечарском срезу а не у заглавском.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 11 ов. мес. ПБр. 15446, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење штампана књига г. Младена Спасојевића, учит. стенографије, „Српска стенографија“.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Чедомиљ Петровић, професор реалке, Миладин Шеварлић, професор II беогр. гимназије, и Стеван Маринковић, проф. I београдске гимназије, да ову књигу прегледају и Савету заједнички реферат поднесу.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 11 ов. мес. ПБр. 14786, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење рукопис Бајке (златни орао, златана и црвени врабац) од г. Николе Зега.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Гаврило Јовановић и Светислав Максимовић, професори I београдске гимназије, да овај рукопис прегледају и Савету заједнички реферат поднесу.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10 ов. мес. ПБр. 14757, којим се, у вези са Саветском одлуком донетом на 982 састанку од 22 априла ове године, достављају Главном Просветном Савету на оцену и мишљење цене г. Јеврићевих рачунаљака.

Савет је дао мишљење: да се може одобрити да продајна цена г. Јеврићевих рачунаљака буде: ученичке за I разред 0,60 динара а за II разр. 1,00 динар.

Израђене рачуналке по одобреном моделу г. Јеврић је дужан поднети Савету на увиђај, па ће се тек по том издати распис да се оне могу употребљавати као разредно и ученичко средство за учење рачунања у I и II разреду основне школе.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 15 ов. мес. ПБр. 15760, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г-ђица Наталија М. Ђорђевићева, учитељица гимнастике у Београд. Вишој Женској Школи, може бити постављена за разредну учитељицу у Вишој Женској Школи.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељ. Школе у Београду, Мирко М. Поповић, заступник директора Женске Гимназије, и д-р Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду, да по овоме поднесу Савету заједнички реферат.

VII

Прочитано је писмо г. Јована Томића, библиотекара Народне Библиотеке од 20 августа ове године, којим извештава Главни Просветни Савет, да му није могуће примити се да прегледа рукописе, који су стигли на расписани стечај за израду уџбеника за Историју Српског Народа у основ. школама.

Савет је ово саопштење примио знању и одлучио: да се умоли г. д-р Јован Радонић, ванредни професор Универзитета, да са раније одређеним референтима г.г. Љубомиром Протићем, управитељем Женске Учитељске Школе у Београду, и Димитријем Соколовићем, учитељем из Београда, прегледа све поднете рукописе и Савету, у што краћем времену, поднесе заједнички реферат.

VIII

Саслушан је писмени реферат г.г. Сретена Пашића, управитеља Београдске Више Женске Школе, и д-р Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, о штампаној књизи „О српској слави и о данима који се славе“ од г. Васе Живковића, пароха пожаревачког и учитеља у пензији.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Прегледали смо књигу „О српској слави и данима који се славе“ од Васе Живковића, пароха пожаревачког и учитеља у пензији, па смо нашли да је ова књига врло марљиво израђена и да заслужује препоруку.

У првом делу ове књиге (стр. 6—38) писац говори: 1. о постанку славе, 2. о значају српске славе, 3. каквих има слава (црквене, школске, општинске, еснафске и разних удружења, домаће славе), 4. начин како се

славила слава, па како се и сад слави, 5. суштина српске славе и 6. о данима који се славе.

Други део чини засебну целину. У њему се говори не само о оним данима које Срби славе, него и о другим празничним данима, који немају везе са српском славом. Излагање у другом делу иде овим редом: А. *Господни празници* (Христово рођење, Обрезање Господње и Нова Година, Богојављење, Срећење Господње, Цвети, Велики Четвртак, Велики Петак, Христово Васкресење, Вознесење, Свете Тројице, Преображење, Крстов-дан, Света Недеља), Б. *Богородични празници* (Рођење Св. Дјеве Марије, Ваведење, Благовести, Успеније Св. Дјеве Марије, Покров Богородичин), В. *Анђелски празници* (Св. Арханђел Михаило и остале бестелесне силе), Г. *Пророчки празници* (Св. Јован пророк, Крститељ и Претеча, Св. Пророк Јеремија, Св. Илија, Св. Пророк Јелсеј, Пророк Данило), Д. *Апостолски и равноапостолски празници* (Св. Апостол и Еванђелист Марко, Св. Кирило и Методије, Св. Константин и Јелена, Вартоломеј, Варнава и Тит, Св. Петар, Апостол Павле, Марија Магдалина, Јеванђелист Јован, Св. Тома, Јеванђелист Лука, Апостол Филип, Јеванђелист Матеј, Св. Андрија првозвани), Е. *Празници св. отаца, пастира и учитеља васељенских* (Св. Василије, Св. Сава, Св. Атанасије, Св. Григорије, Три Јерарха, Сабор српских просветитеља и учитеља, Св. Јован Милостиви, Св. Јован Златоуст, Св. Јован Дамаскин, Св. Никола, Св. Спиридон), Ж. *Празници светителско-мученика, мученика и мученица* (Св. Трифун, Св. Теодор Тирон, Св. Четрдесет Мученика, Св. Борђе, Видов-дан, Пророк Амос, Кнез Лазар, Св. Прокопије, Св. Кирик и Јулита, Св. Марина, Св. Параскева, Св. Макавеји, Св. Агатоник и дружина његова, Св. Евстатије, Св. Сергије и Вакхо, Св. Димитрије, Св. Краљ Стеван Дечански, Мина, Виктор и Викентије, Св. Мартин, Св. Климент, Св. Варвара, Св. Игњатије Богоносац, Св. Архиђакон Стеван), З. *Празници преподобних* (Св. Антоније Велики, Св. Симеон Мироточиви, Преподобна Мати Ангелина, Преподобни Симон Монах, Михољ-дан, Св. Киријак отшелник, Преподобна мати Параскева, Св. Стеван Милутин, Св. Алимпије Столпник, Св. Сава Освећени), И. *Празници праведних* (Св. Симеон Богопримац, Св. Праведни Лазар, Св. Захарија и Јелсавета) и Ј. *Празници безмитних врачева, бесребреника и чудотвораца* (Св. Пантелија, Св. Кузман и Дамњан).

После свега овога, при крају се налазе још два одељка: (VII) Зашто прослављамо поједине празничне и светитељске дане и (VIII) Како Србин ваља своје крсно име да дочекује и пропраћа.

То је садржина књиге г. Живковића, која износи 416 страна обичне осмине са сликом на првом листу, која треба да представља „резање славског колача“.

У предговору своје писац износи као побуду за писање ове књиге што је увидео „да многи парохијани и то чаршилије, не знају зашто своје крсно име славе, нити што год знају о оном свецу или празнику што га прослављају; а тако исто доста их имаде, вели писац, који тек површно што знају и о осталим празницима“. Из овога се види, да књига није намењена специјално за школу и школску употребу, али имајући у виду, да веронаука и то нарочито овај део њен — о празницима — служи као васпитно средство и да нема код нас књига ове врсте, мишљења смо: да се књига г. Живковића може препоручити по његовој молби како за школске књижице и награђивање ученика основних школа, тако исто и за откуц у

циљу растурања како у новоослобођеним тако и у неослобођеним српским крајевима, ако за то има буџетске могућности.

Мане у језику, граматичке и стилске, незнатне су, и с те стране књига је добра. Према величини књиге (26 табака) цена од 2·50 д. није велика. Спољашњи облик т. ј. техничка страна такође није рђава.

Главном Просветном Савету захвални :

11 септембра 1909 г.
у Београду

Сретен Пашић
Чедомил Митровић

Савет је усвојио овај реферат и дао мишљење: да се ова књига г. Живковића може, по његовој молби, препоручити како за школске књижице и награђивање ученика основних школа, тако исто и за откуп у циљу растурања како у новоослобођеним тако и у неослобођеним српским крајевима, ако за то има буџетске могућности.

IX

Саслушан је писмени реферат г.г. Ранка Петровића, директора III београдске гимназије. Миливоја Симића директора II београд гимназије, и Јована Миодроговића, професора у пензији, о предложеним изменама у превођењу ученика учитељских школа из разреда у разред на крају школске године и о предложеним изменама у правилима за полагање испита зрелости у тим школама.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Према писму Савета СБр. 24 од 25 фебруара, и писму СБр. 164 од 12 јуна ове године потписани смо позвани да поднесемо заједнички мишљење о изменама у превођењу ученика учитељских школа из разреда у разред на крају школске године; за тим да поднесемо мишљење о изменама у правилима за испит зрелости у истим школама. И по првом и по другом питању послата су нам и мишљења колегија наших учитељских школа.

I

По питању о превођењу ученика на крају школске године из нижега разреда у виши потписани су мишљења да би се измене у томе питању могле формално предложити и увести истом после измене Закона о уређењу Учитељске Школе. Чланом 29 тога закона утврђено је: „да се држе испити у мају и јуну сваке године“ и да се тако „види сав напредак који су ученици постигли у школској години“. По овој уредби законској они се дакле морају држати до измене законске.

Међу тим потписани мисле да би се доиста могле корисно унети неколике олакшице у превођењу ученика из нижег разреда у виши и у овим стручним школама, после потребне измене закона и после утврђеног наставног плана и програма за те школе.

II

И правила о учитељском испиту или испиту зрелости, која је прописао Министар просвете, такође су утврђена чл. 30 Закона о уређењу Учитељске

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Школе. Према томе укидање овога испита или признавање зрелости или спремности кандидатима ма на који други начин, косило би се такође са ~~законом~~. И овде је дакле условљена измена правила изменом самога закона. Али потписани о овоме питању нису спремиле своје мишљење с тога, што још нису ни позване колегије учитељских школа спремиле тражена и наговештена мишљења. Јер Женска Учитељска Школа, актом Бр. 100 од 21 марта ове године навестила је, да спрема реформовање учитељских испита, а Јагодинска Мушка Учитељска Школа, актом Бр. 781 од 24 марта тражила је више времена за израду детаљних правила о томе испиту.

Према овоме потписани мисле да по овоме питању треба сачекати предлоге колегија учитељских школа па истом тада поднети и Савету дефинитивно мишљење.

Враћајући послате акте потписани су слободни благодарити Савету на поверењу и одликовању.

30 јуна 1909 год.
у Београду.

Ранк. Петровић
директор Треће Гимназије
Миливоје Симић
директор II Београдске Гимназије
Ј. Миодраговић
професор у пензији

Према овоме реферату Савет је дао мишљење:

1. да би се могле учинити извесне измене у превођењу ученика учитељских школа из нижег разреда у виши, пошто се претходно учини потребна измена у закону и пошто се утврди наставни план и програм за те школе;

2. да се о предложеним изменама у правилима за испит зрелости у учитељским школама доносе дефинитивно мишљење, пошто се по овоме питању прибаве и предлози колегија учитељских школа.

Овим је састанак закључен.

995 РЕДОВНИ САСТАНАК

22 септембра 1909 год.

Били су: потпредседник **Миливоје Ј. Поповић**; редовни чланови **Сава Антоновић**, **Миливоје Симић**, **Јосиф Ковачевић**, **Љубомир Протић**, **Павле Поповић**, **Мирко М. Поповић**, **Светислав Максимовић**; ванредни чланови: д-р **Светолик Стевановић**, **Миливоје Вашић**, **Чедомиљ Петровић**, **Живојин Ј. Јуришић**, **Светислав Поповић**, **Грујица Аџемовић**.

Пословођа: **Михаило Недељковић**.

I

Прочитан је и примљен записник 994 Саветског састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 17 ов. мес. ПБр. 16093, којим се пита Главни Просветни Савет за

мишљење: да ли треба и у колико примерака прештампати Латинску граматику за гимназије, I део, наука о облицима, од г. д-ра Јована Туромана.

Савет је дао мишљење: да ову књигу треба прештампати без икаквих измена у 5000 примерака.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 17 ов. мес. ПБр. 16092, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли треба и у колико примерака прештампати Основе из јестаственице за ниже разреде средњих школа, I део, Зоологија, од г. Николе Ранојевића, професора.

Савет је дао мишљење; да ову књигу треба прештампати у (5000) пет хиљада примерака, пошто се претходно узме реч од писца о томе да ли треба и какве мање измене учинити у досадањем издању ове књиге.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 22 ов. мес. ПБр. 16753, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Павла Поповића, ванредног професора Универзитета, који моли да се његова књига „Преглед српске књижевности“ може употребљавати као уџбеник приватног издања у средњим школама.

Пошто је ово дело познато већини чланова Главног Просветног Савета, то је Савет, после усменог реферата г. Миливоја Башића, професора III београдске гимназије, дао мишљење: да се „Преглед српске књижевности“ од г. Павла Поповића, ванр. професора Универзитета, може употребљавати као уџбеник приватног издања у средњим и струч. школама.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 22 ов. мес. ПБр. 16751, којим се, у вези са ранијом Саветском одлуком СБр. 196 од 12 ов. мес., шаљу Савету на даљи рад накнадно поднета документа о средњошколском школовању г-ђице Исидоре Секулићеве.

Савет је по оцени ових накнадно поднетих докумената, а у вези са својом ранијом одлуком СБр. 196 од 12 ов. мес. дао мишљење: да г-ђица Исидора Секулићева има квалификације за разредну учитељицу у Вишим Женским Школама.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 19 ов. мес. ПБр. 16250, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г-ђу Зорку Милићевићку, учитељицу из Леновца, треба ставити у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Милићевићку треба пензионисати.

www.uns.edu.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21 ов. мес. ПБр. 16392, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. Василија Х. Перића, учитеља из Дубнице, треба ставити у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља овог учитеља, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Савет је, већином гласова, као мишљење: да г. Перића треба пензионисати.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 17 ов. мес. ПБр. 13982, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли се г-ђа Марија Кнежевићка, учитељица у пензији, може вратити за активну учитељицу.

Пошто је молитељка била дуже време ван службе, то је Савет, већином гласова, дао мишљење: да г-ђу Кнежевићку не треба вратити за активну учитељицу.

IX

Саслушан је усмени реферат г.г. Живојина Ј. Јуришића, проф. реалке, и Стевана Поповића, учитеља из Београда, по молби г-ђице Драге Божићеве, бив. учитељице, која је молила да се врати у учитељску службу.

Савет је затим, по размотрењу поднетих докумената, већином гласова, дао мишљење: да се г-ђица Божићева може вратити у учитељску службу.

X

Саслушан је усмени реферат г. г. Живојина Ј. Јуришића, проф. реалке, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, по молби г-ђе Софије Марковићке, учитељице у пензији, која је молила да се врати у учитељску службу.

Савет је затим, с погледом на молитељкине године старости, дао мишљење: да г-ђу Марковићку не треба вратити у учитељску службу.

XI

Саслушан је усмени реферат г. г. Живојина Ј. Јуришића, проф. реалке, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, по молби г-ђе Параскеве Гардићке, бив. учитељице, која је молила да се врати у учитељску службу.

Како молитељка нема потребних квалификација, то је Савет дао мишљење: да г-ђу Гардићку не треба вратити у учитељску службу.

XII

Саслушан је усмени реферат г. г. Живојина Ј. Јуришића, проф. реалке, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, по молби г. Петра Тасића, бив. учитеља, који моли да се врати у учитељску службу.

Савет је, већином гласова, дао мишљење: да по овоме остане при својој ранијој одлуци СБр. 125 од 125 од 13 маја ове године.

XIII

Саслушан је усмени реферат г. г. Живојина Ј. Јуришића, проф. реалке, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, по молби г. Јоце Драгића, привременог учитеља из Борка, који моли да се постави за сталног учитеља.

Пошто молитељ нема законских квалификација за сталног учитеља, то је Савет дао мишљење: да се г. Драгић не може поставити за сталног учитеља.

XIV

Саслушан је усмени реферат г. г. Живојина Ј. Јуришића, проф. реалке, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, по молби г-ђе Персиде Стојаковићке, заступнице учитељске, која моли да се постави за сталну учитељицу.

Пошто молитељка нема законских квалификација за сталну учитељицу, то је Савет дао мишљење: да се г-ђа Стојаковићка не може поставити за сталну учитељицу.

XV

Како су набављени наставни планови и програми Српске Православне Призренске Богословије, то је Савет одлучио: да се у вези са саветском одлуком донетом на 965 састанку од 1 октобра прошле године, умоле раније одређени референти г.г. Стеван Веселиновић, ректор, и Владимир Стојановић, професор Богословије Св. Саве, да с погледом на поднете наставне планове и програме поднесу Савету у што краћем времену реферат о томе: да ли се свршени ученици призренске богословије могу користити чл. 30 закона о народним школама.

Овим је састанак закључен.

996 РЕДОВНИ САСТАНАК

30 септембра 1809 год.

Били су: председник д-р Михаило Петровић; потпредседник Миливоје Ј. Поповић; редовни чланови: Сава Антоновић, Јосиф Ковачевић, Љубомир Протић, д-р Чедомиљ Митровић, д-р Душан Рајичић, Мирко М. Поповић, Светислав Максимовић; ванредни чланови: д-р Светолик Стевановић, Миливоје Вашић, Светолик Поповић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 995 Саветског састанка

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28 ов. м-ца ПБр. 16807, којим се пита Главни Просветник Савет за мишљење: да ли се г. Михаило Јовић, учитељ из Београда, може ставити у пензију или га треба упутити на рад према извештају лекарске комисије.

По размотрењу свих акта по овоме предмету Савет је, већином гласова, дао мишљење: да г. Михаила Јовића, учитеља из Београда, треба пензионисати:

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 30 ов. м-ца ПБр. 17347, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли се штампана књига г. Јована Кангрге, професора, Немачка читанка, I део, II издање, може употребљавати у нашим средњим школама.

Пошто је овај уџбеник познат већини чланова Главног Просветног Савета, то је Савет, после усменог реферата г.г. Мирка М. Поповића, заступника директора Женске Гимназије, и Светислава Максимовића, проф. I београдске гимназије, дао мишљење: да се Немачка читанка, I део, II издање, од г. Јована Кангрге, професора, може употребљавати као привремени уџбеник приватног издања у нашим средњим школама.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 22 августа ов. год. ПБр. 10195, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли се може поништити казна изгнања на свагда из свих завода у Србији, којом је кажњен Душан Антић, свршени ученик мушке учитељске школе у Јагодини, и да ли према учињеној кривици заслужује да му се одобри да заврши школовање у учитељској школи, како би затим био учитељ у народној школи.

По размотрењу свих акта по овоме предмету Савет је дао мишљење: да казну изгнања на свагда из свих завода у Србији, којом је је кажњен овај ученик, не треба поништити, и да му, према учињеној кривици, не треба одобрити да заврши школовање у учитељској школи.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1 ов. м-ца ПБр. 14440, којим се шаље Главном Просветном Савету на мишљење молба г. Животе Ђорђевића, бив. учитеља, који моли да се врати у учитељску службу.

По размотрењу свих акта по овоме предмету, а на основу поднетих уверења, Савет је, већином гласова, дао мишљење: да се г. Живота Ђорђевић, бивши учитељ, може вратити у учитељску службу.

VI

Саслушан је писмени реферат г.г. Васе Димића, директора у пензији и Павла Поповића, ванредног професора Универзитета, о квалификацијама г. Жана Маге, бив. асистента Универзитета.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Прегледали смо документи и молбу г. Жана Маге, б. асистента Универзитета, који моли да буде постављен за учитеља језика у средњим шко-

лама, и нашли смо да, према чл. 63 закона о средњим школама, он нема квалификација за то место, пошто се међу послатим документима не налази сведочанство о испиту зрелости. Ако би г. Мага накнадно поднео ово сведочанство, његова молба би се могла узети у поступак.

Главном Просветном Савету одани,
30 септембра 1909 г.
Београд.

В. Димић
директор гим. у пензији
Павле Поповић
в. проф. Универзитета

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да г. Мага, према чл. 62 и 63 закона о средњим школама, нема потребних квалификација за наставника француског језика у средњим школама.

VII

Саслушан је писмени извештај г.г. Љубомира Протића, управитеља Женске Учитељске Школе у Београду, и Михаила Станојевића, учитеља из Београда, којим саопштавају Савету, да им је г. Милан Косановић, учитељ, усмено изјавио, да он није молио да се његов „Буквар“ и „Упутство за рад са фонетичким букваром“ дају на оцену, већ да је тражио да се ови списи могу употребљавати у школама ради доцније оцене оних, који буду хтели увести ове књиге у своје школе. Из ових разлога, а с обзиром на чл. 2, 6 и 20 правила о штампању уџбеника, ове списе они нису ни прегледали већ их враћају Савету.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Протић и Станојевић да по молби г. Косановића поднесу Савету своје мишљење.

С овим је састанак закључен.

997 РЕДОВНИ САСТАНАК

21 октобра 1909 год.

Били су: председник **д-р Михаило Петровић**; потпредседник **Миливоје Ј. Поповић**; редовни чланови: **Сава Антоновић**, **Миливоје Симић**, **Јосиф Ковачевић**, **Љубомир Протић**, **д-р Душан Рајичић**, **Мирко М. Поповић**, **Светислав Максимовић**; ванредни чланови: **д-р Светозар Стевановић**, **Светислав Поповић**, **Грујица Аџемовић**.

Пословођа: **Михаило Недељковић**.

I

Прочитан је и примљен записник 996 саветског састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 15 ов. мес. ПБр. 18588, којим се извештава Главни Просветни Савет, да је Његово Величанство Краљ, указом својим од 11 ов. мес. благоволео, по уважењу оставке пређашње владе, поставити за министра просвете и црквених послова г. Јована Жукјовића.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 16 ов. мес. ПБр. 18609, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г. Ђирило Петровић, окружни марвени лекар у Прокупљу, може бити хонорарни наставник јестаственице у непотпуној приватној гимназији у Прокупљу.

По размотрењу свих докумената Савет је дао мишљење: да г. Ђирило Петровић, окр. марвени лекар у Прокупљу, може бити хонорарни наставник јестаственице у непотпуној приватној гимназији у Прокупљу.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 7 ов. мес. ПБр. 18009, којим се шаље Главном Просветном Савету на мишљење молба г. Николе Т. Ђурића, учитеља из Загреба, који моли да се његове патентиране држаље за пера препоруче за употребу у нашим школама.

Пошто су прегледане ове држаље Савет је дао мишљење: да Министарство Просвете и Црквених Послова може извести г. Ђурића да оно нема ништа против тога, да се ове његове држаље за пера употребљавају у нашим школама.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28 септембра ове године ПБр. 16776, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Дмитра Јовичића, учитеља из Ужица, који моли да се његова штампана књига „Мисли о васпитању“ препоручи за књижнице основних и учитељских школа.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељске Школе у Београду, и Грујица Адемковић, учитељ из Београда, да ову књигу прегледају и Савету поднесу заједнички реферат, пошто г. Јовичић претходно положи благајни Министарства Просвете и Црквених Послова (40) четрдесет динара на име награде за напред одређене г. г. референте.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10 ов. мес. ПБр. 17961, којим се спроводи Главном Просветном Савету на мишљење молба г-ђе Ружице Матејићке, бив. учитељице, која моли да се врати у учитељску службу.

По размотрењу ове молбе и осталих службених података, Савет је, већином гласова, дао мишљење: да се г-ђа Матејићка може вратити у учитељску службу, ако лекарска комисија, коју одреди Министарство Просвете и Црквених Послова, утврди, да је ова учитељица телесно и душевно здрава и способна да може дужи низ година отпиривати учитељску службу.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 12 ов. мес. ПБр. 12639, којим се спроводи Главном Просветном

Савету на мишљење молба г-ђе Милице Петровићке, бив. учитељице која моли да се врати у учитељску службу.

По размотрењу ове молбе и осталих службених података, Савет је дао мишљење: да се г-ђа Петровићка може вратити у учитељску службу, ако лекарска комисија, коју одреди Министарство Просвете и Црквених Послова, утврди да је ова учитељица телесно и душевно здрава и способна да може дужи низ година отправљати учитељску службу.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 13 ов. мес. ПБр. 18348, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли Арсу Пантића, учитеља из Неготина, треба ставити у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља овог учитеља, а на основу чл. 33 закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г. Пантића треба пензионисати.

IX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 19 ов. мес. ПБр. 18970, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли треба г-ђицу Босиљку Антоновићеву, учитељицу из Глоговца (окр. подрински), ставити у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља ове учитељице а с обзиром на распис ПБр. 14131 од 26 августа ове године и чл. 33 закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђицу Антоновићеву треба пензионисати.

X

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 14 ов. мес. ПБр. 18554, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли г-ђу Стану Аћимовићку, учитељицу из Ниша, треба ставити у пензију.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља ове учитељице а на основу чл. 33 закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Аћимовићку треба пензионисати.

XI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 14 ов. мес. ПБр. 18555, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење о томе: да ли г-ђа Станија Пауновићка, учитељица из Београда, према извештају лекарске комисије, може и даље вршити учитељску службу или је треба пензионисати.

Савет је саслушао молбу ове учитељице и према лекарско-комисијском уверењу и распису ПБр. 14131 од 26 августа ове године дао мишљење: да г-ђу Пауновићку не треба ставити у пензију, већ јој одобрити једногодишње одсуство од дужности, ради лечења.

XII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 20 ов. мес. ЗБр. 559, којим се спроводи Главном Просветном Савету акт надзорног одбора Красојевићеве задужбине од 19 ов. мес. с тим, да Савет, на основу чл. 14 правила ове задужбине, одреди другог члана на место г. д-ра Чедомиља Митровића, ванр. професора Универзитета, који ће годину дана одсуствовати од дужности.

Савет је за члана надзорног одбора изабрао г. Јосифа Ковачевића, директора реалке.

XIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21 ов. мес. ПБр. 18910, којим се пита главни Просветни Савет за мишљење: може ли се усвојити предлог лекарске комисије да се г-ђица Љубица Железовска, учитељица из Београда, после четири месеца подвргне поновном лекарском прегледу, и треба ли јој у том случају одобрити одсуство до поновног прегледа на основи овога извештаја лекарске комисије.

По саслушању мишљења тројице лекара који су ову учитељицу раније лечили и сада на захтев Министарства поднели потребне извештаје и с обзиром на лекарско-комисијско уверење и мишљење тројице лекара одређених од стране Министарства, да код ове учитељице постоје појаве и симптоми извесног лаког душевног оболења које се датира још из ранијег времена, Савет је већином гласова (9 против 3) дао мишљење: да г-ђица Железовској не треба одобравати одсуство, већ да је треба ставити у пензију.

С овим је састанак закључен.

998 РЕДОВНИ САСТАНАК

28 октобра 1909 год.

Били су: председник д-р Михаило Петровић; потпредседник Миливоје Ј. Поповић; редовни чланови: Сава Антоновић, Миливоје Симић, Јосиф Ковачевић, Љубомир Протић, д-р Душан Рајичић, Мирко М. Поповић, Светислав Максимовић; ванредни чланови: Миливоје Вашић, Светислав Поповић, Грујица Адемовић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 997 Саветског састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21 ов. мес. ПБр. 19019, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење о томе: може ли се усвојити предлог друштва „Краљ Дејански“, изложен у акту Бр. 49 од 19 ов. мес., с погледом на потребу

школе за главном децу и на одредбе о постављању учитеља народних школа.

По размотрењу свих акта по овоме предмету Савет је дао мишљење: да за ову школску годину Министарство може, у смислу чл. 37 закона о народним школама, попунити привремено два празна учитељска места у тој школи, а да се ова места и сва она која су попуњена после закона о народним школама од 19 априла 1904 г. објаве на стечај у 1910 год., кад се и остала празна места у Београду објаве, с обзиром на особен карактер ове школе.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28 ов. мес. ПБр. 19584, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: да ли, према мишљењу лекарске комисије, треба г-ђу Магдалену Михайловићу, учитељицу из Бабушнице, пензионисати.

По прегледу лекарско-комисијског уверења о стању здравља ове учитељице а с обзиром на распис ПБр. 14131 од 26 августа о. г. и чл. 33 закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Михайловићу треба пензионисати.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 19 ов. мес. ПБр. 18926, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: може ли се г-ђица Даница Р. Виторовићева, бив. учитељица, вратити у учитељску службу.

Савет је саслушао молбу ове учитељице и затим дао мишљење: да г-ђицу Виторовићеву не треба вратити у учитељску службу.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 25 ов. мес. ПБр. 18832, којим се пита Главни Просветни Савет за мишљење: која би популарна књига о Босни и Херцеговини и српском питању била подесна за поклањање општинама и школама у срезу нарађинском, по решењу среске скупштине.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Миливоје Башић, професор III београдске гимназије, и Грујица Аџековић, учитељ из Београда, да по овоме питању поднесу Савету у што краћем времену заједнички реферат.

VI

Саслушан је извештај г.г. д-ра Војислава Ж. Ђорђевића, д-ра Чедомића Митровића и Зарије Р. Поповића, чланова надзорног одбора задужбине владике Красојевића, у школској 1908—1909 години.

Тај извештај гласи:

Главном Просветном Савету

Према чл. 15 „Правила о давању издржања и благодејања из Задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића“, Надзорни Одбор ове задужбине има част поднети извештај за 1908—1909 шк. годину т. ј. за време од 1 септембра 1908 до 1 септембра ове године.

I Приходи:

Задужбина је имала ове приходе:

1) Кућна кирија	3.600.00 дин.
2) Интерес на капитал 59.178.30 дин. по књижици ПБр. 9, књ. 11, Л. 6, код Управе Фондава	2.945.20 „
	<hr/>
Свега	6.545.20 дин.

Од овога прихода могло се утрошити у 1908—1909 шк. години на издржавање питомаца и благодјанаца:

1) Кућна кирија	3.600.00
2) По решењу господина Министра просвете и прквених послова од 28 априла 1905 год. ПБр. 6872, а по предлогу Главнога Про- светног Савета, половина годишњег интереса од капитала	1.472.60
	<hr/>
Свега	5.072.60

II Расходи:

Од суме 5072.60 дин. утрошено је у 1908—1909 школској години:

1) На издржавање питомаца	2.254.85 дин.
2) За осигурање задужб. зграде	19.50 „
	<hr/>
Свега	2.274.35 дин.

Кад се од суме	5.072.60 „
одбије расход у	2.274.35 „
	<hr/>
онда претиче свега	2.798.25 дин.

Укупна готовина ове задужбине, која је код Управе Фондава, износила је на дан 1 јула ове године 61.123.50 динара.

У 1908—1909 школ. год. били су ови благодјанци:

1. Живка Красојевићева, ученица IV р. крагујев. осн. шк.
2. Даница Красојевићева, ученица III р. жен. учит. шк. крагујев.
3. Живота Красојевић, ученик III р. крагујев. гимн.
4. Ружица Ђорђевићева, ученица VI р. беогр. жен. гимн.
5. Надежда Ђорђевићева, ученица II р. беогр. више жен. шк.
6. Бранислав Марић, ученик III р. II беогр. гимн.
7. Вукосава Красојевићева, сврш. ученица основне школе.
8. Војислав Красојевић, ученик I разр. крагујев. гимн.
9. Милица Красојевићева, ученица III разр. крагујев. осн. школе.

Живка Красојевићева је умрла 1 новембра 1908 год., и на њено место примљена је за питомицу сестра њена, Милица Красојевићева.

Вукосава Красојевићева свршила је IV разр. осн. школе 1907—1908 шк. год. Због болести није могла да продужи школовање, а по одлуци господина Министра просвете од 24 новембра 1908 год. ЗБр. 436, продужено јој издавање стипендије.

Војислав Красојевић свршио је IV разред осн. школе и етпнио у I разред гимназије. И остали питомци свршили су разреде и прешли у старије, те су сада у разредима, како је овде у списку означено.

III

Надзорни Одбор је намеравао, као што је и у прошлогодишњем извештају обећао, да подигне кућу на празном земљишту задужбине Красојевићеве, да би уједно одговорио тиме и жељи завештаоцевој (тестаменат тач. 10); ну ванредне прилике у земљи и ову су намеру оставиле неизвршену. Ипак, пошто су сада планови за градњу ове куће одобрени у Грађевинском Одељењу Општине Београдске, Надзорни ће Одбор одмах приступити претходним радовима за подизање задужбинске куће. Како су пак за подизање ове куће потребна велика новчана средства, то одбор, у намери, да увећа задужбинску готовину, а према одлуци господина Министра просвете и црквених послова од 26 априла 1907 год. ПБр. 1194, ни у овој години није примао нових питомаца нити је садашњима повећавао стипендије.

Чланови Надзорног Одбора
Задужбине владике Красојевића
Д-р Војислав Ж. Ђорђевић
Д-р Чед. Митровић
Зар. Р. Поповић

Савет је овај извештај примио знању.

VII

Саслушан је реферат г.г. д-ра Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, о кривници г. Спасоја Илића, учитеља из Кусатка.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Част нам је известити Главни Просветни Савет да смо прегледали акте кривнице г. Спасоја Илића, учитеља из Кусатка, и нашли смо:

1. Да је оптужени г. Илић текстом дешеше, коју је упутио господину Министру Љуб. Стојановићу 25 јула тек. год. и коју је он изјавом својом за своју признао, учинио кривницу већег рода. Без основа законити рад Министров назвао је „незаконитим“, претећи, ако му се молба за премештај са женом по његовој жељи не задовољи, да ће учинити од тога употребу. Овакав поступак је клевета у званичној дужности, за које дело би г. Илић требао да буде оптужен редовном грађанском суду — § 104 крив. зак.

2. Да је овим делом г. Илић једновремено огрешио се и о дужност свога учитељског звања, јер је по закону — чл. 45 тач. 12 зак. о народним школама — дужан био да се влада и у служби и ван ње како то доликује образованим људима и учитељском позиву. Па, имајући у виду да се овакав поступак строго казни и по кривичном закону, г. Илић, као учитељ, за повреду дужности свога учитељског звања што је утврђено његовим признањем морао би бити кажњен једном од највећих казни. Али, узевши у обзир да се оптужени г. Илић каје за ово дело, што се види из његовог саслушања у акту од 10 августа тек. год. под ПБр. 12.511, као и то да он до сада није никада кажњаван, мишљења смо: да би г. Илић за ову повреду дужности свога учитељског звања, у интересу школске дисциплине требао да буде кажњен казном мањом од отпуштања према оцени господина Министра,

6 октобра 1909 год.

у Београду.

Чедомиљ Митровић
Свет. С. Поповић
учитељ

Савет је усвојио овај реферат и дао мишљење: да би г. Илић, за повреду дужности свога учитељског звања и у интересу школске дисциплине, требао да буде кажњен казном мањом од отпуштања, према оцени господина Министра.

VIII

Саслушани су реферати г.г. Јована Миодраговића, професора у пензији, и Миленка Вукићевића, професора II београдске гимназије, о књизи „Методика историје“ од г. Михаила Станојевића, учитеља из Београда.

Ти реферати гласе:

Главном Просветном Савету

Са задовољством сам прочитао ову лепу педагошку расправу г. Мих. М. Станојевића учитеља о „*Методички Историје*“ и налазим, да се не само она *може* препоручити за школске књижнице, него да би се пожелело, да се овако обраде и остали наставни предмети у основној школи.

Г. Станојевић је, по најбољим писцима и методичарима ове струке данас, изнео у приступу најпре појам Историје, задатак и поделу њену, узрочност у њој и улогу личности, па је онда у глави I изнео историју ове наставе, у гл. II задатак и важност њену у основној школи, а у главама III, IV и V психолошку подлогу, избор градива и положај њен у данашњем наставном плану и програму, па је за тим у даљим главама прешао на *разне методе* ове наставе и како данас ваља предавати овај предмет у основној школи, те да он што више утиче на развијање свести и воље у ученика.

Разлагање је у духу сувремене Педагогике и Методике, по формалним ступњевима, и одликује се јасношћу и исприношћу. Једино би се још пожелело, да је писац на крају овога излагања узео једну лекцију као пример и обрадио је потпуно по захтевима што их је овде изнео. Јер би то читаоцима послужило не само за обнову и утврђивање њихово него и за углед.

Језик је у главном чист и правилан а штампарска израда солидна. Зато мислим, да се с мирном савешћу може препоручити за школске књижнице. А ако би министарство имало буџетске могућности, оно би могло задовољити и други део молночеве молбе и откупити изванредан број примерака за поклањање ученицима и ученицама учитељских школа о испитива.

А да бих и сâм колико толико помогао писцу у подношењу трошкова око израде ове ваљане књижнице, ја се одричем награде, коју би ми Савет одредио за овај преглед.

Главном Просветном Савету

1 октобра 1909 год.

у Београду.

понизан

Ј. Миодраговић
професор у пензији

Главном Просветном Савету

Марљиво сам прочитао књигу г. Михаила Станојевића учитеља: „*Методика Историје*“ и готово се у свему слажем с рефератом г. Ј. Миодраговића, професора. Она *и може и треба да се препоручи свима књижницама народних школа*, а желео бих да је сваки наставник, који предаје

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК, II КЊ., 11 И 12 СВ. 1909.

у народним школама историју добро и марљиво проучи, те да предајући народну историју унесе у своја предавања што више занимљивости и живота, како би ученици заиста имали користи од предавања. Осим тога *потребно је да и Министарство откупи известан број примерака за поклањање ученицима и ученицама учитељских школа о испитима*, јер не би требало ниједан нов наставник у народним школама да отпочне предавање народне историје докле добро не проучи у опште методичку историју, а оно, што је за тај посао потребно, даје ова књига г. Станојевића. Ово препоручујем тим пре што ми немамо на нашем језику више књига ове врсте.

При другом издању ове књиге желео бих да г. писац обрати још већу пажњу чистоти српског језика и лепоти стила.

Захвалан Главном Просветном Савету на поверењу

18 октобра 1909 год.

у Београду.

Миленко Вукићевић

професор

Према овим рефератима Савет је дао мишљење: да се ова књига може препоручити за школске књижнице а ако има буџетске могућности да би Министарство могло и откупити известан број примерака за поклањање ученицима учитељских школа.

Пошто се г. Миодраговић одрекао награде за реферовање о овој књизи, то ће се г. Вукићевићу издати (20) двадесет динара а остатак депоноване суме вратити г. Станојевићу.

IX

Саслушан је реферат г.г. д-ра Александра Белића, ванредног професора Универзитета, д-ра Радована Кошутића, сталног доцента Универзитета, и Милутина Драгутиновића, професора реалке, о поднетим рукописима г. Константина Ђ. Поп-Манића „Руска граматика“ и „Синтакса руског језика“.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Прегледали смо Руску граматичку и синтаксу с Примерима руског језика, у три књиге, које је г. К. Ђ. Поп-Манић поднео Министарству Просвете да их откупи и штампа као уџбеник за средње школе, а Просветни Савет упутио нама на оцену.

Дело не одговара најелментарнијим захтевима ни науке, ни методике, па према том ни у ком случају не може послужити циљу ком је намењено.

С обзиром на то што је писац сиромашног стања, за преглед рукописа не тражимо никакве награде.

Просветном Савету захвални на пажњи

18 октобра 1909 год.

у Београду.

А. Белић

Рад. Кошутић

М. К. Драгутиновић

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да поднета дела не одговарају најелементарнијим захтевима ни науке, ни методике, па да према томе ни у коме случају не могу послужити циљу коме су намењена.

Пошто су се напред именована г.г. референти одрекли награде за реферовање о овим делима, то ће се депонована сума у (60) шесет динара вратити г. Манићу.

X

Саслушано је писмо г. Николе Ранојевића, професора II београдске гимназије, којим, у вези са саветском одлуком донетом на 995 састанку од 22 септембра о. г., извештава Савет о томе: какве мање измене треба учинити приликом прештампавања у досадањем издању књиге „Основи јестаственице, за ниже разреде средњих школа, I део, Зоологија“.

Савет је одлучио: да г. Ранојевић може учинити предложене мање измене у овоме уџбенику државног издања и затим да га, пре штампања, поднесе поново Савету на преглед и дефинитивно одобрење.

XI

Саслушан је усмени реферат г. Љубомира Протића, управитеља Женске Учитељске Школе у Београду, о књизи „Српске школе од 1718—1739“ од г. Радослава Грујића, професора и катихете.

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да се штампана књига г. Грујића „Српске школе од 1718—1739“, која је изашла у издању задужбине Илије М. Коларца, може препоручити свима учитељима и набављати за књижице народних и средњих школа.

XII

Саслушан је реферат г.г. Љубомира Протића, управитеља Женске Учитељске Школе у Београду, и Михаила Станојевића, учитеља из Београда, по молби г. Милана Косановића, учитеља.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Према чл. 2. и 26. Правила о штампању уџбеника за народне и средње школе не може се одобрити да наставници I раз. основне школе могу употребљавати Буквар од г. М. Косановића учит. како то он моли.

Али како је Буквар г. М. Косановића интересантна појава и може бити од вредности, најбоље би било расписати стечај за израду новог Буквара, ако Главни Просветни Савет мисли да би садашњи Буквар, који је државно издање, требало заменити новим. У том случају требало би поступити у свему према правилима о штампању уџбеника (чл. 17. и др.).

Изузетно од правила о уџбеницима могао би господин Министар, специјално само овог пута, одобрити да 2—3 учитеља првога разреда из Бео-

града опробају на пракси овај Буквар г. Косановића па да као референти даду суд и о њему ако буде и он поднесен на стечај.

www.unilib.rs Главном Просветном Савету

28 октобра 1909 год.
у Београду.

одани
Љуб. М. Протић
Мих М. Станојевић
учит.

Савет је затим дао мишљење: да се не може одобрити тражена употреба овога буквара и упутства у I разреду основних школа, већ да треба упутити г. Косановића да се јави на стечај, кад овај буде расписан у смислу чл. 17 правила о штампању уџбеника.

Пошто су се г.г. референти одрекли награде за реферовање, то ће се положени хонорар у (40) четрдесет динара вратити г. Косановићу.

Овим је састанак закључен.

НАУКА И НАСТАВА

МИСЛИ О ИСТОРИЈИ

† Бож. Кнежевића

(НАСТАВАК)

50.

Као што је човек компендијум природе, највиши организам њен, чије је тело састављено из свих природних елемената, тако је историја компендијум људи, састављена из свих људских осећаја и мисли, његових жеља и нада, идеала, његове борбе, патње и ослобођавања, и што историја буде организованија, сви елементи људског историјског живота добијаће све прецизнији међусобни однос по времену и простору, вредности, обиму и трајању. Историја све више постаје прави апстрактни организам човечанства, у коме ће сви елементи добити своје право место и вредност; где неће ни један од њих претезати на рачун другог, него сви бити у једној великој хармонији; што је природа давно учинила са здравим индивидуалним телом човека, то историја мора учинити са друштвеним телом човека. Уредив тако све елементе она ће показати да за свестрани напредак и развитак човека није довољна само једна форма историјског и умног живота његовог, него све снаге његове. Помирив тако све елементе који су се борили за хегемонију, она ће их склопити све у једну велику целину, и извести, ум из данашњег хаотичког стања историје. Тако ће она показати да ни сама наука ни сама религија, ни сам дух ни само тело нису довољни за све потребе човекове и за његов напредак и развитак. Помирити све то, т.ј. изнети хармонијски развитак човека и човечанства, — јесте задатак и смер историје.

51.

Свему знању човекову последњи је смер знати прошлост и будућност извесног предмета и појава или групе њих, т. ј. разумети будућност његову из прошлости и садашњости његове. По томе је свако питање у последњој инстанци историјско питање; историја увек има да каже последњу и одлучну реч.

52.

Историја је организована сума свих људских умова, идеја, мисли, с тога она и мора бити највећи и највиши критеријум истине. Већег и вишег нема, нити га може бити. Она стоји према другим наукама као разум према чулима; њен је задатак разумевање.

53.

Идеје су крв историје; њена храна је знање факата из области других наука.

54.

Историја је према другим наукама, као организам према својим саставним деловима. Сви народи и државе, све науке, литературе, религије и философије само су делови колосалне целине људског развитака у историји. И што историја буде савршенија као наука и човечанство, као организам, сви ти елементи добијаће све одређенији међусобни однос, све већу узајамичну везу. Само историја може помирити све њих и показати величину потребе свих њих за целокупни развитак и напредак човечанства.

55.

Историја према другим наукама као прошлост према садашњости. Пошто је сва садашњост само један бесконачно мален део прошлости, и пошто ће свака садашњост и свака будућност, морати бити најпосле прошлост; т. ј. потонути у историју и постати њен предмет, то је и историја све шира и дубља као и прошлост. А пошто се прошлост не може чулима сазнати, то је и историја предмет само ума. Тако се историја заједно с разумом и прошлошћу све више шири, освајајући област свих других наука, а уједно постаје све дубља, сакривајући све дубље корен свега онога што се види.

56.

Пошто је историја најшири предмет од свих других наука, пошто ни једна посебна теорија, идеја, философија и религија није кадра обухватити, везати и тако разјаснити све, то само историја обухватајући све, може и да разуме све; она постаје дело највишег разума а уједно

најхуманија и најплеменитија наука, која је највише моћна да помири све: њене су истине највише и најопштије; она све више постаје последњи и најправеднији суд свега људског.

57.

Човечанство и научна историја идентични су појмови. Сви појави и елементи историје стоје према историји као племена, народи и државе према човечанству. Нити човечанства може бити док не падну све телесне и духовне преграде међу људима, нити научне историје може бити без човечанства. Закони историје не могу се извући ни из историје једног народа, ни једног времена, него само из целе историје историје човечанства. Човечанство није само у једном племену, народу, времену. Ни један народ не може сам развити све стране и правце људског живота, као што се ни умни живот човечанства не може видети из једне религије, једне философије, литературе или једне фазе умног процеса човечанства, као што су науке. Цео човек са свима странама и правцима свега свог живота само је у историји, у човечанству. Сви ти елементи само су делови једне целине, колути једнога ланца, састојци једнога организма — историје, која обухвата сву природу човекову, спољњу и унутрашњу, целог човека.

58.

У историји је грађа за свако зидање.

59.

Као што се резултати индивидуалне воље потпуно губе у великим размерима и бројевима друштвеним, тако исто и резултати свести људске губе се у великим размацима историје. Тек у великим бројевима и временима види се ништавило људске воље и људске свести; тек у историји се види да ништа није било како је човек хтео, него како је морало да буде. Човекова воља и свест ограничени су на врло узан круг садашњости. Све је резултат неке следеће силе, судбе која одређује ток природе као и ток историје, ток живота људског. Највише што човек свешћу својом може учинити јесте да позна законе природе и законе историје и да се по њима управља; те цео досадањи ход човечанства у историји личи на лутање по океану без компаса.

60.

Потпуна рационална историја човечанства са свима њеним законима стојала би према стварној природи и њеним законима као мапа земље према стварној земљи. Што већи напредак историје као науке, то ће и та мапа бити све вернија.

61.

WWW.UNILIB.RS

Историја је књига судбине људске у којој се као црвени конци провлаче столећа и идеје. У тој су књизи поједини људи само мртва слова, која само везана у друштву дају смисао. То је књига коју пише један узвишен разум и која се отвара кад се склопи гроб над једним друштвом или једном епохом, да се у њој напише нова глава.

62.

Историја је најправеднији критичар, најбољи судија свега људског. Она најбоље може оценити улогу и важност свих елемената и снага историјских и одредити значај сваке науке у колико која доприноси развоју људске свести и познању коначне сврхе човечанства.

63.

Оно што је земља телима и свима створовима својим, који се после извесног реда процеса распадају у њој, то је историја идејама. У њој ничу идеје, састављају се у системе религија, философија и наука и после извесног времена распадају се да им састојци буду плодне клице потоњих идеја.

64.

Онако као што се поступно долазило до појма о јединству земље са свима њеним сувим и воденим деловима, за тим све више до појма о јединству бога, па после о јединству људског рода, тако ће се све више појимати и јединство ума људског и то само путем историје његове. Као што наша планета стоји према свима својим континентима, полуострвима, острвима, океанима и морима као једна велика целина, као што стоје сва племена и народи према природном човеку, тако стоји историја према свима другим наукама које постају у историјском развоју духа људског. Само ће историја моћи доказати јединство ума људског.

65.

Само историја може најправедније оценити вредност сваког човека и праву величину свега људског. Само она може показати на свакој историјској личности шта је на њој од других узето и шта се морало урадити па ће увек остати само мален део њеног правог сјаја. Историја је мерило вредности људске, она је вага човечанства. Она скида лажни сјај, гура у мрак заборавља узурпаторе славе људске, поткрађује величине и висине, демаскује лажна светила, изједначује све људе покривајући их све сивом копреном закона, иза које ништа људско не може да провири, да се истакне.

66.

Историја одређује право место свима људским делима, догађајима и идејама. У њој се сва дела људска рађају; у њој су клице зачетка и пропасти свега. Ништа не може изићи ван њеног домаћаја. Све идеје које су постојале у њој и које су апсолутно владале појединим временима, само су фазе у историјском развјетку ума; свака од њих има своје доба које одговара тој идеји и иза којих су настајала и настајаће друга доба са другим идејама и облицима људског живота. Као што су племена, народи и државе само разне форме историјског човека, тако су све идеје само разне форме историјског ума. И све те разне форме стоје према човеку као светови према материји. Човек је материја, есенција, *causa finalis* историје а сви остали облици само су еманације његове, које се најпосле морају вратити њему. Свести све историјске форме на човека јесте задатак историје.

67.

Историја најбоље може обавестити човечанство о узроцима свих зала и несрећа у њему. Разјашњујући сва прошла времена у којима су људи много више патили и од природе и од људи — природним узроцима и доказујући да су сви ти појави *морали* наступати, пошто је средина у којој су се јављали била повољна за њих и пошто су непрестано деловали исти узроци који су иста зла изазивали. Отуда разумевајући и појимајући све, мора се све и опростити.

68.

Историја је најјачи критеријум ума људског, најпоузданији вођа кроз тамне, заплетене путеве људског ума и живота. Њом наоружан може човек лако познати вредност и снагу свега новог што се јавља и може се веровати лако у све ново, мерећи то према осталим историјским појавима и одређујући му место, вредност и дужину живота према осталом у историји.

69.

Разлика историје од других наука је и у томе што у историји сви појави и све манифестације живота људског и ума — народи и друштва, векови, доба, религије, философије, науке, идеје — губе своју самосталност и постају само делови једне огромне целине, само колуту једног ланца који историја везује. Све оно што је у једно доба целина — једна религија, народ, друштво, философија, идеја, све су то за историју само факти. Један велики век, једна философија, један народ, једна велика наука — које је све за своје доба било пуно живота, — за историју је само једно мртво слово, којих много треба па да се нешто прочита и разуме. Највећа идеја за историју је само факат.

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

70.

Разумети значи везати. Идеално стање ума људског било би кад би сви факти живота људског у прошлости, садашњости и будућности били тако међу собом везани да би се егзистенција и кретање сваког од њих протумачило егзистенцом и кретањем његових претходника. У том великом процесу ума, у тој великој тежњи човека да се приближи богу први велики корак био је копча земље за васиону, прва велика веза човека за бога — велика мисао да земља наша није оцењена од васионе, да она не живи самосталним него позајмљеним животом, да је она само један малени колут у неизмерној целини васионе. — — —

71.

Историја је и најхуманија наука, што она обавестивши човека о његовој слабости и путевима прогреса његовог, уздиже га до опраштања многих људских мана и слабости а уједно му и показује прави пут срећи, којим мора ићи.

Само филозофска историја може решити велике проблеме: филозофије природе и човека, проблеме морала, загонетку живота људског. Испитав путеве, којима је ишао људски ум, она ће показати нужност егзистенције свих философија; испитав пут од куд је човек дошао она ће показати природност свих људских слабости и грехова а прокрчив пут којим ће човек у будућности ићи, она ће га као светла буктиња сачувати од оних странпутица по којима је догле често у мраку морао лутати.

Тако ће историја уздижући човека до бога — везавши судбу његову са судбом васионе, законе живота његовог са законима природе — научити га да опрашта својој браћи људима. Нашав прави пут којим он треба да иде она ће решити велики проблем морала — којим путем човек да иде па да не греши. Морал је то питање о греху човека решавао догматички верски, не разјашњујући му узроке, не тражећи му везе, историја ће то питање решити рационално. Што више историја буде филозофска и рационална, тим ће више бити и морална.

Тако ће историја као врхунац ума људског помирити све људе и сва времена, нашав им једну судбу и једне законе; само ће она моћи извести и разрешити велики задатак хришћанства; само она може бити критеријум све филозофије људске.

72.

Природне науке изучавају *морати*, баве се појавима који морају да бивају; морал и социјалне науке изучавају *требати*; филозофска историја има да помири то двоје: гвозденост природних закона и слабост људске природе, да помири дужност и слободу, природу и човека.

73.

Свака је заблуда истина за своје време а свака је истина истина само за своје време, јер истина која влада само један тренут, једно доба, она је заблуда за сва остала доба. Браство и једнакост људи, хелиоцентрика итд. биле су заблуде античким умовима; идеје античког света заблуде су модерном свету. Само је оно истина што важи за сва времена и све просторе. Све су остале истине релативне.

74.

Историја је још и данас према правој историји као алхемија према хемији. Праве историје не тиче се да ли ће њен ход донети човеку боље стање него што је то било. Њен ход није ход прогреса и ход бољитка човечанства; њен је ход нужности и закона. Све што човек може добити то је да увиди пут живота свога, да сазна судбу своју и да се помири с њом. А ход историје човек не може изменити.

75.

Историја стоји према свима другим наукама као синтакса према етимологији. Као што етимологија разматра само врсте речи једног језика показујући каквих их има, тако све друге науке баве се појединим предметима и областима појава као целинама, остављајући на страну однос њихових предмета изучавања према предметима изучавања других наука. Астрономији је предмет васиона, геологији земља, ботаници и зоологији биље и животиње, антропологији и етнологији човек и народ физички, психологији човек и народ психички, социологији друштво итд. Свима тим наукама предмети њихови јесу њима целине, самосталне и независне, као и антички богови један према другом. Историја пак разматра све те предмете појединих наука само као делове једне велике целине; она их гледа као међусобно зависне састојке једног великог организма који почиње у хаосу материје а довршује се у хармонији ума. Она има да разматра функције свих тих делова у томе организму, да одреди њихове узајамне односе, пропорцију њихове снаге и комбинацију њихову. Тако све оно што су другим наукама самосталне целине, редуцира историја на просте елементе једне много веће целине. Све оно што у другим наукама као засебне целине живе својим засебним индивидуалним животом, у организму историје постају само органи, који немају самосталан живот него га позајмљују од живота целог организма. Оно што је другим наукама самосталан организам постаје према историји само орган једног већег организма. Историја све више постаје центар око којег се друге науке крећу само као планете, које свој живот и своју светлост позајмљују само од ње. И само тако кад се појми да се све друге науке развијају и

рађају само у историји а да се историја рађа и развија сама од себе, моћи ће се појмити прави однос осталих наука према историји.

76.

Друга разлика осталих наука од историје што је историји објекат оно што је свима другим наукама субјекат. Астроному је објекат васиона, геологу земља, социологу друштво, итд. Историја само споредно има посла с тим предметима. Главни је њен предмет ум људски, оно што је субјекат осталим наукама. Историје не би ни могло бити кад у ходу ума људског не би било законитости. Највиши закони до којих ум људски може доћи јесу само закони ума људског јер по законима ума људског стварају се и постају закони природе. Не тумачи човек законе ума из закона природе него обратно он може тумачити природу само умом или законе природе законима ума. Није станиште законима ума људског у природи него је станиште природних закона у уму људском. У природи нема закона онако исто као што нема фетиша ни духова, ни богова, ни анђела ни демона, који су толико хиљада година до данас управљали судбом природе и људи. И сам појам закона само је једна фаза развитка ума људског. По томе највиша истина не може бити ни у једном уму ни у једној науци, ни у једној философији, ни у једном простору, ни у једном времену. Сви умови, све науке и философије, сва времена и простори морају бити само делови и органи једне много веће целине и једног много већег организма — целокупног ума људског, који ће обухватити сва времена и све просторе. То ће бити једна права и највиша философија у којој ће све те науке, философије, времена и простори постати само делови, органи једне велике целине, уређени по својој снази и величини и одмерени по својој сили. Тако ће историја васионе и земље, гледане кроз астрономију и геологију бити само један део историје ума људског.

77.

Као год што ни један народ није могао развити све оне снаге које само човечанство може, као год што ни једно доба није било потпуно затворена целина — да буде прави преставник потпуног развитка човечанства, тако исто ни једна идеја у историји не може бити потпуно тачна и истинита, потпуно једна целина за се. И као год што се само историјом усавршава човек, тако се само у њој и идеја усавршава. Оно што је друштво човеку у чијој атмосфери развија он све своје особине, борећи се с другима дотерујући се и глачајући, то је исто историја идејама. Историја је атмосфера идеја као друштво човека. Најтачнија и најпотпунија идеја може бити само идеја историје.

Као што ни један народ не може развити све стране друштва људског тако ни једна наука не може развити све стране ума људског.

И као што ни један народ не може развити потпуног савршеног човека, тако ни једна наука ум људски. Савршенство је сваког народа и сваке науке да их нестане, да пропадају као целине и да постају само органски делови једне веће целине.

78.

Разлика историје од других наука и у томе је што су све оне више мање апсолутне држе се чврсто једне идеје, док не дође друга, док историја боље но икоја друга наука показује човеку да је њему „апсолутно“ непојмљиво и да је релативност атрибут људског, да ни једна идеја, ни један ступањ развитка није апсолутно сталан него да се мења релативно развитку људском, те по томе да ништа није апсолутно истинито. По томе је историја најрелативнија, најхуманија, највише историјска и по томе најистинитија од свих других наука јер је истина само у времену.

79.

Разлика историје од других наука још и у томе што код свих других наука предмети су њихови стално омеђени; они више не расту и не мењају се, само знање о њима расте, док и сам предмет историје све више расте и у ширину и у дубину и са предметом заједно и наука о њему.

80.

У свима наукама факти њихових области стално се *понављају* и само тако може бити закона. Закони претпостављају стално понављање једног истог; они су у науци оно што су догме у религији. У историји још нема понављања, с тога ни закона у оном смислу у коме у других наука. Све што у историји бива бива за сад само један пут. Човечанство још није достигло свој крајњи ступањ простора и времена. Оно је још у процесу растења и развитка.

81.

Историја је највише гледиште за људске ствари.

82.

Историја од свих других наука најбоље показује релативност, зависност, пролазност и ништавност свега људског.

83.

Историја је синтакса људског живота.

WWW.UNI-NIS.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

84.

И у историји има супстанцијалног и акциденталног; што се из природе иде ближе човеку и историји, све је мање супстанцијалног и све више акциденталног и обратно; што ближе природи све се више може разумети; што ближе човеку све мање.

85.

Историк нема да усваја ову или ону теорију или идеју, да је заступа и проводи кроз историју. Историку су и теорије и идеје само факти као и све остало и ништа друго. Он мора гледати с висине историје на идеје и теорије онако као што се с висине идеја и теорија гледа на факте.

86.

Од свих осталих историк мора највише у себи имати божанскога. Он мора бити слободан од свих страсти, пожуда, жеља и интереса; он не сме ни у шта мешати те стране човекове душе, него све мора гледати оком разума.

87.

Историја је највећи и најбољи критериум истине, јер је она управо тумач времена, највишег и најгенералнијег појма људског. Пошто се све више своди на време и пошто се све више увиђа да је предмет историје све оно што се у времену мења, то, пошто ни један атом не остаје непромењен за сва времена — историја ће све више постајати универзални темељ свега умовања људског, темељ времена, а грађу за то дају остале науке које се баве појавима у простору. По томе би историја стајала према другим наукама као време према простору, човек према природи, апстрактно према конкретном. По томе би идеална историја требала да обухвати не само човека него и целу природу и васиону, у колико је то могућно људском уму. По томе би историја била једино право поље философије, једино могуће поље на коме би се помириле све супротности, које су до данас раздирале свет, — супротности између човека и природе и оне силне супротности у људском свету. Пошто је така историја најшире поље чистог разума, то би се, разумевши све, оправдало све. А пошто се само историјом најбоље може разумети све то све оно што се историјски не би разумело, т. ј. што не би имало свог места у историји, оно се не би могло ни оправдати т. ј. оно не би било истина.

88.

Што је предмет које науке простији то је и историја те науке простија. Историја астрономије у главном је само историја борбе 2

принципа: геоцентрике и хелиоцентрике као и историја геологије: непутизма и вулканизма. Што сложенији предмет које науке то је и историја те науке већа, заплетенија, нарочито историја историје.

89.

Природне науке ослободиле су човека од притиска природе и владе њене над човеком, ослободиле спољњег ропства и зависности, ропства природи, ширећи законе помоћу којих је човек могао овладати природом и користити се њом. Ослобођавајући човека од спољњег притиска оне су га природно ослободиле и од владе онога што је постало услед неразумевања природе и потчињености њој, а то су религија и духовништво, који су људима проповедали зависност од бога. Оне су га ослободиле од свих предрасуда и страха које је човек имао према природи и упознавајући га све више с природом нагониће га да све више доводи своју природу и живот у хармонију са спољном природом.

Али да се укину сва зла која су у друштву људском владала и владају, да се дође до праведног стања, до потпуне правде у друштву, може се само рационалним изучавањем историје. Само дубоко и зрело изучавање историје људске може донети плодних резултата у том погледу, само изучавајући законе људског развика могу се сазнати мере и средства за поправке друштвеног стања. Само историјски закони могу унутити друштво у правцу ка бољем, само сазнавање и ширење историјских закона може истаћи прави идеал друштва људског. Сви досадањи уображени идеали људског друштва нису потицали из знања историје и њених закона, него су били производи уображења који су потицали само из неправде друштвене без познавања његових закона. Таки покушаји само су више штете доносили него користи, јер заинтересовани осуђујући револуционе мисли, које су биле производ неправде и уображења осуђивали су и саму језгру, борбу за боље и праведније друштво. Фанатизам бораца може више да штоди идеји за коју се они боре, него отпор од противника.

90.

Наука је процес којим се долази до истине. Историја је пут ка правди. Истина је закон. Најсавршенији закон, највећа истина којој тежи друштво људско и његова историја јесте правда. Идеални смер природних наука је *истина*, идеални смер историје и друштва људског је *правда*. Правда и истина су синоними. Истина је правда са гледишта природе ума, појединца; правда је истина са гледишта друштвеног, историјског. А правда није ништа друго до идеална пропорција, идеална хармонија људских снага и способности и рада с природом.

Истина — идеал науке, правда — идеал друштва — теже једном истом. Заблуда у науци, неправда у друштву. Где год има неправде у друштву, то је друштво лажно т. ј. неправедно. Што год је лажно оно је неправедно. Све веће ширење човека и природе доносиће све веће ширење правде и истине; што више хармоније између друштва и природе, све мање лажи, заблуда, неправди, неједнакости. Социјалне неправде то су социјалне заблуде. И као год што је ум људски дуго блудео по лавиринту природе док није нашао конач који ће га водити у њему — законе природе, тако је и ум људски данас у заблуди према човеку, као што је некада био према природи. С тога толике социјалне заблуде, неправде и неједнакости и тако ће бити све док се не нађе конач који ће водити човека кроз лавиринт људских осећања, мисли, тежња, идеала — док се не нађе историјска и социјална највиша истина — правда.

91.

Историја је највећа висина са које човек може прегледати и посматрати живот људски у времену. С те се висине губе из очију многе ситнице, које занимају свакидашњег човека али се само с њене висине може добити најдубљи и најшири поглед на ток ствари у прошлости и будућности.

92.

Историја добија све више маха у свима правцима живота. Све више своди се све на историју; све се више долази до уверења да се нешто не може потпуно сазнати у свима односима његовим без знања историје његове, т. ј. знања његове прошлости и увиђања његове будућности. Историја све више постаје последња инстанца разумевања ствари; све више она постаје једина философија ума људског; она све више плави и осваја регионе свих осталих наука, све више увлачи све у себе, т. ј. све људско и земаљско прави историјским, тежећи да све разјасни континуитетом у времену и простору. Све оно што је било неисторијско све више нестаје и пропада: природни народи, идеје о стационарност итд.

93.

Помирити све супротне тежње разних времена историјских, разних делова човекових, дати свему његову праву важност и место и саставити све у једну хармонијску целину — може само рационална историја а то јој је један од главних задатака.

94.

Ни један систем друштва измишљен ма од кога не може имати никаког успеха ни уплива ако није основан на историји и темељима

WWW.UNIJIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

њених закона, него се одмиче од ње и ствара нешто ново. С тога никоји други закони не могу толико очистити заблуде људске у том погледу као закони историје, и кад се једном буде упознао прави пут човечанства у историји, његов природни ток, онда ће се много лакше моћи отклањати зла друштвена. Социјалне невоље не лече се утопијама.

95.

Историја је најбољи критеријум сваке истине и свега људског. У њој се најбоље гледа моћ и чистина сваке идеје и снаге људске. Она најбоље може показати и доказати колико истине има у свакој идеји. Она је пробни камен снаге живота свих манифестација ума људског.

Као најјачи критеријум ума људског историја је и најпоузданији вођа кроз тамне заплетене путеве људског рода и живота. Њом наоружан може човек лако познати вредност и снагу свега новог што се јавља.

Историја је једина наука у којој се може видети цео човек са свима особинама и странама његове душе и његова духа, са свима његовим осећањима и тежњама, мислима и идејама, снагама и слабостима, манама и врлинама. Историја мора испитивати целог човека, у свима правцима његова развитка, у свима странама његова живота, те и њене истине и закони морају бити најтачнији од закона свих осталих наука, које или развијају и испитују само по једну моћ ума његова, по једну страну живота његова т. ј. или посматрају човека само с једне стране. С тога да би историја дошла до својих тачних закона, морају све остале науке бити трлико савршене да могу бити хармонијски делови велике историјске целине. Тако је историја најчвршћи ослонац за полазак и највише гледиште за посматрање.

И пошто се једино путем историје и изучавања ње може доћи до најтачнијих погледа и истина, до најширих генерализација, с тога и све што је ван историје и што није засновано на темељу историје, мора бити лажно јер није историјски.

С тога историја и није наука као остале; она је највиши ум, највиша и најистинитија философија, те и једина права философија може бити само философија историје.

96.

Штогод буде више расло човеково познање природе и себе, тим ће све јасније бити поље његова развитка. Штогод човек буде боље разумевао природу и њене законе, тим ће се све више њој приближавати и тиме избегавати многа зла, која потичу од неприродности у његовом животу.

А да би познао себе он мора разумети сву своју прошлост и на основу закона развитка свог у прошлости он ће све боље моћи увидети.

крајњу тачку његове моћи и живота, све боље распознавати своју будућност, која ће му постајати све јаснија и разговетнија. Имајући једном пред собом јасан пут којим човечанство мора ићи, биће све мање узалудних бораба и напора да се одржи оно што пропасти мора, биће све мање лажних путева, којима поједине стране човечанства ударају, што их после великих мука стаје да се опет врате на свој природан пут. А сва та зла и те несреће долазиле су отуда што човечанство ходаћи кроз мрак лавиринта историјског није ништа видело пред собом, него је гледало само у прошлост, гледајући да је по што по то одржи. А кад једном буде сазнало законе свог хода у историји, те му будућност буде постајала све јаснија, онда ће и његов ход ка крајњем смеру свом бити много бржи и са све мање препрека.

А до тих закона, тих буктиња које разгоне мрак с пута којим човечанство иде, може довести само историја, која ће некад бити оракул човечанства.

97.

Историја је највише кадра да помири човека с природом, човека с човеком, векове с вековима. Потврђујући све узроке и услове овог или оног друштвеног и умног стања она тиме показује да је све то тако морало бити, без икака суделовања воље људске у томе. И што људска воља буде више истискивана из тока историје, тим ће се то мораће све више и више истицати.

По томе је историја најправеднији и најтачнији судија свега људског. Јер кад се једном проникне сва дубина и ширина историје људске увидеће се да је свако стање друштва и ума људског одговарало тадашњем унутрашњем и спољњем стању његове спољне природе и да друкчије није могло бити.

И као што је истина да су некад живела на земљи овака или онака несавршена друштва, обичаји, институције, тако је исто истина и све оно што су негда људи мислили и појимали, истините су све њихове мисли и идеје, истините али само за њих и њихова времена.

И те уске идеје, мисли, појмови, — те уске истине које су одговарале само једном месту, једном народу, једном времену, све су се више шириле са ширењем самог човечанства и свако сукцесивно доба у историји имало је своје идеје, мисли и истине, али све шире, у које су се претапале и у којима је нестајало пређашњих уских истина. И мисли, идеје, појмови и величине сваког доба биле су истине, у које су веровала та доба а у које су доцнија доба сумњала и обарала их.

И све људско до данас уздизало се је само обарајући друго нешто.

Само историја не обара и не руши ништа. Њој је све људско достојно посматрања, у свему људском налази она трагове закона и клице божанства; она све посматра, о свему суди, све подводи под

владу закона и само тим путем историја долази до најшире и најтачније истине, која ће обухватити човечанство у свему простору и свима временима.

И тако само научна историја донеће некад најширу и најтачнију истину, најшире и најтачније законе људског развитака, најправеднију оцену свега људског.

98.

Сва историја природе само је један део историје ума човековог.

99.

Социологија је догматика историје те по томе пре и постала од рационалне историје.

100.

Историја је најапстрактнија од свих наука и она ће некад обухватити све остале науке, пошто историјско све више преовлађује над догматичким. А пошто су све теорије и мисли о животу природе и друштва човекове, то ће историја човечанства бити историја његових појмова, мисли и теорија, а то је аутобиографија човечанства.

101.

Есенција историје јесте човек. Све су остало форме које се непрестано мењају и прилагођују човеку и његовим потребама.

А пошто је човек есенција историје и историја човекова есенцијалност, то се све више тежи ка историји човека, сматрајући све историјске установе и продукте само као пролазне форме његовог историјског живота.

102.

Историја је најплеменитија студија људска. Само знајући историју може се потпуно оценити све, свему дати прави значај и све оправдати. Разумевајући њу све оно што је било црно и мрачно у очима људским, разјашњује се и осветљује.

103.

Историја стоји према осталим наукама као плод према цвету ума људског.

104.

Све остале науке имају да испитују појаве који су већ стални, који теку својим редовним мирним током, који су прошли своја доба

врећа, револуција. Предмет историје још је несталац, ћудљив, превртљив. Човечанство се још није смирило, још није дошло у своје сталне простране границе.

105.

У свима другим наукама има човек пред собом сталне, конкретне појаве, које може или видети или чути или опажати ма којим другим чулом или их достићи експериментима и оруђима. Од свега тога историк нема ништа, ништа што би доступно било његовим чулима. Он има и може само мислити и разумевати. С тога историја мора бити апстракција свих наука.

106.

У свима другим наукама човек има посла само с једном идејом коју ће издизати и спроводити кроз факте или с једном заблудом коју ће обарати. Историк има посла са свима идејама које су род људски покретале. Он свима мора дати места у историји и оправдати их.

107.

Историја је до данас била у сасвим потчињеном положају према осталим наукама. Била је робинја ћудљивих улицица, који су историјски живот читавих народа концентрисавали у појединим моћним личностима; била је слушкиња свакоме ко је хтео од ње да направи огледало карактера људских, кодекс моралних лекција за практички живот људски била је само помоћница свима наукама, које су је требале и нижа од свих њих. Историја до данас није разумевана а није се ни могла узвисити до научне висине јер су на њој већином радили људи који нису имали спреме и способности за то. Да би се историја отресла потчињеног положаја и хаотичког стања у коме је још, она мора још дуго чекати, док природне науке не буду могле потпуно разумети човека и природу и његов однос према њој, док све остале не буду јој дале толико помоћних генерализација да се историја човека може разумевати. Историја мора некад обухватити све науке људске тако да свима наукама буде основ и полазна тачка историја, да им историја буде темељ развитака, да у историји налазе рану за свој успех; она мора обухватити човека у свима правцима живота његова и његовог историјског развитака.

(Наставиће се).

КОНФЕРЕНЦИЈА

О НАДЗОРУ СРЕДЊИХ ШКОЛА

априла 1909 год. по подне

у Београду.

(СВРШЕТАК)

После одмора

Председник Мирко Поповић. — Има реч г. Лука Зрнић, професор реалке.

Лука Зрнић проф. реалке. — Господин Министар просвете и резолуција професора средњих школа и резолуција професора Универзитета нису противни овоме што се хоће, нису противни надзору средњих школа. Значи, ми се сви слажемо да буде надзора, једино разликују се ове две резолуције и г. Министар у начину како треба извршити надзор. Ја мислим да ћемо ову ствар брзо и право свршити ако се само на томе задржимо: како треба увести надзор у средњим школама. Господин Министар пошао је како да кажем с једног смера, тежње, идеје да уведе надзор у том циљу да постави узајамну везу између појединих школа, између основне и средње школе и Универзитета. То је идеално, по моме мишљењу. Ако би се могла поставити веза помоћу субординације: да се изведе надзор постављањем универзитетских наставника за надзорнике средњих школа и средњошколских наставника за надзорнике основних школа, то би био идеалан начин и неизводљив за целу Србију. Али у ствари, то је установљавање слабих веза између појединих школа; та субординација, то надзиравање не постиже везу, која се жели постићи. Има нешто друго чиме се може постићи веза између појединих школа; има један други стварнији начин. То су, ако могу казати, научна средства, наука сама. Рецимо, они наставници, који пишу за основну школу и они, који пишу за средњу школу и они, који пишу за Универзитет, пазе до каквих резултата наука долази и те резултате уносе у уџбенике. И то је та веза између појединих наставника. Ја имам у томе искуства. Ја сам радио Историју Српску за средње школе са једним наставником Универзитета. Ето, то су те везе научне.

Сад има још и других веза. Веза је, н. пр., програм; програми постављају везу између појединих школа. То је најјача веза која се у опште да постићи. Друго, свима наставним средствима ствара се и одржава веза. Овака веза помоћу субординације, која се у ствари и не може извести на тај начин, није добра ни с тога што нисмо најпосле сви једнаки. То је ствар врло важна. Да наведем један пример. Рецимо

за Историју се поставе за надзорнике 3—4 наставника са Универзитета. Верујте, ти су људи различног мишљења; не раде они потпуно једнако. И онда, разуме се, шта ће бити? Они ће давати различна мишљења о настави коју су надзиравали, а тиме се не постиже права веза између тих школа. Узмимо, даље, да се поставе наставници средњих школа за надзорнике основних школа. И ту имамо такав случај; друкчије раде историци, друкчије раде језичари а друкчије математичари. И онда, разуме се, због тога што врше надзор професори средњих школа, неће се моћи постићи она узајамна веза између основних школа и средњих школа. Ја имам искуства, био сам надзорник по старом начину а био сам и стални надзорник један месец дана, и могу смело тврдити да учитељи воле да им дође за надзорника човек с већим ауторитетом. То је факт. И збиља, боље је да се за надзорника одређује човек са већим ауторитетом, али ипак и таквим људима — да извините за ружан израз, — баш таквим стручњацима могу учитељи врло лако да подвале. Јер, баш кад се одређује учитељу надзорник професор средње школе, учитељ прво пита: шта је надзорник? Је ли математичар, језичар, историчар, и т.д.? И онда спрема децу највише из онога предмета, из кога је предмета надзорник стручан. Тиме, мислим, овај смер Министров не може се постићи, и онда боље је што тражи резолуција професора средњих школа и резолуција професора Универзитета: да буде некога сталнога надзора. Сталнога надзора у томе, што ће људи на тим местима моћи одржавати једнообразност у настави, администрацији, и т.д. и, друго, баш и те везе између појединих школа. Кад су ти надзорници на једном месту по неколико година, они су више у могућности да то учине. Разуме се, баш ови људи, што се одређују данас стручни су и врло је потребно да дођу по који пут на час. Ја сам и пре на конференцији казао: ма и најобичнији човек да ми дође на час, друкчије ћу радити. И навео сам пример, да је један сељак долазио мени на час, кад сам био професор у Учитељској Школи у Јагодини. Ја сам гледао одмах да уредим школу и друкчије сам предавао него обично. Дакле, добро је да буде надзора; али ови људи, који имају да га врше, они га врше са невоље. Зашто? Зато, што им је дат један споредан посао, а они су оптерећени нарочитим својим послом; они су одређени да раде на науци и треба их поштедети од те споредне дужности. А кад узмете једнога наставника Универзитета и одредите му по неколико часова да изгуби на надзору, онда је то крњење његовога посла, јер тај наставник Универзитета може више користити Универзитету, него овим часовима по гимназијама. Ја мислим да се слажемо у томе, да је надзор потребан; али надзор овакав, какав заводи г. Министар, није практичан.

Јеремија Живановић, проф. II. београд. гимназије. — И ја ћу почети оданде одакле и други почињу. Главна је ствар овде, да се у

питању о потреби надзора слажемо: и они, којима се тај надзор намењује, и онај, који тај надзор намерава увести, и они, којима се извршење поверава. Око тога даље нећемо разговарати, али се збиља морамо разговарати о *начину* на који се овај посао има извести, не зато, што би који начин био лакши, подеснији или бржи, него с тога што би бољи начин давао и боље резултате. Ја мислим да у овоме послу то жели свака страна. Далеко бих отишао ако бих цео пројект опширно претресао; то у осталом може учинити и ко други. Ја сматрам за дужност да само укажем на две-три ситније ствари.

Да је г. Министар просвете изјавио како је вољан примити извесне напомене; да је вољан учинити бар неке измене у надзору, ја мислим да се не бисмо много разговарали и да бисмо лако посао свршили, овако налазим да треба извесне ствари нарочито напоменути и понова претрести.

Једна је од незгода коју је нагласио и г. Лука Зрнић у томе, што ће контролу вршити људи разних схватања, разних гледишта и што ће њихови савети који се тичу истог посла, бити често веома различити, а њихова мишљења о истом начину рада могу бити и саввим супротна. Предавање извеснога предмета у гимназији прегледаће људи разнога схватања, сваки има своје гледиште, и онда се може десити да један од инспектора похвали извештан начин рада и нарочито га истакне, докле ће други инспектор за такав *исти* рад тражити да се наставник осуди, и такав рад прекине. Можда неће бити толико разлика, али да га мора бити ван сваке је сумње.

Друга једна ствар о којој треба да буде разговора, то је тачка, која је наглашена у резолуцији и петицији, коју је послао савет универзитетских професора. На оба места напоменуто је да постоји и та физичка немогућност да се инспекција врши како треба. Кад је тако крупно речено, да збиља постоји у неком случају *немогућност* за вршење надзора, онда треба порадити на томе да се та незгода отклони, или бар да се она умањи. Овако, ако се дословце изврши како је предложено, та ће незгода стално постојати.

Ви звате у чему је та немогућност и незгода. Ја ћу је поновити. Кад један инспектор има у Београду да обиђе сто одељења, а у сваком одељењу има 50—60 ученика, онда ћете признати, да он неће имати никакво могућности да савесно испуни ни главни ни споредни задатак, који му је инспекцијом дат. Таквих незгода можда ће се још у пројекту наћи, и ја се надам да ће се њих дотаћи неко од колега, који ће после мене говорити. Ја сам нарочито хтео нагласити ове две ствари: што ће *исти* посао надгледати људи различитог схватања, и што се због тако великог посла не може инспекција успешно да врши. [Извесни надзорници нпр. морали би радити сваког дана по два часа и опет не би могли да једанпут месечно обиђу свако одељење].

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Сад долазе на ред друге ствари, које сматрам за дужност да поменем. Кад је г. Министар нагласио како су наше прилике такве, да се збиља људи не могу одавати само своје послу, него да морају имати и споредних послова, ви сте се сложили с тиме и признали да је одиста тако. Ми још за дуги низ година нећемо бити у стању, да се сваки бави само својим властитим пословима и да можемо имати за све послове довољан број ваљаних и спремних радника. Али том приликом мени се чини да то гледиште није у свему тачно схваћено. Г. Министар просвете је поменуо, да је један од разлога, који има да нагна професоре универзитета на послове друге врсте, оскудица у ђацима — студентима универзитетским, да су због тога професори Универзитета принуђени да спремају гимназијама и другим просветним струкама чиновнике и раднике. Без сумње то је тако крупно питање, да би се могло о њему нарочито расправљати, али ја ћу се дотаћи само ствари, која има везе са филозофијом, са средњом школом и пословима, на којима средњошколски наставници раде. Ако је тај прираштај ученика — студената Филозофије слаб, — а сада је много слабији и због тога се осећа оскудица у наставницима, — неће бити то зло умањено, ако се заведе инспекција у средњим школама. Ја мислим, да ми, радници у средњим школама, добро знамо како се наставнички ред у средњим школама мало умножава, да мало стичемо нових колега, да су поједини одељци на Филозофији празни, и да у опште средња школа има у том погледу жалосну перспективу. Али то не долази отуда што је данас рад у средњим школама гори, него што је био рад у средњим школама пре 10—15 година. Ја сам тврдо уверен да се данас боље ради него пре десетак година. Ми добивамо људе, који су више учили, боље стручњаке, данас се у опште више ради. Неће бити да је томе злу узрок рђав рад у гимназији и да ће се то поправити, ако се на наставнике инспекцијом обрати већа пажња, него би се то зло отклонило на други начин, кад би се потражили прави узроци назатку у овоме погледу. Ви сви знате која је невоља учинила те је почело бројно опадање ученика у филозофском факултету. Ви знате извесно доба у прошлости, кад је једна измена законска на пречац донесена; знате да је тада забоден нож у средњу школу и да је настало бежање из средње школе. И место да се подесним мерама побољшају прилике и изгледы оних, који долазе да раде у средњој школи, уведе се мере, које, -- по моме мишљењу, — неће ништа помоћи. Ја се бојим да се због овога неће још више одбијати бољи, способни људи за нашу струку.

Сматрао сам за потребно да учиним само ове напомене.

Радосав Васовић, проф. III београдске гимназије. -- Кад је ова ствар први пут дошла у конференцију наставника, ми смо чули извесне разлоге, који су руководили г. Министра просвете, да се одлучи

на овај корак и да даде овакав значајан акт од свога министарства, којим ће се увести надзор у нашим средњим школама. Поводом тога ми смо се састали у две конференције и донели на основу разлога једну своју резолуцију. Али сад је г. Министар просвете дошао поново и знајући да они разлози, којима је нас г. начелник убеђивао, нису били довољно јасни, он је изнео још неке своје разлоге, који иду у прилог онога његовога акта. И онда ми сада стојимо на овоме земљишту да се обазремо само још на ове накнадне разлоге, које је г. Министар просвете изнео, а који раније нису нама били саопштени.

Г. Министар је казао: да као главни разлог увођења општега надзора у средњим школама јесте то, да једним беоцугом веже све раднике, који раде на настави у Србији. Ја на овај главни разлог могу рећи оволико колико су и два предговорника рекла, да овај начин везивања није никад чврст и да не може довести до кога г. Министар у најбољој намери жели. А да не може довести, ја ћу се позвати на своје лично искуство. Ја сам имао прилике бити надзорник основних школа и да схватим ту дужност на свој сопствени начин, управо да схватим онако како сам ја мислио да треба схватити дужност надзорника у народним школама. И кад сам ту дужност свршио, онда не само да нисам остао у добрим односима са наставницима, него је створен један антагонизам између мене и њих. Они су то своје незадовољство исказали на тај начин што су заједничку конференцију, где сам ја могао изложити погледе на такав поступак, демонстративно напустили и изашли. (Смех).

Дакле као што видите, ово није гаранција да ће се моћи помоћу инспектора створити веза између појединих наставника.

Исто тако мисао г. Министра кад каже: Универзитет треба да спрема наставнике, па онда научнике. И ја сам за то, ја сам то говорио међу својим друговима кад се правио закон о Универзитету, а нарочито после кад је дошло до специјалног уређења. Међутим г. Министар зна да је то од Министарства одобрено како је сад уређен наш Универзитет, како су поједине струке раздељене. Оне су раздељене тако да не могу давати наставнике за средњу школу како су потребни средњој школи. Онај стари начин Велике Школе где је било мање деобе, мање цепкања, изгледа давао је већу гаранцију за наставнике средњих школа зато што се не може лако доћи до свога предмета. Данас млађи људи док дођу до свога предмета, морају да заснивају свој рад у школи на знању које су из гимназије донели.

Ако г. Министар хоће да Универзитет либерује на првом месту наставнике средњих школа и то што већи број наставника, онда треба да се доведе ова потреба у сагласност са уређењем Универзитета, а не доводити га у везу са питањем о надзору. То су опште напомене на разлоге г. Министра.

Имам да обратим пажњу још на једну изјаву његову, што каже: **ово је проба, ово је покушај.** Господо, ми смо са пробама увек рђаво пролазили и са експериментисањем треба једном престати, јер ми ништа систематски и не радимо, већ само експериментишемо. Има питања која одавно стоје нествршена, очекујући каквог ревностног министра. Министри се мењају а та нужна питања, без којих школа не може да се развија и напредује остају и даље нествршена. У те нужне послове које је наш закон предвидео долази одлука. да је министар дужан прописати наставне планове и програме за државне средње школе, као и све што се тиче извођења њиховог. Према месним приликама министар може допустити, да се план у неколико измени и члан 13. је дао пуне руке сваком министру да ради да се овај закон у дело приведе и да се последице покажу у самом раду. Уместо свега тога ми хоћемо још да експериментишемо. За време ових 16 година моје наставничке службе непрестано се само врше пробе са неким „привременим“ наставним програмима. Кад ће овој привремености доћи крај?

Сад имам да се обазрем на начин како се дошло до питања о надзору у средњој школи? Ја се потпуно слажем са г. Министром у овоме: да од инспектората тога нећемо имати нити страха нити радости. Ја могу комотно уступити моме инспектору столицу, јер немам ништа против тога, хоће ли инспектор бити ту или не. Али, има нешто друго против чега сам ја, а то је да се однос мога положаја и моје службе не сведе на личну вољу г. Министра, да он буде регулатор тим мојим пословима. Ја хоћу да је мој положај регулисан као што се у другим уређеним државама регулишу односи како грађана тако и њених радника т. ј. да се мој однос према претпостављеним старешинама регулише законом. Господо, у закону нема нигде ослонаца за овакав рад г. Министра. У чл. 9. на који се г. Министар позвао у акту стоји ово: да средње школе, државне и приватне стоје под врховним надзором министра просвете. А да та одредба не иде у прилог његовог акта, ја ћу се позвати на стари закон, од 1863. г. У томе закону § 3. гласи овако: Гимназије стоје под врховном управом министра просвете и црквених послова а најближи надзор имају директори по упутству министра. То исто што постоји у члану 9., то је постојало још у закону од 1863. год. и ни један се министар није нашао да протумачи да то значи поставити инструктиван надзор и надзорнике у средњим школама као што је то садањи министар протумачио. Оваква одредба мора доћи код сваке државне установе, да би се знало у који ресор нека установа долази. Што значи да се то односи на чисто административну страну надзора. За инструктивни надзор треба нарочити ослонац или законска одредба. Да у закону нема таквог ослонаца, ево вам другог доказа. У целом закону нигде

се не предвиђа функција таквих чинилаца у средњим школама. Овде се у закону одређују квалификације, ко може бити директор, ко може бити професор, ко може бити учитељ, а нигде се не каже ко може бити надзорник. Значи, да надзорник нема ослоњаца у закону. Даље у закону се прописују дужности директора, професера, суплента, учитеља а нема нигде дужности надзорника, што би морало бити да је смисао закона онакав, како би г. Министар желео и како он то своје право објашњава. Даље, господо, овакав надзор и овакво експериментисање са надзором, доводи рад у школи до нереда, хаоса; ствара се један нерегулисан однос између наставника с једне и надзорника с друге стране. Тако исто између надзорника и директора, јер по садашњем закону прописане су дужности директора, од којих су најглавније да воде надзор о предавању, да ли се врше као што треба, да ли наставници прелазе предмете на време, дакле све оно што министар ставља у дужност надзорницима. Према томе без измене закона, г. Министар одузима законито право од директора и даје га неким новим, закону непознатим функционарима. По нашем закону и кондуите дају само директори, а сада излази да кондуите дају друге личности које нису легитимисане. Мене буни што се увлачи један нов фактор у школку манипулацију, којег закон не признаје; тиме се воља министра истиче над вољом закона. Држим да је опасно ако школа на том пољу остане. Пореметиће се односи међу школским радницима и нестаће добре воље за рад. У закону о средњим школама прописана су разредна већа. Каже се: ко их саставља и делокруг рада њиховог; тако исто састав и дужности професорског савета. Све је то регулисано законом а нигде нема да се помињу инспектори и према томе они ће бити сасвим илузорни, излишни у целом уређењу средњих школа. Дакле, сам овај акт г. Министра немогућно је да се изврши, јер г. Министар нема довољно гаранције законске у својим рукама да се овај акт изведе као што треба. Као што нема за нас последица које би наступиле услед небрижљивог вршења онога, што нам надзорник каже, тако исто нема ни надзорник никакве могућности да учини да придобије сатисфакцију некоме своме захтеву, који он мисли да треба да се заступа и извршује у средњим школама. Сем тога ни г. Министар нема законске могућности да све то доведе у склад и органску хармонију. Према томе држим да ће овај експеримент остати овако и да се неће моћи извршити, те би требало од њега одмах одустати.

Ђуба Јовановић, проф. Универзитета. — Господо, дозволите ми да и ја кажем неколико речи. И ако може бити нећу бити за овакав надзор, ипак се зато нећу сложити у неколико ни са својим колегама са Универзитета, а нећу се сложити ни са господом, некадашњим својим колегама, наставницима средњих школа. Свакојако је ипак главно да се у начелу слажемо и да се наставници слажу са г. Министром

да је надзор потребан. И ја свакојако надам се, и уверен сам, да је то начелно слагање потпуно искрено и да оно потиче из схватања правога стања у средњој школи и правога стања њених потреба.

Стоји то да је наша школа данас несумњиво много боља него што је била у ранијој ближој и најближој прошлости; и специјално што се тиче средње школе могу казати да је тај напредак несумњив. Ко је год имао прилике да посматра и рад и резултате реда у средњој школи, он то може констатовати, као што се, по моме мишљењу, може то констатовати и за рад у основној школи, а извините нећу да говорим о раду у Универзитету. Али је ипак несумњиво да се има још много шта у том погледу урадити, и да и средња школа, као и многе друге наше установе, заостају не само од идеала, чему треба да теже овакве установе, него и од онога што већ у неким школама у многим земљама — има, а напослетку и од онога што и у самој Србији у нашим школама имамо, али само код извесног дела наставника, а не код свих.

Питање је, господо, да ли је сад потребно прићи оваквом надзору како га је г. Министар изабрао или треба приступити оном другом, који и једни и други наставници истичу, а то је надзор који би вршили нарочити чиновници. Г. Министар је узео да то раде људи, који као чиновници имају своје редовне дужности; а господа наставници мисле да то треба да раде нарочити за то одређени чиновници, којима би то био главни, редован посао, и који би то радили онако у главном како се и сви други чиновнички послови код нас раде. Код г. Министра — колико сам то и данас слушао, а и раније с њим о томе разговарао и читао његов акт, ја видим да провејава једна друга мисао о вршењу посла: да људи послуже корисно земљи мало више као грађани, као Срби а мање по чиновничкој дужности. И право да вам кажем, мени је у начелу, у опште ова друга идеја симпатичнија, а тако исто, не треба ни да вам кажем да ја немам никаквог разлога да будем ни против оног редовног, чиновничког надзора. Онај први чиновнички надзор има толико добрих страна према искуству које имамо у многим другим земљама, да је, мислим излишно на томе се и задржавати.

Питање је, господо, сад да ли је могућно, може ли се то код нас извести и какво је ово што г. Министар мисли да уведе и да тим замени тај чиновнички надзор.

Што се тиче могућности таквог надзора, имају, господо, по моме уверењу две ствари које сметају остварењу тога чиновничког надзора. Пре свега је, господо буџетска могућност или немогућност. То није никаква тајна да је наш положај државни данас такав да се просвета не може надати за подуже времена, да ће јој државни буџет моћи ставити каква велика, много већа средства на расположење, него што их данас ставља. Наши војни издаци, и редовни и ванредни такви су

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibg.rs

у изгледу, да ће и просвета као и многе друге гране државне управе без наше кривице морати подуже да чекају да добију нормално задовољење и да ће се због тога морати прибегавати разним другим излазима, па ако хоћете и криљењима. То је последица многог нашег криљења и несрећа, па напослетку последица и ове последње — најцрње несреће која нас је снашла.

И питање је хоћемо ли се помирити с тиме и казати: па добро док су ове буџетске немогућности, да остане ово као што је до сада било, да ништа не предузимамо у погледу надзора, него да чекамо боље буџетске прилике.

Али, господо, има и други један разлог: не само буџетска могућност него је ту у питању и буџет људи с којима наша просвета данас располаже. Што се тиче просветних радника наших, чули смо, да не само што их данас немамо довољно, него није ни у изгледу да ћемо их скоро имати. И одмах је јасно: имамо ли људи, помоћу којих можемо завести сталан надзор, какав бисмо желели, а можемо ли чекати да Универзитет и уопште школе дају те људе или не можемо чекати.

Дакле, господо, видите, није у питању да ли је бољи онај надзор који предлаже г. Министар, или онај који предлажу г.г. наставници, него је у питању: хоћемо ли овај надзор. И допустите ми да притврдим оно што сам мало час рекао: како је надзор ипак потребан. Ја зато што знам да волите школу, не бојим се да ћу увредити вашу осетљивост кад ћу рећи, да збиља, као што нису ни сви прсти на руци једнаки, тако нису подједнаки ни сви наставници, и да је право да они који су заостали од својих колега у доброј вољи, добију мало подстрека за мало активнији рад, па да стигну своје колеге. То није никаква тајна, да у Београду има школа где ђаци нису видели какав изгледа направљен задатак из Српског језика! Може се, господо, рећи: па то по закону, дужни су директори да раде, да врше тај непосредни надзор, да они гледају у колико наставници врше своју дужност. Јест, господо, тако је, али ми знамо фактичко стање, ми знамо да наши закони и наше просветне установе кад су организовале средње школе и одређивале директорске дужности, да нису ослободиле директоре наметнутих им административних нарочито благајничких послова, који, као што вам је познато, не допуштају директорима да буду управници завода, него су више „касехранитељи“ једнога надлештва. Кад то стоји и кад не видимо кад ће доћи време које ће то све променити, онда понављам прво питање: па да ли онда никакав надзор да не заводимо, него да остане све као што је и било.

Па, господо, има још и ово: директор је, и ако је власт у школи, члан једне колегије, дакле колега. И додајте, господо, то, да имате н. пр. у Београду случај да су од четири директора — ја говорим мало слободније — тројица изашли из средине колегије. И ја нећу

да кажем да они не врше своју дужност како ваља; али зашто баш да цео терет непријатности замерља својим колегама приме они на своја леђа?! И зашто да не олакшамо ствар тиме што ћемо довести у помоћ и људе који ће бити у другом положају према наставницима, мало дручијем, него њихов дојучерашњи колега. Као што видите, дакле, ја сматрам да имамо разлога да се усвоји надзор. И према данашњим приликама нашим, једино је могућ и остварљив овај надзор који предлаже г. Министар.

И не само то, господо, него ја сматрам да је после објашњења г. Министровог у неколико рђаво схваћена суштина надзора. Ја бих ово молио у интересу успеха овога посла — а потребно је да он буде успешан и прихваћен и лепо примљен од свих којих се буде тицао овај посао — да се у извођењу овога надзора унесу потребне измене а нарочито измене, на које је свраћена пажња да су неопходно потребне да би овај надзор могао успети. Ту је пре свега оно да се створи физичка могућност, да сви они, који су у питању, могу и да послушају наредбу г. Министра.

Али има још нешто: Ја сам чуо и од г. Зрнића и од г. Васовића да се у том погледу слажу, а г. Зрнић је изговорио и речи *субординација* и *надзиравање*. То довољно карактерише како се може схватити ово питање, — овај надзор. Ако би господо, надзор код нас био такав, што би значило да један ради а други — што би рекао онај Црногорац — да гледа како онај преноси дрва на Сави, онда разуме се боље и да га не почињемо. Ја опет кажем, ја не схватам то као заповедање и слушање, ни као гледање и рађење, него као једну сарадњу свих просветних радника: и Универзитета и средњих и основних школа на унапређењу наставе у Србији. Ако би се тако радило, ако би та ствар била тако руковођена да то буде једна сарадња а да не буде ни „гледање“ ни „надзиравање“, ја мислим да ће многе незгоде отпасти и резултати повољни бити.

Један од предговорника споменуо је: како ће да изврши своју наредбу надзорник?

Па, господо, како су до сада радили надзорници, који се шаљу у основне школе, како они врше своје наредбе! Зна се то, господо, али ово је други случај. Овде чак не мора бити тога наређивања и слушања и покоривања, него је то заједнички рад и узајамно утицање.

Да је тако и г. Министар мислио, јасно је из онога што је он казао: да ће тим радом и професорима Универзитета за њихов рад на Универзитету бити поможено, да ће се они користити тиме што ће видети последице свога рада, слику или одјек свога гласа у устима оне деце у средњим школама. Дакле, мислим да сам схватио и мисао г. Министра: да овакав надзор има да буде сарадња на настави и

www.unl.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

право да кажем, ја само тако и сматрам да установа ова, да рад овај може бити од користи.

Ја сам осетио из говора г. Васовића да он на ово гледа чисто као на један атентат — допустите да кажем отворено мисао, а извињите, ако нисам погодио -- чисто као атентат на слободу и савесност наставничку. Ја ћу отворено да кажем, ако би се ово рђаво схватило, могле би се десити злоупотребе. Али по оном старом правилу, да због злоупотреба не треба прекидати употребу, тако исто, господо, не треба поступати ни са овом идејом. Нипошто, господо, не сме овај надзор скратити слободу наставникова дејства у разреду; не сме надзорник натерати наставника, да наставник ради нешто што је против његове савести.

То, ако се хоће да сужава савесност наставникова, ако се у том погледу сужава његова слобода у погледу његова рада, онда то је збиља, господо, атентат на наставника. Али, господо, ја из речи г. Министра нисам схватио, да је то атентат на слободу и рад наставников, него је ово једна ограда — ако буде потребе, — на слободу нерада, на лабавост, на извлачење. Ово је једна помоћ и сарадња, а свакојако да ће се свакоме наставнику оставити његова слобода и савесност недируте.

Ја мислим, господо, да има још један разлог зашто треба озбиљно прихватити мисао и извршење ове идеје г. Министрове. Мени је зато разлог један, који није чисто школски, него је више у вези са општом политиком и погледима на општи правац нашега народнога развитка. Ми смо, господо, један народ у коме је демократизам и демократски развитак добио несумњиво пуније слободе него што је то случај и код једног народа у Европи. У нас је ипак најмање специјалних институција, које саме собом живе, саме собом се развијају и дејствују на развитак друштвени и народни; у нас је највише оне социјалне прашине, у нас су највише појединци остављени неорганизовани, који се не осећају ни у каквој заједници, сем што се осећају као чланови политичких партија. То нека испита сваки за себе, па ћемо видети да је ту у основи истина. Међутим, господо, и код демократије противно ономе што се мисли, ако хоће правилно да се функционише, мора бити организације и место да буде организована на принципу стеге и принципу забрањивања; сви имају да се организују по својим пословима, по својим склоностима, по раду, по заједници рада и интереса.

И кад, господо, са врха просветне управе долази позив просветним радницима да се они што више приближе једни другима, да место садашње раздробљености, или ако не тоталне раздвојености а оно одвојености у раду створе једну целину, која ће сигурно после извесног времена постати јачом органском целином и правилније функ-

ционисати на корист појединих делова и нарочито успешније дејствовати на целу средину, на друштво, на народ, — ја мислим да такав позив и идеја заслужују потпуно да буду прихваћени свесрдно, као што треба, јер је то у интересу целокупног нашега развитка, и у интересу школе коју ми представљамо.

Ја зато, господо, мислим да треба замолити г. Министра да он поклони пажњу свима специјалним напоменама па чак, ако хоћете, и прекорима који су се могли учинити идеји његовој и начину како је мисли он извести, да води рачуна о последицама извођења и о могућностима како да се то изведе ове школске године, кад имамо свега још неколико недеља на расположењу; а да с друге опет стране сви просветни радници буду вољни учинити да се ова мисао, коју ја сматрам, као што сам казао, плодном, и коју сматрам као једино могуће решење овога питања о надзору — да се та мисао у дело приведе. Ја бих рад био да се то изведе и од стране г. Министра и од стране професора Универзитета и наставника средњих школа, а са тим у вези за доцније и од наставника основних школа, и са пуним поверењем и са пуно добре воље; јер само тако ова ствар може имати успеха. А то је потребно још из једног разлога. Допустите, пошто смо овде сами, а напослетку и да нисмо сами, да и у томе будемо искрени.

Наша је држава просветним радницима, према могућности својој и према појмовима људи, који су ту државу представљали, више пажње поклонила него што је поклонила пажње, слободно могу да кажем, према иједној другој врсти радника и службеника државних. Ја нећу да кажем да су наставници награђени више него други чиновници, али у неколико и што се награде тиче и што се друге пажње тиче, коју су државни представници указивали настави, они су одвајани по својој љубави од осталих државних чиновника и нису то они дабе радили. Несумњиво је да су наставници својим идеализмом, својом преданошћу и у своме службеном послу и изван службеног посла — ми то смемо казати — одмакли од осталих државних службеника. Али, господо, старајмо се да у напред пресечемо, да у напред измакнемо основ неким замеркама и гласовима којима би се хтело казати да и у нас не иде све како би требало, и да би требало мало и у ову кућу загледати. Ја имам прилике да чујем такве гласове и кад је реч о учитељима и о професорима, и једним и другим.

У интересу је самих школа, у интересу оних, којима је просвета најближа срцу, да се постарамо и да не учинимо ништа што би се могло схватити као непримање једнога надзора, као недопуштање да се у нашу кућу погледа те да навучемо на себе сумњу и помогнемо да се изгубе оне лене симпатије, које су представници наше државе указивали просвети и просветним радницима, а које су свакојако они до сада и заслуживали.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unib.rs

www.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

То би био још један разлог: зашто би требало да се ова мисао прихвати и лепо и успешно изведе.

Љуб. Стојановић, министар просвете. — У своме првом говору ја се нарочито нисам хтео упуштати у полемику са разлозима које је изнео г. Јовановић у резолуцији наставника средњих школа, да не биемо далеко отишли у тој полемици. Хтео сам да истакнем само своју мисао као главно; па и сад се нећу упуштати у полемику, него ћу само поводом неколико главних напомена да кажем како се овде пада у једну контрадикцију. Учињена је напомена, како су разни људи, па ће разни и ценити. Мислите ли ви, господе, ако би био сталан инспектор, да то буде један инспектор за целу земљу па да једнако цени. То не може бити, него ће бити више њих. Само, кад један човек ради, онда може бити једне оцене; чим буде више људи, биће и разних оцена. Сад, хоће ли то бити професор Универзитета или чиновници Министарства Просвете, то је сасвим свеједно, дакле у томе не може бити никакве разлике.

Ја мислим, господе, да се та ствар може потпуно извести онако, како је ја замишљао. У Београду има око 15 професора Универзитета, који ће вршити надзор у Београду, и то је довољно. Нема 80 и 100, као што је речено, а било би толико, кад би се сви ти часови обилазили, али не мора инспектор отићи на четири часа него на један (*Јеремија Живановић*: али одељења има толико). Па, молим вас, нема 90 одељења.

Кад се узму у обзир све београдске школе, онда их има толико. Ја сам бројао часове, кад сам делио, колико ће доћи на једног, и нашао сам, да ће на једног доћи од 20—80 часова. Па нека је, рецимо, и сто часова, али то је укупан број часова. И кад би инспектор хтео све да обиђе, било би толико, колико господа кажу, али у једном разреду он ће обићи један а не четири часа. Није ствар у томе, да се види сваки наставник у своме разреду, него је ствар у томе, да се види у опште у своме наставничком раду. На послетку тај административни надзор врши се преко директора и преко Министарства Просвете. Оно што сам говорио о државним чиновницима и о броју ђака на Универзитету, има се разумети овако. Ја сам казао, да је број ђака на Универзитету тако мали, да што год изађе отуда све прогута државна служба, а нисам мислио, да је број ђака специјално на филозофском факултету мали, и да је због тога немогуће то извршити. Г. Васовић је рекао, како се то сувише специјализише. Па то ће, господе, баш учинити, да се групе на Универзитету удесе према професорским испитима. Кад и професори Универзитета виде у школи како се ради, онда ће видети како треба извршити реформу ове уредбе, јер су они збиља своју садашњу уредбу израђивали више по апстрактним, чисто научним принципима, а ја сам мислио, да се та уредба

ради према програму за професорске испите, и да се према томе удеси и цела настава на Универзитету тако, да слушаоци Универзитета буду потпуно спремни за професорске испите према предметима које су слушали. Али уредба је изишла пре, а закон је дошао после тога, и отуда је та разлика. Овим се пак може лакше постићи та сагласност између програма за професорске испите и програма предавања на Универзитету.

Што се тиче оне напомене, да ли је то основано на закону, ми ћемо одмах изјавити да је то потпуно на закону основано. Члан 9 даје Министру право надзора и ја то своје право могу пренети на другога као и у сваком другом случају кад пошљем свога изасланика у таква места да изврши надзор и преглед. Никаквог хаоса, сукоба нити несугласице неће бити отуда, јер докле год се законом о средњим школама не уреди стални надзор, дотле ће ови надзорници бити мени референти као год да сам их за сваки поједини случај нарочито овластио. Ја сам им дао генерално овлашћење, и према томе они не могу доћи у конфликт ни са директором ни са надзорницима, јер они имају само мени да референту какав су рад по мојим инструкцијама у којој школи нашли или не нашли. Дакле ту нема никакве противзаконитости нити какве несугласице нити каквог хаоса; јер они никад неће долазити у такав службени однос да изгледају као какви наредбодавци или контролори, него ће само мени подносити извештај о ономе што су нашли као кад бих их ја одредио за сваки поједини случај. Ту дакле, неће бити каквог хаоса, већ ће се само видети да Министар хоће да буде више информисан него што може бити информисан годишњим извештајима и више но што би могао видети кад би сам обилазио све школе.

Д-р Светозар Стевановић, проф. I београд. гимназије. — Господе, после говора г. Министра ја не бих имао шта да кажем, јер изгледа по овоме што је г. Министар рекао, да он остаје при своме решењу и нама не остаје ништа друго, него да примимо то к знању и извршимо ту наредбу. Али мени је дужност, као потчињеном чиновнику, да кажем искрено г. Министру шта о томе мислим и у колико се с тим питањем не слажем

Као члан управе, ја сам имао прилика, да трипут до сада претресам то питање. Према томе, не морам дуго говорити о појединим потпитањима из овога питања.

И ја сам ово питање, које је данас покренуо г. Министар, разумео тако, као што га је он данас изложио т. ј. да он није хтео да створи јединство просветних радника онако као што су то нека господа предговорници замишљали, него је хтео да створи некакав паралелан сложен рад. Да би било тога паралелног и сложеног рада, збиља је потребно, да неко контролише да ли сви чланови те просветне заједнице подједнако добро раде свој посао. Зато смо ми и казали у својој

резолуцији какви треба да буду они надзорници, који могу уопште да контролишу: да ли сви они који раде на просвети, раде добро свој посао, или га не раде. Цела наша резолуција и заснована је на томе, да ми у начелу примамо надзор, али тражимо сталан и стручан надзор. Међутим, изашло би ово, да пошто нема ни људи ни средстава за тај посао, тај је посао поверен професорима Универзитета, дакле поверен је људима, којима ће то бити споредан посао и који имају свој други главни посао. Чим се тим људима даје један споредан посао, главни њихов посао трпеће уштрба; и да видимо сада да ли је штета, која ће се показати отуда, што ће њихов главни посао трпети уштрба, равна користи, коју ће средње школе имати од те инспекције.

Ја опет остајем при ономе што сам већ рекао, да ће бити већа штета него корист.

Г. Министар каже, да ће они моћи вршити тај надзор. Ја не спорим да сваки образован човек, који је већ професор једног завода, може бити инспектор једног завода, ако се томе послу посвети и тај посао воли; али, зато он не може више бити професор Универзитета него ће бити инспектор средњих школа. Тај посао хоће једног целог човека, а не једног човека коме ће то бити споредан посао. Г. Љуба Јовановић рекао је, да ће отуда ипак бити користи, јер ће наставници средњих школа научити нешто од тих професора Универзитета.

Ја као професор средње школе одбијам од себе, да не знам предмет свој у мери, у којој ми је потребно за средњу школу. Ја не знам ни једног професора, који тако бедно стоји, да не зна предмет свој у обиму који постоји за средње школе. Зашто су професорски испити, него за то да кандидат покаже довољну количину знања из свога предмета. Да ли он прелази довољно материјала, за то је Министарство дужно да пропише програм. Да ли он на време сврши програм — ту је директор, који га контролише. Како ради — ту га контролише разредно веће. Остаје друга једна ствар. Остаје: да ли су ти људи вешти своје послу; да ли они методски раде.

Нека извине господа професори Универзитета, али ја им те квалификације спорим. Тај се посао нарочито студира; за то се људи нарочито спремају. То је занат. Није довољно знати дотичан предмет, него и методiku тога предмета.

Г. Министар је у своје другом говору казао, да је апсолутно немогуће извести унификацију инспекције: да један човек има пред собом све предмете. Ја се с тиме не слажем. Ја налазим, да један инспектор за српски језик треба да буде за целу Србију; да један за математику треба да буде за целу земљу, и т.д. На тај начин ће се, господо, постићи некакав једнак рад; на тај ће се начин постићи некакво јединство у раду.

Имао бих да кажем још ово.

Мени се чини, да се стално греши у једној ствари; мени се чини да се неуспех наших средњих школа, ако га има, приписује увек неуспеху из појединих предмета. То је погрешно.

Ја мислим да се сви наши предмети чак и врло добро обрађују; али код нас нема хармоничне целине, јер су поједини предмети веома добро обрађени. Нећу наводити примере за то, али сви знамо да наш ђак не изнесе из средње школе једно заокругљено знање, или из појединих предмета изнесе врло много знања.

Даље, морам још нешто да кажем поводом говора г. Љубе Јовановића, а то је ово.

Ми смо сувише дуго правили експерименте с тим расипањем снаге; ми смо тридесет година радили све то, па ипак ништа нисмо урадили. Питање је, да ли је боље да сваки човек прво ради свој посао за који је постављен, па онда да се види, да ли му претиче што снаге, а не да за љубав тога што ради други некакав посао занемари главни свој посао. Ја се с тиме не слажем. Сваког чиновника треба поставити на своје место и одредити му контролу, која ће пазити да он прво врши оне послове за које је постављен, па тек, ако му преко тога претиче што снаге, да ту снагу употреби на друге послове. Али, то треба да употреби неко који више њега стоји, који може да види колико му снаге претиче. Т. ј. треба створити један нарочити систем, одредити један заједнички циљ, и кад имамо циљ и систем по коме треба ићи у томе раду, извесно је да ће прозвета српска кренути онда напред.

Љуба Јовановић, проф. Универзитета. — Г. Стевановић је сасвим погрешно мене разумео.

Ја сам казао, не да ће наставници средњих школа имати што да науче, што се тиче њихова предмета, од професора Универзитета, него да ће професори Универзитета, баш за свој рад на Универзитету, кад уђу у средњу школу, имати шта да науче и од професора и од оних малих ђака. Ја сам то рекао.

Крста Јонић. — Кад већ ова конференција има шири круг; кад се она није ограничила само на расправљање питања о надзору у средњим школама, него је третирала и питање о надзору у основним школама, онда је право да се чује и реч једног учитеља. Као двадесетогодишњи учитељ, ја имам прилично искуства, и дужан сам да кажем своје мишљење о овој ствари.

Изнесено је мишљење, да треба да буде неког континуитета међу наставницима. То с научног гледишта нема оправдана разлога.

У средњем веку школе су имале чисто научни карактер. У њима се спремао само за свештенике, правнике и медицинаре, а сав други свет учио је школу у самом животу, у породици и на занату; дакле, за њега нису постојале нарочите школе. Тај средњековни правац учења био је научни правац, и он је, после десет векова, истиснут

као какав баласт из средње и стручне школе. Дакле, ја сам за то, да тај континуитет отпадне, јер му с научног гледишта нема места. Основна школа треба да постоји као засебан један организам, средња школа као засебан организам, а Универзитет тако исто треба да постоји као засебан организам.

Односно онога што је речено, да професори Универзитета треба да контролишу професоре гимназија, а професори гимназија учитеље основних школа, ја налазим, према ономе што сам већ рекао, да то не би имало свога оправдања. Учитеља основне школе може да контролише само учитељ основне школе, човек који живи у школи, који мисли о школи. Ко је највише радио за школу, него опет сами учитељи. Кад поштар контролише поштара, кад финансијски чиновник контролише финансијског чиновника, зашто не би учитељ основне школе контролисао своје другове. Па ту једино они и могу осетити полета за рад! У Народној Економији каже се: посао, који не доноси никаква успеха, не ради се интензивно. Дакле, учитељи основних школа, ако би хтели да раде интензивно и да напредују, треба да имају своје другове за надзорнике, јер ће само онда имати успеха у своме раду. Лепо је речено, да онај војник, који не жели да постане генерал, није никакав војник. Исто тако и онај учитељ, који не жели да напредује у своме раду, не може никад бити добар учитељ. Ако је основна школа оскудна у ваљаним и спремним радницима, онда треба одабрати вредне и озбиљне људе и послати их у оне земље где просвета стоји на врхунцу своме, па кад тамо прибору потребна знања, нека се опет врате у основну школу.

Некакав Џон Уелс у Чикагу створио је нов правац у васпитању. Он тражи култивирање целокупног човека. Он је завео ручни рад, телесно васпитање, експериментисање и т. д. — Ми свега тога немамо. Слаба су дечја леђа да поднесу тај терет, који ви хоћете да свалите на њих од основне школе до Универзитета.

Ја вас, господо, као учитељ молим, да примите к срцу ово неколико напомена, што сам их изнео.

Д-р Миљивој Јовановић. — По дужности референта морам да проговорим још неколико речи о овој ствари. Ја хоћу само да одговорим на разлоге г. Министра. Г. Министар навео је као разлог тежњу, која је сама по себи лепа; али кад се та тежња прокоментарише, онда ће се видети да на пракцици не може ништа да остане. Г. Министар каже, да жели да постави везу, ланац, од наставе у основној школи па до наставе у Универзитету, односно од радника у основној школи, па до радника у Универзитету. Та веза сама собом по природи посла постоји, али постоји у другом облику и може се гајити у друкчијем правцу него што г. Министар замишља. Да ли постоји могућност проширења дужности, или да ли неће наступити опасност од проширења

дужности? Ако проширите дужност једноме човеку на ономе пољу за које није способан, онда сте учинили зло, а не добро; јер натерали сте човека да врши функцију коју не разуме и зато вршеће те функције биће у толико горе у колико буде ревноснији. Ја сматрам да се поверавањем послова људима, за које нису спремни, греша и према људима и према резултатима који се очекују.

Кад Универзитет треба да спрема чиновнике, онда Министар треба да пође од тога, да учини Универзитет способним за тај посао. Кад су постављени професори Универзитета, они су постављени да гаје науку; а када им се намеће посао да спремају чиновнике, онда је њих требало упутити, да могу да спремају чиновнике.

Филозофски факултет спрема чиновнике нарочите врсте. То су професори средњих школа. Нека кажу сами професори Универзитета, у колико постоји нарочито спрема за позив наставника средњих школа. Тога апсолутно нема на нашем Универзитету. Ја смем и ово да тврдим, да има некога неповерења, неке nelaгодности према идеји: да се на Универзитету установи једна вежбаоница за раднике у средњим школама.

Пребадио ми је г. Министар, што сам казао да је овако завођење инспекције прерано и каже: боље што пре, а не чекати. Ја опет сматрам да је увек боље чекати да се посао уведе како треба, него завести посао пре времена на несигурном темељу и упропастити га.

Да користи буде од инспектора и од њихових реферата, мора постојати у Министарству одељење које ће употребити добивени материјал, а г. Министар каже, да може бити користи од те инспекције и пре него што се реформише Министарство Просвете. Ја мислим да то не може бити, а то се може и доказати; јер код оваквог министарства просвете сви ти могући реферати отићи ће ad acta, као што су отишли и до сада силни реферати многобројних изасланика.

Сем тога г. Министар каже, да сам сувише црно насликао, шта је учинила држава за наставнике средњих школа. Ја нисам мислио ту на некакво материјално награђивање положаја наставника; ја сам мислио на професионално спремање наставника.

Зарад чега сам се нарочито јавио да говорим то је једно рањаво место у нашим заједницама, у нашем опхођењу између радника у основној школи, у средњој школи и радника на Универзитету. Многи су покушали ових дана да изнесу да професори средњих школа играју ону исту улогу, коју су играли учитељи, кад је њима наметнут надзор наставника средњих школа. То је апсолутно нетачно; нетачно прво с тога што су против надзора били само несвесни учитељи, а ја сам уверен, да су свесни учитељи за надзор Али, учитељи су, у неколико имали права да се буне против надзора од људи, који не морају по сили положаја бити спремни да надзиравају рад у основној школи; јер није истина да мора бити добро оно што један професор гимна-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.ub.rs

вијски може саветовати некоме учитељу како ће обрађивати предмете, код мале деце. Као што може бити понеки професор универзитета способан да буде инспектор, тако исто међу професорима средњих школа има људи, који могу надзиравати основне школе, али је начело које је тачно и које треба да се спроведе при бирању надзорника и код основних школа и код средњих школа, да треба бирати оне који су на самом пољу рада стекли искуства и то своје искуство дотерали доцније студијама и у теоријском правцу. И као што је погрешно било за надзор основних (народних) школа постављати из недовољности људе, који никада о основним школама нису ни мислили, нити се интересовали — такав исти је случај и овде. Ја нећу казати да су надзорници хтели злоупотребити свој положај, али могли су злоупотребити зато, што нису разумевали посао и уместо кад је стваран надзор над основним школама, да је учињено оно што је требало, т. ј. да су спремљени људи, који ће прихватити надзор да надзор не пропадне и не изгледа страшило у очима учитеља — постављају се људи, који нису били спремни. И онда настаје донекле с правом а понекад с претеривањем одрицање сваке способности. Ја не бих желео да између нас остане то. Добро је што смо се састали да се у очи погледамо и да се обавестимо. Ја знам, да данас међу професорима средњих школа нема ни једнога који сматра за нарочито задовољство, ако није сам по себи заинтересован за основну школу, и није на том пољу деловао, — да ни један од професора средњих школа нема те амбиције да терети учитеље својим обилажењем и упућивањем, за које није сигуран да је тачно. Исто тако ја верујем да и међу професорима Универзитета постоји такво мишљење. Тачно је да и они мисле као и ми, да се не желе да натурају и да изигравају неку полицију.

Мало ме је изненадио некадашњи наш колега, г. Љуба Јовановић, професор Универзитета, зато што поред оноликог искуства, које је стекао као наставник средњих школа, брани једну ствар, за коју је у сопственом искуству неће наћи потврде. Изгледа ми да се г. Љуба Јовановић одушевљава једном лепом идејом којом се одушевљава и г. Министар просвете и да жели једну лепу ствар; али сумњам да се та ствар може извести.

Г. Љуба дели надзорнике на две врсте, — на надзорнике који то врше као један посао, који им није редован, него из интересовања и љубави према ствари, и надзорнике који улазе у тај посао као стручни чиновници и више симпатише првима. Ја у опште код таквих ствари немам ни симпатија ни антипатија. Ја сматрам да су они други надзорници на своме месту и да они треба да врше тај посао као људи који су се спремали за то, и који не треба из интересовања и саме љубави да раде тај посао, него што разумеју тај посао. Ја сматрам да ови други надзорници као стручни чиновници треба да врше надзор,

јер од њега онда може бити користи; док онај надзор из симпатије може често бити и од штете. У аргументацији наше просветне политике, то је просветни буџет. Па, ако се та просвета у Србији не рентира скрешимо тај буџет? То раде људи обичне памети: кад се не рентира један посао, онда га скрешу. Ја, господо, мислим да се просвета у опште мора рентирати па и у српском народу. И онда да видите до какве се нелогичности долази? Баца се толики новац на отварање школа, па и постављање снага, које ће радити у школи. Тај посао треба да приноси, рецимо, користи у вредности 300.000 динара, али је, да би се до те вредности дошло, потребно још 20.000 дин. Наше Министарство да би добило морални капитал у вредности 300.000 дин. неће да жртвује тих 20.000 дин., него каже нема буџетске могућности! Ето, то је просветна политика, то је буџет Министарства Просвете!! Штеди се онде, где се не сме штетети, а пропадају милиони због неколико хиљада динара!

Каже се, ако се сад ова ствар пропусти, да онда нећемо имати надзорника. Нећемо их имати никад, ако овако будемо радили; нећемо имати никад, ако се очекује да се они као печурке појаве. Они се морају спремити. Зато што се пропустило да се спремају надзорници, од како је уведен надзор над основним школама, зато данас и немамо спремних надзорника. Зашто се није пошло путем који не кошта много? Зар се није могао створити један виши курс, где би дошли практични људи — наставници који би проширили своје знање теоријско, и своју праксу подвргли једном озбиљнијем критеријуму и проширили своје знање, па да постану погодни за надзорнике? Има директора и наставника средњих школа, који су дуго година служили, који су дугом службом створили себи приличну спрему за надзорнике. И ови би људи могли бити добри надзорници. Ако пак наметнете те дужности другим људима који неће то да раде, онда ћемо и поред надзорника остати стално без надзорника.

Председник конференције, **Мирко Поповић**, професор II беогр. гимназије. — Господо, допустите ми да напоменем ово:

Господин Министар, по чијој је жељи овај састанак и сазван, својим послем био је одазван и морао је да оде. Он је дошао зато да изнесе своје мишљење. Како има још доста пријављених говорника, ја вас питам: да ли да продужимо рад и саслушамо све говорнике, или да поново сазовемо састанак, на који ће вероватно опет доћи и г. Министар? (Гласови: да завршимо рад).

(Састанак је закључен у 6 ч. и 20 м. по подне).

ПРЕВОДИ С НЕМАЧКОГ

У СРПСКИМ ЗАБАВНИЦИМА ПРВЕ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

(Прилог Историји српске књижевности)

написао

М. Ст. Станојевић

(СВРШЕТАК)

Други Стејићев превод у *Уранији* за 1838, јесте Мајснерова скица „Удовица у Цери“¹. Овде је испричан онај исти догађај који нам је и Хердер изнео у својој параболу или легенди „Вечити терет“ (у *Забавнику* за 1836). Но између оне Хердерове и ове Мајснерове скице, ипак има извесне разлике. Код Хердера се сама ствар врло укратко износи, а Мајснер је то развукao и проширио у виду дијалога. Па онда и причање је код овога живље, има више емоције и животнога даха. Особито се та живахност показује на местима кад се сирота удовица жали Ебн Баширу, како јој је калиф Хакам отео земљу да на њој зида своје дворе, а сина њенога узео у војску „гди за оног истог Калифа бие кои је и од ње и од њега просјакe начинио“.

— Погледај Ебн Баширу, онај стан и ону земљицу, каже удовица, то је било добро моје и мога мужа; цела срећа и несрећа наша лежала је у ономе углу! Онда сам се ја родила, онде се и мој муж родио, онде смо се ми у нашем детињству познали, онде у младости миловали, онде после и узели. Петнаест пуних година онде сам с њим живела; онде је он умро, и умирући тврдо ме заклео да то наше добро нипошто не продам, но у целости да га нашем сину, једној јединој грани наше љубави оставим.

— А зашто ти је отео Калиф оно твоје добро? Пита Ебн Башир.

— Да на њему направи летњиковац за своју забаву. Одговори жена јецајући.

Е. Башир. На сваки начин, он ти је морао за њега што дати?

Жена. Ништа. С почетка ми је давао нешто мало новаца; но ја нисам хтела ништа узимати, јер ми земља није била за продавање. Што најпре није могао купити, после је силом узео.

Е. Башир. А јеси ли ти њему објаснила своју нужду?

Жена. Како да нисам! — О, та ја сам плакала, молила, клечала — говорила, што год туга и очајање говорити може; али све залуду, он ме је ипак — отерао. (Умукне и плаче).

¹ Die Witwe zu Zehza. Skizzen, IV Sammlung, Karlsruhe, 1783, S. 45—58.

Одмах после овога Бешир узме једнога магарца и један џак, оде Калифу и замоли га за дозволу да онај џак напуни земљом са имања које је он отео од удовице. Калиф се мало на то зачуди, али му нај-после дозволи. Башир напуни џак земљом, и замоли Калифу да га подигне на магарца. Овај се тиме још више зачуди, говорећи да је џак са земљом и сувише тежак, и да га он не може подићи. На то му Бешир одговори: „Зар само једна врећа, и опет тако тешка? А како је мален и премален део у овој врећи, од све те земље коју си ти немилује отео! Ти се, владаоче, не грозаш од онога дана када пред нама и пред великим судијом будеш рачуна давао! Ти не помишљаш на то да ће на теби лежати тада не само ова врећа, него и цела ова земља, са свима палатама, водопадима и кулама које на њој правиш. Та и цела гора Каф, са свима сузама које су се на њој пролиле, притиснуће те и затрпати. Ја знам, Калифе, колико сам смео и дрзак, али ипак не стрепим. Само један поглед од тебе, и моја ће седа, стара глава одмах с трупа свог одлетети; али онда неће само сузе удовичине, но и моја крв на ову земљу капати. Нека, чини што ти је драго! Овде си ти господар. Твоја јарост убија, и једна само реч из твојих уста, може хиљаду људи, који су твоја браћа, у несрећу и невољу бацити. Али ће бити једанпут време, кад ти ништа више нећеш бити, него што је сваки, и најмањи међу нама“.

Калиф тронут искреним речима Башировим, задржи га код себе као везира, који ће му свагда истину говорити, а не ласкати, као што су радили пређашњи његови везири и доглавници, који су га и навели на то да отме земљу сироте удовице. „Хај кад би ми који над народима владамо, завршује калиф Хакам, свагда по једнога доброга човека и мудрог учитеља око себе имали, који би нас од погрешака и злочинства чувао, колика би и наша и народна срећа била! Буди ти Бешире, од сада мој чувар и саветник!“

О Мајснеру као писцу, већ је било речи. Оно што је тамо казано о његовим омиљеним скицама, још се више утврђује горњом наведеном причом. *Уранија* пак може се само похвалити што је међу осталим не тако рђавим преводима донела и овај, који спада међу најбоље Мајснерове скице.

*

Када је године 1838, престала *Уранија* излазити, појави се за њом одмах идуће године 1839, *Голубица*, један међу најуређенијим забавницима прошлога столећа. По своме уређивању, по обради и избору грађе, она упоредо може стати уз Вукову *Даницу*, Давидовићев *Забавник* и Тиролову *Уранију*. *Голубица* је с овим трима забавницима сачињавала један „квартет“, о коме су се наши литерарни историци свагда повољно изражавали. Прикази који су се тада доносили по но-

винама и књижевним листовима нису могли да нађу довољно речи којима би их похвалили. Нарочито је *Голубица* била много хваљена. *Подунавка* за 1843, у своме „Књижевном известију“ (стр. 59), упоређује је са „девојком, која лепотом и добротом својом сву околину плењава, а при том стидом и учтивосћу покривена и невешта се чини, нити знајући нити марећи, да је она прекрасна“. Даље у истоме се приказу вели да је *Голубица* „најкрасније и најсавршеније појављеније у књижеству нашем. Сва њена оделенија испуњена су таковима и толикима прилозима, да ови своим разнобразним предметима свакога читатеља подпуно задовољити могу; и заиста показују ону меру, на којој су разне струке књижевне наше снаге налазе, и до кога су степена допрле; и издају богати источник за језикословно и историско познавање народа нашега. Праведно се о њој казати може, да она ученима науку богати и распрострањава, неучене пријатно забавља, странима право стање и важност производа Србски(х) верно представља, и свакога рода и реда читатеље задовољава и увесељава“.

Што је овај годишњак (без календара) тако радо примљен код ондашњег света, даје се протумачити тиме што је у своме сарадничтву имао најјаче књижевне снаге свога доба. Ту су поред Светића били још и Сима Милутиновић Сарајлија, Ј. Стер. Поповић, Др. Ј. Стејић, Вукашин Радишић, Димитрије Исаиловић, Лазо Зубан, Ђорђе Малетић и други. Међу овим сарадницима и књижевницима било је, као што се зна, и врло жучних противника Вукових. Али је било и таквих који су увиђали оправданост нове правописне реформе, па су у неколико почели и попуштати. Отуда и долази то да је језик у *Голубици* доста измешан и искварен, те ни уколико није измакао испред језика у Давидовићевим првим *Забавницима*. А већ са лепотом језика Вукових *Даница* не може се ни поредити, и ако су ове старије од *Голубице* скоро двадесет година.

Голубицу је издавао вредни Григорије Возаревић, књиговезац и књигопродавац, како се сам називао, а уређивао је Милош Светић. Пријем на који је она у публици наишла, био је ванредан. Сам уредник каже да се „почетак указао прекрасно“, али му је жао што он као уредник не може све своје силе жртвовати томе послу око уређивања, јер се за то не може плаћати; а ни литература није још тако многоструко разграната, да би нарочито било потребно пазити која ће ствар у коју струку или одељак ући. Садржину свих пет књига *Голубице* делио је уредник редовно на ових пет одељака:

I Производи оригинални у прози;

II Преводи у прози („у строгом и вишем смислу узетој“)

III Оригинални производи у стиховима;

IV Преводи у стиховима;

V Смесице.

„У прва четири оделенија долазе сви производи у круг Литературе у строжијем смислу узете припадлежећи, у којима су ствари и слог језика поради важности њине неразлучне, тако, да једно на друго се ослања, и у красној свези вид совршенства прима и издаје, и к образу праве човечности тежи; у пето пак оделеније долази све оно, што се к овима одети не може, али у каквој му драго струци или виду к распрострањавању знања човечески тежи“.¹

Голубица је, дакле, као што из горњих навода видимо, имала за преводе две рубрике, но и поред тога, на вреводе се ништа више није обраћала пажња него на оригинале. Што је још чудноватије, правих, лепих белетристичних превода има врло мало. Више се пажње поклањало одама, похвалницама, за тим Сократовим и Цицероновим беседама итд., те све изгледа да псеудокласицизам још напредује, и да је у особитом „призренију“. Анакреантове и Хорацијево оде и даље се провлаче из књиге у књигу, и као да без њих није могла бити ни једна *Голубица* (сем треће). Од модерних језика који су се у њој преводили понајвише је превода с немачког, па француског, руског и енглеског. Од немачких писаца прво место заузима Шилер, па Гете, и онда остали: Виланд, Ђоцебу, Геснер, Хердер и други мање познати као што су: J. S. Ebersberg (1799—1854); A. G. Fessler (1756—1839), итд.

Гетеа и Шилера понајвише су преводили Вл. Стојадиновић, М. Светић и Ђорђе Малетић. Прва двојица песме, а овај последњи Шилерова критичка разматрања о разним естетичким предметима.

Припеви Стојадиновићеви и Светићеви прилично су гинки; али се ипак немачки размер и дух није могао избећи. Гдегде мора човек наићи на испрекидане и неуглађене стихове, но то ипак није умањило вредност одабраних песама немачких класика. Светић је иначе познат као добар преводилац. И оно што ће му име у српској књижевности донеке очувати пре ће бити преводи (с латинског, руског и немачког), него његови оригинални радови.² Он је био човек јаке интелигенције, искрене жеље да ради на напретку књижевности свога народа, и сем тога добар познавалац туђих књижевности и туђих језика. Његово одсуство дара за истиниту и праву поезију није му много сметало да чини бар ваљан избор у превођењу, не само из старих већ и модерних класичних књижевности. Тако у *Голубици* за 1842 (књ. IV, стр. 194), имамо од њега преведену једну од најлепших Гетеових песама. Почетак, односно прва строфа те песме гласи:

Heidenröslein.

Sah ein Knab' ein Röslein stehn,
Röslein auf der Heiden.

¹ *Голубица* I, 1839, стр. 292—93.

² То су му чак и противници признали (као што су Ђ. Даничић и др.).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNIBS.RS

War so jung und morgenschön,
Lief er schnell, es nah zu sehn,
Sah's mit vielen Freuden,
Röslein, Röslein, Röslein rot,
Röslein auf der Heiden...

У пољу ружица.

Видло момче ружицу,
Видило је у пољу,
Младу красну ружицу,
Ближе дође видети,
Би му мило гледати,
Ружо, ружо румена,
Ој у пољу ружице...

Исто су тако глатке и оне друге две строфе ове песмице. Па ни песма што долази одмах за овом „Нетражено нађено“ (у оригиналу само *Gefunden*), није без полета и извесне топлоне. И у њој је преводилац задржао доста оригиналних особина: ритмичност фразе, пластичност, и ону исту лакоћу стихова коју и оригинал има.

Препеви Стојадиновићеви (у *Голубици* за 1839, стр. 250—256), већ су слабији од Светићевих. Па ни избор му није најбољи. Шилерове песме „Родови“ (*Die Geschlechter*), „Младом пријатељу“ (*Einem jungen Freunde*), „Стари певци“ (*Die Sänger der Vorwelt*), и други мањи натписи, није оно што је најбоље, ни код Шилера ни код толиких других немачких песника. Отуда су препеви овога нашега заборављенога песника остали без икаква утицаја на тадашње „песмотворце“ и верификаторе.

Срећнији од Стојадиновића био је Ђорђе Малетић. Његови преводи из Шилера: „Различна смотренија о разним естетическим предметима“ (*Zerstreute Betrachtungen über verschiedene ästhetische Gegenstände*, 1793), у *Голубици* за 1840 и 1841, били су посве потребни и корисни за књижевне прилике онога доба у коме је он живео. На Малетића је Шилер био од врло јаког утицаја. У својим критикама он се често позивао на Шилера и тражио од наших песника оно што је овај тражио од немачких.

Нас не треба тај утицај да зачуђава. Малетић је подлегао и много знатнијим немачким рецепташима естетике, па је исто тако морао подлећи и Шилеру, који је познат не само као оригиналан критичар и естетичар, већ и као оригиналан песник првога реда. У својим преводима Малетић се доста трудио да буде савестан радник, али је ипак често надио у неизбежне погрешке. Он има много германизма, незгодних и неприкладних реченица са редом речи, исто онаким, каки је у немачком оригиналу. Више је волео да буде ђак Светићеве школе,

него Вукове, (доцније је истина пришао и он овамо, али је било доцкан), те му стога језик не може ни бити без извесних замерака.

Виланд је у *Голубици* (III—IV), имао два преводиоца, Малетића и Дим. Матића. Малетић је превео три фрагмента из оних истих *Диогенових заоставштина*,¹ из којих је и Др. Ј. Стејић преводио у својим *Забавама*. Као и онај разговор између Диогена и Диофанта, тако и овај (између Диогена и Филомедона) прилично је занимљив. У њему Диоген износи своје погледе на државу и њено уређење, на односе који треба да постоје међу члановима друштва, на законе, приватну својину, богатство, непоштење имућнијих људи према сиромашнијим итд. Он се овде приказује као нека врста космополита, који тражи да људи буду светски грађани (Weltbürger), а не само чланови једнога узанога друштва, под именом државе, где се може једино виша класа користити, а велика већина остаје бесправно робље о коме нико не води рачуна. Након општре препирке у којој богати Филомедон остаје понижен до сакадије или „водоноса“ (Wasserträger), како то Малетић преводи, Диоген му даје овај савет:

„Ти немаш више од тридесет и пет година, Филомедоне; дакле још ниси толико стар да не би могао честитим човеком постати. Отерај од себе оне неваљалце који се свему диве што ти говориш, и све одобравају што ти радиш, да би се могли код тебе сваке недеље по два три пута најести. Употреби само шести део дана на то да себи знања прибавиш, па ћеш општој ствари много више користити него што јој сада користиш толиким својим богатством од неколико хиљада томана“...

Ob Philomedow diese gute Lehren des wohlmeinenden Cynikers zu Herzen genommen? — Wir lesen nichts davon; es ist möglich, aber nicht zu vermuthen, — каже Виланд.

Малетићев превод „Повест доброга Брамина“, од мањег је значаја, па га стога и остављамо, а прелазимо на трећи његов превод „Женски јакобински клуб, весело политическо позориште у једном дејству“, од А. Коцебуа. (*Голубица* 1841).²

Као што сам натпис ове игре каже, Коцебу је њоме хтео да исмеје учествовање женскиња у политичким догађајима француских револуција, и да покаже како су претеране слободе француских народа биле тако исто од штетнога утицаја као и деспотске стеге његових ранијих владалаца. Начин, на који се то хтело да изведе конвенционалан је и прилично детињаст. Сатира је требала да буде оштрија, али је испала и сувише блага, развучена и лакрдијашка. Интрига је

¹ *Hachlass des Diogenes von Sinope*. Aus einer alten Handschrift, § 13, 30 и 31 (Wielands Sämmtliche Werke, 1857, Bd. XIX, S. 27—8, 72—83).

² *Der weibliche Jakobiner — Klub*. Ein politisches Lustspiel, in einem Aufzuge. Theater v. A. Kotz. Bd. II. S. 237—277.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у комаду врло проста и једноставна, а диалози су без велике занимљивости и живости. Превод би свакојако бољи био да је се мало више обраћала пажња на чистоту српскога језика и на избегавање оних чисто немачких конструкција које наше српско уво врло непријатно дирају.

Геснер је у овом забавнику саступљен само једном својом идилом: „Микон“, у преводу М. Светића (*Голубица*, 1839). Али и та једна била је излишна после онога краснога превода свих Геснерових идила од Петра Матића (1827).

Од Хердера такође ништа више није узето до само један епиграм („надпис“) у преводу Вл. Стојадиновића.

Ова прва *Голубица* од 1839, донела је и две мање приче из Еберсбергових *Часова Одмора*: „Пустињик“ и „На добром сину почива благослов божји“. Прву је превео Вл. Стојадиновић, а другу Д. Исаиловић. Обе су приповетке врло тендециозне с примитивним моралисањем и скоро истом онаком обрадом као и приповетке у *Забавницима* Д. Давидовића, од пре двадесет и неколико година. Да ли је је ово сам уредник поменутог листа написао¹, или ко од његових сарадника не зна се. Еберсберг је свој часопис *Feierstunden, für Freunde der Kunst*, основао године 1821, и то је некада био један од најбољих омладинских листова, те је на омладину тога доба био од јаког утицаја. Године 1831, он промени име у *Oesterreichischer Zuschauer* („Аустријски Зритељ“), и излазио је скоро кроз целу прву половину двадесетог века.

У те застареле и занемарене писце крајем осамнаестог и почетком двадесетог века, као што је био Еберсберг, долази и А. Ig. Fessler (1756—1839). Из великог његовог романа *Марка Аурелија*² превео је Димитрије Матић само један одломак (у *Голубици* V, за 1843—44). У овоме историјском роману Феслер нам износи верске и националне прилике старих Римљана, заустављајући се нарочито на владавину Марка Аурелија. Роман је врло слаб и за данас готово сасвим заборављен, као што су заборављена и остала дела овога иначе плоднога писца.

*

Када је године 1844, Светић постао приседник Сремске Жупаније, а одмах после две године (1846), председник новосадске Српске Читалонице, оставио је Србију и прекинуо даље уређивање *Голубице*. Али још ова такорећи није ни издахнула, а у Београду се појави (1843), нов годишњак (такође без календарског дела), под именом „Збирка

¹ Јер он беше у своје време и добар приповедач, премда је сада као такав већ заборављен.

² Marc Aurel, Theil 1—4, drite verb. Aufl. Breslau, 1799. — Прво издање је од 1790, и то у три дела.

разни полезни предмети, скупио, превео и у ред ставио Јован Петров, архивар и регистратор суда округа београдскога. Ова је *Збирка* излазила овим редом: године 1343: књига I; 1844: књ. II—III; 1845: књ. IV; 1846: књ. V; 1747: књ. VI. Садржина ових периодских књига у многоме опомиње на Стејићеве *Забаве*, јер белетристичких састава (преводних и оригиналних) врло је мало. У трећој је књизи (1844), један одломак из поменутог Феслеровог романа *Марка Аурелија*, од истога преводиоца који је превео и одломак за *Голубицу* (Д. Матић). Даље пета књига има две препеване Клонштокове песмице од Ил. Захаријевића: „Рани гробови“ и „Цидли“. То је цела белетристика. Све остало што се у *Збирци* налази служи за најпрактичнију поуку људима који су желели да боље познају историју, физику и друге науке. Садржина овога Забавника најчешће се попуњавала из *Vaterländischer Pilger im Kaiserstaate Oesterreich*, календара који је уређивао К. Ј. Iugende (1780—1842), и растурао годишње на шест хиљада примерака, не само у Европи него и у Америци.

Мањи по формату, али иначе много занимљивији од *Збирке*, излазили су у другој четвртини прошлога века још и забавници: *Српска Зора* и *Зимзелен*. *Српску Зору* уређивао је прве године (1836), Спиридон Јовић, а друге (1837), Глигорije Грујић. Обе су године изашле са календаром и приличним бројем оригиналних и преведених радова. Ортографија је у њима Вукова, а има неколико пробранијих народних песама, по којима би се донекле могло закључити да је и Вук сарађивао на овоме забавнику. Закључак је тај у толико вероватнији што се и *Српска Зора* штампала у оној истој бечкој штампарији „Јерменскога наместира“ у којој је штампана и Вукова *Даница*.

За правопис Вуков, вели се на једном месту у томе Забавнику, да је он наш књижевни понос, не само код нас него и по далеком свету. „Ни Немци, ни Французи, ни Енглези, немају и дан данашњи тако zgodна правописа као што га ми имамо, који се Вука држимо; али га већина нашега народа још не зна ни ценити ни уважавати. Они пак, који веле да им је тешко да науче читати и питати по Вуковом правопису, нека се окане свакога читања и писања, јербо су тупе главе“ — каже писац тога чланка.

Од немачких писаца који се у првој години *Српске Зоре* помињу јесу: К. Ј. Braunthalc (1802—1866); А. Pannasch (1789—1855), Ј. N. Vogl (1802—1866). Сва тројица били су аустријски књижевници и оставили су за собом знатан број радова: приповедака, романа, песама, превода и т. д. Особито је много хваљен Фогл. Веле да је написао око педесет збирака разних песама и песничких приповедака, које се одликују чистотом облика и гипкошћу стила. Баладе су му тако омиљене да су већ постале праве народне песме. А колико је Фогл код својих суграђана читан и цењен показује и то што су му многе песме компоноване,

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.unib.rs

те се још и данас певају уз музику. За нас Србе овај писац заслужује нарочито помена као преводилац српских народних песама на немачки језик. Он је много труда улагао на то да германске народе упозна са словенским и прилично је у томе успео. За неке своје песме узимао је из наше народне поезије само мотиве, и никако се не може сматрати као преводилац, већ просто као прерађивач. Така му је и песма „Милош Обилић“, коју је у *Српској Зори* за 1836, препевао С (пиридон) Ј (овић), с напоменом да је њен творац „славни немачки поета Јоан Фогл, превођач народни(х) повестица (Mährchen)“¹

Од Браунтала преведена је у *Српској Зори* (за 1836, романтична приповетка „Вход к' сосуду“, а од Панаша „Материнска љубав“, игра у једном дејству. По начину народни(х) песама из немачког преведена“².

Ни Браунтал, ни Панаш нису били тако чувени књижевници да би о њима требало овде опширније говорити. За овога другога зна се да је поред мањих драмских комада из војничког живота, написао и један историјски комад из доба српскога ослобђења, под именом *Szerny Georg historisches Drama in fünf Akten* (Wien, 1847). Колико ова драма има сличности са познатом Балоговом драмом „*Георгије Петровић Црни*, или Отјатије Београда од Турака“, коју је са мађарског превео Јоаким Вујић, није нам познато, јер их нисмо могли упоређивати. Да ли је дакле Панаш знао за Балогов комад који је много раније изашао из штампе, не може се за сад тачно утврдити.

Ваља нам овде назначити да је у поменутој *Српској Зори* (1836) изашла и једна новела „*Ромео и Јулија*, просто по немачком преведена“. За аутора се не зна, а преводилац је непознато лице под шифром „У—к“. Фабула ове новеле слична је Шекспировој драми, под истим називом, у којој се на познати начин, врло дирљиво износи несрећна и трагична смрт двоје драгих, Ромео и Јулије.

Српску Зору за 1837, нисмо могли нигде наћи, али судећи по једној белешци у *Српској Новини* (за 1838), и ова је година врло добро била уређена. На томе месту³ о *Српској Зори* вели се да је и њено садржаније, како у сматренију чистоте језика, тако особито у призренију избора, похвално, и служи ревностном Груичу на чест“. Исти Грујић био је објавио да ће *Зору* издати и за 1838 годину, али од тога није било ништа, и она је престала даље излазити.

¹ Више о Ј. Н. Фоглу као преводноцу српских народних песама, писано је у *Das serbische Volkslied in der deutschen Literatur*, von Dr. Čurčin, Lpz. 1905, S. 190—94

² Под натписом *Mutterliebe*, Schauspiel in einem Act, изашла је ова игра најпре у листу *Feierstunde*, für Ereunde der Kunst, 1832, Нр. 37—38. Доцније је прерађена и под именом *Die Christnacht*, изашла у забавнику *Taschenbuch dramatischen Originalien* 1837.

³ *Српска Новина или Магазин за Художество Књижевство и Моду*, 1838, бр. 53, стр. 212.

Други сличан забавник *Српској Зори* беше „*Зимзелен*, србеко-народни месецослов, за изображеније свакога сталеза“. Њега је уређивао и издавао Александар Андрић, и то за четири године у четири разна места: I год. 1846 у Београду; II год. 1847 у Сегедину; III год. 1848 у Суботици; и IV год. 1849 у Карловцима.

Са овом последњом годином прекинуто је даље издавање за неко време, али се после 1850, опет продужило. Садржина овога малог забавника (у дванаестини табака) беше врло симпатична и доста добро пробрана. *Подунавка* за 1846, поздравила га је врло ласкавом похвалом водећи да је то књига мала, али од велике вредности. „Г. Андрић, каже се на томе месту, разумевајући дух нашега времена, умео је смешати мед с воском; умео је особитим избором предмета од бољи наши, понајвише млади списатеља, и малу своју књижицу тако вкуено нажити, да ју сваки Србин са задовољством читати може. *Зимзелен* својој дељи савршено одговара; и ово се делце може ставити међу прве производе новије литературе српске. Ми му желимо само, да се по целом србству што више разпространи, па да нам сваке године већи порасте“¹

Да је ова похвала била сасвим оправдана види се и по томе што је *Зимзелен* у своје окриље примао само најпознатије писце тога времена. Ту су поред поменутих: Ј. Н. Фогла, Ј. Ф. Кастелиа, Ј. С. Еберсберга, јоши и ови: Fr. Schleiermacher (1768—1834); A. Chamisso (1781 до 1838); Ev. Kleist (1715—1759); K. G. Berneck, псеудоним Bernd Guseck (1803—62), и најзад Гете са својом чувеном баладом *Erlkönig* („*Баук*“, у *Зимзелену* за 1847).

Ову, скоро најлепшу баладу Гетеову, препевао је Василије Живковић, песник који се често јављао са својим препевима и оригиналним радовима, по забавницима и књижевним листовима онога времена. Препев је тако леп и веран да се готово у свему може мерити с препевима „*Баука*“ из познијега времена, (на пр. Шантићевим, Шапчаниновим, или оним Саве Ст. Рачета, у *Црногорци* за 1885, бр. 7, и другима).

Како је ова балада постала није нужно овде расправљати. Нагласићемо само толико, да ју је Гете сасвим слободно прерадио по Хердеровој песми *Erlkönigs Tochter*, а овај опет да ју је препевао с данскога и штампао у познатој збирци *Volkslieder*, где се налази и она наша тако хваљена, народна балада „Хасанагиница“.

Исти Василије Живковић лепо је препевао и Клајстову химну „У славу Божју“ (*Зимзелен* 1848). Ова песма додуше није рђава, (неки је шта више сматрају као једну од најбољих Клајстових химни) али је ипак боље било препевати што из онога дивнога његовог описног пева *Der Frühling*, или коју од његових приповедака као што су:

¹ *Подунавка* 1846, бр. 47, стр. 176.

Die Freundschaft, Arist, Irin, и тд. У свима тим идилама и приповеткама, по речима Шилеровим, лепо се огледа песничка активна фантазија, борба између мишљења и осећања, и разноврсна промена у којој претеже час једно, час друго. Препеви дакле, и преводи таквих Клајстових умотвора, били би несумњива добит за нашу песничку и приповедачку књижевност.

Име Евалда Клајста треба разликовати од имена Хајнриха Клајста. Н. Kleist (1777—1811) много је млађи од Евалда, и сем тога више је познат као драматичар¹, него као лиричар. Док је међутим код Евалда обратно. Овај је више био песник ода (имитатор Хорацијев), спевао је многе химне и похвалнице, писао басне, идиле и приповетке. Највише је пак чувен са поменуте дескриптивне поеме *Пролеће*². Њу на српски нико није преводио, а како је она била подесна за оно Живковићево и Андрићево доба, када су природни описи у песничким творевинама тако много цењени! Доба када је народна поезија била „ступ светске поезије“, како се некада говорило; када се народна усмена књижевност сматрала као једини *цвет*, из кога се развија *и лод*: уметничка писана књижевност; и најзад, доба, када се тако често понављала фраза, како ће Европа српски језик учити само ради српских народних песама!

Но празнина ипак није остала непопуњена. Где није било романтичара Клајста, било је Ј. Н. Фогла, А. Шамиса и др.

Од Александра Андрића, препевана је у *Зимзелену* за 1846, песма „*Марков лов*, старосрбска од Јоана Н. Фогла“³.

Ова Фоглова песма знатно се разликује од оне наше народне песме „*Лов Марков с Турцима*“. Оне скоро ничега заједничкога немају до само натпис; па и он је у неколико промењен. Почетак Флорове прераде гласи:

Früh schon geht zur Jagd der Junge Marko,
Früh zur Jagd im grünen Waldgebürge,
Betet nicht zu Gott, obgleich es Sonntag,
Geht zur Jagd schon mit der Morgenröthe.

¹ Пигре које му се још и данас много цене јесу:

Der zerbrochene Krug, ein Lustspiel,

Kobert Guiskard, ein Trauerspiel,

Penthesilea, ein Trauerspiel,

Das Käthenn von Heilbrann, ein grosses historisches Ritterschaupiel, etc.

² На француски је овај спев преведен први пут још 1766, а од тога времена Французи су је још неколико пута превели.

³ Ова је песма први пут изашла у бечком часопису *Ost und West*, 1845, бр. 50; па ју је Андрић одатле и превео. Доцније (1851), штампана је у збирци *Marko Kraljevićs. Serbische Haldensage*, von Dr. J. N. Vogl, Wien, 1851. S. 188—90.

Und er jagte durch drei weisse Tage,
Doch vermoht' kein Wild er zu erjagen;
Da verlässt er endlich das Gebürge,
Doch als er nun kommt zum Strom Jakuba
Siehe, erglänzt es in den Wellen,
Marko sebau hinab in's kühle Wasser,
Und erblickt in selbem eine Schlange.

Андрић доста верно преводи то овако:

Поранио у лов млади Марко,
Поранио у зелену гору,
Недеља је, Богу се не моли,
Него иде у лов са зорицом.

Ловио је три бијела дана,
Ал' не може ништа да улови,
Па се враћа натраг из планине.
Кад је дошо до Јакубе реке,
Дивно нешто засјало у води,
Марко гледа у водицу ладну,
И у води види једну змију.

Код Вука међутим, та песма овако гласи:

Лов ловио Мурате везире,
Лов ловио по гори зеленој,
Са својих дванаест делија,
И с трин'естим Краљевићем Марком;
Лов ловили три бијела дана,
И не могли ништа уловити;
Намјера их нанијела била,
На зелено у гори језеро,
По ком плове утве златокриле.

Даље се у песми прича како је везир Марковом сокоду саломио крило и како се Марко због тога јако наљутио, одсекао везиру главу и однео цару у Једрене, испричавши му цео ток догађаја како је у истини био. Кад је цар саслушао Марка он извади хиљаду дуката, те му даде као некакву награду за такво јуначко дело, да се Марко понатије вина:

Ал' цар Марку дукате не даје
Да он иде пити рујно вино,
Већ да му се скине с очију;
Јер се Марко ражљутио.

(Сри. нар. ијесме 1895, II. стр. 451—21).

То је крај песме. Код Фогла пак садржина је сасвим различита. Тамо Марко у некаквој реци Јакуби наиђе на змију, која му се оба-вије око врата (седамнаест пута) и почне га уједати. Овај побеже дома

и стаде молити своје укућане (оца, матер и жену Видосаву?) да му је скину с врата. Они то не смеју да ураде већ моле змију да га она сама остави. Ова опет каже Марку да ће га само тако оставити ако је однесе на исто место где је и пре била, и ако јој обећа да никад више неће лов ловити у свету недељу. Марко је послуша и заветова јој се да ће од сад недељу празновати, да неће тога дана ништа друго радити већ једино љубити своју жену „љубити је више од своје зенице“ (mehr noch lieben als den Blick des Auges).

Остале песме Фоглове у истој збирци, нису тако слободно преведене као ова. Неке се од њих могу чак упоређивати и са преводима Талфиним. Зашто се у овој песми одступило од оригинала, не знамо. Могућно је да Фогл ту песму није ни превео из Вукових зборника, већ из других каквих „народних песмарица“, чији се број у оно доба беше већ прилично умножио. Да је таквих искварених песама тада било доста, види се и по оној жалби Вуковој где он напада на скупљаче, или боље преписиваче, неких песама о Краљевићу Марку, у издању К. Каулиција (1836). „Те су песме, вели Вук, тобожњијем поправљањем тако искварене и нагрђене да је криво по сав народ наш и срамота готово по све наше књижевнике данашњег нараштаја! Како Фогл, није није толико познавао ни српски језик ни српску књижевност, онда је сасма лако могао пасти у такву грешку да преводи ма шта, што му је до руке дошло.

И Фогла и Шамиса преводио је у овоме забавнику сам уредник А. Андрић. У *Зимзелену* за 1848, преневао је он лепу Шамисову баладу „Просјак и његово песо“ (Der Bettler und sein Hund). А у *Зимзелену* за 1847, превео је Кастелиеву приповетку „Први и последњи пољубац, истинито прикљученије.“ О Кастелиу као писцу, ми смо већ говорили (приликом превода у Давидовићевом *Забавнику* за 1815). Са Шамисом пак, сада се први пут сусрећемо у нашим забавницима. И за чудо да је он тако мало код нас превођен, према је био романтичар и припадао истоме колу књижевника, коме су припадали и Х. Клајст, Виланд, Геснер Чоке и др. У наведеној балади подиже Шамисо свој глас боловима слабих и потиштених, од којих се, поред све њихове сиротиње, тражи данак чак и на псе:

Drei Thaler arlegen für meinen Hund!
So schlage das Wetter mich gleich in den Grund!
Was denken die Herrn von der Polizei?
Was soll nin wieder die Schinderei!

Jch bin ein alter ein kranker Maun,
Der keinen Groschen verdienen kaun;
Jch habe nicht Geld, ich habe niht Brod,
Jch lebe ja nur von Hunger und Noth...

¹ Српске народне цјесме, књ. II. Друго (државно) издање, 1895, стр. 373—76.

(Три талира да за псето платим!
Грувај стрело у ме да не патим!
Шта ли мисле градска та господа?
Нашто глоба ова новог рода?

Ја као човек стар и увек болан,
С грошом на дан био би задовољан;
Новце немам нити коре леба,
Већ ме мори нужда и потреба...)

[А. Андрић]

Сиромаш, просјак који нигде ништа нема, до само једнога вернога пса, и бездушници хоће да му и на то наплате порез! Он зна да му је псето највернији пријатељ који га ни у најтежим тренуцима не оставља; али кад и за њега треба плаћати а нема се откуд, онда је уже најбољи спаситељ; оно ће му помоћи, па или удавити себе или псето. У овоме случају сасвим свеједно. Живот без и тога јединога вернога пратиоца не вреди много. Скида уже са псета „на га себи око врата врже“ и кида са животом!...

Er ward verscharret in stiler Stunb,
Es folgt ihm winselnd nur der Hund;
Der hat, wo den Leib die Erde deckt,
Sicht hingestreckt und ist da verreskt.

(Труп погрёбу ноћу у тишини,
Сав му спровод само псето чини,
Уз гроб легне и тужно урличе,
Гди га нађу после да с' не миче.)

[А. Андрић]

Песма је врло јака, пуна јеткости, жучности и мржње, те у души читаочевој оставља довољно суморне упечатке.

Андрић би и за своје читаоце и за српску књижевност много више учинио да је још коју песму овога чудноватог песимисте препевао, него што се у својој доколици забављао превођењем којекаквих Хохолушекā, Гузекā, и још неких, који су њима равни, и са чијих се списа прашина већ одавно не скида.

Али и поред оних незнатнијих превода, афоризама, моралних поука и разних других ситница, његов се *Зимзелен* ипак такмичи са најбољим забавницима свога доба. Он је сасвим био достојан да заврши календарску белетристику прве половине деветнаестог века, а исто тако заслужан да се њиме отпочне и друга половина, која у погледу уређивања забавника није много измакла од прве.

Остали забавници овога периода (као што су: *Ружница*, *Банатски Алманах*, *Србски Славуј*, *Србска Пчела*, *Бачка Вила*, *Грлица*, *Авала*, и многи други), снабдевени су више оригиналним радовима, и стога

они не могу бити предмет нашега испитивања. О њима би требало нарочито повести реч, и дати једну прегледну студију, коју би наша, још недовољно испитана књижевност, врло радо примила и прилично се њиме користила.

Ми завршујемо ове своје редове у нади да то време неће бити далеко када ћемо такву расправу, у нашој иначе оскудној књижевности пак моћи читати, поред све ове индоленције која данас влада, баш код оних људи који су најпозванији да нам такве радове пружају.

М. Ст. Станојевић

СТАЛНИ ШКОЛСКИ НАДЗОР У НАРОДНИМ ШКОЛАМА

(ОБРШЕТАК)

Па и у самој настави, у том чисто педагошком послу, није довољно оно и онолико учешће шк. надзорника, колико су га до сад показивали надзорници стални и јунски, педагози и непедagoзи.

При прегледању школа надзорници треба не само да слушају, или тек по које питање бацају, а после примедбе многе да стављају, него да умеју предузети рад и слабијим учитељима показати како се ради.

Но овај захтев већ је до сад помињан више пута; али има још нешто, што иде уз ово, а што до сад није надзорницима у дужност стављано.

У нашој настави влада данас силан вербализам. Свуда се у школама само говори и говори, а готово се ништа деци не показује; све се објашњава самим речима, а др. наставним средствима врло мало или нимало. Културни свет је измислио и непрестано измишља и усавршава небројена наставна средства, а код нас школе имају само мане, рачуналке и метарске мере. Многа друга наставна средства код нас су непозната: не зна се за она која се могу купити, не умеју се израдити она која могу сами учитељи начинити и прибрати сами и са ђацима својим.

А ту шк. надзорници имају да унесу много новoga и бољегa. Они треба учитеље да обавесте шта се где може набавити, а *нарочито шта и како могу учитељи сами урадити*. Ово друго надзорници треба да умеју учитељима не само казати него *и показати*, како ће шта у месту и околини ђацима показивати, како ће шта нацртати, прикупити и урадити и т. д. Све ово исто је толико потребно да зна шк. надзорник.

као и теорије психолошке, педагошке и методичке. Јер све то он има да прегледа где га има, а где га нема, да га изазове и створи упућивањем и обавештавањем. Да би пак он могао друге контролисати и упућивати, мора знати, ако не више, барем колико треба да знају њему потчињени учитељи.

Па и само уређење, администрација и практично вршење сталног надзора није довољно познато онима, који мисле да већ имају довољно спреме за сталне шк. надзорнике. То се видело и потврдило у ове две прилике:

За време пређашњег сталног надзора држана је једна конференција тих надзорника. Записници рада те конференције изнели су читаву књигу. А ту се, поред осталог, може видети како су надзорници дуже дебатовали и обавештавали се и о таквим питањима, с којима је требало да су били начисто пре него што су се примили надзорничке дужности. А они су се обавештавали тек после неколико година. Па и тада, дакле после извесног стеченог искуства, како су нека питања расправљали? — Један предлаже једно, други друго, трећи треће; а не беше ни једног да устане и рекне: Људи Божји, што се мучите и смишљате и оно што су други већ смислили и практично удесили! Па онда да изнесе како се тај посао врши н. пр. у Немачкој, Француској и т. д. Да је ко тако изнео, онда би се после лако видело како треба радити код нас, јер би се једно усвојило, друго одбацило, треће према нашим потребама дотерало, па би све било добро и практично, а без муке удешено.

Друга прилика била је прошле године, кад је министар просвете позвао неколико професора педагога, да му кажу како треба код нас уредити стални шк. надзор. Они су тада ово питање окретали тако и овако, па су напослетку рекли: *треба прво проучити како је то уређено код других народа, па тек онда радити уредбу за наше прилике и потребе.*

И ако су то били људи од наших првих педагога, и ако су се школовали на страни, и ако су нешто видели и читали о том, опет су признали да ове ствари не знају довољно.

То признање хвале заслужује. А исто морају признати и сви други, ако су свесни тога шта знају, шта не знају и ако неће да обмањују себе и нас.

А зар је само уређење сталног надзора тако непознато код нас? Зар се из овога, што напред рекосмо, не види да се исто тако не зна колико треба о забавиштима, приправним и продужним школама, о вишим народним школама, о уређењу школских башта и дворишта, о подизању шк. зграда и разноврсном практичном шк. намештају, о набављању, изради и употреби наставних средстава итд.? И зар надзорници

не треба о том да знају онолико колико имају да надгледају и упућују друге? А ко је тај, који може рећи, да се у свему овоме већ разуме довољно?

Као што читаоци виде, наше се гледиште о дужности сталних шк. надзорника разликује од гледишта других највише у томе, што други махом ту дужност схватају као неко стражарење над учитељима, највише што још од њих траже то је, да умеју неспремним учитељима и показати како се шта предаје; а ми од шк. надзорника тражимо и то и још нешто: тражимо да они знају и да умеју у школе и међу учитеље уносити и оно што је културни свет до сад за школе измислио и усавршио, чиме се можемо и ми користити, а исто је код нас непознато.

После овога, што рекосмо, мислимо да је утврђено ово троје:

1. Потпуну спрему за вршење дужности сталног шк. надзора немају сад ни учитељи, ни професори, него и једни и други треба да допуне своју спрему за овај посао.

2. Та допуна не лежи само у повећању теоријске педагошке спреме, него у оном што је напред побројано.

3. Без ове и овакве допуне шк. надзорници и с највећом педагошком спремом донели би школама и учитељима оно, што они вишемање већ имају; а *празних шака дошли би у помоћ онде, где ничега нема и где се све од њих очекује.*

А кад је тако онда настаје питање: Како да добијемо спремне кандидате за сталне шк. надзорнике?

Рекли смо и опет понављамо, да само универзитетско педагошко школовање није дало довољно спреме за овај посао. А и да јесте, ми данас немамо довољан број људи с том вишом педаг. спремом, осим да их узмемо из учитељских школа, што би значило затворити и ове учит. школе онда, кад треба отворити још коју нову. Чекати док буде и ако буде довољно кандидата спремних, значи одложити увођење сталног шк. надзора на неодређено време и несигурно чекање, кад сви увиђамо да с тим треба похитати. Приређивањем каквог курса на нашем универзитету за спрему шк. надзорника, не би се добило оно што нама треба. Јер тамо би се допуњавала сама педагошка и сама теориска спрема; а ми смо већ доказали да то није довољно за овај специјалан посао; тога кандидати више-мање већ имају, а оно, што немају, не мргу ту добити, јер то у себи немају ни они, који би им предавања држали.

Место свега тога ми мислимо, да је краће и брже, и много боље и сигурније учинити овако:

Нека Министарство Просвете одабере 10—20 професора и учитеља, иа нека их пошаље на страну да пропатују неколико страних држава

и тамо проуче све оно, што ће им требати да знају кад буду стални шк. надзорници.

WWW.UNILIB.RS Они треба тамо да проуче и да виде не само како је уређен и како се практички врши стални шк. надзор, него и све врсте народних школа и све друге просветне установе, које су у вези с овим школама и радом учитеља у школи и ван школе, о чем смо напред говорили и што ћемо после детаљно побројати.

Но за ово проучавање имамо да учинимо једну важну напомену: До сада су наши педагози и сви други, који су што радили за народне школе, гледали готово само како је код Немаца, па и оно пројектовано шиљаће тројице да проуче стални надзор, требало је да буде опет само код Немаца. Сад то не треба тако да буде из два разлога:

Прво, и ако за педагошке ствари Немци стоје међу првима, нису они сами свумудрост посисали. Колико они стварно имају, још више умеју своје истаћи над туђим и себе огласити за прву и најкултурнију нацију¹ До сад се то тако узимало код нас за свету истину, а ми мислимо да за ову нашу потребу треба проучити школе и других народа. јер су и други умели мислити, и други су радили и усавршавали све, па ће се можда код других наћи што год, што је баш за наше прилике подесније и боље. Зато треба проучити школе и др. народа, па онда одабрати што је најбоље и за нас најподесније.

Друго, очевидна је ствар, да се у Европи, од сад више него до сад мора развити борба расе словенске и германске. Зато ми морамо спремати отпор. Проучаваћемо и оно, што непријатељ има, те да би га боље познавали и сигурнији отпор спремали; а проучаваћемо и што цео свет има, те да се ода свуда користимо чиме год можемо за своју борбу и опстанак. И још нешто. Нама треба веза, треба нам пријатеља на страни, и ми ћемо везе и пријатељства заснивати и на друге начине, али ћемо исто чинити и овим, кад наши изасланици буду проучавали школе др. народа, тамо познанства засновали и одовуд их после одржавали.

Зато ове изасланике наше треба послати не само у Немачку него и у све друге напредне државе. А то треба учинити на овај начин: Изасланике треба поделити у 5—6 група, па их послати у 5—6 реона (н. пр. Француска и Белгија, Енглеска, Холандија и Данска, Русија и

¹ Како Немци свуда истичу своје као велико и особито, поред осталог, види се и по ономе, како истичу свога Немца Песталоција и Словенина Коменског. Не могу негирати величину Коменског, али им је свака друга-трећа реч Песталоције, који је управо био кепец према оном колосу на педагошком пољу. Да је Коменски био Немац, и на Марсу би се о њему говорило, овако пак, јесте нешто, али тек није као Песталоције и др. педагози германске расе.

Шведска, Немачка и Аустрија, Швајцарска и Италија). У сваки од ових реона требало би послати по двојицу или тројицу зато, да би боље све проучили: што једном не падне у очи, да запази други. Они би путовали негде заједно, негде одвојено, а редовно би се дописивали. И са осталима који су у другим земљама они би одржавали преписку (непосредно или преко наших посланстава и консулата). У том дописивању они би извештавали једни друге о том, шта је који видео и проучио, те тиме једни другима скретали пажњу, да исто и слично проуче у свом реону.

Пре одласка они би под председништвом министра просвете држали неколико седница на којима би утврдили извесан план онога шта на страни треба да проуче и виде; а разуме се, да би после на самом месту проучили и дуго, што тамо нађу, а што све одавде не могу знати где шта постоји.

По повратку они би опет држали више састанака на којима би изнели шта је који где видео и проучио и онда би из тога, што су они видели и проучили на страни и што нађу да је добро и за нас корисно, а према овоме што ми имамо и што нама треба, саставили један план онога шта и како код нас треба радити, шта мењати и шта ново уводити.

Том приликом би се утврдило не само како треба увести сталан шк. надзор, него и какве *друге реформе* треба учинити у нашим народним школама. И тек после овако проучених народних школа на страни треба радити измене садањег закона и наставног програма.

После овога они би се људи поставили за школске надзорнике и ставило би им се у дужност, да *предложене реформе уведу у живот*. Двојица или тројица њих, који буду најбољи, узели би се за земаљске шк. надзорнике, а остали за окружне. А који су од њих најбољи и за земаљске надзорнике заслужни, то би се видело на оним седницама пред министром, а по ономе шта је и како који на страни, проучио, шта је собом донео, каке погледе на све има и т. д. Они би управо ту, пред министром и друговима својим положити испит изношењем шта је који проучио и казујући погледе своје. (А могло би се чак и каквим тајним гласањем ту извршити избор кандидата за земаљске шк. надзорнике.)

Овоме нашем предлогу може се ставити примедба (и ставили су је већ неки), да би се на овај начин већ унапред они људи привилегисали за школске надзорнике, не би им било конкурената и т. д. Но, на то ми одговарамо: А зар је то зло? И докле ћемо ми гледати како је сваки спреман за сваки посао, где може добити већу плату? Пре шиљања на страну треба пазити кога треба изабрати; а кад се

већ добар избор учини, и кад се ти људи спреме за овај посао, зар може бити какве штете, што ће сигурно у овом послу остати 5—10 година, те извесне реформе провести и остварити? И зар је, место овога боље отворити слободна врата, да у шк. надзорнике ускаче и искаче ко хоће и кад хоће; и ко посао разуме, као и ко га не разуме? — Ми мислимо, да је прошло време сваштарења и честог мењања и да треба за сваки посао прво дати довољну спрему, па оставити људе на послу за који су се спремали и тражити онда од њих успех и резултат рада.

Но друга једна примедба може бити умеснија: Може ли се на овај начин спремити довољан број кандидата за сталне шк. надзорнике?

Ако се правилно схвати шта нас чека, онда ће се видети, да морамо имати рата војничког и културног, и зато морамо с једне стране преко касарне спремити добру војску, а с друге преко школе спремити народ за културну борбу. И онда се за школске потребе не сме штедети, као ни за војску. А за ову потребу, о којој говоримо, готово и не треба каквих нових и великих издатака. Неколико досадањих година било је у државном буџету по 10.000 дин. годишње на спремање сталних шк. надзорника; али то није имао ко да утроши. Да је та сума трошена на ово, сад би већ имали спремне шк. надзорнике. Кад се то пропустила и кад нема сад више у буџету нарочите суме на ово, садањих 30—40.000 динара, одређених на ову јунску ревизију нека се утроше на ове изасланике, а садања бескорисна ревизија за једну годину века се изостави. Зар није боље и корисније ту суму утрошити на то, да се спреме људи за добре шк. надзорнике, него да се стотина њих у јуну прошетају по Србији, побележе масу петица правих и лажних и поднесу неке извештаје, које нико не чита?¹

Ако се на овај начин не би могло ипак послати на страну онолико лица колико треба сталних надзорника, онда нека се пошаље само њих 20, или 15, или макар само 10. Кад се ови врате, онда се поред њих могу поставити и други, колико их буде требало за надзорнике с тим, да се они доцније шаљу на страну, или да привремено врше ту дужност. докле их спремнији не смене. А кад се већ има 10, 15 или 20 овако спремних надзорника, онда ће поред њих и они без ове спреме добро вршити дужност, ако се на каквим конференцијама од оних, који су били на страни, упознају са послом који имају да

¹ Ово је писано још у марту, дакле пре прошле шк. ревизије; а и после, др. приликом писац ових редова истицао је мисао, да се јунска ревизија не чини, па да се место ње заштеђеним новцем спреме кандидати за сталне шк. надзорнике. И да је тако учињено имали бисмо нешто много боље и трајније место овога сталног надзора који се сад уводи као привремен.

врше као надзорници и ако им се тим путем или путем каквог детал-
нијег упуства објасни шта и како имају да раде као шк. надзорници.

У крајњем случају ако се не би никако могли послати бар 10, треба макар послати на страну само ону *тројицу који ће бити земаљски шк. надзорници*, па доцније слати и друге. Ми нарочито подвлачимо ове речи: „тројицу који ће бити зем. шк. надзорници“ зато, што оно скорашње пројектовано шиљање тројице наших педагога на страну, није имало циљ овај и овакав, како га ми предлажемо. Јер, они су требали да предложе закон и уредбе о надзору, па *дурги то да изводе*. Стални надзор би, дакле, проучили једни, а изводили други, који га нису проучили, нити се за то спремили. А то је оно што не ваља и што може ствар искривити, па и изиграти. *Најбоље уредбе и закони не вреде, ако нема људи који ће их разумети, умети и штети да изведу*. И кад би она тројица најлепше уредбе написали, па после оставили да то изводе надзорници неспремни, шта смо онда добили? — На хартији лепо, на делу ружно.

Зато ми мислимо да на страну треба послати оне, који ће после бити шк. надзорници. Никако друге. Јер друкче се и проучава и пише пројекат, кад се зна да то сâм мора у дело привести; а друкче кад један пише, што ће неко други изводити.

Без шиљања изасланика на страну, дакле, ми не можемо добити добро уређен, нити добро изведен сталан шк. надзор, јер нећемо имати спремне људе да уредбе напишу, нити надзорнике, да то изведу. А, ако немаднемо спремне надзорнике, не вреди нам сталан надзор ни срески, ни окружни, ни обласни. Спрема се пак може добити само на овај начин који смо овде изложили, а никаквим испитима и курсевима, на којима би *предавали и испитивали ови, који и сами не знају многе ствари, које треба да знају стални шк. надзорници*.

Да би се видеало како има много којегчега што на страни треба проучити те да би се и код нас садање поправило и ново уводило, ми ћемо побројати овде оно, што је нама познато (а сем овога, разуме се, да ће имати и чега другог).

1. Дечја забавишта, приправни разреди, основне школе, више народне школе или грађанске и девојачке школе, продужене школе сеоско пољопривредног и варошке занатлијског, индустријског и трговинског правца.

2. Бачка склоништа, ђачке трпезе, санаторије и феријалне колоније.

3. Школе и заводи за ненормалну децу (слабоумну и напуштану).

4. Школске зграде, разне врсте шк. намештаја, школска дворишта и школске баште.

5. Разноврсна наставна средства, која се купују и која учитељи сами прибирају или израђују, школски кабинети, музеји и изложбе школске.

6. Бачке књижнице, књижнице и читаонице за народ (стварање и руковање њима), предавања за родитеље и народ, која се чине у школи и у вези са школом.

7. Разне установе и друштва за ђаке и учитеље, као: дечје штедионице, разни фондови, учитељска друштва за усавршавање и међусобно помагање и разни спортови учитељски и ђачки.

8. Књижевност школска, дечја, педагошка или учитељска; разноврсне др. потребе школске, ђачке и учитељске.

9. Учитељске школе, учитељски испити и курсеви који се приређују за даље усавршавање учитеља.

10. Уређење и практички рад шк. надзорника, школских одбора и др шк. власти, веза школа са општинама, срезовима, окрузима и државом.

Све ово треба ови изасланици да виде и проуче нешто ради уношења измена у наш закон и програм, а још више ради тога, да они после могу и да умеју код нас такве корисне установе покретати и упућивати друге, да раде у онаком обиму и с онаком вештином, како се то већ ради код других народа.

А после овог детаљног побрајања шта све има да се проучи на страни и у чем треба да се разумеју шк. надзорници, ми мислимо да се јасно види, да је непотпуно схватана и до сад истицана она „довољна спрема“ и „виша педагошка спрема“. Тако исто се види, да код нас није познато не само уређење сталног надзора него и многе друге ствари које се тичу народних школа, и да би добре реформе народних школа могла да изради тек комисија од људи који су школе и др. просветне установе овако видели и на самом месту проучили, а не само о њима чули или читали, и који су то проучили не само код Немаца него и код других народа. А досадањи рад разних комисија, састављених од људи који за многе ствари нису знали, или су о њима тек нешто чули или читали, а нису их видели ни на делу проучили, доносио нам је новине неподесне и неизводљиве и стварао код нас оно ружно одупирање нечему, што је цео свет примио као добро. „Није то за нас и наше прилике“ чује се сваки час, кад се с нечим наседне и ако то можда јесте било за нас, само га ми нисмо разумели и умели урадити; а ово је опет долазило отуда, што они, који су те новине са стране преносили, нису их ни сами довољно знали, него су о том само нешто чули, или где год прочитали. А сви наметни људи, данас кад оваке реформе хоће да изводе, поред оног што чују и прочитају, оду и да *виде* вако се ради на делу.

Те, толико потрзане „наше прилике и потребе“ само на овај начин биле би схваћене како треба и задовољене како треба. А мисао, коју овде ми заступамо, није наша, оригинална и није нова. Цео културни свет усавршава све гране свог живота проучавањем шта су други

народи урадили и дотеривањем свога, према ономе што су други усавршили или ново измислили. Јапан се на тај начин преобразио и Европу достигао. Кад се Јапан спремао за свој преображај, онда је маркиз Ито са стотином одабраних Јапанаца дошао у Европу, разишли се на све стране, проучили европску културу, па су се онда вратили и почели радити на преображај свога народа. И за четврт века они су Јапан преобразили тако, да је Европу достигао и зачудио цео свет.

Треба ли прочитијег примера, шта и ми треба да радимо за све гране, па и за реформу наших школа?

Остаје још да видимо како да се пошљу ови изасланици, ови кандидати за сталне шк. надзорнике.

Напред смо рекли да материјалне могућности има. Ако не може држава одвојити из друге које партије буџета, нека се утроши оно што је одређено на ревизију. А могло би се што год узети и из разних добротворних просветних фондова.

Ако се сваком, поред плате, дода 300 дин. на месец то је за њих 10=3000 д., за 20=6000 д. на месец. На страни би они провели око 6 месеци, а то је за њих 10 с путним трошком око 20.000, за 20 око 40.000 дин. Таман толико колико односи јунска ревизија.

Може се неко питати: да ли је 6 месеци довољно за ово проучавање? Писац ових редова из свог искуства тврди да је довољно 5—6 месеци, ако се пре тога зна језик барем колико за обичан саобраћај. А већ у самом путовању и непрестаном саобраћају они би језик даље учили све више и на крају би се вратили са довољним знањем језика и с довољним познавањем побројаних послова и уредаба просветних.

За то време ови би људи упознали, бар у главном, књижевност садашњу дотичнога народа, те би даље пратили шта се у којој земљи ради за школе народне, о том би преко јавности и на скуповима обавештавали друге, те не бисмо, као до сад, били скоро одвојени од осталог света, нити гледали само у Немце, и културу свих народа гледали кроз немачке наочари, а о њој слушали само преко немачке књижевности; јер би нам ови наши изасланици после били стални референти о кретању просвете свих народа.

Али од свега, што је потребно за извођење овог плана, највећа је тешкоћа, што *немамо људи који знају разне језике*. За немачки и француски још би се могло наћи прилично кандидата, а за остале језике је мучно. Но и ту би се могло ипак успети, ако се потраже и изберу људи, који имају јаку вољу за ово. Њима би се дало који месец више на претходно учење језика. Они би језике учили нешто још пре него што на пут пођу, и неки месец тамо нек проведу само учећи језик. (За то време би имали нешто мањи додатак, него што ће га имати после, кад почну путовати). А, као што рекосмо, њима ради овог посла, није потребно да претходно језик науче потпуно јер неће тамо шту-

дирати и преводити класике. Пред њима ће бити ствари школске, више-мање већ познати, па треба језик у почетку да знају толико, колико да умеју питати и да разумеју објашњавања уз оно што ће гледати; јер гледањем ће највише научити, за шта очи хвала Богу имају.

Ето, на тај начин, ми мислимо, да можемо за непуну годину дана добити довољно спремних кандидата за сталне школске надзорнике; ако не одмах и потпун број за сва места, оно бар довољно њих који ће посао разумети и који ће посао правилно започети и друге, још неспремне, у послу упућивати.

Треба да поменемо и то, *кад* је најбоље да ови изасланици проведу на страни. Могло би се рећи, да је најбоље да то буде у средини године, кад су школе у најбољем раду; али ми мислимо, да је врло важно да они тамо виде крајеве, почетак и завршетак школске године. Најбоље би било да проведу целу годину, али кад то не може бити, онда треба да оду у другој половину шк. године и да остану до краја те године, те да виде резултате који се у чему постижу. Потребно би било да, макар и најкраће време, проведу у почетку шк. године, те да виде како се у чем почиње рад; али је још потребније да они проведу и један месец тамо преко ферија, те да виде шта се и како тамо чини за то време: да виде оне курсеве разне, који се тада приређују за учитеље, (јер ће се и код нас то морати чинити ради допуне учит. спреме), да виде како се школе оправљају и за другу годину спремају, да виде шта се преко ферија чини за ђаке (санаторије и летње колоније ђачке), а шта учитељи тада раде (учитељски скупови, путовање) и т. д.

Ето тако и на тај начин ми мислимо да треба спремити кандидате за сталне шк. надзорнике. И само на тај начин спремљени школски надзорници донеће и у школе наше унети оно, што данас немамо, што нам треба и без чега не можемо имати народне школе такве, какве захтева *потреба нашег одржања и напредовања у данашњем добу међу народима културним.*

Још једну важну напомену имамо да учинимо.

У будућем нашем сталном шк. надзору мора све бити друкче, него што је било у садашњем и пређашњем, па чак *ни име не треба исто задржати.* Име „надзорник“ свакако треба заменити другим именом. Јер прво, то је име у неколико ружно, друго није тачно и треће, то име упућује на погрешно схватање целог тога посла. То име казује и упућује на само надзиравање (које се после често претвори у само „нажиравање“); а овој установи не сме то бити једини, па ни главни посао. Томе школском старешини није задатак, да само иде од школе до школе, па само да контролише и надзирава; да прети и кажњава. То долази на друго и треће место, а прва и главна његова дужност је да **обавештава, упућује, придобија и одушевљава** за бољи рад. Он

у свом округу мора бити **мотор** који креће све, а на само стражар који надзирава. Од њега треба да се прибојавају само нерадници и несавесни људи, а свима другима треба да је мио његов долазак, јер од њега ће увек имати шта ново да чују и науче, од њега савете да потраже и приме, од њега помоћ да очекују и да је доласком његовим добију.

Таке старешине су потребне нашим народним школама. И према тако схваћеном задатку треба наћи згодан име тим будућим старешинама. Нама није могао пасти на памет згодан назив, зато истичемо и ово, да се о том размисли и да ко год нађе подесно име.

Тако је наше мишљење о измени досадањег шк. надзора и увођењу нове школске управе над нашим народним школама.

Овим написом није нам био циљ, да доказујемо потребу сталног шк. надзора, јер то је већ пречишћено. Није овде било важно, да ли ће шк. надзор бити срески или окружни, јер и они, који су за срески не узимају срезове садање, него неке нове, а то је слично као и кад већи окрузи добију по неколико надзорника. Није крупно спорно питање ни о обласним надзорницима, јер ми предлажемо нешто слично у земаљским надзорницима. Није тако велико питање ни то, одакле треба узимати људе за надзорнике, јер се они морају узимати из редова професора и учитеља, као што је свуда у свету. Него је овде главно спорно питање: *какве спреме треба да имају они којима ће се поверити да народним школама управљају?*

А овим написом, мислимо да смо утврдили:

Да, при оцени спреме тих будућих управљача наших народних школа, није довољно гледати само да ли се они разумеју у оном шта и како данас имају наше школе, него се од њих мора тражити с једне стране надзиравање садашњег, а с друге уношење и новoga, што немамо, а потребно нам је;

Да за ово није довољна сама теоријска педагошка спрема;

Да потпуну спрему за будуће шк. надзорнике немају садашњи ни професори, ни учитељи, него и једни и други тек треба да допуне своју спрему за *овај* посао;

Да се та допуна спреме не може добити каквим течајевима или курсевима на Универзитету нашем или страном; а

Да се све то потпуније, боље, лакше и за краће време може добити путовањем и проучавањем школа других народа, и

Да за све то има и буџетске могућности.

И ако се овај наш предлог разликује од свих до сад изношених предлога по овом питању, ми, као што рекосмо, не рачунамо, да смо овим изнели сасвим нову и оригиналну мисао. Јер ово, што ми пред-

дажемо, то су Јапанци чинили, и то чине сви народи. А и код нас се све друге струке усавршавају на сличан начин, т. ј. проучавањем онога како је код других народа и паметним преношењем светске културе. Па и оно наше намеравамо шиљање тројице, да проуче стални надзор на страни, иста је мисао, само непотпунија, јер код нас је непознато, не само уређење сталног надзора него и много шта друго, што је с тим у вези.

Ми мислимо, да немамо ни једног кандидата за будући стални шк. надзор, који неће увидети и признати, да би и за њега и за школе било потребно и корисно, да пропутује и проучи школе др. народа пре но што му се повери да нашим школама управља.

Ко мисли да му то није потребно и да све већ зна, тај самим тим доказује да не зна и да није за сталног школског надзорника.

Д. Ј. П.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Статистика наставе у Краљ. Србији за 1902—1903 и 1903—1904 школску годину. По службеним изворима израдио *Зар Р. Поповић*

*

Ево нам статистичке наставе за напред означене три године. Мало је задоцнила, али не мари, само ако буде читана, а она то баш заслужује. Шта се пак све може из ње видети и научити, показаше и ови редови, и ако ће се њима истаћи најважније ствари. Бар код ових треба да се зауставе сви просветни радници, који не мисле удубити се у целу књигу, која је савесно рађена и даје повода за разнолика размишљања.

*

1. *Велика Школа.* Прве године имала је 56 а друге 60 наставника, од којих су већина радили у философском а најмање у правничком факултету. Али шта су све радили, колико су часова недељно требали да држе и јесу ли их држали, по колико су слушалаца имали и какав су успех ови показали, о томе статистика ништа не казује, а то је баш штета. О томе би она могла да изнесе лепих ствари.

Крајем другог семестра било је прве 428 а друге 462 ученика и то највише правника, а најмање техничара. По рођењу врло мало их је било ван Србије.

За издржавање Велике Школе утрошено је 1903 г. 317.322-33 д. а 1904. г. 344.878-56 динара. Просечно школовање једног ђака стало је прве године: 789-36, а друге 847-37 динара.

2. *Богословије.* Било их је две; стара са четвртим разредом у 1903. год., када је затворена, и Богословија Св. Саве прве са три а друге год. са четири разреда. Прве године имало је у обема 16 а 1904. год. само у Богословији Св. Саве 8 наставника а сваки од њих просечно 10.6 прве и 11 недељ. часова друге године. Ученика је било крајем прве године у обе 188 а друге 174. Просечна оцена ученичког успеха прве године је 3.39 а

друге 3.22. Од сто уписаних ученика кажњено је 39.00 а друге год. 35.03. Ученици су највише свештенички, па онда земљораднички синови и то већина из Србије (само 2.50 из Црне Горе, Босне, Херцеговине, Ст. Србије и Македоније).

За издржавање обе школе утрошено је 1903. г. 87.154.56 дин. а 1904. год. за Богословију Св. Саве 144.285.11, дин., те школовање једног ђака стало је прве год, просечно 463.59 дин. а друге 829.23 динара.

3. *Учитељске Школе.* 1903. г, у обе мушке учитељске школе имало је 26 наставника а 1904. г. 29. Женска Учитељска Школа није имала своје засебне наставнике, као ни њено одељење у Крагујевцу. Због овога је преглед о овим школама обухваћен статистиком В. Ж. Школа. Недељно један наставник имао је просечно 11.8 прве а 10.9 часова друге године.

Ђака је имало крајем 1903. г. у мушким 261, у женским 129 а 1904. год. у мушким 264, у женским 185, свега: 390 прве и 449 друге године.

Просечна оцена ђачког успеха износила је уопште 3.68 прве и 3.49 друге године. Кажњено је 1903. г. 61.79 од сто у мушким, а 1904. г. 74.65 у мушким и 6.67 у женским школама. По занимању родитеља ђаци су највише деца занатлија, па трговачка и земљорадничка, и то врло незнатан број родом ван Србије.

На две мушке учитељске школе утрошено је прве год. 122.713.11 а друге 141.582.61 динара. Просечно школовање једног ђака стало је 470.17 дин. прве а 536.30 д. 1904. год.

4. *Трговачка Академија.* Имала је по 17 наставника у обе године, на једног наставника долазило је недељно по 6.2 часова. Ученика је било на крају прве године 136 (2 ученице) а друге 135 (3 ученице), Просечна оцена успеха била је 1903. г. 3.63 а 1904. г. 3.34. Кажњено је 35.97 од сто ученика друге а прве године није нико.

За издржавање школе утрошено је 1903. г. 39.925.00 динара а 1904. год 36.754 динара, те школовање једног ђака стаје прве 293.27 динара а друге године 279.66 динара.

5. *Ратарска Школа.* У овој школи радило је обе године по 5 наставника, са просечно 7.6 прве и 7.0 недељних часова друге године. Ученика је било на крају прве школске године 76 а друге 84. Просечна оцена успеха ученичког износи прве године 3.98 а друге 3.69. Кажњено је прве године 87.13 од сто а друге 86.41. Ученици су највише земљораднички синови родом из Србије.

За издржавање школе утрошено је 1903. год. 48.505.88 д, а 1904. г. 60.264.51 динара, и према томе школовање једног ученика стало је 638.24 динара прве и 717.43 динара друге године.

6. *Виноделско-воћарска школа.* Прве године имала је 4 а друге 3 наставника. Сваки је наставник имао просечно 10 прве а 11.0 недељних часова друге године. Ученика је имало крајем прве школске године 73 а друге 63. Просечна оцена ученичког успеха износила је 3.85 прве а 3.73

друге године. Кажњено је 61.63 од сто прве а 60.00 ученика друге године. Они су били прве године највише трговачки а друге земљораднички синови и то готово сви из Србије родом (сем 1 прве и 2 друге године).

Школовање једног ђака изнело је у 1903. г. 1045.82 дин. а 1904. г. 853.46 динара.

7. *Средње школе.* Државних гимназија имало је 18 и то 6 прве а 8 друге године које беху потпуне са 8 разреда, осталесу непотпуне и 2 приватне (у Алексинцу и В. Градншту).

Наставника је било 307 прве и 317 друге године. Просечно на једног наставника долазило је 14.1 прве и 14.6 друге године недељних часова.

У приватним гимназијама било је 15 наставника обе године и сваки просечно прве по 10.9 а друге године 11.3 недељних часова.

Ученика је имало крајем прве школске године 4624 (74 су ученице) а 1904. год. 4647 (61 су ученице). Просечна оцена ученичког успеха била је 3.21 прве а 3.23 друге године. Од уписаних ђака кажњено је 1903. г. 61.96 а 1904. г. 61.24 од сто. По занимању родитеља ђаци су били највише трговачки, па чиновнички синови. Из других земаља било их је родом 5.40 прве, 7.41 од сто друге године.

У приватним гимназијама било је крајем прве 127 (10 су ученице) а 123 (опет 10 су ученице) крајем друге године. Просечна оцена ученичког успеха била је 3.31 прве и 3.25 друге године. Кажњено је 47.59 од сто 1903. г. а 56.25 1904. г. Само 3 прве и 2 ученика друге године били су родом изван Србије,

Изддржавање свих државних гимназија стало је: 1,059.443.95 динара 1903. г. а 1,079.823.54 динара 1904. г. Школовање једног ученика просечно износило је прве године 229.12 д. а друге 232.37 динара.

За приватне гимназије утрошено је 14.843 динара прве и 15.394 дин. друге године, те школовање једног ученика стаје 116.87 д. прве и 125.15 динара друге године.

8. *Више Женске Школе.* У обе Више Женске Школе, у Београду и Крагујевцу, радило је 63 прве а 57 наставника друге године. Један наставник просечно имао је 12.3 прве а 10.6 часова недељно друге године.

Ученица је имало на крају прве године 17 а на крају друге 727 ученица. Просечни ученички успех износио је прве 3.91 а друге 3.87. Кажњених ученица било је 4.03 од сто прве и 5.21 друге године. По занимању родитеља највише је било чиновничке, па трговачке и занатлиске деце. Само 7.12 од сто прве и 6.74 године биле су родом ван Србије.

За издржавање женских школа потрошено је 1903. г. 148.640.52 дин. и 146.770.41 дин, 1904. г., те школовање једне ученице, рачунајући и оне у женским учитељским школама, пошто је буџет ових школа заједнички, стало је 175.70 д, прве и 166.00 динара друге године.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBELRS

10. *Народне школе.* У уводу одељка о народним школама вели се да је било грађанских и девојачких школа а и продужних. Сад више нема ниједне грађанске ни девојачке школе, а и продужне по готову су само на хартији.

Грађанске и девојачке школе промашиле су свој циљ и оне су, на жалост, укинуте, о продужним мало би се имало доброга рећи, особито за оне који их добро познају. Писац статистике зато и прелази преко њих, а ми се нећемо задржавати ни на грађанским и девојачким школама, као ни на једном дечјем забавишту, које је било у Београду а врло лепо уређено. Скрећемо пажњу на основне школе, које су прве и најважније школе за народно просвећивање.

1903. г. било је основних школа 1.178 (1.015 мушких и 163 женских) а 1904. г. 1.232 (1061 мушка и 171 женска школа са пресечно 3.9 разреда у обема годинама. Једна основна школа 1904. год. долазила је на 39.2 квадратних километара и једна на 2.023 становника (по градовима на 2077 а по селима на 2.015 становника).

За десет година број школа порастао је са 303, а то је годишњи прираштај у проценту 3.26.

Наставника је било 1903. год. 2.136 (учитеља 1.275 а учитељица 861), 1904. г. 2.214 (1.359 учитеља са 855 учитељица). Просечно на једну школу долазило је 1.8 наставника за обе године. Већина наставника радила је с два разреда (1904. г. са једним разредом 30.44 од сто, са два 35.91 а са више 33.65).

По оценама успеха који су постигли у раду било је највише врло добрих и одличних у 1903. г. а новोљних и одличних 1904. г.

Просечна оцена успеха била је прве године 4.35 а друге 4.29. Успех какав се само може пожелети, па ипак и учитељи сами жале се на слабији утицај школин, који се види код деце кад сврше школу! Каква штета што продужне школе, и овакве какве су, „с године у годину опадају“, како то вели г. писац (стр. 39)!

У свима основним школама учило се до краја године прве 99.980 (78.420 ученика и 21,560 ученица) а друге 107.470 (85.365 ученика и 22.105 ченица) ђака. На једног наставника долазило је 46.6 прве и 48.5 друге године у мушким школама, а у женским прве 49.4 а друге 48.8 ђака.

За издржавање основних школа издато је 1903. г. 3,860.066.08 дин. а 1904. г. 3,902.456.00 динара, те је школовање једног ђака стало прве године 38.61 дин а друге 36.31 динара. Од свега трошка за ове школе просечно на једног становника долазило је прве године 1.55 динара а друге 1.57 динара.

*

Кад се прегледа целокупна статистика, добија се оваква слика: ми напредујемо, али доста сигро. Треба, ради боље будућности, да се у већој мери умножава и број школа и наставника и ђака. Ево како је то било у току минулих десет година.

На крају школске године :

	1894.	1903.	1904. имало је:
1. школа	964	1.223	1.274 "
2. професора и учитеља .	1.492	1.760	1.847 "
3. учитељица	761	924	914 "
4. укупно наставника .	2.253	2.689	2761 "
5. ученика	64.493	84.513	91.480 "
6. ученица	12.214	22.752	23.330 "
7. укупно ђака	76.707	107.265	114.810 "

У времену од десет година, од 1894. до 1904., целокупни прирашта; износио је у проценту :

1. школа	свега 310	у годишњем проценту 3.22
2. професора и учитеља .	" 355	" " " 2.38
3. учитељица	" 153	" " " 2.01
4. наставника	" 508	" " " 2.25
5. ученика	" 26.987	" " " 4.18
6. ученица	" 11.116	" " " 9.10
7. ђака	" 38.103	" " " 4.97

Ми с овим резултатима не можемо и не смемо бити задовољни. А ко познаје наше унутрашње школске прилике, особито у основним школама, признаће да с народним просвећивањем нашим, укупно узето, можемо још мање задовољити се.

Време је да од сад у нас све боље буде. Велика народна несрећа, анексија Босне и Херцеговине, нека буде повод да се и у просвети живо и енергично пође што брже, е да би се постигли поузданији и бољи успеси и тако обезбедила народна будућност. Томе је крајње време.

Љ. М. П.

НА НЕТАЧНОСТИ ЈЕДНОГ РЕФЕРАТА

У јануарској свесци *Просветног Гласника* од ове године, а у записнику рада Просв. Савета штампан је један реферат г.г. д-р Марка Леко, проф. Вел. Школе у пензији, Свет. Стефановића, проф. I београд. гимназије и Чед. Петровића, проф. београд. реалке, о нашој недавно штампаној *Хемији с основима минералогije* за средње школе у Краљевини Србији (Беогр. 1908. издање књижаре В. Валожиха, 8°, стр. 135). Реферат је био саопштен Просв. Савету на 971. редовном састанку (3. децембра 1908.) и по саслушању овог реферата, а у смислу предлога, учињеног у реферату, Савет је одлучио да се распише стечај за израду државног уџбеника за Хемију с ми-

нералогијом за IV разр. средњих школа, а да се дотле допусти привремена употреба овог уџбеника приватног издања у нашим средњим школама. Ма да је овај реферат нешто, што улази у круг унутрашње радње самог Министарства Просвете, те би се могло рећи да не потпада под критичку оцену неслужбених кругова, ипак уобичајено објављивање оваких реферата у једном часопису, као што је Просветни Гласник, чини да имамо права гледати на ову ствар и с чисто литерарног гледишта. Према томе не може остављати извесне мисли, изнесене у пословима овакве врсте, без оцене, без критичког разматрања па и потребног исправљања. У школску књижевност не треба да улазе мисли, које нису довољно оправдане, ни погледи, који нису довољно основани на педагошком искуству, а које би неко хтео протурати као нешто што би као било уопште примљено или педагошки оправдано. С тога разлога и постале су ове врсте, намењене не толико да бране књигу, о којој је реч, колико да исправе извесне мисли и покажу нетачност извесних тврђења која би могла другом каквом раднику на сличним пословима бити необилазни камен спотицања...

*

Реферат г. др М. Леко и осталих потписника није велики. Он износи нечун штампан лист Просв. Гласника. Па ипак ако се и не одликује величином, он има једну другу особеност: он у почетку констатује да писац *није* постигао оно што је желео (а то је: да нам да добар збивен уџбеник), а на завршетку *препоручује књигу за употребу!*...

Већ и само ово овако реферовање довољно је да пажљивом читаоцу или слушаоцу наметне мисао: да оваке оцене могу бити врло *лаке* и немати аргумената, који се не би могли оспоравати. На ту се мисао може доћи у толико пре, што овај реферат с једне стране тврди за ову Хемију с основима минералогije да је писана „сувопарно и шаблонски“ а међутим с друге на неколико места истиче да се „у добрим уџбеницима“ ове врсте не даје распоред градива, какав је у овој књизи, и не поступа, како је рађено у овој књизи! Али писцу ових врста није циљ да изазива личне распре и да доводи у сумњу мотиве, који су владали у писаца овог реферата. Да су они већ објавили своје вероватне концепте уџбеника ове врсте, можда би то могло изазвати каквог жустрог парничара и на такву дискусију. Ми међутим сматрамо да је за ствар, која је изазвала ове врсте, ваљније: показати да су замерке учињене нашој књизи, у ствари неосноване, нетачне и такве да би желети било да оне нису ни нашле места у овом реферату. И на то већ одмах и прелазимо.

У реферату о овој Хемији с основима минералогije изнесено је седам примера, довољних по мњењу г. г. рефераната „да се види да у погледу метода она не одговара захтевима доброг уџбеника.“ У првом од њих, одмах у почетку реферата, саопштава се Просветном Савету да „није баш ни мало методски што писац већ на другој страни своје књиге почиње са кристалографијом, јер је морао за примере појединих кристалних облика на-

водити тела, о којима ученици ни појма немају. Код добрих уџбеника кристалографија долази много доцније, кад је ученицима већ познат неки број тела која кристалишу.“

Морамо већ одмах напоменути да замерка, учињена овим врстама реферата, није ни најмање оправдана. Наша је намера била да једном оваквом књигом спојимо у што тешњу везу хемију с минералогijом за један тако елементаран разред, као што је IV разред наших средњих школа. Она је, као што је то у предговору поменуто, рађена по угледу на неколике уџбенике ове врсте из туђих књижевности. У многоме писац се угледао нарочито на уџбеник Hemmelmaug-Brunner-ов за IV разр аустријских реалних школа, који је званично одобрен и препоручен од аустријског министарства просвете актом од 25 јуна, 1900. бр. 17.341 као што то показује и његов натписни лист. Исто тако као што су ови писци, пишући Хемију с минералогijом, нашли за оправдано да већ у Уводу, на првим странама (9—12), унесу пре правог проучавања хемијских појава појам о кристалу и разликовање кристалних система (дакле ствари из минералогijе), тако смо поступили и ми у овој књизи. Ропског и безразложног угледања, наравно, није било и ми смо предмет третирали са свога гледишта. Отуда је дошло да, док су поменути писци приступили одмах разликовању кристалних система, ми смо према нашем схватању наставног градива дали најпре ученицима појам о минералу, појам о кристалу, кристаластом агрегату, аморфном минералу и обратили пажњу на постајање кристала на тек овда на најелементарнији начин упознали ученике с кристалним системима. Главни принцип, кога смо се при овоме држали, био је да материјал буде што мањи и обрада што концизнија. Све оно што је изложено у другом одељку Приступа, тако је елементарно и тако забавно, да је право чудо да се о том у реферату говори као о некој „Кристалографији!“ Судећи по томе изразу, неко, ко не би имао књигу при руци, помислио би још да је писац заопуцао те ђаке IV разр. (који имају да упознаду најелементарније ствари из ових наука) стао претрпавати чистом и сувом кристалографијом, која је у том случају наравно само један терет. Још је чудније што се у реферату помиње да је писац у опште „морао наводити тела, о којима ученици ни појма немају!“ У ствари ничега од тога и нема. Тела, на која се овде циља, навођена су само у толико у колико је требало примером поткрепити шта су то минерали а шта кристали. Педагошко начело јесте да се не антиципира ништа што није довољно познато или утврђено, али смо се ми — то ми без бојазни истичемо — тога држали дословно и потпуно доследно. Уосталом, зашто је то „неметодски“ кад се ученицима каже: минерали су *н. пр.* сланик, кварц, калцит, гипс, мермер, креда и т. д. или кад се покаже кристал соли, калцита и т. д. и дода: да се такви правилни облици (кристали) могу још видети *н. пр.* на кварцу, гипсу, плавом камену и т. д.? То је просто упознавање с појмом и све то само претпоставља да ће наставник донети било та било слична тела и показати их; а ниједан наставник неће ни говорити

о овим стварима док не донесе и ученицима не покаже примерке минерала и кристала, па ма какви они били. Доиста већина ученика не зна шта је кварц, гипс, калцит и т. д. Али они и немају овде о том шта друго ни да сазнају осем да виде да су то тела с правилним обликом. Какав други „појам“ желе писци овога реферата?

Читалац овог реферата мора се нарочито чудити једној његовој особености. И ако се у њему замера што је књига написана „сувопарно и шаблонски“, ипак се јасно види да реферат претпоставља да сваки уџбеник ове врсте треба да буде написан по неком шаблону, који имају на уму његови писци. Отуда су све, али *искоључно све* замерке, на основу којих се види „да у погледу метода ова Хемија не одговара захтевима једног доброг уџбеника“, замерке *на распоред градива!* Као што је познато, распоред градива је увек субјективна ствар и њему се може замерати само онда, кад би он био несумњиво неметодичан, нелогичан, бесмислен или без обзира на поступност и друга општа педагошка начела. До душе Хемија с основима минералогije, о којој је овде реч, има ту особеност што *није* писана шаблонски и писац ових врста не познаје ни у нашој ни у страниој књижевности ниједно дело, које би ма и у главним цртама имало баш овакав распоред. Наш спис има за основу експериментат и уопште је такав да се њиме можда и неће служити наставници, који немају уређене кабинете или нису јаче посвећени у хемији и минералогiji. Наша је намера била, као што је то већ поменуто да тако рећи импрегнирамо хемију минералогijом, не смећући с ума да су минерали нарочита природна тела, која ученици треба да упознаду *као таква* т. ј. не само с хемијског већ и с минералшког гледишта. Отуда је дошло да смо ову Хемију управо и почели минералогijом и проучавању хемијских појава приступиљено је тек пошто су ученици упознали (други одељак Приступа) неколике појмове и објекте из ове области, — опет имајући на уму да се на удесним местима уидету ствари и њ минералогije. Признајемо да је такав распоред у многоме оригиналан, необичан, али писци реферата нису *ни једним јединим* разложним примером *доказали* да је он неметодски, нелогичан и непоступан. То ће показати ово што наводимо даље.

У реферату је и. пр. друга замерка: што је писац као први пример хемијског разлагања навео електролизу воде! Референти тврде да је то „*без обзира на знање ученичко*“ и додају да је то „*тако компликован процес да га почетници уче на памет без довољног разумевања*. О хемијском разлагању тела веле, не почиње се са таквим *неразумљивим* примерима у добрим уџбеницима“. Изгледа да се при писању овог реферата — случајно или не, све једно је — заборавило да је и у врло великом броју других уџбеника поступљено исто као и у нашем, и сасвим супротно ономе што мисле писци овог реферата. За пример наводимо: *Erster Unterricht aus d Chemie an Mittelschulen v. A. Lielegg*, уџбеник званично препоручен за аустријске реалне школе и гимназије; *Cours élément. de chimie par Joly*, уџбеник за исти разред француских средњих школа (овде се најпре говори о физичким особинама воде

па одмах предузима електролиза и затим проучавају водоник, кисеоник ит.д.); Leitfad. d. Chemie v. *Ebeling* (опет препоручен уџбеник за немачке реалне школе) и т.д. и т.д. У нашој књижевности тако је исто урадио и г. С. Лозанић у својој Хемији за сред. школе, отишавши још и даље, те је истовремено изложио и електролизу соне киселине (водени раствор) и амонијака — телâ, која су за већину ученика потпуно непозната. Понављамо: не само у толиким страним, него ето и нашим уџбеницима почиње се експериментом којим смо почели и ми! Електролиза воде тако је инструктиван пример за хемијско разлагање, да ће то, без обзира на *суштину* процеса, бити за већину наших наставника можда *стално* први и најподеснији оглед којим ће уводити ученике у хемију! То је, уосталом, и данас случај и писцу ових врста познато је н. пр. да чак и један од потписника реферата (трећи) поступа у својој школи на исти начин. Нема сумње, електрична струја у овом огледу не разлаже непосредно воду већ ту бива познати секундарни процес, у коме главну улогу игра сумпорна киселина. Али шта то смета самој појави разлагања? У хемији нема много тако елегантних, тако лаких експеримената с разлагањем, да би требало бежати од једног овако лако изводљивог. Електролиза воде није овде, као ни у другим уџбеницима, наведена да се њоме улази у теорије електролитичне дисоцијације или хипотезе, које могу имати места тек на вишем ступњу наставе. Ми смо овај експеримент као први хемијски експеримент усвојили с једне стране *баш с обзиром на ученичко знање*, а с друге стране и зато што нам он, као и они иза њега, даје могућности да одмах приступимо проучавању тако важних елемената, као што су кисеоник и водоник. И шта је природније него извршити електролизу воде, т. ј. доћи до два састојка, извршити анализу живиног оксида, дакле опет доћи до два састојка, и онда генерализовати појав и дати појам о елементима, да би се могло говорити о споју, о смеси, о спајању елемената, и законима, који владају при спајању и разлагању? Главно је да ствар буде изведена консеквентно, а то, чини нам се, не може овде доћи у питање. Свакако, врло је рђава сведоџба за тачност мисли у овом реферату, кад се баш поводом ове ствари износи да уџбеник није водио обзира ни о ученичком знању! Међутим, електролизу воде познају ученици још из III разреда гимназије и у сваком уџбенику физике (а физика се учи пре хемије, у III разреду) *она се третира као један обичан физички појав!* Од куд се дакле онда могло казати да је овај експеримент наведен „без обзира на ученичко знање“? И ако би се стало на гледиште референата, шта ли би се онда имало тек рећи о таквом поступку г. Лозанића, кад се зна да су и електролиза соне киселине и електролиза амонијака не само „врло компликовани појави“, већ у истини и тешко изводљиви? — У место да се сматра као врлина што један уџбеник хемије приступа проучавању хемијских појава, понављајући један експеримент, *који је ученицима већ познат из физике*, проглашава се да је такав поступак „без обзира на ученичко знање“ и да се „у добрим уџбеницима не почиње таквим *неразумљивим* примерима“!

Доста, чудно! Још је чудније тврђење да ће ово ученици „учити на памет без довољног разумевања“! По чему то, кад у ствари овде ученици и немају шта да *уче*? Они имају само да поново *виде* и *понове* оно што већ знају. А то реферат није требао да превиди!...

Сви наставници хемије у IV разр. наших средњих школа знају колико је тешко упутити ученике да разликују у суштини појав хемијског *спајања* два или више тела од *мешања* тела. Много труда и муке стаје навикнути ученике да се у том погледу тачно изражавају и сваког се часа може опазити да они означавају хемијско спајање („једињење“) као „мешање“. Вода је н. пр. за њих (у брзољетим одговорима) тело, које постаје кад се „помешају (место споје) кисеоник и водоник“ или „смеса (у место спој) кисеоника и водоника“; сумпорна киселина је „смеса водоника, сумпора и кисеоника“ итд. Ако још и наставници узму ту ствар олако, ученик ће трајно остати с погрешним појимањем суштине тога појава. Пример, који се *обично* у уџбеницима наводи да још првог часа скрене пажњу на разлику те две ствари — а то је демонстрирање смесе сумпора и гвожђа и по том споја њиховог — ма колико да је лек и инструктиван, недовољан је да одмах скрене пажњу на оно што је хемијско и што ће од тог тренутка и бити предмет њихове пажње. Знајући то, ми смо одмах, чим смо довели ученике до појма о елементима, показали појаву спајања елемената и постанак хемијских спојева, па тек онда указали на појаву простог мешања, т. ј. на тела, која нису спој већ смеса. *Искусство* нас је научило да је то елегантнији пут. И по томе се само можемо чудити зашто се у реферату говори: „И ако је лакше (?) ученика упознати прво са механичким смешама¹ па после са хемијским једињењима, писац ради обрнуто, говори прво о једињењима, па онда о смешама“. — Очеvidно, такве замерке су и сувише лако избачене; оне нису ни најмање у стању правдати онака тврђења у реферату да писац није постигао оно што је желео и т. д. Осем тога, ако би се баш и узело да експеримент о спајању бакра и кисеоника, који смо ми дали као први експеримент за утврђивање појма о споју, није довољан да представи разлику између споја и смесе, ту је одмах и класични експеримент с гвожђем и сумпором, наведен одмах иза оног првог, те га допуњава, чини целину с првим и увећава број факата, која се затим генерализују. Тим пак експериментом прво се, „упознају ученици с механичким смешама па после с хем. једињењима“, те и кад не би било првог, сам би он био довољан за оно што се у реферату мисли да је „лакше“. Само, то све доказује да оној замерци није било места.....

Да се докаже да је писцу „труд пропао“ у реферату је замерено што је „гасометар употребљен на стр. 12., а његова конструкција опи-

¹ Морамо и овим путем обраћати пажњу г.г. референтима да је реч „смеша“, коју они тако радо употребљавају, скована или унакажена реч и да се не налази ни у једном нашем великом речнику. Зашто бежати од речи „смеса“, кад народ *ту реч* има? Од „смеса“ не може постати у српском језику „смеша“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сапа тек у одсеку о кисеонику на страни 15.“ Међутим реферат ни у овоме нема право. Пре свега на стр. 12. *нигде се и не помиње гасометар*. На тој је страни само наведен један експеримент (мењање бакра у струји кисеоника), при коме се употребљава кисеоник у већој количини (а ученици су већ упознали кисеоник из воде и из живиног оксида.) И како писац није имао нарочитог цртача да му изради слику, на којој би било представљено да у једну стаклену цев улази кисеоник из реторте (а реторта је поменута и нацртана још на стр. 10.), то је употребио један туђ клише (згодан иначе за илустрацију експеримента) на коме *као споредан објекат* стоји доиста и гасометар с кисеоником. Међутим, шта то мари? Зацело, не верујемо да ће се наћи иједан ученик, коме из наше слике неће бити јасно да она справа, из које долази кисеоник (а она се ту и *не помиње*), не представља никакво чудовиште већ просто неки апарат из кога истиче кисеоник. Још мање ће бити наставника, који би при извођењу овог огледа сматрали да им је важније обратити ученицима пажњу не на сам експеримент — промену (оксидацију) бакра — већ на извор, из кога долази кисеоник! Та они могу овај експеримент тако и удесити да гас и не долази из гасометра (као на нашој слици) већ из реторте, из бомбе или ма каквог другог резервоара. Је ли сад увиђавно колико је тачно да је писцу „труд пропао“?..

У исту категорију замерака долази и она одмах иза ове: „Код кисеоника, одмах у почетку, описује се како се кисеоник добија из калијум хлората (ми овде задржавамо терминологију из реферата), о коме ученици ни појма немају“. Међутим, ни ову замерку не оправдава апсолутно ништа. Калијски хлорат („калијум хлорат“), који се овде рефератом помиње, није у књизи поменут да би се о њему говорило нешто нарочито што не стоји ни у каквој вези с оним ранијим. Доиста, о овом телу ученици пре ове лекције и „немају појма“, Али је несумњиво да то није ништа рђаво, јер они „немају појма“ ни о многом чему другом, што би им овако било приказано. Каква појма имају они н. пр. „о црвеном преципитату“ или „живином оксиду“, који се *можеда у свима* уџбеницима употребљава за један од *првих* експеримената — разлагање тела или добијање кисеоника и т. д.? Имају ли они појма о магнезији, коју већ *првог* часа употребљавају н. пр. Hemmelmaug—Brunner, Wasnitz или толики други писци оваких уџбеника за показивање основних хемијских појава? Хемијски су експерименти баш такве природе да се при њима и хоће да обрати пажња на појаве и ствари, које се показују као укривене, које искачу на видик тако рећи изненада, неочекивано и неслуђено“. Кад поједини писци уџбеника (Лозанић, Hemmelmaug или ма који други), употребе за *први* експеримент живин оксид да на њему покажу разлагање тела, они знају да ту није главно да ученицима представе живин оксид са свим оним, што би се могло о том телу говорити, већ је ту главно да се покаже појава разлагања, појава добијања два елемента и т. д. О живином оксиду могу ученици ништа и не знати пре тога — као што и не знају — нити они имају шта више о

њему за овај мах да науче до да га виде. Чак није потребно ни да су га кадгод раније видели. Исти је случај и с нашим калијским хлоратом при чему смо ми поступили сасвим методски држећи се начела: иди по-ступно, иди од непознатог познатом. Пошто су ученици у неколико већ упознали кисеоник, па упознали чак и неке законе о спајању елемената, износи им се већа количина кисеоника за упознавање његових других особина. А за тај циљ просто им се каже: „Да бисмо овај гас боље упознали, потребно нам је имати га у већој количини. Најлакше ћемо добити већу количину кисеоника опет разлагањем¹ једног белог тела, што се зове *калијски хлорат*“ (стр. 15 Хемije). По чему сад, после свега овога, овај поступак заслужује замерку? Калијски хлорат ће ученици доцније упознати и с друге стране (при проучавању калијских спојева, стр. 74); овде је он употребљен за то што се из њега најлакше добија кисеоник. Ученици имају само да га виде, као што им се у физици при отпочињању лекције о електрици има да покаже шипка од ебонита без даљег разговора о том телу или као што им се при објашњавању појма о кристалу имају показати ма какви минерали, само ако су у кристалним облицима. Какав, дакле треба још „појам“ ученицима о овом телу? Зар не показује већ и сама стилизација („разлагањем једног белог тела, што се зове *калијски хлорат*“) да је у том било пуно методичности? Писац реферата, очевидно, не може имати разлога за своје тврђење...

Тврђење у реферату: „О озону се не мора говорити одмах после кисеоника, много му је боље место после одељка о атомској теорији“ извесно је и сувише субјективно, арбитарно и није као такво требало ни наћи места у реферату. У уџбенику Мите Петровића, који се и данас употребљава као уџбеник за овај предмет у нашим школама и чију смо вредност ми у предговору истакли, поступљено је исто као и код нас. То је, уосталом, и сасвим природно. Зашто да се о овој *врсти* кисеоника не помене нешто баш на овом месту, као што смо то ми и учинили? И мора ли то бити да се поступи по мњењу у реферату? Свакако, *такво* реферовање врло је *необично*...

Оглед којим се доказује „да се једна запремина кисеоника и две запремине водоника спајају тако да граде две запремине водене паре“ налази се у *свима* бољим и потпунијим уџбеницима хемije. За доказ о томе до-вољно нам је упутити на стр. 32 уџбеника Неттелмауг-Врунер-овог, на стр. 15 уџбеника Ебелинг-овог (оба су званично препоручени и одобрени за аустријске и немачке средње школе), на стр. 10 Лозанићеве Хемije за средње школе (у овој је чак и слика као у нашој) и т. д. И по томе никаквог разлога не може имати оно, што се у реферату тврди: „Бар код одељка о води писцу је било лако да ученицима олакша учење хемije, а да не почиње оним што је за њих тешко. Оглед, којим се доказује да се једна запремина кисеоника и две запремине водоника спајају тако да граде две запремине

¹ Подсећање на већ познате појаве!

водене паре, не само да је врло компликован, него, уверени смо, није никад извршен у средњим школама“. До душе, истина је да наш „одељак о води“ започиње овим огледом, али је истина и то да се у реферату превидело да је о води у књизи било говора и раније и то на неколико места. И онда овај оглед није нешто што не „олакшава учење хемије“ нити ће бити „ученицима тежак“. Нема сумње, лако је могуће да овај оглед није био до сад извршан у *нашим* средњим школама. Само да ли је то разлог да се један тако елегантан оглед, једина синтеза, лепа за демонстравање закона спајања по запреминама, уопште изоставља? Да је тај оглед тако „компликован“ (!) да се не може разумети (а сваки зна да је то један релативно *прост* оглед), не би га и толики други писци оваких уџбеника наводили. Осем тога, чак и кад на неком месту не би било могућности за извођење тога огледа, не би ни онда било неко зло, јер је он тако прост и тако прегледно представљен (ту је и слика), да ће га ученици разумети и по самој слици и по опису. Таквих ствари има доста и у другим експерименталним наукама, нити се у елементарној настави свака истина документује експериментом. Овде би то могло бити у толико пре, што ово није први ни једини експеримент, већ је пре њега било толико других. Осем тога, овај оглед је овде наведен не само због тога да се започне одељак о води већ и да (заједно с оним о хлорводонику) послужи за извођење Геј-Лисаковог закона. О води с минералшког гледишта започиње се управо на стр. 25...

И две-три друге ствари у реферату такође су нетачне и неоправдане. Тако реферат проглашава да је „погрешно речено на стр. 3 овог уџбеника да је глина аморфан минерал, јер *глина уопште није минерал*“. За нас је заиста неразумљиво како је овака погрешка *референата* могла бити проглашена за погрешку *писачу*! И ми и цео свет до сад смо сматрали да је глина *минерал*, а сад се овде тврди да она то није! Међутим у сваком и мањем и већем уџбенику минералогije глина (Thon) се наводи не само као минерал већ често и као представник целе једне групе (Thongruppe) минерала. Зашто су ово референти овако написали, ми и данас не знамо. Било би неуљудно бедити их да ово нису знали, као што је опет немогуће мислити да су они *хтели* знати за глину само као за стену!...

У реферату се тврди да „са свим погрешно писац сматра киселине као хидроксилна једињења и на рачун тога застарелог схватања, *које је у осталом са свим одбачено* (курзив је наш), за халогеноводоничне киселине каже да се изузетно називају киселинама и да је њихова сличност са правим киселинама само у томе, што им метали заступају водоник“. Овако категорично проглашавање за погрешку једног тврђења, које смо ми унели, побуђује нас да само ово кажемо. Доиста се у нашем уџбенику киселине (као и базе) сматрају као хидроксилни спојеви и каже: „такви хидрати (с киселим укусом и т. д.) називају се киселине. У киселина је дакле хидроксил спојен за металоидне атоме“ (стр. 42), као и на још једном месту: „Као у сумпорној киселини тако се и у другим сличним хидратима налазе по једна или више

хидроксилних група, везаних за по један атом металоида. Сва та тела показују киселу реакцију и називају се киселинама“ (48.). Осем тога кроз целу је књигу проведено представљање киселина формулама у којима фигуришу хидроксилне групе. Само, да ли је то све „погрешно“ и „у осталом са свим одбачено“? Исто гледиште, као што је наше, и исту дефиницију за ово има и г. Лозанић, јер на стр. 34. III издања његове Хемије за средње школе (1903) стоји такође: „*Хидроксиди* су дакле *хидроксилна* једињења елемената“, па се то на стр. 35 допуњава: „*Хидроксиди металоида* зову се *киселине*, а *хидроксиди метала базе*“. Такво гледиште је и данас ортодоксно гледиште у хемији и налази се у свима хемијским уџбеницима, које ми познајемо. Њега се, колико ми знамо, држе *сви* наставници хемије у нас, нарочито они, који употребљавају Лозанићеву Хемију. Физичко-хемијске теорије а нарочито теорија електролитичне дисоцијације, прошириле су (па у неколико и промениле) појам о киселинама и на спојеве, који немају хидроксила у молекулу (халогеноводоници, цијановодник и т. д.). Али је ипак појам о киселинама и дан-дањи, везан у најширем смислу и *поглавито* за окси-киселине. За њих се пак још и дан-дањи у науци узима да су „хидроксилна једињења“, т. ј. да имају хидроксила у молекулу и нама н. пр. апсолутно није познато да се и у каквом спису органске киселине представљају друкчије него као хидроксилни спојеви, т. ј. као што смо их ми представили. Отуда смо, а нарочито ради везе ове ствари с писањем формула у органској хемији, претпоставили да у појму о киселинама задржимо *класично* гледиште: да су то спојеви хидроксила с металоидима. Свакако, дефиниције, које — као што се то чини у извесним списима, — представљају киселине као нарочите „спојеве у којима се водонични атоми могу заступати металом“ ближе су данашњем физичко-хемијском схватању те ствари и мање теоријске. Али то још не значи да је „застарело и одбачено“ оно, што смо ми усвојили. У великом уџбенику Krafft-ову: *Lehrb. d. Anorg. Chemie*, од пре две године стр. 203 и т. д. дате су формуле сумпорне, а и других киселина, држећи се истог гледишта, које смо и ми усвојили. У његовој органској хемији где год су писане структурне формуле органских киселина, писане су као хидроксилни спојеви. У Хемији од Holleman-а (издање од прошле године), у којој је обилно третирана теорија електролитичне дисоцијације (као и други проблеми физичке хемије), није такође пропуштено нагласити н. пр. о сумпорној киселини: „На основу тога узима се као блиска аналогија с органским спојевима да сумпорна киселина садржи две хидроксилне групе, као што горња формула даје“ (стр. 130) и т. д. Халогеноводоничне киселине имају особине киселина и јесу киселине с физичко-хемијскога гледишта, јер њихови водонични јони имају исту природу и понашање као и водонични јони у окси-киселинама. С те стране допустићемо да се може чинити замерка што смо ми, држећи се старијег гледишта, које је заступљено и у II издању Лозанићеве Органске Хемије (стр. 144), обележили да се „хлор-водоник или сона киселина (а тако и остали халогеноводоници) изузетно назива киселином, ма да нема

хидроксила у молекулу“. Лозанић такође пише: „Изузетно се зову киселинама хлоро, — бромо, — јодо, — и флуоро — водонична киселина, због свог киселог карактера, и ако не садрже хидроксила“ (144). Али са гледишта, с кога је наша књига рађена, т. ј. с обзиром на елементарност наставе и на сувише слабо ученичко знање из електро-физике, и сувише је неправедно означавати тако крупном речју „погрешка“ оно, што смо ми урадили. Можда би се још највише могло овде говорити само о два различна *свагања*!...

Није никаква погрешка идентификовати *органска* тела са живим, као што се мисли у реферату. „Код поделе тела на органска и неорганска — пише у реферату — учинио је писац погрешку идентификујући органска са живим телима“, па се онда ово допуњује, наводећи пишчеву реченицу: „Природна (!) су тела, вели, двојака: мртва или неорганска и жива или органска“. И за доказ ове „погрешке“ праве досетку: „Према томе је со неорганско, дакле мртво тело, а шећер је органско, дакле живо!“ — Остављајући на страну сву малициозност, која се овде огледа, истаћи ћемо само то да се данас у нашој јестаственици израз *органски* употребљава онако, како смо га ми и употребили. *Неоргански* је супротно *органском*. У овој Хемији с основима минералогije речено је: „Природна су тела двојака: *жива* или органска и мртва или *неорганска*. Жива тела видимо као биљке и животиње; она су састављена из органа... и с тога се називају органским. Мртва тела поглавито чине градиво, од кога је наша земља, и у том случају називамо их уопште *минералима*“. Овако, као у овом уџбенику употребљени су ови придеви и у врло многим другим, нашим и страним списима. *Wossidlo* у уџбенику за минералогiju и геологiju пише: „Sämtliche Naturkörper zerfallen in belebte und leblose: die ersteren werden, weil sie Organe haben... *organische* genannt und sondern sich in Pflanzen und Thiere; die letzteren, die organlosen oder *anorganischen* Naturkörper heissen Mineralien“. Опет у једном другом сличном уџбенику (Elem. d. Chem. u. Mineral v. D-r H. Bork, 1894 стр. 3) пише се: „Док код живих (*lebende*) или органских (*organische*) природних тела (биљака и животиња) служе као обележје при описивању и разликовању облици њихових органа, дотле овога немамо код мртвих (*leblose*) или неорганских природних тела (минерала)“. Панчић у својој Зоологији изреком вели: „Природна или јестаствена тела су двојака: органична и аорганична“ и под првим разуме *организме*, а под другим *минерале*. Очеvidно дакле, само *јеррђава* досетка писати: „Према томе је со неорганско, дакле мртво тело, а шећер органско, дакле живо!“ Со јест неорганско тело, али је — да се задржимо на примеру из реферата — неоправдано одвајати од њега шећер. То бар не смеју чинити хемичари. Јер, доиста, то је само један заостатак прошлости што се хемија још по каткад (а из других разлога) дели на „органску“ и „неорганску“ и што сме бити хемичара, који ће шећер сматрати за „органско“ тело! *Troost* не вели без разлога у својем *Traité élément de chimie*: „Синтезе су утврдиле да су супстанце, које називамо *органиским* супстанцама (алкохол, шећер и т. д.), јер се налазе у органима живих тела, у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ствари *минералне* супстанце, те и разлике између ових двеју група супстанца морају ишчезнути“. Израз *органиски* идентичан је у јестакственици с изразом *организован*, и уопште може бити употребљен у ширем („организован“) и ужем („органиски“, припада органима) смислу...

И ако није задатак овим врстама да се само брани књига, о којој је реч, од неоправданих замерака у реферату, већ да сузбијају погрешни појмови, има разлога осврнути се и на појаву, да се у реферату говори о стварима из *пишчевог* предговора као о стварима из текста намењеног ученицима. Тако н. пр. реферат започиње набрајање *пишчевих* „по решака“ овим тврђењем: „У самом уводу писац помиње некаква *хемијска тела*. Међутим зна се само за физичка и геометријска тела“. Код ове ствари можемо само толике поменути да *нити се у уводу ове Хемије игде налази помен „хемијских тела“* (ово је, очевидно, побркано с хемијским појавама, које се на том месту помињу) нити би баш било грешка да је и такав израз негде употребљен. Зар се никад и ни зашта не употребљава израз „хемијска тела“? Ако је то тако, онда какву анатему треба тек бацити на г. Дозанића, који н. пр. на стр. 37. своје Хемије за средње школе пише: „Номенклатура. Ово су правила по којима се дају имена хемијским телима“ и т. д? И ко то сме рећи да се „зна само за физичка и геометријска тела“? Осем ако хоће да прави неспретне досетке. Има тела хемијских, минералних, физичких, геометријских, биљних и т. д. — све зависи од гледишта. Ну најлепше је од свега овога то, што се, као што смо поменули, о том и не говори у овом уџбенику. Та је реч поменута једино у *Предговору* где писац објашњава да је књигу израђивао тако да она не буде само уџбеник за проучавање хемијских *тела* већ за проучавање хемијских *појава*. А то је сад било повод да се означи као „погрешка“ и напише у реферату: „У самом *уводу* писац помиње некаква хемијска тела и т. д.“!...

Проналажање „погрешака“ било је узрок да се у реферату напише: „Погрешно је да у води има скоро 35% апсорбованог кисеоника. Сто литара на температури 0° раствара само 4·85 литара кисеоника“. У ствари пак нити у уџбенику стоји написано баш овако, како се овде каже, *нити је тамо написано нешто погрешно*. На стр. 27., где се говори о води, стоји: „...Што је вода хладнија, у толико више апсорбује гасове. Кад воду загрејемо, изаћи ће из ње сав ваздух... У води има скоро 35% апсорбованог **ваздушног** кисеоника“. Ово пак није ни нетачно ни погрешно. Rosee и бованог кисеоника (по запремини) бројеве: 34·92 и 34·91 (стр. 208), а и у Schorlemmer у своје *Ausführl. Lehrb. d. Chemie, I Bd.* дају за вредност апсорсвима другим делима, у којима се може наћи овај податак, бележи се тако. О том се може уверити свако, ко загледа н. пр. у *Arnold, Repetitor. d. Chem.* стр. 118 („...bestimmt man die Zusammensetzung der absorbierten Luft (in Wasser), so findetman, dass sie aus 34·9 Vol.-Proz. Sauerstoff und 65·1 Vol.-Proz. Stickstoff“) *Troost Chimie élément.* стр. 104 (Oxygène 33·6%), *Lorcheid., Lehrb. d. anorg Chem.* стр. 53. („Die absorbierte Luft enthält also-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.unibg.ac.rs

паћењу 35% Sauerstoff⁴) и т. д. То је, уосталом, лако и увидети. У ваздуху ~~запремини~~ ^{у запремини} 79 (у округлом броју) делова азота и 21 кисеоника. Кисеоник се раствара (од прилике и говорећи уопште) два пут више него азот дакле биће га 42 запремине. На основу овога лако се може простим рачуном тројног правила изнаћи да ће у оној количини апсорбованог ваздуха (а 1 лит. воде апсорбује на 0° 0.032⁵⁷ ваздуха, d. Elementar. Lehrb. d. Physik v. Ludvig Dressel I Bd. 1905 стр. 189.) бити кисеоника у води *скоро 35%* (наравно, уопште, под нормалним приликама и не водећи рачуна о варијацијама у температури). За то Roscoe и Schorlemmer, од којих смо и позајмили онај податак о количини ваздуховог кисеоника, раствореног у води и пишу: „...Euthält die in Wasser gelöste Luft 35 Proc. Sauerstoff“ (стр. 209) Aust. Lehrb.) Зашто се онда погрешка из реферата оглашава као погрешка из уџбеника? Да пишу референти превидели оно **ваздушног?**

Исто тако ни у колико не могу бити оправдани ни назови, исказани у овом реферату односно пишчевих поправака терминологије. У реферату се каже: „Што се тиче повачења у терминологији, греша г. Станојевић ако мисли да ће на овај начин помоћи српској хемијској терминологији, јер заборавља да је терминологија ствар навике, а та се навика не ствара у гимназији“. Да су наша хемијска номенклатура и терминологија уопште које се код нас још махом употребљавају, несрпске, нерационалне и недоследне, то смо ми показали у засебној расправи о томе предмету.¹ Уједно смо тамо на основу онога што већ и само од себе хвата у нас корена дали поправке, *које се и саме собом намећу*. Ми не знамо н. пр. по чему треба и даље задржавати неспретну реч *једињење* која се употребљава и у овом реферату, у место много боље наше речи *слој*, која се већ одавно употребљава у прекосавској и српској и хрватској књижевности, и која тачно обележава оно, што треба да обележи. Једињење је глаголска именица (још уз то од скованог глагола *јединити* *einigen, vereinigen*) и може означавати само радњу, појаву а не и објекат, тело, слој.² Играње, тоциљање, спавање и т. д. не значе неку ствар, неко тело нити нешто конкретно, материјално, а кад хемичар каже: вода је слој водоника и кисеоника, сона киселина је слој („једињење“!) хлора и водоника и т. д. онда он баш мисли на нешто конкретно, на ствар, на тело. Исто тако не знамо по чему је боље писати „калијум хлорат“, као што се пише у реферату, него „калијски хлорат“, који представља то „новачење“ овог уџбеника? Г. Лозанић пише: „калијум-хлорат“ а то је бар приближније немачком, те би га могао и усвојити онај, ко би хтео немачку терминологију наметнути српској књижевности. „Ствар навике“ своди се дакле па то да се не осуђује један поступак, који већ на јако хвата корена у нас, и који треба да

¹ В. Наша хемијска номенклатура од А. Станојевића. Беогр. 1908.

² Ко би хтео овом глаголском именицом изразити радњу, морао би је чак и акцентовати друкчије: *једињење*, а не *једињење*, као што се обично у нас (а погрешно) акцентуира.

подрже и допуне баш они, који му овде чине замерку.¹ По томе, ако та „ствар навике“ не потекне из гимназије, мучно да ће се она моћи при оволиком неповерењу стварати негде на другом месту. А ми смо у поменутој расправи о нашој хемијској номенклатури и сувише доказа изнели да се наша данашња недоследна терминологија највише и ширила кроз гимназију и школску књижевност. Чудно је да се то превиђа...

Исправљајући неоправдане замерке овога реферата и дајући противне разлоге, писац ових врста не може имати ништа противу тога што му је обраћена пажња на ону „погрешку“: „да устојана вода нема свеж укус и није за пиће, јер је из ње изишао сав ваздух“. Исто тако можда ни наведени пример за начин излагања није по све без замерке, ма да писцу није познат у књизи више ни један једини пример подужих и, хајд' рецимо, за ученичко схватање (по тврђењу из реферата) тежких реченица. Писац је после штампана књиге оназио и 2—3 штампарске погрешке (н. пр. једначина 1 на стр. 42., структурна формула за SO_2 на стр. 45 и т. д.), а може бити да би се при свестраном разгледању ове књиге могла учинити још каква напомена. Овим врстама уопште није ни био циљ да само књигу бране, нарочито не да је бране апсолутно и пристрасно од замерака, које би се некемо прохтело чинити. Писац се н. пр. не устеже признати да цени напомену из реферата да би минеро-физика могла бити ако не потпунија, а оно у некој глави издвојена, засебна и прегледнија, и тим ће се он. пада се, и користити. Само му је била дужност да на овом месту исправи толика нетачна тврђења овог реферата и спречи уношење неоправданих погледа на послове ове врсте. Из тога пак само ће се по себи увидети да ли и колико стоји да је ово „пропали“ покушај једног методичког и збивеног уџбеника...

*

На послетку треба се обазрети и на једну другу ствар. Разлози и замерке из реферата (а показано је колико су они неоправдани) учинили су да је Просв. Савет одлучио: да се овом уџбенику као приватном издању допусти привремена употреба, али и да се распише стечај за израду *државног* уџбеника за овај предмет. Не треба бити ни заинтересован ни велики пријатељ школске књижевности, па да се увиди да је ова жеља за *државним* уџбеницима један чист и јасан школски назвак. На страну то, што ни много веће књижевности, него што је наша, немају *државна издања* оваких уџбеника него већ и случајеви с овим уџбеницима, који су по некој наопакој просветној политици постали државна издања, довољан су разлог да се пожели: да ова жеља Просв. Савета остане за вечна времена само — *жеља!* Наша школска књижевност имаће онда и много и добрих уџбеника. Радници на школској књижевности радиће и даље, и методска питања неће онда бити једном за свагда бачена на страну!...

Београд, 1909.

Проф. А. Станојевић

¹ Мило нам је што можемо констатовати да је трећи потписник овог реферата већ усвојио наше гледиште и употребљава наше „новачење“. В. о том чланак *Стакло* у Извештају прив. гимназ. В. Здезара од ове године.

БЕЛЕШКЕ

БЕЛЕШКЕ ИЗ НАУКЕ И ПРОСВЕТНИ ЗАПИСИ

Основне школе у краљевини Србији које су у школској години 1908—1909 прекидале рад због заразних болести:

Београдски округ: баранска основна школа, бегаљичка, грочанска, заклоначка, лесковачка, међулушка, пударачка, рогачка, сопотска, шоњићска.

Ваљевски округ: бајевачка, бањанска, баталашка, боговађска, бранковинска, брежђанска, ваљевска, вреланска, гологлавска, грабовичка, горњотопличка, докмирска, драчићска, д. топличка, ђурђевска, јабучка, јованска, јошевска, каменичка, крчмарска, лелићска, лопатањска, мионичка, новачка, обреновчка, осечинска, осладићска, паунска, попучанска, причевачка, рабровачка, радљевска, славковичка, стублинска, тврдојевачка, унска, ушћанска.

Врањски округ: бучуметска, грделичка, д. коњувска, лапотиначка, лебанска, лесковачка, медвеђска, оранска, печењевачка, реткоцерска, сијаринска.

Крагујевачки округ: бадњевачка, бањска, баточинска, блазнавска, борачка, батуњска, брзанска, в. крчмарска, витковачка, вукосавачка, вучковичка, губеревачка, гунцијатска, десимировичка, ђурђевска, закутска, јарушичка, јованачка, јунковачка, кијевска, клоачка, крагујевачка, лужничка, м. крчмарска, мечковачка, мирашевачка, наталиначка, пајсијевићска, петровачка, поскуричка, рамаћска, рачанска, ресничка, рогојевачка, сарановска, сипићска, божурачка, страгарска, трнавска, чумићска, шаторачка.

Крајински округ: бољетинска, в. каменичка, глоговичка, голубићска, јабуковачка, јасеничка, корбовска, мокрањска, неготинска, подвршка, радујевачка, речанска, ртковска, салашка, текијска.

Крушевачки округ: александровачка, бивољска, брачинска, в. врбничка, в. шилеговачка, витошевачка, глободерска, јасичка, крушевачка, кукљинска, мађерска, мајдевска, макрешанска, медвеђска, мешевска, пенељевачка, плешка, подгорачка, појатска, ражањска, ратајска, рибарска, рибничка, скоричка, трстенничка, трнавска, трнавачка, ћићевачка, милутовачка.

Моравски округ: багрданска, бобовска, врановачка, дворишка, деспотовачка, д. видовска, исаковска, јагодинска, катунска, крушарска, лођичка, м. дреновска, милошевска, обрешка, нараћинска, поточка, превенска, рашевичка, риљачка, свидајиначка, сењска, течићска, ћупријска.

Нишки округ: алексиначка, бованска, врњанска, врђеновичка, горњокрњинска, гредетинска, грејачка, добрујевачка, доњоматејевачка, дугопољска, каменичка, кулинска, липовачка, међуанска, милушиначка, прђиловичка, островичка, ресничка, рутевачка, сићевска, соко—бањска, суботиначка, тешичка, читлучка.

Пиротски округ: гњиланска, камбелевачка, моклишка, бабушничка, балтабериловачка, брлошка, в. бођиначка, дојкиначка, јаловик-изворска, костурска, крупачка, пиротска, расничка, смрданска, столска, суводолска, суковска, трњанска, шпајска.

Подрински округ: глоговачка, лојаничка, становљанска, табановићска.

Пожаревачки округ: божевачка, в. поповачка, волујска, добрчка, дубочка, жагубичка, кладуровска, кудрешка, ливадичка, оревичка, орешковичка, раденичва, раково-барска, рашаначка.

Руднички округ: белановачка, белопољска, бресничка, бољковачка, брусничка, враћевачка, љубићска, лађевачка, љутовничка, мрчајевачка, рожачка, таковска, шилопајска.

Смедеревски округ: баничинска, в. планска, јагњилска, коларска, кусадачка, марковачка, мраморачка, н. ацбеговачка, паланачка, селевачка, смедеревска, суводолска.

Тимочки округ: бачевичка, бољевачка брестовачка, в. изворска, гор. б. речка, жуковачка, зајечарска, кожељска, кривовирска, ласовска, пуковачка, савиначка, скробничка, трговишка, шарбановачка.

Топлички округ: блацка, балајничка, планска, д. речичка, д. црна-товска, гор. топоничка, драгушка, ђакушка, житнопоточка, житорађска, косанчићска, куршумлијска, меклишка.

Ужички округ: ариљска, бајинобаштанска, бачевачка, белоречка, би-жоштанска, годовичка, горобиљска, гостиљска, добрињска, дупска, каленићска, каранска, косјерићска, креманска, латвичка, мокрогорска, пиличка, појешка, равњанска, рогаичка, севојска, сирогојска, сечоречка, сталарска, субјелска, шљивовичка.

Чачански округ: адранска, врдилска, горачићска, грачачка, лучка, д. краваричка, жичка, заблаћска, косовичка, ивањичка, јежевичка, ковиљска, краљевска, љубићска, милацанска, миросаљачка, самаилска, слатинска, трнавска, чачанска.

Преглед по округима: подрински 4, београдски 10, топлички 13, смедеревски 12, врањски 9, руднички 13, пожаревачки 14, крајински 15, тимочки 15, пиротски 19, чачански 19, моравски 23, нишки 24, ужички 26, крушевачки 29, ваљевски 37, крагујевачки 42, са Београдом 1, свега 327.

*

Мастило стародревног доба. — У старо класично доба мастило није било познато као средство за писање. Римљани су писали оштрим дрвцом на плочицама, покривеним слојем воска. Таква плочица звала се *tabula*, а дрвце — *stilus*. Ипак и у то време осећала се потреба за трајнијим материјалом за писање, када би се тицало докумената које је ваљало очувати на дуга времена. Такви документи писали се на пергаменту пером од трске нарочито обојеним, и та је боја служила као мастило. Недавно, близу градића Халгерна, у Вестџалији, у једном старом замку нађен је старински бакрени суд, у коме је била нека црна течност. Археолози су мишљења да је тај суд стара римска мастионица, и пошто је у њој била црна течност

која је без сумње представљала усахнуло мастило, то је заиста интересно било дознати из чега је састављено то мастило.

Хемијском анализом нашло се, да је у сухим остацима течности у мастионици, била чађ и шишарке. Шишарке се употребљавале за прављење мастила и до пре 40—50 година. Последњих година мастило су почели правити само од аналинских боја, а раније у целом образованом свету нису знали за друго мастило до од шишарака. А у тој црној течности нашли су још незнатну количину иловаче, оксид гвожђа, бабра, алкали, белутка, ну по количини њиховој видело се, да су ти састојци случајни; смеша, на пр., могла се наћи у мастилу просто услед нагривања самога суда мастилом а све остало дошло је као нечистога првобитних материјала, из којих је направљено мастило. Не гледајући на поштовану старину те мастионице, на стотине година од како је, њена су недра још издавала неки танки мирис; а из тога су, извели, да је мастионица била у Немачку пренесена из Италије.

Стара Германија није знала и није употребљавала никаквих мириса, и они су се ту могли наћи само из Италије; по томе и по другим знацима извели су, да је то — стара римска мастионица. Ну у каквој су намери Римљани додавали мастилу мирисе — то је остало неразумљиво. Може бити да је то просто знак разнеженог и рафинираног Рима за време његова опадања.

*

Одговор за углед. — Када се чувени дански писац Андерсен после дужег бављења у Италији спремао да се врати у домовину, један од његових талијанских пријатеља упита га, зашто он не остане за навек на благословеном југу. Како је могуће растати се с дивним крајем где цветају и зру лимун, због чежње за суморном, хладном и нељубазном Данском?

— Зар се мајка воли само ако је лена? — одговори Андерсен.

*

Реформа женског образовања у Пруској. — У пруском министарству просвете ради се увелико на томе да се женске школе у модерном духу реформишу. Основа ће за ту реформу бити десеторазредна виша девојачка школа. Наставни план ће у главноме остати као што је и био и до сада, али ће се деветом разреду додати четвороразредни виши течај за оне ученице које по положеном испиту зрелости желе да стекну право на ступање на универзитет. Овај четвороразредни виши течај одговараће трима највишим разредима виших мушких школа: горњој секунди, доњој и горњој прими (7., 8. и 9. разред). Овај ће виши течај и у томе бити сличан вишим разредима мушких виших школа, што ће бити уређен као виша реалка без латинског језика, или као реална гимназија са латинским и грчким језиком. Према овом пројекту женско дете до ступања на универзитет има да проведе у школи 13 година. Тиме се изједначају са мушком децом која у школама до ступања на универзитет проведу 12 година, али морају годину дана служити у војсци.

Ма колико да је ова наумљена реформа по вољи ученицама које желе да своје образовање заврше на универзитету, ипак оно у бригу баца оне, које хоће да се одаду медицинским студијама, јер ће, ако буду свршиле виши течај у рангу више реалке, имати право на упис у медицински факултет само онда, кад положи испит из латинског језика.

*

Школска зубна клиника. — У Ерфурту, у Пруској, има 10000 деце која походе народне школе. Како је процент ученика и ученица са нездравим

зубима доста велики, општински одбор је одлучио да се подигне варошка зубна клиника само за школску децу.

*

Народне књижнице у Немачкој. — Немачко „Друштво за ширење народног образовања“ основало је и издржавало у току 1906 године 4881 народну књижницу са 96342 свеске, и то:

У Пруској	4412	књижн. са	85655	свезака.
У другим немачким државама .	418	„	8240	„
Ван Немачке	51	„	2407	„

Од почетка 1897 до краја 1906 године Друштво је у 19744 књижнице издало бесплатно 540573 свеске. Издаци у том времену учињени на поменуту сврху износили су преко 485000 марака. Осим помоћи у готову новцу, народне су књижнице многи потпомагали поклањањем књига. Од 1901 године Друштво је установило 2480 *покретних књижница* (Wanderbibliotheken) у којима има преко 70000 књига, а сваке се године набављају и нове књиге. Годишњи улог и право на послугу покретним књижницама различан је према вредности књига које се узимају на читање. Тако се:

за годишњи улог од 6 марака добију књиге у вредности	75	мар.
„	10	„
„	12	„
„	15	„

Покретне књижнице су нарочито згодне за мање општине. Књиге се узимају без икаквог ограничења по каталогу који има око 2000 бројева. Узете књиге морају се вратити Друштву до 1 априла идуће год. Свака општина има потпуно одрешене руке у избору књига.

*

Бесплатне школске потребе за децу. — Општински одбор у Франкфурту на Мајни изјавио је на предлог свог школског одбора, да увођење раздавања школских потреба деци проузрокује додуше за овај мах тешкоће с обзиром на финансијски положај, али да се оно не може дуже одлагати и замолио је општинску управу да обрати пажњу да потребна средства буду у приправности. — Општински надзорник за школске послове у Манхајму др. Сикингер нарочито је истакао при претресању општинског буџета, да је број деце, која су бесплатно добијала школске потребе, износио већ 1908/09 30% од целокупног броја и поновио је своју већ више пута изнесену жељу, да се што пре уведе бесплатно раздавање школских потреба деци.

*

Ручни рад. — Издавач „Листова за ручни рад дечака“, управник учитељске школе др. Пабст у Лајпцигу, указује са задовољством на то, да је питање о настави ручног рада расправљано у последње доба више по иначе у школским извештајима и програмима. Из саопштених вести о скоро учињеним покушајима износимо, да је у последњој школској години било у Франкфуртској „Школи за углед“ 4 курса за картонажу, 2 за столарство и 2 за дрворез и да је у приправној школи рађено на плетењу и на савијању хартије. У факултативној обуци у ручном раду узела су у Вернер-Сименсовој реалној гимназији у Шененбергу учешћа прошле зиме 334 ученика. За курсове у Цириху јавило се последњег пута 2838 ученика. Ректор Сајниг из Шарлотенбурга држао је овог лета по налогу берлинске школске управе курс за учитеље и учитељице ради образовања у настави рада.

„Die deutsche Schule“

Немачке школе по целом свету. — Немачка влада са 850.000 марака годишње потпомаже немачке школе у туђини. Њих је на хиљаде по целом свету. У Европи их ван Немачке има око стотине (у Русији, Румунској (30), Белгији (10), Турској (6), Италији (14), и т. д. У овим школама ради око 540 учитеља са 10.000 ђака, а ту има и деце др. народа, јер саме немачке деце је 64⁰/₀. У Азији има 21 школу са 110 учитеља и 1200 ђака (немачке деце 74⁰/₀). У Африци има 46 школа, са 130 учитељв 2750 ђака (немачке деце 82⁰/₀). У Аустралији има 80 школа, а у Америци 800 школа са преко 1200 учитеља и преко 34.000 ђака (немачке деце 87⁰/₀).

Немачке грађанске и реалне школе су у Цариграду, Бриселу, Милану, Букурешту, Мадриду, Лисабону, Барселони, Мексику, Амстердаму, Порт-Елизабети, Јашу, Александрији, Шангају, Јерусалиму, Бенови, Риму, Флоренцији и Неапољу.

По „*Bes. Učit.*“ — II.

Стање у средњим школама у Галицији. — Већина професора у Галицији су без положеног испита. Земаљски школ. савет готово ништа не зависи од министарства проевете у Бечу и тај савет сам поставља професоре и то махом не по квалификацијама него по протекцијама и по политичким симпатијама и бојама. Прементања су доста честа (пр. год. било их је премештено 61). Школе су ђацима препуне а махом су у зградама лошим. Професори се често понашају према ђацима грубо, а ђаци им враћају истим начином, те долази често до сукоба и насиља; неки се професори дају потплатити, неки сами од родитеља извлаче новац и т. д. Често се долази до сукоба и јавних истуна између ђака и професора, или између професора и грађана, што, разуме се, рђаво утиче на ђаке и на јавност.

„*Уџ. Nov.*“ — II.

Школе у Бечу. — Прошле 1908 год. основне и грађанске школе у Бечу имале су ђака: 117.501 мушких и 120.140 женских. Одељења је било: 2262 мушких и 2318 женских и мешовитих 46 одељења. Деце испод 6 год. било је 2463 мушке и 1846 женске, а преко 14 година било је 661 мушке и 732 женске. За децу слабоуину било је 9 одељења, за глувонему 11 и за слепу 1.

II.

Основне школе у Истри. — По званичној статистици било је 1904—5 шк. године у Истри 215 школа основних јавних и 31 приватна (од ових 18 с правом јавних, и 13 без тога права) и једна јавна грађанска школа. Од ових школа биле су: неподељене 117, са два одељења 51, са три 22, са четири 6, са пет 16 и са шест одељења 3 школе. По наставном језику било је јавних школа: немачке 1, словинске 31, талијанске 73, хрватске 94; а приватних школа било је: немачке 3, талијанских 14 и хрватских 13. У јавним школама било је 435 учитеља и 221 учитељица. Од 53.188 деце за школу дорасле, школу је учио 39.795. На једног учитеља долазило је просечно по 83 ђака (најмање 51 у округу лушињском, а највише 126 у окр. волоском).

„*Уџ. Nov.*“ — II.

Школе и тамнице у Русији. — За 1909 г. повећан је буџет на школе за 6·3 милиона више него за 1908 г., а на заводе за осуђенике 5·6 милиона рубаља више него пр. год. Буџет на школе износи 46 милиона а на тамнице 30 милиона рубаља.

II.

Чешка Школска Матица. — За ову 1909 годину предрачун издатака на школе чешке „Матице Школске“ износи 1,172.490 круна, а редовних прихода има само за 147.300 круна. Недостаје или треба да се покупи доброволним прилогама још 1,025.190 круна. И то ће бити сигурно покупљено. Сваке године овако Школска Матица објави: издали ће изнети толико, а имамо само толико и толико, још нам треба толико и толико. И чешки народ скупи и приложи колико још треба, те Матица никад не дође у неприлику да не може подмирити трошкове својих школа. А тих школа има око стотине у Чешкој, Моравској и Шлеској у крајевима где су Чеси измешани с Немцима и где треба спасавати децу чешку, да не уче немачке школе и да се не однарођавају.

II.

*

Више учитељица него учитеља. — У Галицији број учитељица износи 57%, дакле више него учитеља. И ове учитељице већином раде у подељеним школама, или дворазредним и троразредним одељењима. Како је учитељицама у таким школама и како је школама с толиким бројем учитељица, то статистика не казује, али сваки сам већ то може замислити.

У Савезним Северо-Америчким Државама од 475.000 наставника народних школа само је $22\frac{1}{2}\%$ мушких. Дакле више од $\frac{3}{4}$ су саме учитељице.

II.

*

Број ђака. — У Немачкој има преко 6 милиона ђака, у Аустрији око 4 милиона. У Немачкој сваки двадесети ђак учи и даље, више школе: гимназију, реалку и др., а од ових сваки тридесети учи и универзитет.

II.

*

Број школске деце у Берлину. — Интересантан преглед броја деце у берлинским општинским школама пружа нам сада објављени извештај од стране општине. Он се односи на стање од 1 новембра 1909. У овом зимском полугођу постоје 300 основних школа са 5186 разреда, рачунајући ту и 162 споредна разреда. Од учioniца налазе се 4624 у властитим школским зградама варшким и 555 у најмљеним; свега су дакле 5179 учioniца у сталној употреби. Број привремених разреда износи 7 према 13 и 10 у оба последња полугођа. Број деце у основним школама износи 227.288 према 228.573 у летњем полугођу, дакле 1285 *мање*. Просечан број деце у једном разреду износи је заједно са споредним разредима 1 маја 1891 г. 54,78, а 1 новембра 1909 на против само 43,83.

*

Школска звездарница у Шарлотенбургу. — У Европи постоји само једна школска звездарница. Она се налази у новој реформној реалној гимназији у Вестенду (крају Шарлотенбурга). Она има у последње време и једну тачну малу купасту обсерваторију са астрономским инструментима. Ученици виших разреда слушају овде астрономску наставу и пружена им је прилика да раде с астрономским инструментима. Приступ у ову астрономску обсерваторију имају ученици виших разреда, а оним ученицима који се истакну нарочитим успесима на пољу математике и астрономије, допуштено је да с инструментима врше своја истраживања. Такође и ученици виших разреда из других гимназија добијају с времена на време приступ у ову обсерваторију, а ту су скоро и управитељке неких довојачких школа молиле за допуну, да ученице виших разреда, које имају несумњивог интереса за то, смеју похађати ову обсерваторију ради студија.

НОВЕ КЊИГЕ

Педагошко искуство, од д-ра Војислава Бакића (Педагогијска књижица, св. V, уређује Милан Шевич). Београд. Издање књижарнице Рајковића и Туковића 1909. Цена 70 пара.

Васпитачеве забелешке, књ. I, од Срет. М. Адића, управитеља Мушке Учитељ. Школе Јагодинске. Издање Задужбине И. М. Коларца. Штампарија „Штампе“ Ст. М. Ивковића и комп. у Београду. 1909. Цена 1 дин или круна.

Историја српскога народа за III и IV разред српских основ. школа у Босни и Херцеговини. По новом наставном плану израдио Стево Калуђерчић, управитељ српских основних и Више Девочачке Школе у Сарајеву. Издање издавачке књижарнице Пахера и Кисића у Мостару. 1909. Цена 1 кр.

O interesu ili zanimljivosti, napisao Dr. Dane Trojević. Preštampano iz „Nastavnog Vjesnika“ књ. XVIII. U Zagrobu. Tisak kr. zemaljske tiskare. 1909. Цена?

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ

Госпођа Катарина Радићка од Соколовца, удова, из Вршца, изводела је преко Министарства Просвете и Црквених Послова поклонити Универзитету библиотеку свога покојног сина, доктора богословије, права и философије, протосинђела Емилијана Радића, кнеза соколовачког.

Министарство Просвете и Црквених Послова сматра за пријатну дужност в овим путем најтоплије захвалити госпођи Радићки на пажњи, коју је изводела овим лепим поклоном указати нашем највишем просветном заводу.

ПБр. 15308. Из Министарства Просвете и Црквених Послова 9 октобра 1909 год. у Београду.

ЈАВНЕ ЗАХВАЛНОСТИ

Г. *Борђе Брзаковић*, апотекар из Прокупља, покљонио је прокупачкој приватној нижој гимназији, за њену библиотеку, изванстан број разних књига, списа и т. д., за успомену на своје рано преминуле синове: Бранка и Драгишу.

Пок. Јеврем Павловић, бив. кафедрија из Д. Крушевце, окр. пожаревачког, за успомену на свога прерано преминулог сина Светислава обећао је поклонити школи доњокрушевичкој једно звоно. Али своје завештање није могао сам извршити, јер је неумитна смрт и њега ускоро покосила.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Његов брат г. *Јован Павловић*, кафеџија, сећајући се свога брата Јеврема и синовца Светислава поконио је школи звоно у вредности 320 дин.

Пиротска Задруга уписала је *Димитрија Стефановића* — Параћинца, бив. трговца из Пирота, за члана утемељача Бачког Фонда пиротске гимназије и положила 50 дин. — *Г-ђа Ката, удова пок. Ворђа Станковића*, бив. трговца из Пирота, уписала свога пок. мужа за члана утемељача Бачког Фонда и положила 50 дин. — *Г. Димитрије Мишић*, књиџар из Пирота, уписао је своју пок. супругу Мару и положио 50 дин.

Г. Зарија Протић, свештеник из Лопатања, у окр. ваљевском, поконио је књиџници лопатањске школе неколико врао одабраних и поучних књига.

Г. Лазар Иковић, из Зајечара, пређ. начелник окружни, поконио је три примерка „Народне новине“ добрим ученицима зајечарске основне школе.

Г. Мијанло Глишић, привредник из Лужница, ср. и окр. крагујевачког, на Крстов-дан ове год. поконио је осн. школи лужничкој једно школско звоноце у вредности 200 дин. — себи и својима за здравље, а некадањем свом добром пријатељу пок. Проки Лазаревићу, из Лужница, за покој душе.

Г. Љубомир Ђ. Стојадиновић, трговац из В. Градишта, претлатио је вел.-градштанску основну школу на „Царински гласник“ за 1908 и 1909 годину.

Г. Милан Ђ. Вурић, прота из Ужица и нар. посланик, сећајући се места, у коме је, пре 56 година, учио основну школу, послао је фонду сиротних ђака основне школе у Рогачици, у окр. ужичком, 50 динара и тиме, по чл. 8 правила фонда, постао први члан добротвор истог фонда.

Г. Нико Мирковић, трговац из Паланке, уписао је свог умрлог сивчића Борисава за члана утемељача фонда сиромашних ђака паланачке основ. школе.

Г. прота Мисаило Николић, председник Тимочког Духовног Суда, о својој домаћој слави Светом Николи, поконио је у новцу десет динара Добротворном Фонду зајечарских основних школа.

Г. Милун Ст. Лукић, народни посланик из Јовца, окр. моравског, послао је на дан своје славе Св. Николе школи јовачкој 20 дин., да се купе опанци за сиромашне ђаке. За тих 20 динара купљено је 20 пари опанака и обувено 20 сиромашних ђака.

Управе школске и овим путем изјављују именованима своју топлу захвалност.

„Просветни гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 дин., за друге земље 15 дин. у злату (франака). — Прегалата се шаље У. П. и Државне Штампарије Краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство Просвете и Црквених Послова у Београду). Они се, на захтев писача, враћају.

Одговорни уредник
ЗАР. Р. ПОПОВИЋ

ШТАМПА
ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

